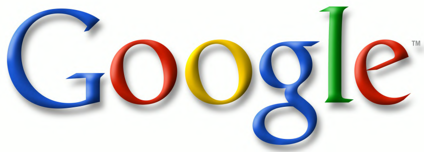

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

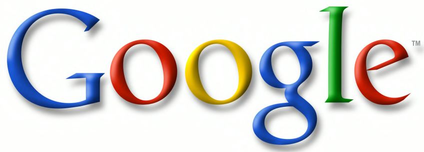
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

8274.210

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

HET NEGERHOLLANDS

DER

DEENSE ANTILLEN.

BIJDRAGE

TOT DE

GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSE TAAL IN AMERIKA

DOOR

D. C. HESSELING.

UITGEGEVEN VANWEGE DE

„MAATSCHAPPIJ DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN".

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF.
1905

HET NEGERHOLLANDS

DER

DEENSE ANTILLEN.

HET NEGERHOLLANDS

DER

DEENSE ANTILLEN.

BIJDRAGE

TOT DE

GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSE TAAL IN AMERIKA

DOOR

D. C. HESSELING.

Uitgegeven vanwege de „Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.”

LEIDEN. — A. W. SIJTHOFF.
1905

8274.210

HARVARD COLLEGE LIBRARY
MINOT FUND
Aug. 24, 1932

VOORBERICHT.

De „Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde", die ook deze bijdrage tot de geschiedenis van onze taal met haar patronaat vereert, bepaalt in Art. 70 van het negende Hoofdstuk van haar Wet, dat handelt over het uitgeven van geschriften, het volgende: „De schrijvers kunnen hunne eigene spelling behouden". Een eigen spelling heb ik niet, doch, gebruik makend van de vrijheid door het aangehaalde wetsartikel bedoeld, heb ik ook in dit geschrift de spelregels gevolgd van de *Vereniging tot vereenvoudiging van onze schrijftaal.*

D. C. HESSELING.

LEIDEN, Februarie 1905.

Verklaring der verkorting van sommige titels.

Baissac . . . . Étude sur le patois Créole Mauricien, par M. C. Baissac, Nancy, 1880.

Bosch . . . . Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika, door G. B. Bosch, predikant te Curaçao, Utrecht, 1829—1836. 2 dln.

Delgado . . . . Dialecto Indo-Portuguès de Ceylão, por S. R. Delgado, Lissabon, 1900.

De Nederl. op de West-Indische eil. . . . . De Nederlanders op de West-Indische eilanden, door J. H. J. Hamelberg, Amsterdam, 1901 en 1903. 2 dln. Afzonderlik verkrijgbaar, doch voorzien van de bijtitel: Bijdragen tot de Jaarverslagen van het Geschied-, Land- en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen. Zie hieronder op **Verslag.**

Dokumenten . . . . Dokumenten behoorende bij De Nederlanders op de West-Indische eilanden, Amsterdam 1901 en 1903. 2 dln. Zie hierboven.

Focke . . . . Neger Engelsch Woordenboek, door H. C. Focke, Leiden, 1855.

G. D. . . . . Grammatica over det Creolse Sprog, som bruges paa de trende Danske Eilande, St. Croix, St. Thomas og St. Jan i America. Sammenskrevet og opsat af en paa St. Thomas indfödd Mand, Kopenhagen, 1770.

G. H. . . . . Grammatik der Creolischen Sprache in West-Indien [z. d. of j.]. Zie hierachter, blz. 36.

Heins I . . . . Walchersche schetsen en vertellingen door Heins [H. E. Beunke], Purmerende [1875].

Heins II . . . . Uit het Walchersche boerenleven, Amsterdam, 1877.

Henrici . . . . Lehrbuch der Ephe-Sprache, von Dr. E. Henrici, Stuttgart en Berlijn, 1891.

Het Afrikaansch . . . . Het Afrikaansch, bijdrage tot de geschiedenis der Nederlandsche taal in Zuid-Afrika, door D. C. Hesseling, Leiden, 1899.

Hoogenhout . . . . Praktisches Lehrbuch der Kaphölländischen Sprache von Dr. N. Marais-Hoogenhout, Weenen en Leipzig [1904].

Höst . . . . Efterretninger of Öen Sanct Thomas og dem Gouverneurer, optegnede der paa Landet fra 1769 indtil 1776, af G. Höst, Kopenhagen, 1791.

De Jong . . . . Reize naar de Caraïbische Eilanden in 1780 en 1781, door C. de Jong, Haarlem, 1807.

Knox . . . . A historical account of St. Thomas, W. I., and incidental notices of St. Croix and St. John, by J. P. Knox, New-York, 1852.

Kousemaker . . . . Opmerkingen over het Zuidbevelandsche Taaleigen door J. Kousemaker (Taal- en Letterbode IV), Haarlem, 1873.

Mansvelt . . . . Proeve van een Kaapsch-Hollandsch Idioticon, door N. Mansvelt, Utrecht, 1884.

Netscher . . . Geschiedenis van de koloniën Essequebo, Demerary en Berbice, door P. M. Netscher, 's-Gravenhage, 1888.

N. T. D. . . . . Die Nywe Testament,... ka set over in die Creols Tael, Kopenhagen, 1781.

N. T. H. . . . . Die Nieuwe Testament na Creol Taal, Barby, 1802.

Oldendorp . . . . C. G. A. Oldendorps Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den Caraïbischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan, herausgegeben durch J. J. Bossart, Barby, 1777.

Pontoppidan . . . . Eenige Notizen über die Kreolensprache der Dänisch-Westindischen Inseln, von Dr. E. Pontoppidan (Zeitschrift für Ethnologie, XIII, 1881).

Poyen-Bellisle . . . . Les sons et les formes du Créole dans les Antilles, par R. de Poyen-Bellisle, Baltimore, 1894 (Dissertatie der Universiteit van Chicago).

Ps. . . . . Psalmboek voor die Negergemeenten van St. Thomas, St. Croix en St. Jan, Barby, 1774.

Schuchardt, Kreol. Stud. I—IX . . . . Kreolische Studien von Hugo Schuchardt (Sitzungsberichte der Kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosoph.-histor. Classe, Weenen, 1882—1891).

St. Quentin . . . . Étude sur la grammaire Créole, par Auguste de St. Quentin (in Introduction à l'histoire de Cayenne, par Alfred de St. Quentin, Parijs, 1872).

Taylor . . . . Leaflets from the Danish West-Indies, by C. S. Taylor, St. Thomas, 1888.

Te Winkel . . . . Geschichte der Niederländischen Sprache von Jan te Winkel (Pauls Grundriss der germanischen Philologie, Straatsburg, 1898).

Torrend . . . . A comparative Grammar of the South-African Bantu Languages by J. Torrend, S. J., Londen, 1891.

T. P. . . . Taalproeven meegedeeld door Pontoppidan (zie hierboven).

Van Name . . . . Contributions to Creole Grammar by Addison Van Name (Transactions of the American Philological Association I, Hartford, 1871).

Vercoullie . . . . Spraakleer van het Westvlaamsche Dialect door J. Vercoullie (Onze Volkstaal II, Kuilenburg, 1885).

Verschuur . . . . Klankleer van het Noord-Bevelandsch, door A. Verschuur, Amsterdam, 1902 (Dissertatie der Amsterdamsche Universiteit).

Verslag Gesch. Gen. . . . . Jaarlijksch Verslag van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap gevestigd te Willemstad op Curaçao, Amsterdam, 1897 en volgende jaren. Hierbij: De Nederl. op de West-Indische eil. en Dokumenten (zie hierboven).

Von Dewitz . . . . In Danisch-Westindien. Anfänge der Brüdermission in St. Thomas, St. Croix und St. Jan (1732—1760), von A. Von Dewitz. 2de Uitgave, Herrnhut [1903].

Wullschlägel . . . . Deutsch-Negerenglisches Wörterbuch von H. R. Wullschlägel, Löbau, 1856. Waar sprake is van Spreekwoorden, wordt met Wullschlägel diens verzameling van 707 Negerengelse spreekwoorden bedoeld die achter zijn Woordenboek is gedrukt.

OVERZICHT VAN DE INHOUD.

HOOFDSTUK IV.

HOOFDSTUK V.

BLOEMLEZING.

GLOSSARIUM.

INLEIDING.

In geen enkele van onze bezittingen in West-Indië is de Nederlandse taal het middel van gedachteuiting waarvan zich alle daar verblijvende Nederlandse onderdanen bedienen; in Suriname moet het Nederlands als landstaal naast zich dulden het Negerengels, dat wel geen toegang heeft verkregen tot de salons, maar toch ook door blanken gebruikt wordt wanneer zij met de gekleurde bevolking in aanraking komen; op Curaçao, Aruba, Bonaire is 't Negerspaans of Papiements de taal waarin ook de beschaafde inwoners veelal met elkaar verkeren [1]), en op de eilanden boven de wind (St. Eustatius, Saba en St. Martin) heerst het Engels oppermachtig [2]).

---

[1]) Zie o. a. Jesurun in *Verslag Gesch. Gen. I*, blz. 96.

[2]) Ter viering van de troonsbestijging van onze Koningin werden op St. Eustatius in 1898 de Nederlandse volksliederen in 't Engels vertaald door de heer A. Volk. Men zie *Verslag Gesch. Gen. III*, blz. 17 vlg.; volgens de schrijver van dit stuk is de bevolking der eilanden zeer aan Nederland gehecht. Vroeger was, indien men Teenstra (*De Nederl. West-Indische eilanden*, Amsterdam, 1836) mag geloven, dat anders. Hij zegt dat op St. Martin zowel als op St. Eustatius „alle Creoolen anti-Hollandsch en daarentegen volkomen Engelsch-gezind zijn" (blz. 306). Van 't eiland Saba getuigt hij dat „geen enkel ingezetene een woord Hollandsch verstaat" (blz. 370). De regeringstukken werden en worden in 't Nederlands gepubliceerd; de zeden en gewoonten zijn echter Engels en waren dat reeds in de 18de eeuw: „de levenswijs der Inwoners in zeden, manieren, kleeding en

De bontheid der taalkaart van onze West heeft drieërlei oorzaak: de betrekkelike gemakkelikheid waarmee Nederlanders in den vreemde hun moedertaal prijsgeven, de overmacht van talen door volken gesproken die ons in handelsgrootheid en getalsterkte overtreffen, de omstandigheid dat in verschillende streken reeds vóór ons zich blanken hadden gevestigd en er hun taal hadden overgebracht. Het schijnt mij toe dat de tweede faktor de gewichtigste is; toch kan men licht de beide andere onderschatten. Immers toen Engeland's handel de onze in veel geringer mate overtrof dan tans het geval is, was de toestand reeds soortgelijk; ten allen tijde hielden de Engelsen veel strenger aan hun eigen taal vast dan wij, voor een deel uit minachting van 't geen zij niet begrijpen, voor een ander deel uit een gevoel van eigenwaarde dat navolging verdient. Op de Deense Antillen spraken alle andere blanken het Kreools van 't eiland, en leerden hun kinderen die taal van de negerinnen en de negerkinderen met wie ze omgingen, „die Engländer hingegen, zegt Oldendorp in 1777, lernen mehrentheils kein Creolisch, und ihre Sclaven müssen sich darinn nach ihnen richten. Daher reden in grossen Gegenden von St. Croix die Neger nichts als Englisch" [1]).

Hoeveel het voordeel der eerste inbezitneming waard is, blijkt het best uit de rol die het Portugees in onze Oost heeft gespeeld, een rol die niet in verhouding schijnt te staan tot de korte duur van de Portugese handelsbloei tussen de keerkringen. Nog in de eerste helft der achttiende eeuw dreigde het Portugees in

---

huishoudelijke inrichtingen is zoo volmaakt Engelsch dat aan het Hollandsche eiland St. Eustatius niets anders dan de vlag ontbreekt om geheel Engelsch te zijn" (De Jong, *Reize naar de Caraïb. Eil.*, Amsterdam, 1809, blz. 107). Sedert hoe lange tijd het Engels in onze oudste Westindiese kolonie reeds burgerrecht verkregen heeft, blijkt uit de mededeling van Hamelberg (*Verslag Gesch. Gen. III*, blz. 133) dat „reeds vóór 1658 de godsdienstoefeningen door de predikanten der Gereformeerde Kerk om beurten in het Hollandsch en in het Engelsch gehouden werden".

[1]) Oldendorp, blz. 263.

Batavia het Nederlands te verdringen [1]). In Suriname waren de Engelsen, die omstreeks 1630 zich er gevestigd hadden en er in 1665 reeds 40 à 50 suikerplantages bezaten [2]), onze voorgangers; toen zij in 1667 de kolonie aan ons moesten afstaan en in groten getale het land verlieten, had zich daar reeds onder de gekleurde bevolking een mengeltaal gevormd die, ondanks het gestadig toenemen van Hollandse woorden en uitdrukkingen, nooit het karakter van Negerengels verloren heeft. Op de eilanden beneden de wind volgden wij als meesters de Spanjaarden op, en slaagden er ook hier niet in de bestaande landstaal te verdringen [3]). Alleen op de bovenwindse eilanden waren wij de eerste blanke bezitters; de gesteldheid en de ligging van deze eilanden, die vóór alles entrepôts voor de handel waren, deed hier de mededinging van een machtiger taal zegevieren.

Vergelijking met hetgeen wij in onze tegenwoordige kolonies waarnemen geeft recht tot de onderstelling dat in streken die door Nederlanders zijn gekoloniseerd, en later in andere handen zijn overgegaan, gedurende langer of korter tijd naast het officiële Nederlands een mengeltaal heeft bestaan, een Nederlands Kreools, dat vermoedelik hier en daar sporen zal hebben achtergelaten.

---

[1]) De Haan, *Uit Oud-Batavia*, Haarlem—Batavia, 1898, blz. 14, 42, 46.

[2]) Netscher, blz. 76.

[3]) Van overheidswege beproefde men, in Oost en West, meer dan eens te verhinderen dat een vreemde taal de bovenhand kreeg; reeds bij 't verlenen van een koncessie of een oktrooi tot 't aanleggen van volkplantingen werd er bepaald dat geen andere dan de „Duytsche" taal mocht worden gebruikt. Men denke ook aan de maatregelen door Rijklof van Goens genomen tegen 't veldwinnen van 't Portugees aan de Kaap de Goede Hoop en op Java (Hesseling, *Het Afrikaansch*, blz. 67). Om 't onderwijs heeft men zich echter in 't moederland ten opzichte van de West weinig bekommerd, hoewel in de archieven van Curaçao meermalen gewag wordt gemaakt „van verzoeken van kolonisten strekkend om, wegens het gebrek aan eenige inrichting tot opleiding van de jeugd, aan een bepaald persoon, veelal den voorzanger der gereformeerde gemeente, vergunning te verleenen eene school op te richten" (Hamelberg in *Verslag Gesch. Gen. II* blz. 133).

Een voorbeeld levert Berbice. In 's Rijks Archief wordt een tweetal briefjes bewaard, door de hoofden van de slavenopstand die in 1763 de kolonie teisterde aan de goeverneur Van Hogenheim gezonden. Ik laat ze hier volgen ter staving van mijn mening omtrent het Kreools dat eens in Berbice gesproken werd [1]:

„Coffy, Gouverneur van de Neegers van de Berbice, Capitein Accara en laat UEd. groet, laat UEd. weet dat geen oorlog soek, vermis maar als UEd. soek oorlog te [tegen] de Neegers, sie ook klaar. Barguy en syn Bediende Graaf, Schoock delle van Lentzens gr. Frederick Betjes, maar de heer Barguy en sijn Bedienden en de Graaf syn de Operschuldenar van de quat die in de Berbice geschied is, de Gouverneur is by geweest toe dat hebbe begonne te schied, hij is seer quate [kwaad] geweest dat sy begonne heb, de Gouverneur van de Berbice verzoek UEd. dat UEd. met mijn koomt om met te spreeken, en UEd. moet niet ban [bang] wees, maar als U wil niet koom sy sal vechten soo lang als een Christ en [in] de Berbice is; de Gouverneur sal UEd. geeven de half Berbice, en sy luye sal amaal na booven gaan, maar moet niet denken dat de Neeger wel Slaven wil zijn, maar de Neeger dat UEd. heb op de Seepe [schepen] die kan zijn UEd. slaaven, de Gouverneur groet UEd".

„De Edele Brief die heben wel ontfangen, derwiel doet [dat] de jonge Heer Charbon siek is, soo versoeke uwe de Neeger Cofi en Accara dat je andere in die blaets [plaats] steueren, of de selven, en wie [wij] versoeke de heer Gouverneur selfs met de komen, dat wie ook wel weeten doet [dat] en [een] Godt is in [en] als die gedaegten haeden [hadden] om joe kwae te doen wie suellen keen Brief stuerren, omdat de Negre Quaebi

---

[1]) Netscher heeft in de aantekeningen op zijn *Geschiedenis van de koloniën Essequebo, Demerary en Berbice* één van deze briefjes afgedrukt (blz. 401). Onjuist is zijn beweren dat Van Hogenheim in die zelfde taal antwoordde; de brief van de gouverneur is in gemeenzaam Nederlands geschreven, maar bevat geen spoor van Kreools.

en Biraemus en Piter vaen Abelzis, doet sie de Stuerman van Captien Pinabel gevaengen, en bij ons gebrocht, en ons geseid dat je luy ons daar verwachtende, maer anders dat Cofi en Accara ken [geen] quade gedaegten meer haden, dat Cofi die boven met Syn Volg, en dat hij gehoord haede daet die andre Volg by joeluy gekoomen waeren om vegten seer quawd waes voor haar lui de Neger Quaebi en Biramus gezyt als wie daar quame daet hy ons leluepe [lubben?] soeude; daer stuer uwe de neeger Cofi en [een] baer [paar] goute Gespen aan de Gouverneur".

„Zuiver" Kreools is deze taal niet; de schrijver had de bedoeling Nederlands te schrijven en heeft zelfs naar zekere korrektie gestreefd, maar 't is niettemin duidelik uit de aard van zijn vergrijpen tegen onze taal, dat hier de inwerking van een vreemd idioom tot verhaspeling van het Nederlands heeft geleid. Een dergelijk onvermogen om te vervoegen en te ververbuigen, zulk een verwarring van stemhebbende met stemloze medeklinkers, deze eigenaardigheden van de slotklank (de *n* in *ban*, die vermoedelik een genasaliseerde *a* weergeeft), dit alles vindt zijn weerga in geen enkel Nederlands taaleigen en schijnt onverenigbaar met de hypothese van zelfstandige vervorming onzer taal binnen een betrekkelik kort tijdsverloop.

Door een gelukkige omstandigheid is voor ons van 't Negerhollands van een ander deel van West-Indië heel wat meer bewaard dan zulke kattebelletjes, die alleen waarde hebben bij ontstentenis van belangrijke stukken. Op de Deense Antillen, die — als men een kortstondige vestiging op St. Croix uitzondert — nooit aan Nederland hebben behoord, maar in hoofdzaak door Nederlanders gekoloniseerd moeten zijn, is onze taal eeuwen lang in gebruik gebleven [1]; Deense en Duitse

[1] Iets soortgelijks geldt van 't Frans ten opzichte van Trinidad, een eiland dat tot 1797 aan Spanje, en daarna aan Engeland heeft behoord. De landstaal is er niettemin Frans; in 1783, toen het eiland bijna onbewoond was, hebben er zich vele Franse kolonisten gevestigd.

zendelingen hebben zich op 't eind der 18de en 't begin der 19de eeuw met ijver op de kerstening der negerslaven toegelegd en verschillende geschriften samengesteld in de taal van hun katechumenen. Uit die boeken, vergeleken met een paar mededelingen van andere herkomst, kunnen we ons een vrij nauwkeurig beeld vormen van het Kreools dat lange tijd op St. Thomas, St. Jan en St. Croix het meest verspreid was. Aan de bestudering van die taal is dit geschrift gewijd.

I.

Het is voor de onderzoekers der geschiedenis van een taal een verdrietig verschijnsel dat historici, ook wanneer zij gebeurtenissen en toestanden van hun eigen tijd beschrijven, zo veel minder plegen mee te delen omtrent de spreekwijze der mensen als omtrent hun manier van oorlogvoeren en handeldrijven. Ook de meeste reizigers laten onze nieuwsgierigheid onbevredigd; zij achten het belangrijker ons te melden waar en wat zij gegeten hebben en door welke insekten hun nachtrust is gestoord, dan op te tekenen wat zij konden waarnemen betreffende de wijze waarop de verschillende standen der maatschappij hun gedachten uiten. De geschiedschrijvers en bezoekers der Deense Antillen maken op die regel geen uitzondering, en dit diene ter verontschuldiging voor het onvolledige van de volgende schets der linguistiese geschiedenis, als ik mij dit aanmatigende woord mag veroorloven, van St. Thomas, St. Jan en St. Croix.

De enige, mij bekende, beschrijver der Deense Antillen die een afzonderlik hoofdstuk wijdt aan de taal door de gekleurde bevolking van St. Thomas gesproken, is Oldendorp in zijn *Geschichte der Mission der evangelischen Brüder auf den caraibischen Inseln S. Thomas, S. Croix und S. Jan* (Barby, 1777, blz. 424—436). De overige schrijvers bemoeien zich met de taalkwestie in 't geheel niet en geven slechts ter loops, en als 't ware onwillekeurig, enkele inlichtingen. Van de door mij geraadpleegde bronnen verdienen, naast Oldendorp, biezondere vermelding:

G. Höst, *Efterretninger of Öen Sanct Thomas og dem*

Gouverneurer, optegnede der paa Landet fra 1769 indtil 1776 (Kopenhagen, 1791). De schrijver was zelf goeverneur van St. Thomas (1773—1776) en ontleende zijn gegevens aan 't Archief dat zich op 't eiland bevond. Zijn werk heeft grote waarde voor de geschiedenis der eerste eeuw van de Deense heerschappij;

J. P. Knox, *A historical account of St. Thomas* (New-York, 1852). Knox heeft voor het eerste gedeelte van zijn geschiedenis zich aan Höst gehouden; de latere tijd beschrijft hij zelfstandig en als ooggetuige.

Voor de geschiedenis der Herrnhutters op de Deense Antillen is van belang Von Dewitz, *In Dänish-Westindien. Anfänge der Brüder-Mission in St Thomas* (Herrnhut, 1899). De verschillende reisbeschrijvingen uit vroeger en later tijd waarin ik iets merkwaardigs over de Deense eilanden heb gevonden, en een paar beschrijvingen van St. Thomas uit de laatste jaren van de 19de eeuw, zal ik te gelegener plaatse vermelden.

St. Thomas en St. Jan behoren met tal van kleine, voor een deel onbewoonde, eilandjes tot de groep der Maagden- of Juffereilanden, gelegen ten Oosten van Porto-Rico. Dikwels wordt ook 't eiland St. Croix (St. Cruys of Santa Cruz) tot deze groep gerekend, ofschoon het geografies er eigenlik van is te onderscheiden [1]. In 1493 werden deze eilanden door Columbus ontdekt, St. Croix het eerst. Hier trof men een Indiaanse bevolking aan; de overige eilanden heetten onbewoond. Vermoedelik was die laatste mening onjuist; immers op St. Thomas heeft men op rotsen tekeningen gevonden die 't werk van Indianen schijnen te zijn; wellicht hadden deze bij 't naderen van de Spanjaarden zich tijdelik verborgen. Sterk in aantal kunnen deze Caraïben noch op St. Croix, noch op St. Thomas of St. Jan geweest zijn, en zowel hun onderlinge veten als de oorlogen met de Spanjaarden maakten dat reeds vóór 't begin der 17de eeuw, vóór er sprake kon zijn van Europese kolonisatie, de oorspronkelike bewoners van de drie eilanden zogoed als geheel waren verdwenen [2]. In de tijd

---

[1]) E. Reclus, *Nouvelle Géographie illustrée*, XVII (*Indes Occidentales*), Parijs, 1891, blz. 899.

[2]) Knox, blz. 14—18; Oldendorp, blz. 18.

waaruit we vertrouwbare bescheiden omtrent de Deense Antillen bezitten, dus sedert het laatste vierde deel der 17de eeuw, wordt nooit van Caraïben gerept. Met hun taal behoeft dus weinig rekening te worden gehouden.

Gedurende de eerste twintig jaren van de zeventiende eeuw golden de eilanden voor geheel en al verlaten. De nauwkeurige De Laet maakt in 't geheel geen melding van de eilanden St. Thomas en St. Jan; hij haalt alleen een scheepsbericht aan van „Sir Francis Draeck" (Drake), die getuigt dat hij op Las Virgines „een goede reede voor 1000 zeijlen" aantrof, 't geen blijkbaar op de later zeer vermaarde baai en ree van St. Thomas slaat. Van Santa Cruz geeft De Laet een korte beschrijving, eindigend met de mededeling dat het „een leegh Eylant" is [1]). Lang na de samenstelling van De Laet's boek is het dit echter niet gebleven. Nederlanders en Engelsen hebben zich er gevestigd, volgens sommigen reeds in 1625; het is waarschijnlik dat de Nederlandse kolonisten voor een deel herkomstig waren van Brazilië, dat wij in 1626 moesten prijsgeven. Hoe dit zij, voor de later op St. Croix gesproken taal was deze eerste vestiging van de Nederlanders van geen belang, want in 1645, toen de gehele bevolking van 't eiland ruim 600 zielen telde, ontstond er een bloedige twist tussen de Engelse en de Nederlandse bewoners, waarvan het einde was dat de laatsten het eiland verlieten en zich, volgens Knox [2]), naar St. Eustatius en St. Martin begaven. Bij deze twist hadden een honderdtal Fransen die zich op 't door de Nederlanders bewoonde deel van 't eiland gevestigd hadden, onze zijde gekozen; zij trokken naar Guadaloupe [3]). Deze biezonderheid verdient aangetekend te worden omdat dit samenwonen van Fransen en Nederlanders in de West geen op zich zelf staand verschijnsel is, en invloed gehad kan hebben op de taal.

---

[1]) De Laet, *Beschrijvinghe van West-Indiën*, 2de druk, Leiden, 1630, blz. 39 vlg. In zijn *Historie ofte jaerlyck Verhael van de Verrichtinghen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie sedert haer begin tot het eynde van 't jaar 1636* (Leiden, 1644) wordt geen van deze eilanden genoemd.

[2]) Knox, blz. 26.

[3]) Du Tertre, *Histoire générale des Antilles habitées par les François*, 3 dln. Parijs, 1667—1671, I blz. 272.

Vijf jaar later werden de Engelsen op hun beurt verdreven door de Spanjaarden, die weer de plaats moesten ruimen voor de Fransen. Deze bleven op St. Croix tot in 1695, toen, na tal van wederwaardigheden en om redenen waarvan de vermelding buiten ons bestek ligt, de Franse kolonie werd opgeheven en 't eiland op nieuw werd verlaten. De tropiese plantegroei maakte het weldra tot een moeilik te ontginnen wildernis. In die toestand bleef het tot in het jaar 1733 [1]).

Reeds uit het hierboven vermelde scheepsbericht van Drake blijkt dat de buitengewoon ruime rede van St. Thomas vroeg de aandacht der zeevarende naties heeft getrokken. Omtrent de eerste vestiging van Europeanen bestaat intussen weinig zekerheid. Oldendorp [2]) bericht dat reeds in de eerste helft der zeventiende eeuw Deense kooplui handel dreven met St. Thomas, waar zich toen volgens hem, behalve enkele Caraïben, Nederlanders ophielden. Hij vermoedt dat de laatsten behoorden tot de families die in 1646 door de Engelsen uit St. Croix waren verdreven. Waarop dit vermoeden steunt, deelt de schrijver niet mee; evenmin geeft hij zijn zegsman op voor het bericht aangaande de handelsbetrekkingen met de Denen. Beide opmerkingen zijn echter niet onwaarschijnlik; Oldendorp is blijkbaar een man geweest die zelfstandig heeft onderzocht en 't is wel mogelik dat hij, zijn werk schrijvende in een Deense omgeving, over betrouwbare bescheiden te beschikken heeft gehad. In zake de verhuizing der Nederlanders van St. Croix naar St. Thomas, is Knox het niet met hem eens: wij zagen reeds dat hij onze verdreven landgenoten naar St. Eustatius en St. Martin laat vertrekken. Hij wijst er tevens op dat volgens Du Tertre [3]) ballingen van St. Christopher in 1647 op St. Thomas geen bewoners vonden, maar wel sporen van een verlaten kolonie; ook Rochefort, zegt hij, die in 1657 zijn boek over de Antillen schreef, getuigt dat de Maagdeneilanden onbewoond waren [4]). Ten slotte bespreekt hij de mening van Oldendorp

---

[1]) Knox, blz. 31—41.

[2]) Oldendorp, blz. 34.

[3]) Du Tertre, *Histoire générale des Antilles* enz. I, blz. 401.

[4]) Rochefort, *Histoire naturelle et morale des Iles Antilles de l'Amérique*, Rotterdam, 1658, blz. 45. Knox vergist zich wanneer hij zegt dat Rochefort (wiens auteurschap van dit boek overigens op goede gronden wordt betwist)

en Höst, die aannemen dat in 1666 het eiland bewoond was door Caraïben en Hollanders. De aanwezigheid van Caraïben in die tijd komt Knox zeer onwaarschijnlik voor, maar aan de kolonisatie door Hollanders slaat hij geloof, en neemt aan dat zij tussen 1657 en 1666 zich op St. Thomas gevestigd hebben [1]. Stellig onjuist is zijn dan volgend en van Oldendorp overgenomen bericht, dat in 1667 de Engelsen St. Eustatius en St. Martin aan de Hollanders ontnamen en dat „St. Thomas was included in the capture". Juist in 1667 werden, nadat de Ruyter's kanonnen te Chattam afdoende argumenten hadden laten horen, bij de vrede van Breda onze rechten op het eiland St. Eustatius door de Engelsen erkend; in 1665 hadden zij het veroverd en een jaar later reeds weer moeten ontruimen [2]. Aan zijn bericht omtrent de verovering van St. Thomas voegt Knox nog toe dat de Engelsen „finding that the two former islands were more fertile ('t geen zeer de vraag is, vooral met betrekking tot St. Eustatius!), they abandoned St. Thomas for them, compelling all the colonists to remove their effects and even their dwellings thither. The island now remained uninhabited until 1671" [3].

Het komt mij voor dat uit bovenstaande, vrij vage, berichten het volgende met enige waarschijnlikheid is op te maken. Toen in 1665 de Engelsen, aanvankelik met goede uitslag, de Nederlanders uit de Antillen begonnen te verdrijven, namen sommige gezinnen de wijk naar St. Thomas, waar wellicht reeds vroeger zich enkele landgenoten hadden gevestigd. Na 't verlies van St. Eustatius, Saba, St. Martin en Tobago, gingen Engelse oorlogschepen naar St. Thomas en verdreven de Nederlandse

---

spreekt van „San Crero (?) as inhabited". De Franse schrijver gebruikt steeds de gewone benaming Sainte Croix en geeft (niet op blz. 61, maar op blz. 46 en 286 vlg.) een beschrijving en korte geschiedenis van het eiland. Knox heeft hier 't aangehaalde werk niet zelf nageslagen, maar Oldendorp nageschreven, gelijk blijkt uit het onjuiste citaat.

[1]) Knox, blz. 45. Ook Bosch, *Reizen in West-Indien* enz. Utrecht, 1829, II blz. 343, zegt dat de „Nederlanders de eerste Europeanen waren die zich op de Maagdeneilanden vestigden." Een autoriteit of een grond voor deze bewering wijst hij echter niet aan.

[2]) Zie Hamelberg, *De Nederlanders op de West-Indische Eilanden*, Amsterdam, 1901, blz. 24—36.

[3]) Knox, blz. 45.

kolonisten van dat eiland, doch zagen er geen voordeel in, of hadden geen gelegenheid, daar zelf een volkplanting te stichten. Misschien verlieten de Nederlanders vrijwillig St. Thomas, omdat zij niet verkozen, gelijk enkelen in 1665 op St. Eustatius gedaan hadden [1]), de eed van trouw aan Engeland's koning te zweren; hun gehechtheid aan 't eiland bleek, gelijk wij straks zullen zien, uit hun spoedige terugkeer, zodra de omstandigheden gewijzigd waren.

Met het jaar 1671 breekt een periode aan waarin van een behoorlik gedokumenteerde geschiedenis van 't eiland St. Thomas sprake kan wezen. In dit jaar werd te Kopenhagen de Deense Westindiese Compagnie opgericht, die aanstonds bezit nam van St. Thomas als van een onbewoond, en derhalve aan niemand toebehorend, eiland. Ook enkele naburige eilandjes, o. a. Krabbeneiland, werden bezet. De goeverneur der Engelse Antillen protesteerde tegen de opvatting dat een verlaten eiland 't eigendom wordt van wie het in zijn bezit neemt [2]); St. Thomas behoorde volgens hem aan Engeland, daar het veroverd was op de Hollanders. De koning van Denemarken, Christiaan V, wist van Karel II te verkrijgen dat hij de goeverneur der Engelse Antillen gelastte de rechten der Denen als wettige bezitters te erkennen. Van Denemarken viel voor Engeland niets te vrezen; men hoopte wellicht door 't afstaan van dit waardeloos geacht bezit mettertijd zich een bondgenoot tegen de Nederlanders te verschaffen.

Toen de eerste Deense goeverneur, Jorgen Iversen, met een aantal van zijn landgenoten in Mei 1672 op 't eiland landde,

---

[1]) De meeste gingen naar St. Martin daar zij niet van nationaliteit wilden veranderen. (Hamelberg, *De Nederl. op de West-Ind. Eil.* II, blz. 24).

[2]) Deze opvatting vindt men o. a. terug in de woorden van de schrijver der *Hist. nat. et mor. des Antilles:* „c'est une règle générale qu' une terre qui est sans habitans est au premier occupant". Ook de Spanjaarden konden zich met die zienswijze niet verenigen. Zij beweerden dat, als men deze stelling aannam, allerlei naties zich in de landen van Zijn Katholieke Majesteit zouden gaan vestigen. Herhaaldelik besloten zij de Denen uit de eilanden te verdrijven (o. a. in 1675 en in 1719), maar zij moesten het bij ernstige besluiten laten. Ook de latere aankoop van St. Croix (zie hierachter) werd door hen onwettig genoemd, omdat het eiland van de Fransen niet gekocht *kon* worden, daar 't steeds aan Zijn Katholieke, en nooit aan Zijn Allerkristelikste Majesteit had toebehoord. (Ontleend aan een Spaans boekje, door Höst in excerpt meegedeeld in zijn Voorbericht).

vond hij daar reeds een aanzienlik aantal kolonisten, die niet de instelling van een geregeld bestuur hadden afgewacht, maar van de naburige eilanden waren overgestoken. Het waren grotendeels Hollanders, vermoedelik mensen die indertijd van 't eiland waren verdreven en zich nu haastten terug te keren tot de streken die zij reeds hadden ontgonnen. De bevolking droeg reeds dadelik een vrij kosmopolities karakter. Dit blijkt uit de eerste verordening van het Bestuur, die, behalve door de goeverneur, getekend is door Erasmus Bladt, Charles Baggaert, Thomas Svain, Adriaan de Vos, Anthony Salomons, Hans Paulsen, A. Begaret, Christiaan Wadts en Joost van Campenhout. Hollandse namen zijn onmiskenbaar in dit lijstje [1]. De eerste klausule van deze verordening gelast dat „iedereen die Deens kan verstaan verplicht is elke Zondagmorgen, wanneer de trom geroerd wordt, ter kerk te gaan in 't Fort, op verbeurte van 25 pond tabak", en de tweede dat „mensen van alle andere naties gehouden zijn elke Zondagmiddag op dezelfde plaats de godsdienstoefening bij te wonen op verbeurte van dezelfde boete". In die middagkerk is, naar Knox reeds vermoedt, zo goed als zeker in 't Hollands gepreekt, in de taal die toen 't meest onder de vreemdelingen was verbreid. De Franse protestanten die zich op 't eiland vestigden, en één gemeente vormden met de Hollandse, zullen haar zeker hebben verstaan; na de herroeping van 't Edikt van Nantes (1685) werd hun aantal door uitgewekenen van de Franse Antillen vrij aanzienlik vermeerderd.

De verordening waaruit ik het bovenstaande heb meegedeeld

---

[1]) Ik ontleen het aan Höst (blz. 8) van wie Knox (blz. 51) 't heeft overgenomen; nauwkeurige bepaling van de landtaal op grond van zulke gegevens is in menig geval ondoenlik. Hetzelfde geldt van een 52-tal namen van kolonisten uit de eerste tijd der vestiging, door Knox als appendix A aan zijn boek toegevoegd. Dit stuk vindt men niet bij Höst; Knox spreekt van de „mutilated condition" der „original copies of the deeds" waaraan hij de namen heeft ontleend. Uit dit lijstje citeer ik: Adriaan de Vos, Gilles Pad, Jesper Jansen, Simon van Ockeron, Lambert Bastaansen [Bastiaanse], Joost van Campehout, Nell Devael, Peter Pietersen, Andries Zijgerts, Cornelius Jansen, Jan Dunker, Anthony de Woo, Pieter de Buyk, Cornelis Jacobsen. Maar ik durf niet verzekeren dat Jacobsen niet een Deen (Jacobson) was en dat, omgekeerd, niet sommige andere namen met Deens uiterlik aan Hollanders hebben toebehoord.

schijnt in 't Deens te zijn opgesteld, ten minste Höst vermeldt niet dat hij het stuk heeft vertaald. Van zelf sprekend is het intussen niet dat op dit Deense eiland Deens de taal was waarvan de overheid zich bediende; integendeel, ik kan aantonen dat gedurende de eerste tijd van het bestaan der kolonie de magistratuur zich uitdrukte in een andere taal, in de onze! De zesde goeverneur van het eiland, Gabriel Milan, aangesteld in 1684, noemt zich in zijn plakkaten: „Gabriel Milan van syn Coningl. Mayt. en de Royale geoctroyerede Westindische en Guineische Compagnie bestelte General-Gouverneur ower de Eylanden St. Thomas, St. Jan en andere ommeleggende Plaetzen" [1]). En zijn opvolger, Adolf Esmit, aan het bestuur gekomen in 1687, vaardigde het volgende protest uit tegen het in bezit nemen van „Krabben-Eyland" (gelegen ten Z.W. van St. Thomas) door de Engelsen onder Willum Pellit [2]):

„Naerdien syn Koninglycke Majesteit von Denemark en Norvegen, myn allergnadigste Koning en Heer, in syn my met gegewene ordre allergnadigst belast heeft, so hast als ick hier in America glucklyck aengekomen, niet alleen mijn uiterste Devoir te doen, Krabben-Eyland, in de Zeekaart genoemt Bieqve, syn Koningl. Mayt. van Denemarck en Norwegen to behorende, te possederen en (in) Naem en van Wegen synen Koningl. Majesteyt op dat selevige een commandeur te setten om sijn Koningl. Majesteyts van Dennemarck Vlagge, de [die] A°. 1682 van wegen synen Koningl. Majesteyt daerop gelegt en geplant is, te mainteneeren, maer ick hebbe ock alreets een Capitain met syn onderhebbende Volk daerop geset, wanneer de Heer Commandeur Abraham Houwel woude daerop Possessie Vaeten in 't Gouvernement van de Heer General Stapleton; dien Tyt hebbe tegen de heer Abraham Houwel protestiirt; waervan de Copy hier neffens gaaet, daerop heeft de genoemde Heer General Stapleton onse Eyland Bieqve of Krabben-Eyland en [in] Rust en Vreede gelaaten tot deesen dato toe; nu heeft hoogst gemelt syn Koninglycke Majt. een van syne Admirals met my heerwaerts gesonden om bemeldte Bieqve of Krabben-Eyland te

[1]) Höst, blz. 19.
[2]) Höst, blz. 24 vlg.

besigtigen en met Volk besetten, die ock alreets met eenighe Volk daer nae toe vertrocken is, om datselve in possessie te nemen, en naerdien ick verneme, dat U. E. Willum Pellit ordre heeft om dat selve Eyland te peupleren en te besetten, 't Welck is strijdende tegens syn Koningl. Majesteyts mijn allergnadigste Konings ordre en Befehl als mede tegens alle Vetten en Rechten van de Wereldt, so befinde my schoeldigh myn Konings ordre en Befehl onderdaenigst nae te leven, en verbiude U. E. Willum Pellit in Naem en van wegen syn Koningl. Majest. von Denemarck en Norwegen dat selve Krabben-Eyland niet te possideeren, noch te besetten, ock gheen Pretentie, in wat Form dat ock wesen kan of magh, daer op te maeken. En so U. E. daer tegen handelt, so protesteere ick mets deesen uyt Kracht en Authoriteyt in Namen en van wegen syn Koningl. Majt. van Denemarck en Norwegen tegens U. E, Willum Pellit als mede tegens die gheene die U. E. authoriseert heeft en ordre gegewen heeft, vorseyde Krabben-Eyland te possedeeren, voor allen Schaden, Naedeel en Prejudice, dat daeruyt ontstaet, of in 't tokommende daer uyt ontstaen sall, in beste Form voor alle Rechten en Justitien, waer dat selwe voorkomen kan of magh. Gedaen in Christiansfort op het Eyland St. Thomas den 20 May 1688.

Adolf Esmit.

Dit protest had geen uitwerking. Pellit vestigde zich op 't eiland met vele families, maar werd later verdreven door de Spanjaarden die er evenmin bleven [1]). In 1698 verschenen andermaal twee Engelse schepen, ditmaal onder Robert Pinkerton, met de bedoeling zich neer te zetten op Krabbeneiland. Aan Pinkerton zond de Deense goeverneur Lorentz een uitvoerig protest in 't Hollands, en tegelijk een sloep naar Krabbeneiland met een plakkaat (ook in 't Hollands), waarin hij gelastte het eiland te verdedigen tegen vreemden. Daarop stuurde de kommandant Hansen van „Cronenbourg op 't Crabben-Eylandt" op zijn beurt een protest aan Pinkerton [2]). De Engelsen voeren ten

---

[1]) Hőst, blz. 28, 54.
[2]) Ook deze stukken deelt Hőst in extenso mee: blz. 39—41, 42—44 en 45—46.

slotte weg, maar nog later, o. a. in 1719 en in 1724 [1]), is er sprake van hun vermeende rechten op Krabbeneiland.

Het blijkt niet uit het verhaal van Höst hoe lang dit, zeker allermerkwaardigst, gebruik van onze taal als regerings- en verkeerstaal in een nooit aan onze staat toebehoord hebbende streek zich heeft gehandhaafd. De schrijver zegt eenvoudig dat „de plakkaten gedurende vele jaren in 't Hollands zijn geschreven" (blz. 19). In 1761 had onze taal die voorrang bij de regering niet meer, of wel men trachtte hem door 't geven van privileges op 't Deens te doen overgaan. Immers in dat jaar beval de goeverneur Von John dat men voor 't opstellen van een testament in de stad aan de sekretaris had te betalen 5 rijksdaalders, indien men zich van 't Deens bediende, en 10 rijksdaalders, indien men zich bediende van 't Hollands, Frans, Engels of Spaans. Op 't platteland werd de prijs verdubbeld [2]).

De jonge kolonie had in de eerste jaren groot gebrek aan werkkrachten voor de landbouw, en aan geld voor de handel. Door 't vestigen van twee forten aan de Goudkust, en 't inrichten van een levendige slavehandel op St. Thomas, voorzag het moederland in de eerstgenoemde behoefte; bedrijfskapitaal voor de handel was niet zo gemakkelik in voldoende hoeveelheid te verschaffen, en voor 't binnenlands verkeer was nog geruime tijd tabak het gebruikelike ruilmiddel. Met het doel vlottend kapitaal naar 't eiland te brengen werd in 1685 door Christiaan V aan een Brandenburgse handelmaatschappij een koncessie van dertig jaar verleend om zich op St. Thomas te vestigen. Deze maatschappij sloeg haar pakhuizen en kantoren op in 't Westelik gedeelte van de hoofdplaats, dat nog tans naar hen 't Brandenburgse kwartier wordt genoemd. De voornaamste aandeelhouders waren Hollanders; de macht van 't Nederlandse kapitaal, dat in de 17de eeuw zo veel tot stand bracht, deed de nieuwe maatschappij zó bloeien dat, twee jaar na de vestiging der faktorij, zij vijf schepen in de vaart had en vijftig personen in haar dienst. Maar het is zeker dat de Hollanders niet alleen door hun geld overwegende invloed hadden; het scheepsvolk

---

1) Höst, blz. 62, 75.
2) Höst, blz. 150.

en de hoofdbeambten waren ongetwijfeld landgenoten van ons. Door een toevallige omstandigheid laat zich dat vrij wel bewijzen. In 1688, toen wij in oorlog waren met Frankrijk, deed een Franse kaper bij nacht een aanval op de pakhuizen der faktorij en roofde koopwaren en kostbaarheden; hij nam de handelsboeken mee om te bewijzen dat hij zich niet had vergrepen aan de bezittingen der Denen, maar buit had gemaakt op de Republiek der Verenigde Gewesten: die boeken toch waren in het Hollands gehouden [1]). Voor zover die zogenaamde Brandenburgers geen Hollanders waren, zal hun Platduits wel niet ver afgestaan hebben van onze taal.

In 1687 had de goeverneur ter vermeerdering van de bevolking van St. Thomas een reeks gunstige bepalingen afgekondigd voor nieuwe kolonisten, daaronder (art. 7) het „exercitium liberae conscientiae" voor alle naties en gezindten. Ten einde de uitwerking van die gunstige voorwaarden te tonen, werd de 25[ste] Julie 1688 een volkstelling gehouden [2]). Men vond op 't eiland 105 Europese gezinnen, naar de landaard aldus verdeeld: 1 Portugees en 1 Holsteins gezin, 2 Duitse, 3 Zweedse, 17 Franse, 18 Deense, 30 Engelse en 63 Hollandse gezinnen. In de hoofdplaats [3]) waren gevestigd 1 Franse en 1 Duitse familie, verder 2 Deense, 2 Engelse en 3 Hollandse. Op 't platteland, waar blijkbaar 't Hollandse element vooral overheersend was, trof men 317 blanken en 422 slaven aan. De gehele bevolking van 't eiland bestond uit 778 zielen. Trekt men van dit getal het aantal plattelandbewoners af, dan krijgt men 39 als cijfer der inwoners van 't havenplaatsje. Dit komt overeen met een mededeling van Höst [4]), die zegt dat van de 35 blanke be-

[1]) Knox, blz. 60.

[2]) Höst, blz. 22—29. Hoe ver men in 't verlenen van godsdienstvrijheid ging, blijkt uit een resolutie van 1734, waarbij bepaald werd dat de Gereformeerden en de Luthersen hun godsdienstoefeningen mochten houden in kerken, de anderen privatim in hun huizen (t. a. p. blz. 119).

[3]) De officiële naam was toen reeds *Charlotte Amalia*, maar volgens Oldendorp (blz. 47) noemen de negers „den Ort *Tappus* weil ehemals ein *Taphuys* oder Schenke da stand: die meisten dortigen Europäer aber heissen ihn kurz *das Dorf.*" Höst (p. 3) voegt er bij dat de plaats *Taphys* genoemd werd, omdat die herberg 't voornaamste doel der negers was om naar de stad te gaan. In later tijd ontstond er een kwartier van vrije negers dat *Sukasa* heette.

[4]) Höst, blz. 29.

woners der hoofdplaats 11 handwerkslieden waren; de overige 24 zullen 't garnizoen en de regering hebben uitgemaakt, waarbij dan nog 4 slaven gerekend kunnen worden om 't getal 39 vol te maken. Knox [1]) verzekert dat de Brandenburgers niet meegeteld werden, doch Höst, zijn zegsman, bevat niets daaromtrent. Er is dan ook geen reden om zulk een ongemotiveerd overslaan van een deel der bevolking aan te nemen; ik houd het er voor dat de 50 Brandenburgers waarvan elders gesproken wordt, wel degelik in de telling zijn opgenomen, maar dat zij niet alleen onder de 3 of 4 Duitse gezinnen gevonden werden maar ook, en vooral, onder talrijke overige. Zeker is 39 een klein cijfer voor 't inwonertal van een hoofdplaats, maar men heeft te denken aan 't fort en zijn naaste omgeving; ten Westen daarvan strekte zich 't z. g. Brandenburgse kwartier uit.

Uit het jaar 1701 bezitten wij een vrij uitvoerige beschrijving van het eiland St. Thomas van de hand van pater Labat, die in dat jaar de Antillen bezocht. Uit zijn werk licht ik enkele zinnen die iets meedelen over de op St. Thomas gesproken talen [2]). Nadat de schrijver verteld heeft dat het de Hollanders zijn „die daar den geheelen Handel drijven, onder den naam der Deenschen", volgt de mededeling dat er op St. Thomas „maar twee bovendrijvende religiën zijn, te weten de Luithersche en de Gereformeerde. De Gereformeerden hadden er gemeenlijk twee predikanten, te weeten een Franschen en een Hollandschen [3]), en de Lutherschen hadden er maar een, die

---

[1]) Knox, blz. 59.

[2]) Ik heb de Hollandse vertaling gebruikt die in 1725 te Amsterdam verscheen onder de titel: *Nieuwe Reizen naar de Franse eilanden van America door* P. Labat, *in 't Nederduits in 't ligt gebracht door* W. C. Dijks (4 delen in 2 banden).

[3]) Dit samengaan van Franse en Hollandse protestanten was geen uitzondering; soms voorzag één predikant in de geestelike behoeften van beide naties. Op blz. 42 van de *Histoire nat. et mor. des Antilles* leest men dat er zich op St. Eustatius bevindt „une belle église, qui est gouvernée par un pasteur Hollandois; Monsieur de Graaf, qui est à présent pasteur de l'église de Tevers [lees *Ter Vere?*] en l'ile d'Oualcre, en a eu autrefois la conduite. Il y preschoit en un même jour, et en une même chaire, en François et en Flamand, pour édifier les habitans de l'une et de l'autre langue, qui demeurent en cette île." Op St. Martin werkte als „pasteur de l'église Hollandoise" Monsieur des Camps, die er heen werd gezonden „par le Synode des Eglises Wallonnes des Provinces Unies" (blz. 44). Op het

de Neêr- en Hoogduitsche Taalen sprak" (blz. 32). Een huweliks-inzegening door de Lutherse predikant uitgesproken, kon Labat niet verstaan, „omdat de preek in 't Vlaams of Hoogduits gedaan werd" (blz. 31). 't Blijkt dus dat het Hollands, of laten we zeggen het Nederduits in verschillende schakeringen, de hoofdtaal was; het is zonderling dat de schrijver niet gewaagt van godsdienstoefeningen in het Deens.

In het jaar 1716 breidden de Denen hun koloniaal bezit uit door het vestigen van een volkplanting op het eiland St. Jan. Dat ook hier zich vele Hollandse gezinnen vestigden, blijkt uit brieven in 1733 door kolonisten gezonden naar aanleiding van een gevaarlike slavenopstand; men vindt daarin de namen Beverhout, de Wint, Zytsema, Kint en andere, van minder onbetwijfelbare herkomst [1]).

St. Croix, dat sedert 1695 onbebouwd en onbewoond lag (zie boven, blz. 10), ging in 1733 door aankoop van Frans bezit over in Deense eigendom. De grotere vruchtbaarheid van dit eiland deed, toen de zware wouden wat gelicht waren, verscheidene planters van St. Thomas daarheen verhuizen; bij hen voegden zich vele uit naburige eilanden, vooral ook Engelsen [2]). Wel bood het eerstgekoloniseerde eiland door zijn grote rede meer voordelen aan, maar de handel kon zich in de Deense kolonie niet ontwikkelen tot wat de ligging van de plaats scheen te beloven. Eerst werd hij gedrukt door de

---

door de gebroeders Lampsins gekoloniseerde eiland Tobago had men „les églises de l'une et de l'autre langue, c'est à dire tant la Flamande que la Wallonne" (Rochefort, *Le Tableau de l'isle de Tobago ou de la nouvelle Oualcre* etc., Leyde, 1665, blz. 77).

[1]) Knox, blz. 72—74.

[2]) Zie *Beschreibung der Europäischen Kolonien in Amerika, nach der 6en verbesserten Ausgabe aus dem Englischen übersetzt von J.* Leipzig, 1778, II, blz. 54: „unterschiedene Leute auf den engländischen Inseln, und darunter etliche die ein ansehnliches Vermögen besitzen, haben sich daselbst nieder gelassen, und dazu sehr grosse Begünstigungen erhalten". De schrijver van dit boek stelde het kort na 1733 op; hij zegt dat de lucht er ongezond is, maar dat hierin verbetering zal komen zodra er meer bossen gekapt zijn. Volgens Meinecke, *Versuch einer Geschichte der Europäischen Colonien in West-Indien*, Weimar, 1831, blz. 335, vonden de Denen in 1733 reeds Engelsen op St.-Croix, die hier „ohne Verfassung, selbst ohne Ausübung der Religion, vom Ertrag des Bodens lebten"; aan wie Meinecke dit bericht ontleend heeft, is mij onbekend; ik vond het bij geen der schrijvers uit de achttiende eeuw.

bevoorrechting aan de Hollanders gegund [1]), later door het systeem van uitsluiting door de kooplui van Kopenhagen toegepast.

Het is zeer waarschijnlik dat de meerderheid van de planters op St. Croix niet tot onze natie behoorde; toch werd onze taal, maar tans langs een andere weg en in zeer verminkte vorm, naar 't nieuwe eiland overgebracht. Er had zich namelik uit de omgang der planters van St. Thomas met hun slaven een Kreools idioom gevormd, dat op de drie Deense eilanden gedurende lange tijd de omgangstaal der inheemse bevolking, en twee eeuwen lang de taal der slaven is geweest. Vooral door de slaven verbreidde zich dit Kreools ook over St. Croix.

Ongetwijfeld dateert het ontstaan van die slaventaal uit de allereerste jaren van de Deense kolonisatie — misschien bestond ze reeds vóór de Denen zich op de Antillen vestigden — maar een volstrekt bewijs voor het bestaan van dit Negerhollands hebben wij eerst uit het jaar 1732. Toen kwamen op het eiland de eerste zendelingen van de Moraviese broederschap of Herrnhuttergemeente aan, en zij begonnen dadelik het „Bastaardhollands" der slaven te leren, om de negers in hun eigen taal met het Kristendom bekend te maken [2]). Vermoedelik

---

[1]) Knox, blz. 82 vlg.; hij haalt als gevolg van die bevoorrechting aan dat in 1736 er 8 Hollandse tegen 1 Deens schip in de baai van St. Thomas voor anker kwamen.

[2]) Het praatje dat men o. a. nog bij Reclus (*Nouv. Géogr. ill.* XVII, blz. 804) vindt, als zouden de eerste zendelingen zich vrijwillig als slaven hebben verkocht om op die wijze toegang te verkrijgen tot de negers, wordt reeds weersproken door Oldendorp (blz. 453). Het is waar dat de twee eenvoudige handwerkslieden die zich door de verhalen van een uit St. Thomas afkomstige neger gedrongen gevoelden het Evangelie aan de zwarten te verkondigen, bereid waren hun vrijheid op te offeren, maar op weg naar West-Indië werd hun reeds in Kopenhagen beduid dat men nooit blanken als slaven zou dulden. Door hun handwerk voorzagen de eerste missionarissen in hun uiterst geringe behoeften (zie Von Dewitz, blz. 118 vlg., 124). Onbillik is ook dat Reclus aan de Herrnhutters verwijt dat zij „in later tijd" zelf slaven hielden: ze deden dit reeds in 1758 (zie Von Dewitz, blz. 192), maar op een wijze en onder omstandigheden die hun handelingen volkomen begrijpelik maken.

De Deense gouverneurs waren de Herrnhutters goed gezind; daarentegen ondervonden dezen van sommige predikanten der Hollandse gemeente grote vijandschap. Oldendorp, die dankbaar alle steun vermeldt, spreekt slechts ter loops en in vage termen van de mensen die de zendelingen

door hun voorbeeld aangespoord, hebben, 24 jaar later, ook de Denen het zendingswerk ter hand genomen. In 1756 werd een missie opgericht en een jaar daarna werden 10 leraars gezonden. Later werd een Deense Negergemeente gesticht met een eigen „Missions Dominie" en „Missions Catecheten", die allen zich bij de eredienst uitsluitend bedienden van het Kreools.

Over die eigenaardige taal der slaven zal in de volgende hoofdstukken gesproken worden; hier moet alleen er op worden gewezen dat zij een zuiver Kreools karakter had en in wetenschappelike zin geen Nederlands genoemd kan worden, maar niettemin zó dicht bij de door ons gesproken taal stond, dat het gebruik van deze een voorwaarde was voor haar voortbestaan. Werd het Hollands door een andere taal verdrongen, dan moest ook dit Negerhollands zich wijzigen en was het tot uitsterven, zij het dan ook tot langzaam uitsterven, gedoemd. Om die reden dienen we de geschiedenis van het Hollands op St. Thomas te vervolgen, ook na de tijd waarin we 't bestaan kunnen vaststellen van de taal waarmee ons onderzoek zich zal bezig houden.

Zo lang de handel der Deense Antillen beperkt en 't bebouwen van de grond hoofdzaak bleef, liep onze taal weinig gevaar de opperheerschappij te verliezen. De eerste maatregel die haar hegemonie bedreigde, was 't Koninklik Besluit waarbij de haven van St. Thomas tot een vrijhaven werd verklaard. Hierdoor werd het mogelik dat het eiland betekenis kreeg voor de wereldhandel, en het volk dat reeds in die tijd ter zee oppermachtig ging worden ook hier zijn taal deed triumferen. Heel spoedig kwam dit alles echter niet tot stand. Reeds in 1724 was het eiland tot een vrijhaven verklaard, maar dat deze verklaring òf geen volkomen vrijheid bedoelde, òf wel door geen daden werd gevolgd, blijkt het best uit de vernieuwing, bevestiging of uitbreiding der vroegere Koninklike Besluiten in 1764 en

---

onwelwillend of onkristelik bejegenden, maar door Von Dewitz weten wij dat de door de Hollandse predikant Borm opgehitste menigte meer dan eens tot mishandeling en plundering van de bezittingen der jonge missie oversloeg. Lang duurde de tijd van miskenning echter niet: in 1739 werd Borm in 't ongelijk gesteld en keerde de rust voor goed terug (Von Dewitz, blz. 170, 194 vlg., 233 vlg.).

1766 [1]). Na 1766 schijnt de handel inderdaad wat te zijn toegenomen, doch dat hij tot in 1781 geen buitengewone betekenis had, weten wij uit hetgeen een Nederlands zeeofficier, C. de Jong, in 1781 op St. Thomas waarnam [2]).

De geschiedschrijver Höst deelt ons enige cijfers mee omtrent de grootte der bevolking van St. Thomas, afkomstig uit een tijdperk dat onmiddellik aan 't bezoek van onze landgenoot de Jong voorafging. In 1773, 't jaar waarin Höst goeverneur werd, liet hij een volkstelling houden. De uitslag was dat St. Thomas 39 suiker- en 43 katoenplantages telde, waarop men aantrof een blanke bevolking van 18 mannen, 14 vrouwen, 5 jongens, 5 meisjes en 12 bedienden; verder 1632 volwassen negers, 574 kleurlingen, 227 negers onder de 16 jaar en 728 kinderen onder de 12, benevens 6 „Bosaler", een woord dat ik niet anders kan verklaren dan als een schrijfwijze voor „Bussaler", pas aangevoerde negers (z.g. „zoutkoppen"). In de stad vond men onder de blanken 112 mannen, 71 vrouwen, 35 jongens, 47 meisjes en 17 bedienden; de volwassen slaven waren er 547 in getal, de kleurlingen 67, de halfwassen negers 108 en de negerkinderen 309. Bovendien woonden er 112 vrijnegers met 118 negerinnen en 106 kinderen; zij hadden 90 slaven in hun dienst. Op St. Jan trof men 27 suiker- en 42 katoenplantages aan, met een bevolking van 104 blanken en 2330 slaven. Van St. Croix worden geen cijfers vermeld [3]).

Deze census bevat voor ons doel minder bruikbare gegevens dan die van 1688 met zijn opsomming van de landaard der verschillende gezinnen. Indien we beide tellingen met elkander vergelijken, kunnen we echter vaststellen dat de blanke bevolking op 't platteland sterk was verminderd, en die van de hoofdplaats sterk was toegenomen, 't geen zeker voor de handhaving der Nederlandse taal een groot gevaar opleverde.

Wij zullen tans het boek van de Jong, eigenlik een verzameling van 22 brieven, opslaan. Hij kwam van het eiland St. Eustatius, had daar het buitengewone scheepvaartverkeer gezien en ook de ramp bijgewoond die voor goed een einde

---

[1]) Knox, blz. 67, 87, 88.
[2]) Zie hierachter, blz. 23.
[3]) Höst, blz. 175.

maakte aan de handelsgrootheid waardoor dit eiland eens als de „diamanten rots" bekend was. „Op 't eiland St. Eustatius, schrijft hij, ziet men vlaggen van allerhande Europische naties en kleuren, geene evenwel meer dan de onze, welke thans voor het meerendeel de geheele nieuwe wereld van allerlei voorraad en benoodigdheden voorziet" (blz. 96). En enige bladzijden verder zegt hij dat er op St. Eustatius dikwijls 200 schepen en vaartuigen te gelijk liggen, „en daarvan zijn er thans ruim 80 welke onze vlag voeren" (blz. 107). De Engelse admiraal Rodney vernietigde dit alles. Het Nederlandse oorlogschip waarop de Jong diende veroverde hij, maakte alle ter rede liggende Hollandse schepen buit en liet, na 't in bezit nemen van het eiland, de Hollandse vlag waaien, om zoveel schepen als hij kon in de val te lokken. Zijn list gelukte volkomen; behalve de Nederlandse, werden meer dan 70 Amerikaanse bodems prijsgemaakt [1]). Het is waar dat Engeland reeds vroeger geprotesteerd had tegen de hulp aan de Amerikaanse opstandelingen verleend door de kontrabande leverende kooplui van St. Eustatius — waaronder heel veel Engelsen waren! — maar de overval zonder oorlogsverklaring, de ruwe vernietiging van alle eigendom en het opbrengen van alle koopvaardijschepen, kan daardoor niet verontschuldigd worden. In Engeland zelf sprak men schande over Rodney's eigenmachtige daad.

Voor St. Thomas was de val van St. Eustatius het begin van een tijdperk van grote bloei. Toen de Jong, na enige tijd door de Engelsen gevangen te zijn gehouden, daar aankwam, beschreef hij het eiland als „geen der onvruchtbaarste", dat „in evenredigheid zijner grootte veel suiker en katoen voortbrengt". De baai, zegt hij, is „eene der schoonste baaijen welke boven alle die ik ooit gezien heb, den voorrang verdient, met uitsluiting alleen van die op het eiland Milo in den archipel". Niettemin was er niet veel vertier. „Koophandel is er weinig en buiten het huis van de Wind, onzen gastheer, niet veel beduidend, doch daar er zich thans een aantal kooplieden uit St. Eustatius naar herwaarts hadden begeven, vleit men zich dat dezelve in weinige jaren bloeijen zal, daar geen Volk, zoo als alle andere als uit eenen mond, somtijds in weerwil

[1]) De Jong, *Reize naar de Caraïbische Eilanden*, Haarlem, 1807, blz. 205.

hunner eigenliefde, betuigen moeten, de Hollanders in het vak van handel en wat daar verder mee verknocht is, overtreffen" [1]).

De Nederlandse onderdanen die uit St. Eustatius naar St. Thomas de wijk hadden genomen, kunnen, ook al hebben zij veel bijgedragen tot het opluiken van de handelsbloei, het Hollandse element op dat eiland niet versterkt hebben, want wij weten dat zij, zo al niet naar hun gezindheid, dan toch in taal en zeden geheel Engels waren. De Jong (zie boven, blz. 2) getuigt dat zelf. Zij zullen dus veel eer er toe bijgedragen hebben om onze taal in onbruik te doen geraken en het Deense eiland zijn Hollands karakter te doen verliezen. De Jong zegt omtrent het laatste: „Men leeft er veel op zijn Hollands, hetwelk het woord zindelijk in zich besluit, en ofschoon er allerhande talen gesproken worden, zo zijn evenwel de Deensche en Hollandsche talen diegene welke men het meest hoort; de laatste zal nog wel de algemeenste zijn, doch ongelukkig voor mij, in 't huis van onzen vriendelijken Gastheer spreekt men Engelsch" [2]).

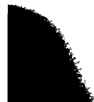
Ook de reeds dikwels aangehaalde beschrijving der eilanden door Oldendorp toont dat het Hollands in deze tijd [3]) zeer algemeen was. De kleine eilanden om St. Thomas heten „keyen", beken noemt men „goten" of „watergoten", kapen „punten", een bepaalde soort meloenen „Spaans-spek"; de schrijver spreekt in zijn Duitse tekst van „blinde klippen", „Fransmansklip", „Binnewater", „Oostendebaai", „Soutrivier", „Pocken-eyland" enz. [4]). Maar uit hetzelfde boek blijkt ook dat het Engels veld had gewonnen. Daaromtrent vernemen we van Oldendorp het volgende: Vooral in de hoofdplaatsen der drie eilanden moet men de Engelse taal kennen. Voor 't overige worden er zo veel talen gesproken dat veel mensen de een door de andere mengen en er wel meer dan een, maar geen enkele goed spreken. De meeste blanke inwoners, vooral die er geboren zijn, verstaan Kreools. Daar de blanke kinderen door negerinnen worden opge-

[1]) De Jong, blz. 292.

[2]) De Jong, blz. 297. De schrijver verhaalt hoe zijn gebrekkige kennis van het Engels hem aan tafel een dubbelzinnigheid deed zeggen die hem zeer verlegen maakte.

[3]) 't Boek verscheen in 1777, de bouwstof was verzameld in 1767 en 1768.

[4]) Op de kaart die Knox bij zijn boek (uitgekomen in 1852) heeft gevoegd vindt men daarentegen bijna uitsluitend Engelse of Deense namen, soms hybridiese vormen als „Store Nordside Bay".

past, leren zij die gebroken taal 't eerst en dikwels geen andere behoorlik. Toch wordt door de blanken 't Kreools „feiner" gesproken dan door de negers [1]).

Deze laatste woorden van Oldendorp tonen reeds dat het gebruik van het Kreools niet beperkt bleef tot de omgang der slaven onderling en met hun meesters. In een Deens boek, uitgekomen in 1770, waarover in een volgend hoofdstuk uitvoeriger zal worden gesproken, vindt men samenspraken in die taal gehouden tussen de voornaamste inwoners van het eiland, mensen die hun kinderen ter school zenden naar Kopenhagen en blijkbaar een grote welstand genieten, Hun kleding is die van de deftige burgerij der achttiende eeuw. De vrouw des huizes draagt een ochtendjapon van rood damast en blauw zijden schoenen, haar echtgenoot een bruin satijnen kamisool, gevoerd met witte zij en versierd met knopen en galon van zilver. Wanneer hij uitgaat is zijn broek van rood fluweel, zijn kamisool van wit damast met goud galon; een wel verzorgde pruik en een degen verhogen zijn achtbaarheid. Het Kreools was de omgangstaal van deze aanzienlike Denen geworden.

Op St. Croix was het Engels zeer verbreid; daar begon het vermoedelik reeds in de helft der achttiende eeuw het Hollands te overvleugelen. Immers Oldendorp zegt dat op St. Croix meer Denen en Britten waren, op St. Jan en op St. Thomas meer Hollanders. Daar de Engelsen geen Negerhollands tot hun negers wilden spreken, waren op St. Croix streken waar men alleen Engels, in de mond der negers tot Negerengels geworden, hoorde [2]).

De periode van grote welvaart die voor St. Thomas na de gebeurtenissen van 1781 volgde, voltooide de verengelsing snel. Het neutrale eiland trok voordeel van de oorlogen der Europese mogendheden; het werd een entrepôt en een toevluchtsoord voor schepen en koopwaren van alle naties. Tussen 1792 en 1801 werden niet minder dan 1569 vreemdelingen als burgers ingeschreven; in 1799 telde de hoofdplaats 7000 inwoners. Twee malen werd het eiland door Engeland aan de Denen ontnomen; eerst in 1801 en later in 1807. De tweede bezetting van het eiland duurde tot 1815, toen het, in ruil tegen Helgo-

---

[1]) Oldendorp, blz. 263.
[2]) Oldendorp, blz. 232, 263.

land, aan Denemarken werd teruggegeven; aan de verspreiding van de Engelse taal onder alle klassen en kleuren van de bevolking zal de aanwezigheid gedurende zo veel jaren van een garnizoen van 1500 soldaten zeker zeer bevorderlik zijn geweest.

De handel was gedurende de Engelse heerschappij tijdelik wat achteruitgegaan; toen de eilanden weer aan Denemarken, het neutrale rijk, terugkwamen, verhief hij zich tot ongekende hoogte. De dollars, zegt men, werden met kruiwagens-vol vervoerd; de rijke kooplieden uit Cuba, Porto Rico en andere omliggende eilanden kwamen zich voorzien in de magazijnen van St. Thomas, die de vergelijking met die der grootste plaatsen van Europa en Amerika konden doorstaan; de doktoren vroegen en verkregen voor 't onderzoek der bemanning van een schip 100 dollars, en bleef 't schip een paar maanden in de haven liggen, dan kon 't honorarium stijgen tot 1500 en 1700 Spaanse dollars. In enkele jaren kon men een vermogend man worden: de toestand was dus volkomen gelijk aan die waarin St. Eustatius vóór 1781 verkeerde.

Aan de handelsbloei van St. Thomas is een einde gemaakt in 't midden der negentiende eeuw door het algemeen worden van de stoomvaart. Onafhankelik geworden van de passaatwinden, waren de koopvaarders niet langer verplicht een entrepôt te zoeken. In 1867 waren de eilanden, die een drukkende last werden voor Denemarken, reeds zo goed als verkocht aan de Vereenigde Staten en dit met goedvinden der bevolking; maar een te rechter tijd intredende aardbeving en andere, minder bekende, oorzaken deden de bevolking van mening veranderen en hadden ook invloed op de kooplust der Amerikanen. Het besluit werd in 1870 herroepen [1]). Daarna is nog meermalen van verkoop sprake geweest; in 1902 werd door Amerika een bod van 5 millioen dollars gedaan. Er is echter een aanzienlike partij in Denemarken die tegen afstand is en veel hoopt voor St. Thomas van een Panama- of Nicaraguakanaal [1]). Het eiland telt tans 11000 inwoners, waarvan de helft blanken zijn. 't Gehele scheepvaartverkeer bedraagt per jaar 400 schepen; de helft der

[1]) Zie E. Taylor, *Leaflets from the Danish West-Indies*, St. Thomas, 1888, blz. 22—30; Börgesen en Uldall, *Vore Vestindiske Öer*, Kopenhagen, 1900, blz. 30 en 53.

tonnemaat komt binnen onder Duitse vlag, dank zij de Hamburg-Amerikalijn die er maandeliks 16 boten doet ankeren. President Roosevelt was, naar men zegt, in 1902 van plan St. Thomas tot een oorlogshaven te maken [1]).

Ik keer terug tot de geschiedenis van onze taal. Het zal na 't reeds meegedeelde geen verwondering wekken dat reeds kort na 't einde van het Napoleonties tijdvak onze taal op St. Thomas niet veel meer te betekenen had. Veeleer moeten we er ons over verbazen dat zij er in die tijd niet reeds geheel en al in onbruik was geraakt.

Dat er werkelik nog wat Hollands gesproken werd, weten we uit het reisverhaal van G. B. Bosch, die in 1827 enige tijd op 't eiland doorbracht en er een vrij uitvoerige beschrijving van heeft gegeven [2]). Als de meeste reizigers is hij verbaasd over het groot aantal talen dat op St. Thomas gesproken wordt; bij 't uitbreken van brand hoort men die alle door elkaar schreeuwen. Dan klinkt het: „Fire! brand! du feu [l. au feu]! candela! fuega! enz." Hij verneemt van „de kerkopzieners (church wardens), de heeren Wood en van Vlierden — welke laatste bij zijn overlijden vervangen is door Jan de Man Gueyle — dat zij op eene aanzienlijke jaarwedde uit New-York, in Noord-Amerika, een' Predikant van de Nederduitsche Hervormde gemeente wachtende waren. Dat zij zoodanig een' niet ontboden hadden uit Nederland, was daaraan toe te schrijven, dat de Hollandsche taal hier bijna niet meer gesproken wordt; de oudsten der gemeente verstaan dezelve nog wel, maar het thans bloeijende geslacht drukt zich in het Engelsch uit" [3]). Alle

---

[1]) *Über Land und Meer*, 1902, blz. 457.

[2]) *Reizen in West-Indië en door een gedeelte van Zuid- en Noord-Amerika* door G. B. Bosch, predikant te Curaçao, Utrecht, 1829—1836, 2 dln. De beschrijving van St.-Thomas vindt men in het tweede deel, blz. 340—343.

[3]) Bosch, blz. 385. Bij Knox (blz. 143) kan men zien dat deze predikant, Labagh geheten, de eerste was die in het Engels preekte; de gemeente was 15 jaar zonder voorganger geweest. De laatste Hollands sprekende predikant, Verboom, was „an unfaithful and ungodly pastor" geweest, 't geen er in 1812 toe bijgedragen had om zich niet tot de classis van Amsterdam te wenden voor 't verkrijgen van een opvolger. Verboom was vooral op 't vermeerderen van zijn fortuin bedacht geweest; ook leidde hij een immoreel leven. Dat kwam meer voor. Born, de Calvinistiese ijveraar tegen de Herrnhutters, leefde in konkubinaat en huwde zijn „sweetheart" eerst op zijn sterfbed (Knox, blz. 139).

handelszaken worden in de Engelse taal verricht, en daarom wordt „de 2 malen iedere week verschijnende St. Thomasche Courant in het Engelsch geschreven, met uitzondering van datgene wat er van wege de regering en de ambtenaren in geplaatst wordt, hetwelk in het Deensch geschiedt" [1]).

Het verhaal van Bosch doet ons, als het ware, de begrafenis van de Hollandse taal op St. Thomas bijwonen. Wanneer latere schrijvers, o. a. Reclus [2]), nog ter loops zeggen dat er ook Hollands op 't eiland gehoord wordt, en zij dat Hollands nog onderscheiden van de Negertaal, kan hun bericht in geen andere zin waar heten dan waarin men kan zeggen dat in Genua of in Napels onze taal verstaan wordt. Bij geregeld scheepvaartverkeer vindt men in dergelijke havens altijd een paar ondernemende koffiehuishouders die op hun ramen laten schrijven: „Hier spreekt men Hollandsch."

Finantiële betrekkingen hebben er tussen ons land en de Deense Antillen nog enige tijd na 't verdwijnen der Hollandse taal bestaan. In de achttiende eeuw waren die betrekkingen zeer nauw geweest. Te Amsterdam, dat aan heel Europa geld voorschoot en dat ook in Amerika zo veel belangen had, werd bij voorkeur door de planters hulp gezocht voor 't belenen van hun goederen; naar het oude stamland, waarmee men kerkelik verbonden bleef, richtten zich het eerst de blikken van de kolonisten die bedrijfskapitaal nodig hadden. Aan de vriendelikheid van de hoogleraar P. J. Blok dank ik de kennismaking met een „Lijste der tegenwoordige vreemde negociatien ter Beurs van Amsterdam" van 1772, die op 't Rijks Archief berust. Daarop komen de Deense eilanden voor als belast met een te Amsterdam uitstaande hypothekaire schuld, over verschillende kantoren verdeeld, van niet minder dan *f* 9.700.000. In de „Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap te Utrecht" van het vorige jaar [3]) vermeldt en publiceert Dr.

---

[1]) Bosch, blz. 367.

[2]) Auteurs die de toestanden op St.-Thomas uit eigen aanschouwing kennen gelijk Taylor, Börgesen en Uldall reppen geen woord van het Hollands. Een enkel woord over de veeltaligheid op St. Thomas vindt men ook in de *Nouv. Dictionn. de Géographie* van Vivien de Saint Martin, Parijs, 1892, V[de] deel, en in andere soortgelijke werken.

[3]) Deel XXV (1904), blz. 521, 551, 555.

W. W. van der Meulen meer dan één „negotiatie... ten behoeve van eenige planters op St. Thomas, St. Croix en St. Jan". Van een dezer hypothekaire obligaties is nog in 1840 rente betaald. Bij 't achteruitgaan der plantages, door 't opheffen van de slavernij in 1848, zullen deze fondsen wel waardeloos zijn geworden. Ook Bosch vermeldt dat sommige plantages in Holland verhypothekeerd zijn en dat de rente uitbetaald wordt door het huis Insinger te Amsterdam [1]). In vele oude boedels komen nog heden schuldbekentenissen op gronden der Deense Antillen voor.

Het Kreools heeft het Hollands lang overleefd. Op de plantages ontstaan, is het daar nog gedurende de gehele 19de eeuw in gebruik gebleven, al nam dat gebruik klaarblijkelik regelmatig af. Zie hier enige feiten en aanhalingen ten bewijze.

In 1818 verscheen nog te Kopenhagen een tweede uitgaaf der vertaling van het Nieuwe Testament in het Negerhollands [2]). Meinecke schreef in 1831 aangaande St. Croix: „die Einwohner sind fast alle englischer Abkunft, und es wird bloss englisch gesprochen," maar betreffende St. Thomas: „Die Einwohner sind hier, wie in S. Jean, holländischer Abkunft, und die holländisch-kreolische Sprache herrscht hier" [3]). De Amerikaanse predikant Gurney, die omstreeks 1830 een winter op de Antillen doorbracht, meent dat de invloed van de Moraviese broeders belangrijk schade lijdt „by their practice of preaching and teaching in the Negro-Dutch, a barbarous jargon now but little spoken by the people"; hij herhaalt die mening als hij verhaalt van de arbeid der Herrnhutters op Antigoa, waar deze „is impeded by no Negro-Dutch" [4]).

Het doodvonnis werd over 't Negerhollands geveld toen de 4de Julie 1848 de slaven bij trommelslag vrij werden verklaard. „From that time," zegt Taylor, „St. Thomas ceased to be an agricultural community. The town and its temptations were

---

[1]) Bosch, blz. 426.

[2]) Dit boek wordt besproken in 't volgende hoofdstuk.

[3]) Meinecke, *Versuch einer Geschichte der Europäischen Colonien in West-Indien,* Weimar 1831, blz. 749.

[4]) J. J. Gurney, *A Winter in the West-Indies,* 4de uitg. Londen, 1841, blz. 32, 70. Gurney is een groot voorstander van de emancipatie der slaven en hun bekering tot het Kristendom, waarvan hij veel verwachtte, o. a. dat de bevrijde slaven welhaast naar Afrika zullen gaan om hun zwarte broeders met het Evangelie bekend te maken.

too strong for the labouring population and it was not long before some of the best estates were turned out for want of sufficient hands to till them. A Labour Act had been passed containing stringent regulations, but it proved a dead letter as far as St. Thomas was concerned" [1]. Het bestaan van het Negerhollands was geheel afhankelik van 't leven op de plantages; een handels- of haventaal was 't nooit geweest en nu alles zich ophoopte in 't centrum van het verkeer, was 't verdwijnen van de plantagetaal niet meer dan een kwestie van tijd. Tans is 't platteland van St. Thomas en van St. Jan zo goed als ontvolkt. De plantages zijn veranderd in weidevelden of leveren aan verspreid wonende negergezinnen tuingrond voor 't kweken van groente en vruchten. Negen tienden der bevolking leven in of bij de havenstad [2].

Ruim 20 jaar na het tot stand komen der emancipatie, getuigt Addison van Name, wiens werk ik bij 't bespreken der taal herhaaldelik zal noemen, dat het Negerhollands „is confined mostly to the plantations. Until within a few years the Moravian missionaries have preached in this language to the blacks, but they have now abandoned it for a broken English" [3]. Deze schrijver stelde zijn werk samen kort vóór 1870 en hij ontving zijn inlichtingen van een jong man, Frederico Antonio Camps, die van zijn zesde jaar af op St. Thomas gewoond had en „[who] speaks besides the French, also the Dutch and Spanish Creole, all three with great readiness".

De laatste schrijver die met enige uitvoerigheid over 't Negerhollands gesproken heeft is dr. E. Pontoppidan, op St. Thomas. Hij zegt: „im 19 Jahrhundert wurde die englische Sprache mehr und mehr die dominirende und die allgemeine Umgangssprache. Der Gottesdienst in der lutherischen Kirche wurde für die farbige Gemeinde bis in die dreissiger Jahre Kreolisch gehalten; aber als dieses mehr und mehr in Vergessenheit kam, und die Jüngeren zum Beispiel beim Confirmationsunterricht die kreolische Sprache als eine fremde Sprache erst erlernen mussten, wurde dasselbe aufgegeben und Englisch substituirt.

---

[1]) Taylor, blz. 19.
[2]) A. Kidder Fiske, *The West-Indies,* New-York, 1899, blz. 295.
[3]) Van Name, blz. 160, 127.

Jetzt ist Kreolisch auf St. Croix fast ganz verschwunden, auch in St. Thomas werden in der Stadt nur noch sporadisch einige alte Weiber gefunden, denen die Sprache noch geläufig ist. Nur auf mehr entlegenen Plätzen auf dem Lande, wie in den Missionen der mährischen Brüder zu „Neu-Herrnhut" und „Niesky" und auf der kleinen, verkommenen und halb verwilderten Insel St. Jan hat sie sich besser erhalten. Sie ist da Mutter- und Umgangssprache der ältern Generation, welche schlecht und mit Schwierigkeit Englisch, aber Platt-Kreolisch mit Geläufigkeit spricht; die Jüngeren dagegen haben Englisch adoptirt, und man kann sicher sagen dass die Kreolensprache sehr bald eine todte Sprache sein wird; in einem Menschenalter wird man schwerlich noch jemand finden, der es sprechen kann" [1]).

In tegenspraak met alle mededelingen over de vroegere hegemonie van 't Negerhollands, staat de verzekering van Bosch dat op St. Thomas „de Curaçaosche landtaal de heerschende is onder de zwarte en gekleurde bevolking. Op de straten en markten klonk mij deze taal aangenaam in de ooren, omdat ik aan dezelve te huis, op Curaçao, zoo vele jaren gewoon was... De Curaçaosche landtaal wordt niet slechts op de Deense eilanden onder de zwarte en gekleurde bevolking gesproken, maar men hoort dezelve ook op andere eilanden, inzonderheid op Cuba enz."... [2]). Wanneer Bosch een bezoek gaat brengen op een plantage in 't binnenland, zendt men hem een neger met een paard naar de haven en ook deze neger spreekt „de Curaçaosche landtaal". Bosch komt op tegen de hierboven (blz. 29) aangehaalde uitspraak van Meinecke, die volgens hem „eene onnaauwkeurigheid begaat door te spreken van eene Hollandsche landtaal, welke niet bestaat. Uit het bovengemelde ziet men dat het zal moeten wezen; „ „De landtaal van Curaçao en onderhoorige eilanden"" [3]).

Het is, dunkt mij, zeker dat Bosch door deze volstrekte ontkenning van 't bestaan van 't Negerhollands toont niet op de hoogte te zijn. Het aantal, van elkaar onafhankelike, getuigen die tegen hem spreken is groot. Toch zal het positieve gedeelte

[1]) *Einige Notizen über die Kreolensprache der dänisch-westindischen Inseln* in *Zeitschrift für Ethnologie*, XIII (1881), blz. 130 vlg.
[2]) Bosch, blz. 424.
[3]) Bosch, blz. 366 noot.

van zijn bewering enige waarheid bevat hebben, en ook 't Papiements als mededingster van de Hollandse slaventaal op 't eiland zijn binnengedrongen. Te Curaçao werd in de 17de eeuw een „assiento" of slaven-entrepôt opgericht en „dit voorzag niet alleen de Spaansche kolonies van slaven, doch het maakte het eiland ook weldra tot het centrum van den West-Indischen slavenhandel, 't welk het jaren lang bleef" [1]). Ook de zegsman van Addison van Name, Camps, die op St. Thomas gevestigd was, kende Papiements, doch dit mag niet als argument gelden, want van deze wordt meegedeeld dat hij „has also visited nearly all the West-India islands and can speak from personal observation of the limits of the several dialects" [2]).

De Rev. E. C. Greider, bisschop der Herrnhutter Gemeente op St. Thomas, die mij, gelijk straks zal blijken, nog door andere mededelingen omtrent het Kreools verplichtte, antwoordde mij op mijn vraag of nog heden 't Papiements op St. Thomas voorkomt, het volgende: „I do not think it is either spoken or understood here now. In the early part of the 19th century, there was much more communication between Curaçao and St. Thomas than now, and the majority of the Jewish families have come from that island. This fact of closer and more frequent intercourse may explain the use of the Spanish Creole at that time". Ik voeg hier nog bij dat de heer Jesurun in een opstel over het Papiements [3]) vermeldt dat Curaçaonaars uit de arbeiderstand hun taal ook naar omliggende plaatsen overbrengen, o. a. naar Venezuela, waar men die *Hollandés* noemt. — We mogen dus als slotsom aannemen dat van de zeer sterk overdrijvende woorden van Bosch alleen te onthouden valt, dat ook op St. Thomas in zijn tijd Papiements sprekende negers voorkwamen. Bij de nadere bestudering van het Negerhollands zal het blijken dat die taal heel wat woorden aan het Papiements heeft ontleend.

Ten slotte blijft nog de vraag te beantwoorden in hoeverre er nog op dit oogenblik Negerhollands gesproken wordt op de

---

[1]) Hamelberg, *De Nederlanders op de West-Indische Eil.* I, blz. 42. Nog heden bestaat er op Curaçao een plantage die de naam Assiento draagt; de naam wordt genoemd in het *Verslag Gesch. Gen.* II (1898), blz. 9.

[2]) Van Name, blz. 127; volgens Van Name wordt, of werd, er op 't eiland ook een eigenaardig Frans Kreools gehoord.

[3]) *Versl. Gesch. Gen.* I (1897), blz. 97 vlg.

Deense Antillen. Het is wel een bewijs van de onverschilligheid der meeste schrijvers voor taalkundige kwesties dat die vraag uit gedrukte bescheiden zo moeilik kan worden beantwoord. Vóór mij ligt de uitvoerige beschrijving van de eilanden door C. E. Taylor, uitgekomen in 1888, die ik reeds tweemaal heb aangehaald. De schrijver, een praktiserend geneesheer, had, toen hij zijn boek schreef, twee en twintig jaar op 't eiland St. Thomas doorgebracht; hij vermeldt biezonderheden omtrent alle onderdelen van de geschiedenis, beschrijft nauwkeurig de levenswijze der verschillende klassen van de bevolking, weidt uit over de flora en de fauna, de handel en de nijverheid, het klimaat en de oorspronkelike bewoners, — maar over de taal vindt men in dit deel van 228 blz. niets dan dit ene, onnauwkeurige, zinnetje; „Dutch was [op St. Jan] once the prevailing language, many of the planters being of Dutch descent. The population, which now numbers about 900, speaks English" [1]).

Niet veel meer vindt men in een overigens bij grote beknoptheid zeer volledig werkje, het aardigste dat, voor zover mij bekend is, over de Deense Antillen is geschreven. Ik bedoel de goed door fotografieën geïllustreerde schets *Vore Vestindiske Öer* van F. Börgesen en F. P. Uldall (Kopenhagen, 1900). Hier lees ik op blz. 47 (overgenomen uit 't *Geografisk Tidsskrift* XIII) het volgende: Engels is de gewone taal op St. Thomas, gelijk in 't algemeen op de Deense Westindiese eilanden. Intussen is 't Engels van de negerbevolking een verschrikkelik koeterwaals en vermengd met woorden en brokstukken van alle mogelike andere talen; 't heeft een eigen spraakkunst en is biezonder lelik. Dit jargon heeft echter ook in de taal der Europeanen duidelike sporen achtergelaten, en 't mooiste Engels krijgt men daardoor op onze eilanden gewoonlik niet te horen". Uit deze weinige woorden kan men opmaken dat het Negerhollands is overgegaan in Negerengels, zoals dat, gelijk we zagen, reeds veel vroeger op St. Croix het geval is geweest.

Zekerheid omtrent dit alles kreeg ik door een vriendelik schrijven van de reeds door mij genoemde heer Greider, die mij in een brief, gedateerd 31 Januari 1904, het volgende schreef: „The language in its purity is now spoken by a very

---

[1]) Taylor, blz. 99.

few old people, principally those living in the country districts. The younger generation speak a mixed dialect that is called Creole, but it contains very many English words... Our people [dus de meer beschaafde negers, die niet op 't zogoed als verlaten land wonen] speak a comparatively pure English and there is no patois like in the French or Dutch islands. In fact, if any one wished to study the language as it now is spoken, it would be best to do it immediately." Ten slotte deelt de heer Greider mij een proefje mee van het „bastard Creole", gesproken door de jongere generatie der nog niet geheel verengelste negers. Ik laat het hier volgen:

How are you? How so you be? [Hoe so joe *be*?]. — *How are you feeling this morning?* How so you full for da fru-fru? [Hoe so joe voel voor die vroe-vroe?]. — *I don't feel well this morning.* Me no full fri for da fru-fru [Mie no voel vrie voor die vroe-vroe]. — *We did not have communion last night.* Ons no a how... na die dunku [Ons no a hou... na die donker]. De gespatieerde woorden zijn niet zo Engels als zij er op 't eerste gezicht uitzien; dit blijkt uit de vertaling in 't oudere Kreools, naar Hollandse transkriptie, die ik tussen haakjes er bij heb geplaatst. In de laatste zin moet een woord zijn uitgevallen achter how.

Uit het volgende hoofdstuk zal blijken dat het tans geheel, of zogoed als geheel, uitgestorven Negerhollands een vrij groot aantal gedrukte boeken het licht heeft doen zien. Het is onverklaarbaar dat bijna geen enkele der schrijvers die over St. Thomas en zijn bevolking gehandeld hebben, van 't bestaan van deze boeken kennis blijkt te bezitten. Alleen Reclus zegt, in 't algemeen, dat „l'ancien dialecte créole, qui possède toute une littérature réligieuse, a presque entièrement disparu [1]; Van Name vermeldt slechts de vertaling van 't Nieuwe Testament door de Herrnhutters en Pontoppidan de overzetting der Denen. Taylor kent geen enkele van deze boeken, Knox evenmin.

---

[1]) Reclus, *Nouv. Géogr. Univers.* XVII, blz. 802. Hij verwijst naar Hermann E. Ludewig, *The Literature of American aboriginal Languages*, Londen, 1858; deze schrijver kent echter slechts 5 van de 14 geschriften die in 't volgende hoofdstuk genoemd zullen worden, en verder een, mij onbekend gebleven, A. B. boekje dat in 1770 op S. Croix (!) verschenen zou zijn.

II.

Bij ontstentenis van de gelegenheid om op 't platteland der Deense eilanden de enkele oude negers te raadplegen die 't Negerhollands nog spreken, moet men die taal bestuderen uit de verschillende gedrukte en ongedrukte bescheiden waarvan op de vorige bladzij sprake was. Deze stukken kunnen verdeeld worden in twee hoofdgroepen, in een Deense en in een Duitse, al naar zij 't werk zijn van Deense of van Duitse zendelingen (Herrnhutters). De taalproeven meegedeeld in het *Zeitschrift für Ethnologie* (zie hierboven, blz. 30) door Dr. Pontoppidan, een Scandinaviër op St. Thomas gevestigd, kunnen gevoeglik bij de eerste rubriek gerekend worden, daar zij voor een groot deel bestaan uit een herdruk van enige bladzijden uit de bijbelvertaling der Denen en ook in de andere, niet overgenomen, stukken de spelwijze der Denen vertonen.

Ik laat hier een opsomming volgen met een korte beschrijving van de teksten die ik zelf heb kunnen raadplegen.

I. De Deense groep.

Naar het uiterlik onderscheiden zich deze teksten van die der Herrnhutters door hun Deense orthografie, waarvan de biezonderheden later zullen worden besproken, en naar hun inhoud door een sterker streven om zich aan de gesproken taal te houden. Wel verklaren ook de Denen dat „die bin noodsaeklig na geestlige Saeken for volg die hollands Spraek", maar zij verstaan daaronder het vermijden van platte Kreoolse woorden: de spraakkunst laten zij zo veel mogelik onaangetast. „Mie ka volg die Creolse Spreek-Manier overal, zegt de vertaler van het Nieuwe Testament, maer mie no ha wil gebryk die ge-

meene woorden,... die sellie dog gebryk in daglig Omgang". Als staaltjes van 't kenmerkend verschil tussen de beide vertaalwijzen (dat 't meest uitkomt bij de bewerking van stukken in verheven stijl), noem ik het gebruiken van een naar Hollands model gevormd passief door de Herrnhutters, terwijl de Denen zich in de regel van deze, aan 't eigenlik Kreools onbekende, grammatikale kategorie onthouden; verder citeer ik de Deense omschrijving „vier die no sal yt" tegenover de uitdrukking der Herrnhutters „eeuwig vuur". De Denen spreken van *Donker, Kop, Adderkinders* enz. waar de Herrnhutters schrijven *Nacht, Hoofd, Adderen-Geslacht;* 't Kreoolse meervoud, gevormd door *sender,* is bij de Denen regel, bij de Herrnhutters uitzondering. Eindelik vindt men in de Deense vertaling verschillende Danismen, waarvan ik tans alleen noem *Jomvrow* en *Hyklar* voor *jonkvrouw* en *huichelaar.*

De verschillende Deense geschriften zijn:

1. Een boekje bevattende een A. B. boek, de kleine Katechismus van Luther en enige psalmen, gedrukt te Kopenhagen in 1770. Dit werkje, en de twee volgende nummers, worden vermeld in het „Voorberigt" tot de vertaling van 't Nieuwe Testament; ik heb dat voorbericht in de bloemlezing laten afdrukken. Het boekje zelf heb ik niet machtig kunnen worden.

2. *Grammatica over det Creolske Sprog, som bruges paa de trende Danske Eilande, St. Croix, St. Thomas og St. Jans i America, sammenskrevet og opsat af en paa St. Thomas indföd Mand. Trykt udi det Kongelige Waysenhusets Bogtrykkerie, af Gerhard Giese Salikath.* Kopenhagen, 1770, 8^{0}, 80 blz. In 't vervolg geciteerd als G. D.

De schrijver van deze spraakkunst, de „indföd Mand", d. w. z. Kreool, op het titelblad genoemd, is J. M. Magens, gelijk hij zich tekent aan de voet van de opdracht van zijn werk aan Graaf Otto Thott. Hij heeft zijn werk ondernomen ten bate van de Deense missie op de Westindiese eilanden. In zijn voorrede zegt hij dat het Kreools der Deense eilanden afgeleid is van 't Hollands, daar de eerste blanke bewoners grotendeels afkomstig waren van de Hollandse gewesten in Europa. Voorts deelt hij mee dat, indien men zich naar de uitspraak der negers een denkbeeld wilde vormen van 't Kreools, men zich zeer zou vergissen, aangezien deze de „Litteras Gutturales" niet

kunnen uitspreken en ze meest weglaten, en ook niet waar twee medeklinkers te zamen komen die steeds beide uitspreken. Om nu zijn werk niet „onregelmatig" en „oneindig" te maken, heeft hij de uitspraak der blanke inwoners gevolgd, in de hoop dat alle weldenkenden hem zullen toegeven dat dit de beste en veiligste manier is om regels samen te stellen ter vorming van een taal die op al de drie eilanden bruikbaar kan zijn. De schrijver heeft dus in zijn spraakkunst de klanken van het hollandiserend Kreools beschreven. Voor 't overige is hij uiterst beknopt in 't geen hij van de klanken en de taalvormen meedeelt; zijn overzicht eindigt op blz. 33 en die bladzijden zijn dan nog voor 't grootste deel gevuld met opsommingen van de verschillende bijwoorden, voorzetsels enz., dus met lexikografie. Zeer belangrijk zijn een reeks spreekwoorden en gesprekken die hij in 't tweede deel van zijn boek weergeeft. 't Langste gesprek is een onderhoud tussen een zendeling en een heiden over 't Kristelik geloof (blz. 37—51); de schrijver getuigt echter „dat men uit dit gesprek niet de eigenlike Kreoolse spreekwijze kan opmaken, daar de woorden die op de theologie betrekking hebben merendeels Hollands zijn; daarom voegt hij er een twaalftal gesprekken aan toe waarin hij getracht heeft alle [echt Kreoolse] spreekwijzen te pas te brengen die hem in de gedachten kwamen." — Deze laatste gesprekken en de spreekwoorden geven, met de onder T. P. te noemen teksten, het best een beeld van 't eigenlike Kreools.

Op verzoek van Magens heeft, volgens het aangehaalde voorbericht van het Nieuwe Testament, een zendeling een *Woordeboek* geschreven, dat evenwel in 1781 nog niet gedrukt was. Of het ooit onder de pers kwam, is mij onbekend. Op de Bibliotheek te Kopenhagen bevindt het handschrift zich niet. Evenmin kan ik iets meedelen omtrent een overzetting van 't Oude Testament door Magens begonnen, waarvan 't voorbericht tot het Nieuwe Testament gewaagt, met de toevoeging dat de psalmen van David reeds voltooid zijn en men de vertaling der profetiese boeken binnen korte tijd kan verwachten.

3. *Die Nywe Testament van ons Heer Jesus Christus ka set over in die Creolse Tael en ka giev na die Ligt tot dienst van die Deen Mission in America, gedrykt in Copenhagen 1781, bei die Erfgenamen van Godiche.*

In de opdracht aan de Koning van Denemarken (Christiaan VII) vindt men vermeld dat deze vorst het geld voor het drukken geschonken heeft. In het eerste deel van de *Catalogus Bibliothecae Tottianae* leest men op blz. 228, onder n°. 4626: „Eiusdem libri (d. i. van 't Nieuwe Testament in 't Kreools) plagula prima (impr. Hafniae 1779), sed ob versionem nimis Belgicam rejecta, adeoque plus non prodiit." Dit afgekeurde eerste vel, in twee eksemplaren op de Kopenhaagse Bibliotheek aanwezig, mocht ik te Leiden raadplegen. Het bleek mij echter dat de tekst volkomen identiek is met die van de volledige uitgaaf van het Nieuwe Testament, zelfs een drukfout hebben beide stukken gemeen. De opmerking van de catalogus, die over is genomen door Graesse (*Trésor de livres rares et précieux*, Dresden, 1867, VI, 2, blz. 90) berust op een aantekening geschreven op een ingeplakt stuk papier, waarin wordt gezegd dat dit „het eerste vel is van 't Kreoolse Nieuwe Testament, gedrukt in 1779, waarvan niets verder is uitgekomen, daar de vertaling al te Hollands was." (Det förste Arck af et Creolsk Nye Testament trykt 1779, hvoraf intet videre udkom, siden Ofversetsel var formeget Hollandsk.)

Indien werkelik dit eerste vel reeds in 1779 werd gedrukt en toen is afgekeurd, dan moet men aannemen dat, na ingesteld onderzoek, het gebleken is dat het karakter van de taal wèl goed was weergegeven, en men ten slotte besloten heeft het gehele werk te laten drukken. Met de woorden „versio nimis Belgica" zal wel bedoeld zijn dat te veel koncessies waren gedaan aan 't Hollands, in die zin dat het Kreoolse karakter niet genoeg uitkwam; vermoedelik heeft men later ingezien dat het zo goed als onmogelik was de verheven gedachten van het oorspronkelike weer te geven, indien men zich angstvallig bepaalde tot de zinbouw en het vokabularium der negers, die geen woorden kenden voor de begrippen in de Evangelieën, en vooral in de brieven van Paulus, uitgedrukt.

De vertaling is het werk van Magens. De mening van Graesse dat het afgekeurde vel vertaald was door „L. Harbou et autres" berust op een vergissing: Harboe, Jessen, Hvid en Bartholin waren de leden van het „General-Kirke-Inspections Collegium" die het Voorberigt ondertekenden en 't werk hadden goedgekeurd. Magens, die, ofschoon op St. Thomas

geboren, te Kopenhagen gestudeerd had, heeft blijkbaar naar de Deense tekst van het Nieuwe Testament zijn vertaling gemaakt. De uitvoering van het boek is zeer fraai. Het papier is stevig, de druk helder en de band voorzien van gouden stempels die het gekroonde naamcijfer van Christiaan VII voorstellen. Drukfouten zijn zeldzaam; een tiental wordt in de corrigenda vermeld.

Uit deze vertaling en uit de straks te noemen Duitse vertaling heeft Adelung (*Mithridates*, II, blz. 252) het Onze Vader meegedeeld als voorbeeld van het op de Deense eilanden gesproken Kreools. Hij vermeldt ook het Psalmboek der Duitsers (zie hierachter, blz. 44). In het *Taalkundig Magazijn* van 1840 (blz. 50) heeft Mr. L. Ph. C. v. d. Bergh naar deze, hem uit Adelung bekende, proeven verwezen.

In 1818 verscheen te Kopenhagen, tans bij „die Erfgenamen van Schultz" *een tweede druk van deze vertaling*. Men kan het een goedkope druk, een volkseditie noemen. 't Papier en de druk zijn veel minder fraai, de band is eenvoudig en een cul-de-lampe (een door een rivier bespoeld landschap voorstellend) boven 't eerste hoofdstuk van Mattheus in de eerste uitgaaf, ontbreekt. Ook is weggelaten de Deense vertaling van de opdracht aan de Koning en van het voorbericht. Overigens is de tekst onveranderd overgenomen; alleen heeft men van de drukfouten die in de corrigenda der eerste uitgaaf opgetekend staan er negen verbeterd voor de tweede druk, — doch de slordigere uitvoering van deze tweede editie heeft een veel groter aantal nieuwe fouten (ik telde er ongeveer 100) in de tekst gebracht. — Dit boek is in 't vervolg geciteerd als N. T. D.

4. *Dr. Marten Luther sie klein Katechismus ka set ower na die Creol Tael, van J. J. Praetorius, Miss. ord. na St. Thomas en St. Jan in Amerika*, Kjöbenhavn, 1827. *Ka prent bie C. Graebe.* Dit boekje wordt geciteerd door H. Gaidoz in de *Revue Critique* 1881, II, blz. 167, als verschenen in 1829; ik vermoed dat het jaartal een drukfout bevat, van een tweede druk gewaagt Gaidoz niet.

5. *Evangelis Kristelik Leering-Buk tot Gebryk na die Onderwies van die Katechesan sender na die Deen Mission in Amerika, ka skriev van J. J. Praetorius*, Kjöbenhavn, 1827. *Ka prient bie C. Graebe.*

Deze beide boekjes, in 't zelfde jaar uitgegeven, berusten, in één band gebonden, op de Kon. Bibl. te Kopenhagen. Het eerste is 16 blz. groot, het tweede telt er 72. Het tweede werkje is te beschouwen als een uitbreiding der aantekeningen door Luther op de tien geboden, de geloofsartikelen, het Onze Vader en de sakramenten van Doop en Avondmaal gemaakt. De taal staat verder van 't Kreools der negers af dan de vertaling van 't Nieuwe Testament.

6. *Taalproeven meegedeeld door Dr. E. Pontoppidan* (*Zeitschrift für Ethnologie* XIII (1881), blz. 135—138). Deze verzameling van spreekwijzen, en het gesprek „im gewöhnlichen Kreol" er aan toegevoegd, zijn, hoewel gering van omvang, voor de studie der taal van grote waarde, en wel 1°. omdat hetgeen Pontoppidan meedeelt zuiver Kreools is, afgeluisterd van de negers (ik zonder natuurlik zijn overdruk van 't Nieuwe Testament uit), en 2°. omdat hij ons die taal in een ander stadium vertoont dan de reeds genoemde teksten. De opmerkingen die de verzamelaar aan zijn werk toevoegt zijn van weinig belang. Er blijkt duidelik uit dat hij geen taalbeoefenaar van zijn vak is, en vooral de kennis van onze taal mist die voor recht begrip van 't ontstaan der Kreoolse vormen, en derhalve van een juiste spelwijze (tenzij men foneties wil schrijven), onmisbaar is. Hoe 't met Pontoppidan's kennis van onze taal geschapen staat, blijkt uit het volgende citaat (blz. 133): „Sehr wenige Worte scheinen africanischen Ursprungs zu sein; . . . es ist eine, obwohl ziemlich geringe Zahl von Kreolwörtern, welche ich wenigstens nicht im Stande gewesen bin von anderswo herzuleiten, z. B. *makutu* (zie glossarium), *quaet*, *leeluk* (schlecht, schlimm), *fraj* (gut), *gaw* (schnell), u. a." Aan deze gebrekkige taalkennis moeten waarschijnlik verschillende drukfouten in het overgedrukte deel van 't Nieuwe Testament worden toegeschreven; ik vermeld die hier, en evenzeer Pontoppidan's onbekendheid met het Hollands, om mij te rechtvaardigen wanneer ik in de van hem overgenomen taalproeven een enkele maal veranderd heb wat mij een lapsus calami van de schrijver toeschijnt te zijn. Natuurlijk drukt die onbekendheid met het Hollands een keur van echtheid op hetgeen de schrijver meedeelt. Zijn getuigenis is van grote waarde tegentegenover de andere teksten, waarbij we niet weten in hoever

de schrijvers van onze taal op de hoogte waren. Door vergelijking van Pontoppidan's spreekwijzen met de overige teksten kunnen we enigszins de afstand tussen het Kreools der slaven en dat der blanken bepalen; tevens zien we er uit hoezeer 't Engels terrein had gewonnen. — Deze taalproeven worden in 't vervolg geciteerd als T. P.

II. De Duitse groep.

Reeds is hierboven er op gewezen dat in 't algemeen de teksten der Herrnhutters verder van 't Kreools der slaven afstaan en dichter tot het Hollands naderen. Addison Van Name heeft dit kunstmatige van 't Kreools der Moraviese broeders reeds opgemerkt. Hij noemt [1]) de taal van hun bijbelvertaling en van hun liederboeken „in great measure artificial". Dit kunstmatige karakter wordt door Oldendorp verklaard en verdedigd. Nadat hij er op gewezen heeft dat de armoede van 't Kreools der negers vooral lastig is bij 't overbrengen van de H. Schrift en van godsdienstige liederen, en de zendelingen daarom gedwongen werden „die Tempora passiva ebenso zu formiren, wie im Deutschen oder Holländischen", gaat hij over tot de volgende theoretiese beschouwingen, die ik wat uitvoeriger meedeel, omdat zij de geest kenschetsen waarin de Herrnhutters hebben gewerkt. „Da die Sprachen der Nationen mit ihren Kentnissen in einem nothwendigen Verhältniss stehen, und jene nie weiter gehen, als diese reichen; so muss bey der Erweiterung und Besserung der Kentnisse der Neger auch nothwendig ihre Sprache gewinnen. Und da sie, wenigstens den Bussalen, eine fremde Sprache ist, so hat die Verbesserung derselben wenig Schwierigkeit. Aber auch die Creolen lernen sehr gern von den Missionarien, weil ihnen die Sachen wichtig sind, zu deren richtigeren Ausdruck die Verbesserungen vorgenommen werden. Es muss aber damit um ein gut Theil weiter gehen, wenn diese Sprache zur Poesie und zu guten Übersetzungen geschickt werden soll; sie muss nicht nur reicher an Ausdrücken, sondern auch durchaus biegsamer werden. Ersteres wird durch Einführung fremder

---

[1]) Blz. 160.

Wörter erhalten, wozu man durch den Ursprung dieser Sprache und die bisherige Gewohnheit berechtiget ist; zu diesem ist der wichtigste Schritt durch Einführung einer bestimmten Art zu conjugiren gethan worden" [1]).

De zendelingen der Herrnhutters hebben ook elders hetzelfde systeem toegepast. Toen zij in 1767 te Suriname hun werk onder de negerbevolking begonnen, stonden zij voor dezelfde moeilikheden als vroeger op St. Thomas en hebben die, volgens de bewering van een hunner geleerdste mannen [2]), ook overwonnen door langzamerhand „eene geestelike of kanseltaal te vormen, die door de Kristenen behoorlik verstaan wordt".

Behalve met de weerbarstigheid van 't objekt waarvan de zendelingen zich bij hun vertaalwerk hadden te bedienen, moesten zij nog ernstige bezwaren van subjektieve aard uit de weg ruimen. Vooral in de eerste tijd waren zij zelf zeer zwak ter tale. De eerste missionarissen leerden op hun reis naar West-Indië wat Hollands op de schepen die hen overbrachten, en preekten in 't begin op een wijze die Von Dewitz „mehr ein Stammeln als ein Predigen" noemt; ja, zegt hij, „es mag wohl mehr deutsch als holländisch von ihnen geredet worden sein" [3]). Spangenberg, de opvolger en biograaf van Von Zinzendorf, was de eerste die (in 1736) de negers in 't Kreools toesprak; Von Zinzendorf, die ook de eilanden bezocht, gebruikte de Hollandse taal, die hij reeds in zijn vaderland geleerd had, doch later begon hij een katechismus in 't Kreools op te stellen. In 1740 was er slechts één zendeling die 't Kreools volkomen meester was; alle gezangen werden in 't Hollands gezongen. Door de energie van Gottlieb Israel (gestorven in 1743) werd het Kreools de eigenlike taal der zendingskolonie [4]). Het is van belang dit alles in 't oog te houden, omdat uit deze omstandigheden zo wel de Duitse kleur der Herrnhutterteksten als 't vasthouden aan de Hollandse spraakkunst verklaard

---

[1]) Oldendorp, blz. 433 vlg.

[2]) Wullschlägel, in het tijdschrift *West-Indië* I, blz. 288.

[3]) Von Dewitz, blz. 10; vlg. blz. 165.

[4]) Von Dewitz, blz. 48, 109, 260. Nog in 't voorbericht van 't *Psalmboek* van 1774 (zie hierachter) wordt gezegd dat de liederen vertaald zijn, voor „soo ver as ons a kom bekent met jender taal."

wordt. De latere zendelingen moesten telkens heel wat Germanismen afleren en slaagden daarin natuurlik zeer onvolkomen. Het kardinale punt waarop de Deense vertaling zich van de Duitse onderscheidt, is wel hierin gelegen dat het laatste werk door vreemdelingen, het eerste door een op 't eiland geboren man verricht is.

Hoever de Herrnhutters zich van 't eigenlike Kreools hebben verwijderd, zal meer in 't biezonder uit de spraakkunst blijken. Hier wil ik er alleen nog op wijzen dat wij, binnen de grenzen der Duitskreoolse teksten, tweëerlei korrektief vinden voor hun verhollandisering, In de eerste plaats staan de taalproeven door Oldendorp meegedeeld veel dichter bij de gesproken taal dan de overzetting van 't Nieuwe Testament, een verschil dat reeds Van Name heeft opgemerkt [1]); ten tweede vinden we in een spraakkunst (zie hierachter, blz. 45) door Herrnhutters in de 18[de] eeuw geschreven, uitvoerige berichten omtrent de eigenaardigheden der gesproken taal en enige proeven van spreekwoorden en gesprekken die overeenstemmen met de overeenkomstige bescheiden bij de Deense auteurs.

Ik zet tans het overzicht van de mij bekende teksten voort, en noem dus de stukken die door de Herrnhutters zijn gedrukt of geschreven.

7. Een in 1761 gedrukt boekje, bevattende de *liturgie, de formulieren van doop en avondmaal en sommige liederen.* Ik ken dit boekje alleen uit het werk van Oldendorp, waar het op blz. 914 geciteerd wordt als 't eerste geschrift dat in 't Negerhollands gedrukt is. Misschien hebben we met een vergissing van Oldendorp te doen; immers deze schrijver vermeldt op blz. 971 dat in 't jaar 1765 „das erste Creolische Gesängbuchlein" werd gedrukt. Dit schijnt in tegenspraak met de verzekering, op blz. 914 gegeven, dat het boekje van 1761 de vertaling „vieler Kirchenlieder" bevatte. De bibliotheek te Herrnhut bezit dit boekje niet.

8. *Gebeden en Liederen voor die swart Broedergemeenten van St. Thomas,* z. pl. 1765.

9. *Psalmboek voor die Negergemeenten van St. Thomas, St. Croix en St. Jan,* Barby, 1774. Onder Psalmboek heeft

[1]) Van Name, blz. 160.

men hier niet een vertaling van 't boek der Psalmen van het Oude Testament te verstaan [1]), maar een vertaling van liederen ontleend aan het *„Gesangbuch zum Gebrauch der evangelischen Brüder-Gemeinen"*, een werk dat sedert de tijd van Graaf Von Zinzendorf herhaaldelik herdrukt is en nog heden bij de Herrnhutters gebruikt wordt.

In geen enkele tekst is de afwijking van de gesproken taal zo groot als in deze vertaling. Voor de spraakkunst levert het boekje dan ook niet veel op, maar hier en daar komen er woorden in voor die van belang waren voor 't glossarium. — Het Psalmboek wordt in 't vervolg aangehaald als Ps.

In 1784 verscheen een tweede uitgaaf van dit *Psalmboek* (Ps.[2]). Het is een „nieuwe en vermeerte, ook hier en daar verbeeterde" druk. De „verbetering" bestaat hoofdzakelik in 't nog meer opnemen van Hollandse woorden. Zo luiden b. v. de twee eerste regels van het derde koeplet van N°. 9 in de eerste uitgaaf:

> O Joe Blick van Heerlikheit!
> Licht van Licht, ut God ka parri!

en in de tweede editie (N°. 2):

> O Blik van die Heerlikheid,
> Licht van Licht ut God gebooren!

10. *Taalproeven* (spreekwoorden en de apostoliese geloofsbelijdenis met de verklaring van Luther) *meegedeeld door Oldendorp* (blz. 432, 434—436).

11. *Die Nieuwe Testament na Creol Taal*, Barby, 1802. 8°. 812 blz. Deze tekst leent zich 't best tot vergelijking met de Deense teksten. Hierboven is reeds gezegd dat de Denen zich trouwer aan de volkstaal hielden; er zijn echter plaatsen waar de Herrnhutters nauwkeuriger weergegeven hebben. De uitvoering van dit boek is goed, doch veel minder fraai dan die van de

---

[1]) Dr. A. Beets maakt er mij opmerkzaam op dat wat wij een „kerkboek" noemen (berijmde psalmen, gezangen en de liturgie bevattende) in 't Deens *Psalmebog* heet. Ondanks het gebruik van dit woord in een boek der Herrnhutters, hebben we dus hier misschien met een Danisme te doen.

eerste Deense druk. De „Drukfouten en Verbéeteringen" aan 't eind nemen acht bladzijden in: 't zijn voor een groot deel onregelmatigheden in de spelling die verbeterd worden. — In 't vervolg is dit boek geciteerd als N. T. H.

12. *Die Hoofd-Inhoud van die Leering van Jesus Christus voor die Negergemeente van die Broeërkerk,* Barby, 1785. De inhoud van dit boekje valt voor een groot deel samen met de taalproeven van Oldendorp. De taal is minder echt Kreools.

13. *A. B. C. Boekje voor die Negerkinders na St. Thomas, St. Croix en St. Jan,* Barby, 1800.

14. *Grammatik der Creol-Sprache in West-Indiën* (in 't vervolg geciteerd als G. H.).

Op de bibliotheek te Herrnhut wordt een handschrift, groot 104 blz. klein 4°, bewaard dat deze titel draagt. Een kopie werd mij bezorgd door vriendelike tussenkomst van de heer A. Glitsch, archivaris. Het handschrift vertoont geen aanwijzing van de plaats waar het is geschreven, gedateerd is het evenmin. Vermoedelik is het in de eerste jaren van de negentiende eeuw opgesteld; immers in 't begin wordt gezegd dat het Nieuwe Testament in 't Kreools is gedrukt en dat „auf den Englischen Inseln, und auch schon im westlichen Teil von St. Croix verdorben Englisch" door de negers gesproken wordt. Veel later dan in 't jaar waarin 't Nieuwe Testament werd gedrukt (1802), kan men 't ontstaan van deze spraakkunst dus niet stellen; dan toch kan er van 't veldwinnen der Engelse taal onder de negers niet in zulke termen (en als alleen op St. Croix waar te nemen) gesproken zijn.

Deze spraakkunst is veel uitvoeriger dan de hierboven genoemde Deense. De spreekwoorden en gesprekken, die ook bij de Duitse schrijver niet ontbreken, nemen slechts een twaalftal van de ruim honderd bladzijden in. Op syntaxis en eigenaardig gebruik van vele woorden wordt telkens opmerkzaam gemaakt.

De schrijver van deze Duitse spraakkunst is bekend met het werk van Magens. Hij vertelt in zijn voorbericht dat ook de Deense zendelingen teksten, in 't Negerhollands opgesteld, hebben laten drukken; somtijds ontleent hij iets aan deze voorgangers (b.v. de opsomming der bijwoorden en voorzetsels); hij wijst er op dat er hier en daar verschil is tussen de Duitse en de Deense teksten, niet alleen in orthografie maar

ook in woorden en wijze van zich uittedrukken. Elders wordt gezegd dat er verschillende „dialekten" in 't negerhollands voorkomen. 't Woord „dialekt" is natuurlik hier op te vatten in een betekenis die zeer van de gewone afwijkt. Misschien hebben de Denen vooral gewerkt onder de negers die in en nabij de hoofdplaats woonden, terwijl, gelijk we weten, de Duitsers op 't platteland bleven, maar dit zou geen dialekties verschil van betekenis kunnen verklaren, daar immers de negerbevolking aangevuld werd door slaven van zeer verschillende stammen en naties. De reden van 't verschil tussen Denen en Duitsers zal wel aan drieërlei zijn te wijten (behalve aan de belangrijke faktor dat Magens een Kreool was!): 1°. de Denen brachten wat meer Deense, en de Duitsers wat meer Duitse eigenaardigheden in de tekst, en ook wel in de spreektaal der negers met wie ze verkeerden; 2°. als norm heeft vermoedelik zowel Magens als de schrijver der Duitse spraakkunst de spreekwijze van een paar personen of van een bepaald gezin genomen, 't geen bij de bontheid der negerbevolking, waarvan de nieuwaangekomenen zich nog in allerlei graden van hun Afrikaanse moedertaal bedienden, ook wel de enige manier geweest zal zijn om een dergelijk werk te verrichten. De schrijver der Duitse spraakkunst zegt nog dat, ook al kan iemand 't Negerhollands goed spreken, hij toch soms de negers niet zal kunnen verstaan, daar zij „oft die mit der Kehle auszudrückenden Buchstaben auslassen. Manche sprechen das Kreolisch nach ihrer guinäischen Mundart aus, oder mengen mehr als gewöhnlich guinäische Worte mit hinein, oder reden so ausserordentlich geschwind dass sie manche Buchstaben gar nicht aussprechen." Eindelik (3°.) is de Duitse spraakkunst ongeveer 30 jaar later opgesteld dan de Deense, en dit tijdsverloop kan bij snelle wijziging der toestanden, vooral door aanvoer van nieuwe slaven, verschil opleveren. Groot is dat verschil echter niet. Zowel de Deense als de Duitse schrijvers staan geheel onder invloed der ook nu nog, bewust of onbewust, door talloos velen gedeelde mening dat er eigenlik maar één grammatika ter wereld bestaat, die der Latijnse taal, *zoals zij die op school geleerd hebben*. Andere talen, die geen uitdrukkingen hebben voor de Latijnse grammatikale begrippen, „vormen die door omschrijving." De Duitser gaat in deze latinisering nog

verder dan zijn Deense kollega en spreekt niet alleen van de Kreoolse Ablativus, maar — nog klassieker dan het Latijn zelf — van de optativus in 't Kreools! Als verklarende spraakkunst heeft geen der beide geschriften enige waarde, maar ik heb aan beide voor 't vaststellen der feiten veel kunnen ontlenen.

Al de hier opgenoemde boeken zijn, voor zover ik heb kunnen nagaan, hoogst zeldzaam. In Nederland komt in openbare bibliotheken alleen voor: de eerste editie van 't Psalmboek, in de Boekerij der „Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde" te Leiden, en de tweede druk der Deense vertaling van 't Nieuwe Testament in de Bibliotheek van het Nederl. Bijbelgenootschap. Een eksemplaar van 't Nieuwe Testament volgens de Herrnhutters en een volgens de Denen (2de uitgaaf) heb ik antikwaries kunnen kopen.

Ook in 't buitenland schijnen deze Kreoolse boeken weinig bekend te zijn; de rijke Bibliothèque Nationale te Parijs bezit ten minste niets anders dan een eksemplaar der tweede uitgaaf van het te Kopenhagen gedrukte Nieuwe Testament. De teksten te Kopenhagen gedrukt werden mij welwillend ten gebruike op de Bibliotheek te Leiden afgestaan door de Direktie der Koninklike Bibliotheek te Kopenhagen, en omtrent de Herrnhutter teksten, ontving ik inlichtingen van de reeds genoemde archivaris, de heer A. Glitsch, die mij ook vergunde enkele nummers van de aan zijn zorgen toevertrouwde bibliotheek te Leiden te raadplegen.

De zeldzaamheid van deze teksten vereist dat een gedeelte er van overgedrukt wordt, ten einde de lezer in de gelegenheid te stellen het door mij over de taal meegedeelde te kontroleren en het onderzoek voort te zetten. Daarom heb ik hierachter een bloemlezing uit de bestaande literatuur geplaatst, waarbij ik de teksten heb gerangschikt in een volgorde, aangewezen door het meer of minder zuiver Kreoolse gehalte van de verschillende stukken. In de eerste plaats komen dus de Taalproeven van Pontoppidan, het laatst de vertalingen der liederen gemaakt door de Herrnhutters. Bij de bespreking van de spraakkunst zal vooral, doch niet uitsluitend, naar vormen verwezen worden die in deze bloemlezing voorkomen; in het glossarium zijn woorden uit de gehele mij bekende literatuur opgenomen, voor zover die van enig belang schenen. Ik heb

echter niet *alle* namen van planten en dieren uit Oldendorp vermeld, omdat niet steeds nauwkeurig wordt opgegeven of een bepaald woord in zijn Kreoolse vorm voorkomt, en tevens omdat het werk van Oldendorp, dat geenszins zeldzaam is, een uitmuntende index en afdoende verklaringen in de tekst bevat.

Wanneer in volgende hoofdstukken en in het glossarium een plaats uit het Nieuwe Testament alleen met de letters N. T. wordt aangeduid, betekent dit dat het woord aan de vertaling der Duitsers (N. T. H.) en der Denen (N. T. D.) gemeen is.

III.

Het woord Kreools heeft verschillende betekenissen. De afleiding van het woord (Port. *creoulo*, Sp. *criollo*) is onbekend. Hoofdzaak in het begrip Kreools is dat de mensen die met die benaming worden aangeduid, geboren zijn in het land waar zij wonen; hetzelfde geldt in toepassing op de taal, door zulke Kreolen gesproken. Men zou dus het woord het best kunnen weergeven met ons inheems. De titel van de meeste der in Hoofdstuk II genoemde boeken is daarmee in overeenstemming; met de *Creolse Tael* of *Creol Taal* daarop vermeld, wordt bedoeld de taal die op de Deense Antillen inheems is.

Oorspronkelik werden Kreolen de blanken genoemd die in de kolonie geboren waren. Bij uitbreiding is dan ook gesproken van Kreoolse negers, ter onderscheiding van de Bussalen, de zoutwaternegers, die over zee waren aangevoerd.

Het karakter der inheemse taal die, ook aan de oppervlakkigste waarnemer, zich vertoonde als een idioom waarin woorden en zinswendingen van zeer verschillende herkomst voorkwamen, zal wel de aanleiding geweest zijn tot de dwaling dat Kreolen mensen van gemengd bloed zijn, een dwaling die zó algemeen verbreid is, dat men haar wel als een tweede betekenis van het woord Kreool mag beschouwen [1]).

In dit geschrift zal het woord alleen in de uitgebreidere eerste betekenis van inheems (van blanken en negers gezegd) worden gebruikt.

[1]) Pfyffer von Neueck, *Skizzen von der Insel Java*, Schaffhausen, 1829, geeft zelfs deze betekenis van het woord als de algemene aan (blz. 66). Ik ken zijn boek alleen uit een citaat bij Schuchardt, *Kreol. Stud.* IX, blz. 9. In de literatuur is die opvatting echter zeldzaam, niet in 't dageliks leven.

Door de vertaling inheems is intussen de term Kreools zeer onvoldoende bepaald, vooral wanneer hij van een taal gebruikt wordt; slechts ter onderscheiding van de andere betekenissen van het woord kan die vertaling enig nut hebben. Kreoolse talen zijn dan, naar een minder vage definitie, de talen die in overzeese gewesten uit Europese talen in de mond van Afrikanen, Aziaten, Australiërs of Amerikanen zijn ontstaan, en dan later ook dikwels door Europeanen of hun afstammelingen zijn gesproken. Al die talen vertonen zekere trekken van gemeenschap, die men ook voor een deel terugvindt in het gebrekkige spreken van kinderen en 't geradbraak van iedereen die zich moet bedienen van een hem weinig bekende taal [1]).

Maar behalve aan de eigenaardigheden van algemener soort zijn de Kreoolse talen te herkennen aan onderscheidingstekens die een nauwere kring van bepaling vormen. Zo is een algemeen verschijnsel de voorkeur voor niet samengestelde klanken, voor sterksprekende, beeldende uitdrukkingen, voor termen aan 't zeemansleven ontleend en die in hun betekenis worden uitgebreid; afgetrokken begrippen worden moeilik, of in 't geheel niet, uitgedrukt; in de syntaxis vindt men grote strengheid.

---

[1]) Voor die algemene karaktertrekken verwijs ik naar *Het Afrikaansch*, blz. 142—145. Niet Kreools, maar geradbraakt, inkorrekt Hollands zijn de briefjes van negers uit Berbice die in de Inleiding (zie blz. 3 vlg.) vermeld zijn. Andere dergelijke briefjes, afkomstig van de Goudkust, vindt men bij Gramsberg, *Schetsen van Afrika's Westkust,* Amsterdam, 1861, blz. 298. en Cruickshank, *Achttien jaren aan de Goudkust,* vertaald door D. P, H. J. Weytingh, Amsterdam, 1855, I, blz. 15 en 16. Ik haal de volgende volzin, die vrij wel onzin is, er uit aan: „want ieder mensch moet zijn verpligt doen om het brood te verdienen, en men moet niet sonder zitten eer dat het levensmiddelen te kunnen krijgen, maar men moet werken doen voor dat zulks te ontvangen hebben; want met UE. verzoek voor dit gezegde, en denkt UE. niets anders in uwe hoofd of dat ik UE. nigotiëren willen te doen maken, en zal UE. verzuimd worden voor den voldoener, maar ik zal mijn best doen dat ik UE. te kunnen voldoen worden, en zoo maken alle de menschen op hier in de wereld te zijn." Hier is individueel geradbraak, waaruit men wel enkele dingen omtrent de taal van de schrijver kan opmaken (geen passief, geen vervoeging, geen inversie enz.) maar een aparte taal is 't niet: die ontstaat wanneer het individueel geradbraak heeft plaats gemaakt voor een komplex van door alle sprekers gevolgde, natuurlik onbewust gevolgde, regels. Deze briefjes vormen in 't geheel geen eenheid.

Bepaalt men zich tot de beschouwing van de Kreoolse talen die in de mond van Afrikanen zijn ontstaan — toch nog een gebied van grote omvang en bonte verscheidenheid! — dan kan men nog meer preciseren: men neemt waar dat de voorstelling van de aard der handeling bij 't werkwoord hoofdzaak is, en dat het aanduiden van de verschillende tijden in de tweede plaats komt, dat er voorliefde bestaat voor klinkers als eindklanken, dat de *r* vermeden wordt en labiale klinkers (vooral in de nabijheid van overeenkomstige medeklinkers) labiodentale vervangen enz. [1]).

Men heeft getracht die overeenkomst tussen talen van zo verschillende oorsprong, en op zo verschillende delen van de aarde gesproken, te verklaren door op faktoren te wijzen die zich overal voordoen waar een Kreools idioom ontstaat.

De vraag wat dan eigenlik het essentiële is waardoor in soortgelijke omstandigheden overeenkomstige gevolgen zich voordoen, is door de geleerden op verschillende wijzen beantwoord. Coelho heeft de stelling verdedigd dat alle Kreoolse talen de eerste graden van kennis vertegenwoordigen waartoe een volk dat een andere taal spreekt of sprak, komt bij 't aanleren van een nieuwe; al die talen zijn haar oorsprong verschuldigd aan de werking van overal identieke psychologiese en fysiologiese wetten, en niet aan de vroegere talen der volken bij wie men dat Kreools vindt. Deze mening was reeds vroeger in beknopte vorm uitgesproken door Tesa en andere geleerden die in 't zo straks te noemen werk worden geciteerd.

Coelho stelt zich de gang van zaken ongeveer aldus voor: 't Gehoor van 't volk dat de Europese taal door nood gedwongen moest leren, werd eerst getroffen door een warreling van geluidsgolven, waarin 't langzamerhand rythme bespeurde; daarna

---

[1]) Zie o. a. Schuchardt *Kreol. Stud.* III, blz. 17; IV, blz. 19, 35, 37; *Literaturbl. f. germ. u. rom. Phil.* 1887, kol. 137; *Das Ausland* 1882, blz. 867. Voorbeelden in het Negerhollands van deze grammatikale eigenaardigheden van 't Kreools vindt men in de volgende hoofdstukken; hier wil ik enige uitdrukkingen citeren die de voorliefde voor nadruk en schelle kleuren doen uitkomen: *mi hab goe honger vor kik joe, vor kom na kerk; mi hab joe jaag na mi hert*; *mi raas goe vor em*, alles om verlangen naar iets uittedrukken. *Mi hert lo bran* betekent *ik ben boos*. Deze voorbeelden zijn ontleend aan de G. H., blz. 100.

ontdekte het in die oceaan van klanken enkele vaste punten; 't waren de algemeenste en meest voorkomende vormen van de taal. Zij waren voorlopig voldoende; tijd en omstandigheden bepaalden in hoever de waarneming zich zó kon verscherpen dat getrouwe nabootsing mogelik werd. De Romaanse talen zijn langzamerhand uit het Latijn gekomen, waarbij fonetiese verandering, een verschijnsel van fysiologiese aard, ten grondslag lag; de formatie der Kreoolse dialekten is daarentegen in hoofdzaak een psychologies verschijnsel. De Kreolen hebben geen enkele klank van hun eigen taal overgebracht in de Europese klanken die zij gingen spreken; wel hebben zij Europese klanken die hun moeilik vielen gewijzigd. Er is dan ook geen andere invloed van de oorspronkelike talen te konstateren dan in 't vokabularium [1]).

Bijna het tegenovergestelde is de mening van Lucien Adam. Volgens hem hebben de negers die naar Amerika gebracht werden de woorden overgenomen van de Romaanse [en Germaanse] talen, maar hun eigen klankleer en spraakkunst behouden, zo dat hun Kreools te rangschikken is onder de Afrikaanse talen; op 't eiland Mauritius daarentegen is een idioom ontstaan met Maleise (Malgassiese) klankleer en spraakkunst. Voor Adam is dus 't ethnologies substraat alles, en eventuele gelijksoortigheid berust op ethnologiese overeenkomst, verwantschap of gelijkenis. Hij verklaart zonder aarzelen alle eigenaardigheden van de door hem behandelde talen uit de oorspronkelike talen der negers en der inboorlingen van Mauritius [2]). Ter bestrijding van de theorie van Coelho vraagt hij deze o. a. hoe hij bij zijn zienswijze kan verklaren: meer-

---

[1]) F. A. Coelho, *Os dialectos romanicos o neolatinos na Africa, Asia e America* Lissabon, 1878 (in *Boletim da Sociedade de Geografia de Lisboa*, blz. 129—196; de „algemene beschouwingen" die ik resumeerde, vullen de laatste tien bladzijden.

[2]) L. Adam, *Les Idiomes Négro-Aryen* et *Maléo-Aryen*, Parijs, 1883. In zijn Inleiding wijst de schrijver op de gevolgtrekkingen waartoe zijn beschouwing van taalvorming ten aanzien van de Indo-Europese talen het recht geven. Jules Vinson, door hem geciteerd (blz. 13), drukt zich gematigder en juister uit wanneer hij zegt: „le créole est l' adaptation du français, de l'anglais, de l'espagnol an génie pour ainsi dire phonétique et grammatical d'une race linguistiquement inférieure". De laatste woorden zijn echter maar half te begrijpen.

voudsvorming door middel van 't voor- of achtervoegen van 't pers. voornw. van de 3de pers. meerv. en 't weergeven van de datief door middel van een tot participium ingekrompen werkwoord „geven". [1]) Ik citeer hier de beide vragen die ook naar mijn mening ernstige bezwaren vormen tegen de verklaring van Coelho.

René de Poyen-Bellisle [2]) geeft de volgende omschrijving van het Kreools. „Le Créole est pour moi, getuigt hij, une langue produite par la nécessité de communication entre des hommes dans un état plus primitif, mis en contact aves (une) civilisation avancée." Hij legt dus 't gewicht op één bepaalde psychologiese faktor. Daarbij onderscheidt hij scherp tussen „le Créole pur" en „les langues mélangées", die er wel gewoonlik toegerekend worden, maar z. i. ten onrechte. Van 't Franse Kreools komt, naar zijn overtuiging, alleen aan de taal die op de Franse Antillen gesproken wordt de naam Kreools toe. In Guyana, Louisiana en op de eilanden ten Oosten van Afrika kwam het Frans in aanraking met talen van volken die een eigen beschaving hadden, met Engels, Spaans en Malgassies; die talen, hoewel soms door 't Frans verdrongen, bleven hun invloed oefenen, er mengde zich dus een derde element in 't assimilatieproces van 't idioom der beschaafde Fransen met dat van hnn onbeschaafde negerslaven. Op de Antillen was de toestand verschillend. De oorspronkelike Caraïbiese bevolking verhuisde grotendeels naar het vasteland, zonder invloed van enige betekenis op de nieuwe taal te hebben; hier bevonden de Fransen zich in een ongestoord linguisties tête à tête met de slavenbevolking, hier kon ontstaan 't geen het dichtst nadert tot wat Poyen-Bellisle „un pur dialecte Créole" noemt, een idioom dus waarin, volgens hem, „on ne saurait trouver que ce qui provient de la Langue d'où le Dialecte est sorti." Wat 't verschil in klanken tussen 't Frans en zulk zuiver Kreools betreft, „il est inutile de chercher à les expliquer par d'autres raisons que les causes physiologiques" (afwijkende vorm der spraakwerktuigen).

---

[1]) 't Eerste komt o. a. in 't Papiements, 't tweede in 't Negerengels voor; beide formaties vindt men terug in verschillende Afrikaanse negertalen.

[2]) R. de Poyen-Bellisle, ***Les sons et les formes du Créole dans les Antilles*** (Diss. der Universiteit van Chicago), Baltimore 1894, blz. 13, 15.

In zijn besprekingen der boeken van Coelho en Adam heeft Schuchardt, zonder twijfel de beste kenner van het Kreools, op de eenzijdigheid van zulke uitspraken gewezen. Hij, die de mengeltalen van 't verre Oosten zogoed als die van Amerika bestudeerd heeft, komt er tegen op dat de oorspronkelike taal der gekleurde bevolking geen invloed zou gehad hebben: het Pidginengels, zegt hij, is geheel van de Chinese „Sprachgeist" doortrokken, en op de Antillen tonen de verschillende soorten Kreools zeer duidelik speciaal Afrikaanse eigenaardigheden [1]). Naast een dergelijke ethnologiese invloed moet men echter ook de algemene oorzaken in 't oog houden die volgens Coelho de enige zijn. 't Werk van de linguist moet juist wezen de waarde der verschillende faktoren te bepalen en hun werking aan te wijzen in elk biezonder geval [2]).

Ook de definitie van Poyen-Bellisle zal Schuchardt stellig niet bevallen. Reeds in 1883 uitte deze de mening „dass der culturelle Unterschied zwischen dem niedriger und dem höher stehenden Volke, dessen Sprache jenes erlernt, bei der Entwicklung der kreolischen Idiome überhaupt keine so wichtige Rolle spielt, wie man gemeint hat." [3]) En inderdaad, wanneer men in 't oog houdt dat juist zeer weinig ontwikkelde volken dikwels een zeer ingewikkelde spraakkunst bezitten, kan men de lage trap van beschaving van een der beide volken niet als oorzaak opgeven van 't simpele karakter der Kreoolse talen; alleen de armoede aan woorden voor abstrakte begrippen kan op die wijze verklaard worden. Poyen-Bellisle heeft zijn definitie nog toegelicht door een voorstelling van de wijze waarop de twee talen met elkaar in aanraking komen. Hij neemt daarbij twee omstandigheden aan die z. i. tot vereenvoudiging leiden, n.l. „le maître (de vertegenwoordiger van de hogere beschaving) simplifiant autant qu'il le peut" en „l'esclave imitant avec tout le soin dont il est capable." Ik voor mij zou weinig rekening houden met die hun taal vereenvoudigende blanken. Ieder die niet aan taalstudie doet, vindt zijn eigen taal eenvoudig en duidelik; en mocht hij door een ander niet begrepen

---

1) *Zeitschr. f. rom. Philologie* 1831 (V), blz. 581 vlg.
2) *Literaturblatt f. germ. u. rom. Philologie* 1883, kol. 236 vlg.
3) *Kreol. Studien* IV, blz. 16.

worden, dan zal hij zijn woorden met luider stem herhalen, gebaren en — als hij slaven heeft — desnoods de zweep te baat nemen, maar nooit op 't idee komen dat b.v. een genormaliseerd verbum substantivum of 't gelijkvloeiend maken van alle werkwoorden zijn taal voor vreemdelingen gemakkeliker kan maken.

De onderscheiding die Poyen-Bellisle maakt tussen hetgeen hij „langues mélangées" en „pur Créole" noemt, laat zich niet verdedigen. Hij behandelt de slavetaal als een eenheid, terwijl ze toch een mengelmoes was van velerlei Afrikaanse talen en bij 't bezinken tot een *κοινή*, een gemeenschappelike taal, veel heeft opgenomen van de Europese taal waarmee de slaven in Afrika 't eerst en 't meest in aanraking kwamen, dus in de regel van het Portugees. Ook de blanken spraken niet allen dezelfde taal; in alle kolonies, en vooral in de Amerikaanse volkplantingen der 17de eeuw, vond men Europeanen van verschillende landaard. De voorstelling van de taalvorming op de Franse Antillen die Poyen-Bellisle geeft, is dus m. i. geheel verkeerd.

Meer aandacht verdient zijn, ter loops gemaakte, opmerking dat rekening moet worden gehouden met de verschillende lichamelike eigenaardigheden van blanken en slaven. Schuchardt was hem ook hierin reeds voorgegaan; hij verklaarde het vermijden van de *r* in 't Negerkreools uit het prognathisme, en de voorliefde voor labialen uit de dikke lippen der negers [1]. Allerlei eigenaardigheden van taalvorming en taaldifferentiëring kunnen in dergelijke, stoffelike oorzaken hun grond hebben, en dat niet alleen in de natuurlike, voor zover de geschiedenis van 't mensdom reikt steeds bestaan hebbende, verscheidenheid der rassen, maar ook in willekeurige, naar tijd en plaats wisselende, vervormingen die bijgeloof of mode voorschrijven. In de Bantu-talen, die over een taalgebied dat groter is dan Europa een inderdaad verbazingwekkende gelijkvormigheid vertonen, zijn de fonetiese verschillen tussen de klinkers der onderscheiden talen kleiner dan tussen de medeklinkers; deze, ons zonderling klinkende eigenaardigheid, verklaart Torrend door te herinneren aan de van stam tot stam wisselende gewoonten om neus of lippen met ringen te versieren, de snijtanden van

---

[1]) *Literaturblatt f. germ. u. rom. Phil.* 1887, kol. 137.

bovenkaak of onderkaak uittebreken of tot wiggen te slijpen, enz., enz. [1]) Wanneer de proefondervindelike klankleer op de ethnografie zal zijn toegepast, kan men wellicht meer pogingen tot verklaring in die richting beproeven. Vóór men zich waagt aan gevolgtrekkingen omtrent talen die ontstaan zijn in voorhistoriese of te minste pro-ethniese tijden, zal men goed doen deze methode toe te passen op verschijnselen die binnen de kring van ons geschiedkundig onderzoek vallen. De Kreoolse talen zullen dan stellig het eerst in aanmerking komen, en wellicht zal dan nog menig punt opgehelderd kunnen worden door waarneming van de lichamelike en geestelike eigenschappen der gekleurde volken.

Ik kan mij echter niet denken dat ooit de eenzijdige theorie van Adam door zulk een onderzoek bevestigd zal worden. Indien men niet de waarheid op een punt tussen de beide uitersten mocht zoeken, indien men niet aan samenwerking van verschillende oorzaken mocht geloven, zou ik nog eerder de zienswijze van Coelho dan die van zijn Franse kollega willen delen. Hoe Adam overdreven heeft, blijkt het best indien men let op de syntaxis der Kreoolse talen, waarin dan toch het zuiverst het niet Europese karakter van die talen moest uitkomen. Bij alle strengheid in de plaatsing der woorden — een gevolg van 't gemis aan buigings- en vervoegingsvormen — bij alle verwantschap met sommige eigenaardigheden van negertalen, wijkt die toch in hoofdtrekken af van het zinverband in de talen der Afrikaanse of Aziatiese inboorlingen. Reeds een blik op de interlineaire woordelike vertalingen in werken als Fr. Müller's *Grundriss der Sprachwissenschaft* is voldoende om dat te bewijzen. Beschouwt men enkele dezer talen wat nauwkeuriger, dan wordt het verschil nog groter: in welke taal die in aanraking is geweest met Bantu-talen heeft men sporen ontdekt van de z. g. „classifiers", prefixen die 't verband der woorden aangeven door dat het woordje dat het substantief karakteriseert herhaald wordt vóór elke uitdrukking die geacht wordt met dat substantief samen te gaan? [2]) Vindt men in het Neger-

---

[1]) J. Torrend, S. J., *A Comparative Grammar of the South-African Bantu Languages*, London, 1891, blz. 9.

[2]) Torrend (blz. 217) noemt ze de „basis of the whole mechanism of Bantu with respect to nouns and pronouns".

kreools de eigenaardigheid der talen van de Slavekust terug om de verhoudingen die wij weergeven door voorzetsels, uittedrukken door werkwoorden en zelfstandige naamwoorden, waardoor b. v. een zin van de Ephetaal op ons de indruk maakt van een kwalik te begrijpen aaneenschakeling van werkwoorden? [1]) Voor men een taal in zijn wezen Afrikaans mag noemen, behoort men dergelijke, essentiële punten van overeenkomst als zulke „classifiers" of zulke opeenhopingen van werkwoorden [2]) aan te tonen; enkele trekken van verwantschap, die inderdaad op Afrikaanse invloed kunnen wijzen, zijn daartoe niet voldoende.

Ook moet men niet te spoedig invloed van de oorspronkelike taal der slaven aannemen, wanneer men slechts de beschaafde spreektaal, dikwels slechts de geschreven taal, der blanken bestudeerd heeft. Men behoort met tweeërlei rekening te houden: met de dialektiese eigenaardigheden der eerste kolonisten — voor zover men die te weten kan komen — en met de zeer gemeenzame of zelfs platte spreektaal der Europeanen, die als zodanig internationale karaktertrekken vertoont. De eerste opmerking spreekt bijna van zelf; ter toelichting van de tweede acht ik een voorbeeld niet overbodig.

In velerlei Kreools komt herhaling van het onderwerp door een voornaamwoord geregeld voor. Die woordvoeging is in een menigte Afrikaanse talen zeer gebruikelik, in vele (in de Bantutalen [3])) de enig mogelike. Mag men hier nu aan invloed van die Afrikaanse talen denken? Voor men daartoe besluit leze men de voorbeelden door dr. J. J. Salverda de Grave bijeengebracht van hetzelfde verschijnsel in 't Frans, 't Afrikaans, 't Nederlands en 't Duits [4]). Men zal er uit zien dat hier een bijna

---

[1]) Henrici, blz. 38; voorbeelden geven blz. 43-61.

[2]) Iets dat er aan doet denken vindt men in 't gebroken Hollands dat hierboven, blz., 50, is aangehaald. Deze zin kan men „Afrikaans" noemen; doch hier heeft geen vermenging van de twee talen plaats gehad, maar ziet men alleen toepassing van de uiterlike vormen der Europese taal door een inboorling. Dit is evenmin Kreools als de Griekse thema van een zeer onwetende gymnasiast zo genoemd kan worden.

[3]) Torrend, § 637.

[4]) *Taal en Letteren* XIV (1904), blz. 8. Een type van deze konstruktie is: pater tuus is erat frater patruelis meus. Voor 't Engels zijn in dezelfde jaargang van *Taal en Letteren* (blz. 370) de voorbeelden aangevuld door

internationaal gebruik bestaat, in de spraakkunst der „beschaafde" talen niet vermeld, maar niettemin bestaand. De negertalen hebben geen literatuur; daardoor zijn de mensen die zulke talen uit de bronnen bestuderen, dat is ze van de negers zelf horen, gedwongen in de eerste plaats goed te luisteren, waardoor hun werk alle kans krijgt om in één opzicht boven het werk van vele, misschien geleerder, mannen uittemunten.

Op één zeer essentiële faktor bij het tot stand komen van een Kreoolse taal dient nog gewezen, ik bedoel op 't plotselinge van de aanraking der talen die aanleiding zijn tot 't nieuwe idioom. Bij andere mengeltalen, ontstaan op de grenzen van tweeërlei taalgebied, is geleidelike aansluiting mogelik; ook waar veroveraars een land binnendringen en er zich vestigen, pleegt de onderworpen bevolking zich nog lang van de indringers afgezonderd te houden en de invloed van hun taal doet zich dikwels eerst geruime tijd na de verovering gevoelen. Slaviese, Romaanse en Turkse woorden vindt men in het Grieks eerst lang na de invallen der vreemdelingen [1]); in Engeland bleven na de komst der Normandiërs Frans en Engels nog langer dan een eeuw zogoedals gescheiden [2]). Geheel anders is 't wanneer een scheepslading slaven naar andere streken wordt overgebracht. Reeds op 't schip vangt het proces der vereenvoudiging aan. De veelheid der talen die vertegenwoordigd zijn [3]), doet afbreuk

---

de heer F. P. H. Prick. Ook in andere talen zou men niet te vergeefs naar dergelijke wendingen zoeken; nauwkeurige waarneming van eigen spraakgebruik kan voor 't Nederlands de lijst tot in 't oneindige vergroten.

[1]) Men behoeft zich hierbij niet te verlaten op geschreven dokumenten waarin 't niet voorkomen van vreemde woorden geen afdoend bewijs is voor 't ongebruikelik zijn in de gesproken taal. Op de Griekse dialekten van Zuid-Italië kan men zich beroepen, die in de 9de en 10de eeuw ontstonden; we weten dat onder Leo VI 3000 kolonisten uit de omstreken van Patras naar Zuid-Italië togen, en toch komt in die dialekten geen enkel Slavies woord voor. De invallen der Slaven in de Peloponnesus begonnen reeds in de zesde eeuw; al bleven de steden steeds Grieks, op 't platteland vestigden zich overal Slaven. In 807 werd Patras met moeite tegen hen verdedigd.

[2]) For a long time the two languages, French and English, kept almost entirely apart. The English of 1200 is almost as free from French words as the English of 1050; and it was not till after 1300 that French words began to be adopted wholesale into English (Sweet, *A Primer of Historical English Grammar*, 1902, § 21).

[3]) Oldendorp (blz. 346) deelt woorden mee uit 26 verschillende negertalen, waarvan hij vertegenwoordigers vond onder de slavenbevolking van

aan de macht van het Afrikaanse element; voor een deel heffen de verschillende eigenaardigheden elkander op in de gemeenlandse negertaal die zich vormt [1]), 't krachtigst blijft wat de grootste gemene deler van de talen der inboorlingen vormt. Na de reis komen de negers in onmiddellike aanraking, dikwels in huiselik verkeer, met hun meesters; van de eerste dag af moeten ze dezen begrijpen en zo goed mogelik zich verstaanbaar maken. De direkte methode wordt er in letterlike zin ingeranseld; maar de leerlingen zijn meestal de leeftijd te boven waarop de spraakorganen nog gemakkelik de „Articulationsbasis" kunnen verschuiven; woorden leren ze snel en in overvloed, maar in hun klanken blijft de oude taal haar rechten voor een groot deel handhaven, en daar de denkwijs der negers zich weinig wijzigt, nemen zij maar weinig over van de grammatikale kategorieën der blanken. Groot is dus 't verschil met de wijze waarop in andere omstandigheden een gemeenlandse taal tot stand komt; van langzame overheersing van een dialekt kan geen sprake zijn, en de wisselwerking die plaats heeft bij 't samenwonen aan de grenzen moet hier voltooid zijn in één menseleeftijd.

Het proces zal 't snelst en geweldadigst verlopen waar de omstandigheden zich voordoen die ik hier schetste; in 't algemeen kan men het meest typiese Kreools verwachten waar slaven of bedienden tot de taalvermenging aanleiding gaven. Hieruit volgt reeds dat er onderscheiden soorten Kreools, of liever Kreools in allerlei graden, bestaan. Behalve de onmiddellikheid van de aanraking beslist het relatieve aantal van kleurlingen en blanken, en de aard van de Europese taal. „There seems to have been a difference, zegt Van Name, in the readiness with which the several languages have taken on

---

St. Thomas. De slaven werden dikwels diep uit het binnenland aangevoerd. De uitvoerhaven was in later tijd voornamelik Loanda. Bij 't raadplegen van Afrikaanse talen heb ik de meeste punten van overeenkomst gevonden in de talen der Slavekust; bij een dergelik onderzoek is men echter zeer beperkt door de spraakkunsten waarover men kan beschikken. Zeer veel nut heb ik gehad van het duidelike werk van Dr. Henrici; met de door hem behandelde Ephetaal trachtte ik iets meer dan zeer oppervlakkig bekend te geraken.

[1]) Vgl. Schuchardt, *Literaturblatt. f. germ. u. rom. Philol.* 1887, kol. 139. Ook hierin ligt een argument tegen Adam's theorie.

the Creole character... The greater number and fullness of the vowels in Spanish, as compared with the French, which give the syllables a structure more nearly resembling that of the African languages, by making the Spanish easier to acquire, may have been less favorable to the Creole tendency, just as the fact that the English is already so thoroughly *creolized* in its grammar has undoubtedly been an obstacle to further progress in that direction [1]". Of deze verklaring van Van Name juist is, betwijfel ik; zijn opmerking omtrent de meerdere of mindere vatbaarheid der talen om Kreools te worden, is dat echter wel. 't Negerhollands — ook dat der spreekwoorden en zegswijzen — heeft veel minder niet-Europese eigenaardigheden dan b. v. 't Frans van Mauritius, dat op zijn beurt weer minder Kreools is dan 't Frans der Antillen. Daarentegen zie ik niet in dat het Spaans zo veel minder gunstig is voor „the Creole tendency", getuige het Papiements. De betrekkelike weerbarstigheid van onze taal kan niet, gelijk met het Engels het geval is, door een reeds zeer vereenvoudigde vormleer verklaard worden.

De verschillende graden van „kreolisering" kan men dikwels in hetzelfde land waarnemen, al naar de slaven — en de slavinnen! — in verschillende graad van intimiteit met de blanke bevolking verkeren, en deze meer of minder in schriftelik en kerkelik gebruik der Europese taal een korrektief heeft voor kreolisering; want de blanken nemen al heel spoedig de Kreoolse eigenaardigheden der kleurlingen over. Oldendorps onderscheiding van het Kreools der negers en het „feiner" gesproken Kreools der blanke bewoners heeft dus niets verras-

[1]) Van Name, blz. 125. Het Negerengels van Suriname schijnt hem tegen te spreken, doch hier heeft men blijkbaar met een biezonder, nog niet opgehelderd geval te doen. Schuchardt (*Kreol. Stud.* I, blz. 15) neemt aan dat het Negerengels op een voorafgaand Negerportugees „gepropft ist, so das zunächts ein anbequemen an portugiesische Lautsitte stattfand". Henrici (blz. VIII) geeft een paar proefjes van 't Negerengels der Slavenkust die beter in overeenstemming zijn met de opvatting van Van Name: *Them massa no be fit for go bush* (deze heer is niet geschikt om in 't binnenland te reizen) en *He live for find him, but no look him* (hij is bezig het te zoeken, maar kan het niet vinden). Een geheel verhaal in een dergelijk Engels, gesproken op St. Kitts, vindt men bij W. A. Paton, *Down the islands, a voyage to the Caribbees*, London, 1888, blz. 296.

sends [1]). Men zou dan ook zeer verkeerd handelen met alles wat de bijbelvertalers hebben laten drukken voor „kunsttaal" of „eigen maaksel" te houden. Over de vraag of die taal wel de naam Kreools verdient, kan men twisten, maar dat ze voor een groot deel even goed als de taalproeven van Pontoppidan „afgeluisterd" was, dat ze gesproken werd, daaraan valt niet te twijfelen. We hebben hier de direkte getuigenis van Magens in zijn gesprekken en we kunnen verwijzen naar de overeenkomst tussen de Deense en Duitse vertalers, die geheel onafhankelik van elkander gewerkt hebben. Wat deze drie autoriteiten gemeen hebben, mag men als Kreools, zij 't ook als Hoogkreools, beschouwen; bij de Herrnhutters blijft dan nog heel wat over dat waarschijnlik alleen op 't papier heeft bestaan. Het is stellig een groot geluk voor de studie van het zo goed als onbekende en bijna uitgestorven Negerhollands dat we teksten hebben van zo verschillende herkomst!

Na deze algemene beschouwingen over het Kreools zullen wij trachten de talen op te sporen die in het Kreools der Deense Antillen zijn vertegenwoordigd.

Het is bij de eerste blik in een der hierachter gedrukte teksten duidelik dat het Kreools der Deense Antillen het Nederlands tot basis heeft. Maar wij kunnen bij nader onderzoek nauwkeuriger die grondslag omschrijven, en aanwijzen uit welke streek van ons vaderland de mannen afkomstig waren van wie de negers onze moedertaal leerden. Die mannen moeten Zeeuwen geweest zijn. De term Negerhollands zou dan ook misleidend genoemd kunnen worden, indien hij niet door vele analoga gerechtvaardigd werd, en het woord Negernederlands of Negerzeeuws niet al te gezocht was, en niet al te absoluut (want er is ook zeer veel niet-Zeeuws in onze teksten) zou klinken. Uit woorden en vormen blijkt de overheersing van het Zeeuwse element in het Kreools van St. Thomas. De geschiedenis van onze kolonisatie verklaart die overheersing en maakt tevens duidelik waarom ook in onze West het Zeeuws zijn aanwezigheid in het aldaar gesproken Kreools verraadt.

---

[1]) Oldendorp, blz. 263. Ook Pontoppidan en de schrijver van de Deense spraakkunst wijzen uitdrukkelik op dit verschil.

Wij hebben gezien dat we van de eerste kolonisten op St. Thomas te weinig weten om hun herkomst nader te bepalen, maar ten opzichte van het Vaste Land (de z. g. Wilde Kust) en de Nederlandse Eilanden van West-Indië zijn wij beter ingelicht; daarom zal ik daarover het een en ander in herinnering brengen waaruit men kan nagaan uit welk gewest de eerste Nederlandse zeevaarders en volkplanters in de West-Indiese Archipel afkomstig waren.

Reeds in 't laatst der 16de eeuw werd door Hollandse en Zeeuwse schippers druk handel gedreven op de Wilde Kust, maar van de Zeeuwen weten wij dat zij er 't eerst vaste voet kregen [1]). De Middelburgse en Vlissingse kooplieden Jan van Pere, van Rhee, de Moor, Lampsins, de Vries en van Hoorn lieten deze streken bevaren en beproefden met afwisselende uitslag er volkplantingen te stichten. De naam Nova Zelandia komt telkens voor, en van de eerste vestiging aan de Pomeroon is bekend dat zij uitgezonden was door Veere, Vlissingen en Middelburg. Abraham van Pere uit Vlissingen vroeg en verkreeg in 1627 vergunning om een 60-tal kolonisten naar Berbice over te voeren. Essequebo en Demerary waren insgelijks door 't initiatief der Zeeuwen gegrondvest, en de Kamer van Zeeland meende zelfs het recht te hebben tot de vaart op de Wilde Kust *met uitsluiting van alle anderen*. Dit vermeende recht, 't eerst in 1634 verdedigd, heeft in 1750 aanleiding gegeven tot hevige en langdurige geschillen tussen de Kamer van Zeeland en de Vergadering der Tienen; in 1772 zijn de onenigheden herhaald, en al was ook noch het wettelike noch het morele recht aan Zeeuwse zijde, de aanspraken konden aannemelik klinken op grond van de feiten [2]). Immers de steden Middelburg, Vlissingen en Veere hadden, onder patronaat der staten van Zeeland, een tijd lang de kolonie Essequebo van de Westindiese Compagnie in bestuur overgenomen; de

---

[1]) Het volgende is, waar geen andere bronnen zijn genoemd, ontleend aan Netscher, blz. 32, 38, 40, 41, 53, 78, 120 vlg., 139 vlg.

[2]) Hartsinck, *Beschrijving van Guiana of de Wilde Kust in Zuid-Amerika,* Amsterdam, 1770, I, blz. 212—256, spreekt uitvoerig van het gehaspel tussen de Kamer van Zeeland en de West-Indiese Compagnie en gaat na welk aandeel Zeeland in de plantages en andere bezittingen had.

expeditie die in 1667 Suriname veroverde werd door de Zeeuwse admiraal Crijnssen geleid en had haar ontstaan geheel te danken aan de ijver waarmee men in Zeeland, na de verliezen die wij in 1665 in de West door de Engelsen geleden hadden, voor de belangen van Essequebo en aangrenzende landen opkwam.

Van Curaçao en bijbehorende eilanden weten wij dat zij in 1623 en volgende jaren herhaaldelik door Zeeuwse schepen werden bezocht [1]), doch na de verovering van 't voornaamste eiland, in 1634, schijnt hier de kolonisatie voornamelik van de Kamer van Amsterdam te zijn uitgegaan. De provincie Holland trok zich vooral Nieuw-Nederland en het eiland Curaçao aan, die onder één hoofd gerekend werden [2]); daarentegen weten we dat de Bovenwindse Eilanden door Zeeuwen zijn gekoloniseerd [3]); het waren *volkplantingen* door partikulieren met machtiging der Westindiese Compagnie gesticht, terwijl de eilanden Beneden de Wind *bezittingen* waren der Compagnie. St. Eustatius kreeg in 1636 de naam Nieuw-Zeeland, de kolonisten brachten hun tabak in Zeeland aan de markt en het eiland werd reeds vóór 1639 „gepopuleerd" door de Vlissingse koopman Pieter van Rhee, die met zijn kompagnon Abraham van Pere, lange jaren „patroon" van het eiland is geweest [4]). Van St. Eustatius uit werd het eiland Saba bevolkt, dat onder dezelfde patroons stond. Op St. Martin werd het ons toebehorend Zuidelik gedeelte het eerst blijvend bevolkt door een kleine kolonie Zeeuwen onder Adriaensen; hun aantal werd het eerst vermeerderd in 1649 door kolonisten die uitgezonden waren door de Vlissingers Adriaan en Cornelis Lampsins [5]). Deze gebroeders, als reders van de Ruyter gedurende de tijd dat hij ter koopvaardij voer welbekend, behielden lang hun oktrooi en bezaten een dergelijke

---

[1]) Hamelberg, *De Nederl. op de West-Ind. Eil.* I, blz. 19.

[2]) Hamelberg, *De Nederl. op de West-Ind. Eil.* I, blz. 21 vlg., 36, 37. *Dokumenten* I, blz. 58, 67. Zie ook Swalue, *De daden der Zeeuwen gedurende den opstand tegen Spanje*, Amsterdam, 1846, blz. 331 vlg.

[3]) Hamelberg, *Verslag Gesch. Gen.* II, blz. 109.

[4]) Hamelberg, *De Nederl. op de West-Ind. Eil.* II, blz. 10 vlg. *Dokumenten* II, blz. 13, 17—19. In de *Histoire naturelle et morale*, blz. 41, leest men dat van Ree en van Pere „y ont établi une colonie, composée d'environ seize cens hommes."

[5]) Hamelberg, *De Nederl. op de West-Ind. Eil.* II, blz. 17 en 18.

vergunning voor het eiland Tobago of Nieuw-Walcheren [1]). Ook op St. Christoffel en Barbados waren, volgens Swalue, Zeeuwen gevestigd [2]).

Al deze geschiedkundige berichten, hoewel door officiële bescheiden gestaafd, zijn minder betrouwbare bewijzen voor 't aandeel der Zeeuwen in de kolonisatie dan de getuigenis der taal. Men zou immers kunnen zeggen dat die verschillende volkplantingen wel op Zeeuwse schepen, voor Zeeuwse rekening en onder leiding van Zeeuwen werden aangelegd, maar dat de meerderheid der kolonisten wel kan bestaan hebben uit mensen van andere landaard. Op Tobago waren een menigte Fransen [3]); ook van Saba leest men dat de Fransen er met de Nederlanders vereenigd waren [4]), en iedereen weet dat onder de bemanning van onze schepen alle gewesten van ons land en tal van vreemde nationaliteiten vertegenwoordigd waren.

Maar de twijfel door deze overwegingen gewekt, moet verdwijnen wanneer men in 't Negerhollands woorden aantreft als *kachel* voor *veulen*, *kot* (hoenderhok enz.) voor *hok*, *hoffie* voor *tuintje*, *schuif* voor *lade*, *Dissendag* voor *Dinsdag*, *wachten* voor *hoeden* (van vee) enz., en vooral wanneer men ziet dat klank en vormleer overeenkomstige bewijzen geven van 't Zeeuwse karakter der eerste kolonisten. Ondanks alle schakeringen, door vermenging met andere talen en dialekten ontstaan, heeft de taal een beslist Zeeuwse tint behouden [5]).

---

[1]) Deze vergunning vindt men afgedrukt bij Hamelberg, *Dokumenten* II, blz. 14 vlg. Voor St. Martin schijnt het oktrooi gelijkluidend te zijn geweest, volgens een opmerking van de heer Hamelberg in fine. Een uitvoerige, en voor de patroons zeer vleiende, beschrijving van 't eiland is Rochefort's *Le Tableau de l'isle de Tabago ou de la Nouvelle Oualchre*, Leyde, 1665.

[2]) Swalue, *De daden der Zeeuwen* enz., Amsterdam, 1846, blz. 332.

[3]) Rochefort, *Le Tableau de l' isle de Tabago*, blz. 80.

[4]) Hamelberg, *De Nederl. op de West. Ind. Eil.* II, blz. 18.

[5]) Men kan terecht opmerken dat „Zeeuws" een vage term is; dat het Zeeuws van eiland tot eiland verschilt, en dat verschillende eigenaardigheden die 't Zeeuws van 't algemeen Nederlands onderscheidt ook in Vlaanderen worden gevonden. Toch heb ik gemeend mij van die vage term te mogen bedienen bij de behandeling van taalvormen die, reeds door de omstandigheid dat zij alleen door schriftelike overlevering mij bekend zijn, geen in de kleinste biezonderheden afdalende bestudering mogelik maken. Van slechts één Zeeuws dialekt, dat van Noord-Beveland, is een onderdeel,

Niet zo duidelik is 't kontingent dat de Duitse taal aan de woordenschat van het Negerhollands heeft geleverd. De spraakkunst der Herrnhutters (G. H.), niet die der Denen (G. D.), spreekt wel van 't aandeel dat het „niedersächsisch" of „plattdeutsch" bij het tot stand komen der taal heeft gehad, maar voorbeelden of bewijzen worden niet aangehaald. Het is zeer de vraag of de Herrnhutters behoorlik onderscheid konden maken tussen onze taal en het Platduits. Wel komen er woorden met een onmiskenbaar Duits uiterlik in de teksten voor, maar men kan niet uitmaken welke als vergissingen van de vertalers zijn aan te merken en welke werkelik door de Kreolen gebruikt werden. 't Zelfde geldt van de Deense, of verdeenste, woorden in de tekst. De meeste van die woorden komen niet bij beide groepen voor en dit wettigt het vermoeden dat de grote meerderheid inderdaad toevallige Germanismen en Danismen zijn. Voorbeelden zijn in de Duitse teksten: *bedung* (bemesten, N. T. H. Luc. 13, 8; N. T. D: *mest*), *hoopning* (hoop, N. T. H. Handl. 2, 26; N. T. D: hoop), *ordning* N. T. H. Mrcs. 6, 40, Denen: *plaes bie plaes*), *pestilenz* (pest, N. T. H. Mth. 24, 7; Denen: *pest*), *thoor* (poort, Ps. [2], blz. 141), *straat* (weg, N. T. H. Mth. 3, 3; Denen : *weg*), *swam* (spons, N. T. H. Mrcs. 15, 36; Denen: *sponsje*) enz. Uit de Deense teksten haal ik aan: *legtsindig* (lichtzinnig, Luth. Katech. blz. 4), *onderkoop* (omkopen, N. T. D. inhoudsopgave van Mth. 28, Deens *underkiöbe*), *skaem yt* (verwijten N. T. D. Mth. 11, 20: Herrnhutters *verwit*), *tit aster tid* (van lieverlede, Voorber. N. T. D. vgl. Deens *tid efter tid*) enz. enz.

In 't oog vallend groot is 't aantal bastaardwoorden van Franse oorsprong die zo wel bij Duitsers als Denen voorkomen; hun aantal is met honderd niet te hoog geraamd. Men kan vragen in hoeverre die woorden binnengedrongen zijn door 't samenwonen met Fransen, met Hugenoten vooral, en in

---

de klankleer, op streng wetenschappelike wijze behandeld en wel in de voortreffelike dissertatie van de heer A. Verschuur; op zijn mededelingen ben ik voornamelik afgegaan. Voor 't Westvlaams heb ik natuurlik in de eerste plaats het Idioticon van de Bo geraadpleegd. De kolonisten van de heren Lampsins c. s. kwamen ongetwijfeld niet slechts uit Walcheren, maar voor een groot deel ook uit het z. g. IV^de^ Distrikt van Zeeland en uit Vlaanderen.

hoeverre zij behoorden tot de taal die door de uit Nederland afkomstige kolonisten gesproken werd. Ik aarzel niet te antwoorden dat de overgrote meerderheid van die Franse woorden door Nederlanders naar de West is gebracht. Indien toch de onmiddellike omgang met Fransen, 't geregeld aanhoren van hun taal [1]), de aanleiding tot het invoeren was geweest, dan zouden er stellig veel woorden op de Deense Antillen voorkomen die niet in Nederland als Franse bastaardwoorden bekend zijn. Dit nu is niet het geval. De Franse woorden van het Negerhollands zijn ongeveer allen ook bij ons bekend, wel niet als nog tegenwoordig in gebruik bij 't gehele volk, maar te vinden in de aan „brabandse" woorden zo rijke taal der schrijvers uit de 16[de] en 17[de] eeuw, uit de tijd toen nog geen Hooft en Vondel het Noordnederlands van „bastertwoorden en onduitsch" hadden „geschuimt". Die bastaardwoorden behoorden wel grotendeels tot de geschreven taal — anders had men ze niet zo kunnen uitbannen —, maar dat geldt alleen voor de Noordelike gewesten. In 't Zuiden waren zij wél in gebruik bij het gehele volk, hoofdzakelik in Vlaanderen en Braband, maar toch ook in Zeeland. Nog in onze tijd komen in het dialekt van die provincie, vooral op 't vasteland van Zeeland, heel wat woorden van Franse herkomst voor die men in Holland niet gebruikt. In *Uit het Zeeuwsche Volksleven* [2]) leest men: *labeuren* (bewerken, blz. 52), *maljeniers* (ijzerverkopers, blz. 143), *patiencie* (geduld, blz. 55) enz. Vorsterman van Oyen vermeldt in zijn woordelijst van 't dialekt van Aardenburg [3]): *batteren*

---

[1]) Van Name (blz. 126) deelt mee dat „in a considerable portion of the city population of St. Thomas" 't Franse Kreools der Antillen gesproken wordt, maar aan de invloed van dit idioom kan men de Franse woorden niet toeschrijven, daar in de tijd waarin onze gedrukte teksten ontstaan zijn er nog zo goed als geen „city population" van St. Thomas bestond. Ook hebben de Franse bastaardwoorden niet de Kreoolse, maar de Franse vorm en betekenis, met één enkele uitzondering (zie glossarium op *sjansee*). 't Franse Kreools zal wel op St. Thomas in de 19de eeuw zijn ingevoerd; geen schrijver vóór Van Name maakt er melding van.

Hoofdbezwaar tegen 't aannemen van rechtstreekse ontlening is echter de overweging dat het al te toevallig zou zijn, indien de Nederlanders in Europa en in de West onafhankelik van elkaar precies dezelfde woorden hadden overgenomen.

[2]) Door F. Nagtglas (Middelburg, 1885).

[3]) In *Onze Volkstaal* I, blz. 137 vlg.

(snel lopen, battre), *commeer* (commère), *compassie* (medelijden), *crieeren* (omroepen), *frinse* (aardbei, fraise), *herridon* (teestoof, guéridon), *kavaone* (verplaatsbare woning van een schaapherder, cabane), *konte* (grap, leugen, conte), *van de lanteeren* (ventre à terre), *pertant* (toch, pourtant) enz.

Ik zie dus in de talrijke Franse woorden een krachtig argument voor de stelling dat de eerste kolonisten uit het Zuidwestelik deel der Nederlanden afkomstig waren. Zie hier enige der bastaardwoorden: *absenteer, absoluut, accordeer, appelleer, armee, asserant* (*astrant*), *blameer, confereer, condisje, confusie, consenteer, continueer, contribueer, cousin, curagie, defendeer, delibereer, divers, dispuut, edukasje, escapeer, estimeer, excellent, except, expedieer, flatteer, inviteer, negeer, obligasje, offereer, ordineer, pardoneer, permisje, menteneer, miserabel, satisfacsje, passeer, pretendeer, regardeer, reguleer, resolveer, respecteer, revangeer, salveer* enz. enz.

In alle teksten komen deze Franse woorden voor, doch in die der Herrnhutters nog veelvuldiger dan bij de Denen. De Herrnhutters volgden de Nederlandse spreekwijs getrouwer dan de Denen; waren de Franse woorden eerst op de Antillen, door direkte aanraking met Fransen of Franskreools sprekende negers, in 't Negerhollands gekomen, dan zou men die termen 't meest in de Deense teksten aantreffen. 't Franskreoolse *sjansee* vindt men inderdaad bij Magens, niet bij de Herrnhutters.

Engelse woorden zijn in de Taalproeven van Pontoppidan natuurlik schering en inslag [1]), maar ook reeds in veel vroeger tijd, toen er nog geen sprake was van gehele verengelsing, deed het Engels zijn invloed gelden. Reeds onder de eerste kolonisten zullen, Engelsen geweest zijn. In de teksten uit de achttiende eeuw vindt men de volgende woorden: *dig* (graven), *gie* (geven), *jump* en *tjomp* (springen), *krop* (oogst, *crop*), *market* (markt), *onprofitabel* (onvoordelig), *tingel* (verstrikken, *to tangle*), *tjook* (verstikken, *to choke*), *trubel* (lastig vallen, *to trouble*), *vens* (afscheiding, wal, *fence*) enz.

---

[1]) *addu* (liever, *rather*), *joe aght to* (behoorde, *you aught to*), *be* (verb. substant.), *better* (beter), *destroi* (vernielen), *dinner* (middagmaal), *doctor* (dokter), *him* (hem), *long* (lang), *peck* (*plukken*, to pick), *wen* (wanneer, *wen*), *wander* (rondlopen) enz.

Veel talrijker dan de Engelse zijn de Spaanse woorden in 't Negerhollands. De nabijheid der Spaanse kolonies is m. i. in veel geringer mate oorzaak van 't voorkomen van Spaanse woorden, dan de verbreiding van het Negerspaans, het Papiements (zie hierboven, blz. 32). Vóór de stoomvaart bekend was, werd de afstand van twee plaatsen veel minder bepaald door de lijn die de passer op de kaart kan uitmeten dan door de route der zeilschepen, die afhankelik is van stroom- en windrichting. Zo kan 't Negerspaans van Curaçao meer invloed gehad hebben dan de minder sterk verhaspelde taal der Spaanse bezittingen. De nauwe betrekking tussen Papiements en Negerhollands blijkt ook uit een paar woorden die aan beide talen gemeen zijn, doch, voor zover ik heb kunnen nagaan, in geen ander Kreools, en evenmin in 't Spaans, voorkomen; het zijn *papoessie* en *makoet* (korenaar en mand). Spaanse woorden in 't Negerhollands zijn o. a.: *adios, bambaj, boerrik, cabrita, cabé, haschee, kaba, kamina, kawai, koerri, knuk, mattaen, moeschi, no, parae, pat-pat, parri, pobre, savan, torka* enz.

Gering is 't aantal woorden van onbetwijfelbaar Portugese oorsprong. Dit is enigszins verwonderlik. Ten eerste toch weten we dat uit Brazilië verdreven Joden zich op St. Thomas gevestigd hebben en deze Joden zullen, evenals hun geloofsgenoten in Suriname [1]), lang trouw zijn gebleven aan hun moedertaal. Verder kan men in elk Kreools dialekt Portugese woorden verwachten uit de zeemans- en slavetaal die op de Goud- en Slavekust veel verbreid was [2]). De paar Portugese woorden die in 't Negerhollands voorkomen, als *maski, na, bussaal, traval,* zijn vermoedelijk langs die weg in 't Kreools der Antillen gekomen; men vindt ze in Oost en West [3]). De

---

[1]) In de voorrede van het *Geschied- en Handelkundig Tafereel van de Bataafsche West-Indische Colonieën, geschreven door eenige Joodsche geleerden* (Nieuwe Uitgave, Amsterdam 1802), verontschuldigen de schrijvers zich over de vorm van hun boek, daar zij genoodzaakt zijn te schrijven in een taal die de hunne niet is, waarbij een noot: „Hunne gewoone taal is de Portugeesche en Spaansche."

[2]) Door die zeemanstaal heeft het Portugees „fast in jeder Kreolischen Mundart.... Spuren hinterlassen" (Schuchardt, *Kreol. Stud.* IV, blz. 38).

[3]) „Die Aufnahme dieser Formen reicht gewiss in die erste Hälfte des 16. Jahrhunderts zurück, als die Spanier um ihre neuen Entdeckungen sich noch wenig kümmerten und die Portugiesen im Handels- und Religionsin-

Israëlieten schijnen op St. Thomas en omliggende eilanden hun Portugees te hebben opgegeven, waarschijnlik onder de invloed van hun Spaans sprekende geloofsgenoten uit Curaçao.

De verschillende negertalen die de zwarten spraken voor zij uit Afrika werden weggevoerd, hadden bij dit overzicht 't eerst genoemd moeten worden, indien op de belangrijkheid werd gelet van de faktoren die 't Negerhollands deden ontstaan; doch als men nagaat 't aantal woorden die met zekerheid als van oorsprong Afrikaans kunnen worden aangemerkt, dan komen de negertalen terecht hier eerst aan 't einde van het overzicht te staan. Onder elkander zullen de negers, vooral de „zoutwaternegers", stellig heel wat meer Afrikaanse woorden gebruikt hebben [1]. 't Was echter hun belang zo spoedig mogelik de taal over te nemen der blanken en der inheemse zwarten; daarin slaagden zij 't eerst en 't best ten opzichte van het deel der taal waarvan zij zich bewust waren dat het verschilde van dat der Europeanen, dus ten opzichte van het vokabularium. En dat was niet alleen hun belang, maar ook hun eerzucht. Gelijk elders [2]) plachten ook op de Antillen de in de West geboren negers met verachting neer te zien op hun pas aangevoerde medeslaven. Dat waren domme, verachtelike schepsels! Een oude negerin, die Kristin was geworden, drukt de staat van verblinding waarin ze vóór haar bekering was geweest uit door te zeggen dat zij een „aerm pover, een *soutkop*, een swart heide" was geweest [3]).

De woorden die niet aan Europese talen zijn ontleend bepalen zich in hoofdzaak tot de benamingen van produkten uit het plante- en diererijk. 't Is mij niet mogelik geweest een juiste

---

teresse hier festen Fuss zu fassen suchten." Deze woorden zegt Schuchardt (*Kreol. Stud.* IV, blz. 38) naar aanleiding van 't Kreools der Philippijnse eilanden, doch zij slaan, met wijziging van datum, ook op andere streken. Dikwels is een Portugees woord dan later via een andere taal verder verbreid.

[1]) Oldendorp, blz. 433.

[2]) Men vergelijke uit het in de Inleiding afgedrukte briefje uit Berbice de zinsnee: „moet niet denken dat de Neeger wel slaven wil zijn, maar de Neeger dat UEd. heb op de seepe [op de schepen die slaven aanvoerden] die kan zijn UEd. slaaven." Van solidariteit is nergens sprake, wel van dwaze verheffing op hun geboorte onder blanken.

[3]) G. H. blz. 111.

onderscheiding te maken tussen de termen die aan de Afrikaanse talen zijn ontleend en de woorden die, met de Amerikaanse produkten, door middel van de Caraïben aan de blanken in West-Indië bekend zijn geworden. Ik noem hier enige van die niet-Europese woorden: *geambo, jekké, cassave, karang, kingamboe, kukkaba, makaku, mapua, tschikki* enz. Men zie verder het glossarium.

IV.

A. Spelling.

§ 1. De teksten die tot de Deense groep behoren, volgen alle dezelfde spelling, n.l. de Deense. De eerste regels der G. D. luiden: „Iedere letter wordt in 't Kreools *met zijn volle klank uitgesproken, evenals in 't Deens;* alleen wordt de *v* uitgesproken als *f*, omdat ze van Hollandse oorsprong is; in plaats van *v* wordt *w* gebruikt, evenals in 't Hoogduits." In de praktijk komt dit systeem hierop neer, dat de afwijkingen der Deense teksten van de Hollandse spelwijze geen andere zijn dan de volgende: *u* staat voor *oe* (*buk, bruder*); *y* staat voor *u* (zo wel in *rysje*, Holl. *ruzie, absolyt*, Holl. *absoluut*, als in *pyt*, Holl. *put*, en in *kyssintje*, Holl. *kussentje;* in 't laatste geval staat somtijds *i*, b. v. *drippel* voor Holl. *druppel*); de gerekte *a, u* en *y* worden meestal weergegeven door toevoeging van *e* (waarbij evenwel groote inkonsekwentie in de toepassing valt op te merken): *tael, ruep* (roepen), *hyelen* (huilen, schreien). Deze toevoeging van *e*, hoewel vroeger ook in onze taal in zwang en nog tans in Vlaanderen zeer gebruikelik, is hier aan de Deense orthografie ontleend.

In eigennamen, dus in woorden die de Denen niet van hun bekeerlingen hoorden, is de *u* geschreven waar bij Hollandse uitspraak *y* verwacht zou worden, dus *Jesus Christus, Juda, Jerusalem* enz.

De *v* geeft, ondanks de bovenaangehaalde woorden van de G. D., niet altijd een *f* weer; in *qvaet* (kwaad), *quest*

(kwetsen) b. v. heeft men een Deense schrijfwijze voor *kw* te te zien (vgl. § 36).

In de inleiding tot de G. D. wordt door Magens verklaard dat „wie spoedig 't Kreools wil leren, de Hollandse taal verstaan moet." Magens en zijn kollega's kenden ongetwijfeld Hollands en waren ook min of meer op de hoogte van onze schrijftaal. Zo schrijven zij *mie word*, maar in de derde persoon *wordt* (soms *wort*), *die geskiedt* enz. In 't algemeen hebben ze echter *gestreefd* naar 't weergeven van 't gesproken woord.

§ 2. De Duitsers hebben, naar hun zeggen in de G. H., de Hollandse spelling gevolgd, „hauptsächlich deswegen, weil die Schwarzen welche lesen lernen, es Holländisch lernen". Vooral het gezangboek met de geestelike liederen werd ijverig gelezen. Dat de Duitse vertalers de schrijftaal der Hollanders kenden, en zich daarvan minder ver verwijderden dan de Denen, blijkt uit de spelling van woorden als *mensch* (met *sch*), waar de Denen *mens* schrijven; de Duitsers gaan soms nog verder dan hun modellen en schrijven *wienporsch* (wijnpers) enz. Sommige afwijkingen van 't Hollands spelgebruik zijn te verklaren uit de Duitse nationaliteit der vertalers; in gesloten lettergrepen wordt soms één klinker geschreven in plaats van twee; *bewegt* (beweegt), *lat* (laat), *slot* (sloot), *strom* (stroom). Dit is Duitse orthografie van Nederlandse woorden; ook in de Deense teksten vindt men 't zelfde verschijnsel, doch niet zo dikwels.

Fouten in omgekeerde richting, waarbij Duitse en Deense uitspraak (want ook in de Deense teksten leest men enkele zulke onregelmatigheden) van door het schrift bekend geworden Nederlandse woorden schijnt voor den dag te komen, zijn talrijker; men leest *hool*, *loof*, *stoof*, *streek* voor *hol*, *lof*, *stof*, *strek*. Zeker heeft men hier voor een deel inderdaad met onvastheid in de spelling te doen; dat mag men, dunkt me, opmaken uit de *Errata* van het N. T. H., waarin enkele van deze fouten verbeterd worden. Doch ik geloof niet dat men op die wijze al dergelijke gevallen mag verklaren. Veeleer heeft, naar mijn mening, meestal die schrijfwijze fonetiese betekenis en dient zij om de gerekte uitspraak der klinkers van de negers weer te geven. In de briefjes van negers uit Berbice die ik op blz. 4 en 5 heb aangehaald, leest men ook *daet*, *ge-*

daegten, ***haeden***, ***waes*** [1]) enz. voor *dat*, ***gedachten***, ***hadden***, en ***was***; ik onderstel dus dat vormen als ***bestraev*** (bestraffen), ***jamer*** (jammer) en ***swaken*** (zwakken), die bij Denen en Duitsers voorkomen, beantwoorden aan de werkelike uitspraak [2]).

De Duitsers schrijven *u* in gesloten lettergrepen bijna steeds met één letter: ***sekur*** (sekuur), ***versup*** (verzuipen), ***ut*** (uit, vgl. § 16); een enkele maal vindt men ***uu***, b. v. ***skuum*** (schuim) of ***ue***, b v. ***huer*** (huren). Rekking wordt door de Duitsers niet weergegeven door het toevoegen van een *e*, gelijk de Denen dat doen; alleen in een woord als ***huer*** schijnt dat het geval te zijn, gewoonlik is verdubbeling van de klinker het middel; *ae* geeft in Duitse teksten dus niet *aa* weer, maar een open *e* (vgl. § 5).

De verdubbeling van de *t* in ***wett*** (wit) schrijf ik toe aan de bedoeling om te voorkomen dat een Duitse lezer de klinker gerekt zou uitspreken, gelijk de dubbele *t* in ***butten*** en ***utterste*** (buiten en uiterste) wel dienst zal moeten doen om een doffe *u* (niet *ü*) aan te wijzen. Spellingen als ***hell*** (zelfst. naamw.) en ***al*** (al) dienen insgelijks om 't karakter van de klinker aan te geven. Daarentegen danken de dubbele medeklinkers in de werkwoordsvormen ***will***, ***vall***, ***vervoell***, ***kuss*** enz. (willen, vallen, vervullen, kussen) hun oorsprong aan de mening der vertalers dat het Kreoolse werkwoord niet anders is dan de onbepaalde wijs van 't Hollandse werkwoord zonder —*en*; deze mening wordt ook uitgesproken door Oldendorp (blz. 427). In overeenstemming met bovenstaande verklaring is de spelling *sal* (zullen) en ***wandel*** (wandelen) met één *l*; hier ging de theorie niet op, of gaf haar toepassing slechts één *l* op 't einde.

Uit het voorbericht der G. H. blijkt dat de Duitsers in menig geval aan etymologiese spelling de voorkeur hebben gegeven, ook waar de meer fonetiese niet alleen juister zou wezen, maar

---

[1]) Iets dergelijks vindt men in 't Engels van het op blz. 60 (noot) aangeduide verhaal.

[2]) In dezelfde zin getuigt het rijm in het Psalmboek: ***alleen*** en ***kleen*** rijmt op ***ben***, ***allemaal*** op *getal*, ***nood*** op *God*, ***boov'*** (boven) op *loof* (lof) enz. enz. Al te veel moet men intussen aan deze getuigenis niet hechten, want de onbeholpenheid der vertalers — die zij zelf erkennen — doet hen dikwels genoegen nemen met halfrijm en, in kritieke gevallen, het gehele rijm opgeven.

zelfs in 't Hollands burgerrecht had verkregen. Zo verklaren zij dat het beter is *niet metal* of *niemetal* te schrijven, dan naar de „gewöhnliche Aussprache" *niemendal* [1]); ook achten zij *barricad* en *barkad* (grens) beter dan *bargat*, „wie es nach dem Gehör lautet", omdat de eerste schrijfwijzen meer herinneren aan 't Spaanse *barricado*. Een paar bladzijden verder schrijven zij evenwel *koei*, *rooj* en andere afwijkingen van de Hollandse spelwijze. Konsekwentie is in dit alles ver te zoeken.

B. Klanken.

Klinkers. § 3. Het Kreools door negers gesproken toont neiging om de woorden te doen eindigen op klinkers, in overeenstemming met de aard van vele Bantu-talen en van de talen der negers aan de Goudkust, die geen eigenlike medeklinkers als slotklank dulden [2]). Het sterkst vertoont zich dit verschijnsel in het Negerengels van Suriname.

Dezelfde eigenaardigheid komt ook in onze teksten herhaaldelik uit en niet alleen in de T. P., wel een bewijs dat de „uitspraak der blanken", die Magens verklaart weer te geven, ten minste in dit opzicht met die der negers overeenstemde. Ik haal aan uit de G. D.: *bobo* (boven), *hoppo* (op), *hogo* (oog), *krabbo* (krab), *feesa* (feest), *rotto* (rat); in de T. P. leest men *dunku* (donker, nacht), *hundu* (kip, van *hoender*, als in 't Afrikaans), *makutu* (gew. *makoet*, korf). De G. H. verklaart dat vele negers in plaats van *doek*, *doeko* of *doeki* zeggen, in plaats van *groot*, *voet* en „dergelijke woorden" ('t verschijnsel deed zich dus doorlopend voor), *grooto* en *voeti*. In die spraakkunst en in 't N. T. H. leest men *sondo* voor *zonde*. De vormen op *i* kunnen hierbij beschouwd worden als deminutieven.

Naast deze woorden met een eindklinker door toevoeging

---

[1]) Zo schrijven de Denen echter dit woord, b.v. N. T. Mth. 10. 8.

[2]) Torrend, blz. 14—51; Henrici, blz. 18. Ook in de Mande-talen eindigen de woorden op een klinker (Steinthal, *die Mande Neger Sprachen*, Berlin, 1867, blz. 18), en bijna altijd is dit het geval in het Foula (de Guiraudon, *Manuel de la langue foule*, Parijs — Leipzig, 1894, blz. 3). — Bij Hoogenhout, blz. 111, zijn een paar zinnen van een Afrikaans sprekende kaffer te vinden, waarin bijna alle woorden op een klinker uitgaan (*omme sy nekke*,.., *danne di klyn-basi salle sine* enz. enz.).

van een, gewoonlik labiale, klinker, staat een nog veel groter aantal woorden die ten gevolge van apokope op een klinker uitgaan. Men vindt *sa, ha, ple* naast *sal, hab, plek;* vooral echter is de afstoting zeer veelvuldig wanneer de slotklank van 't woord *r* is. In alle teksten leest men geregeld *da, ma, wa,* voor *daar, maar, waar;* verder hier en daar *alga* voor *al(le)gaar, mage* voor *mager, fo* voor *voor; jender* en *sender* hebben in onze teksten nog de *r*, doch bij Van Name is 't *jende* en *sende* geworden.

Dit wegvallen van een sluitende medeklinker is in 't Kreools [1]) stellig voor een deel toe te schrijven aan de behoefte der negers om hun woorden met een klinker te eindigen, maar de verklaring moet in dit geval evenzeer rekening houden met het Zeeuwse en Vlaamse taaleigen, dat evenzeer door slappe artikulatie veelal de slotmedeklinker, en vooral een *r*, laat vallen. Voorbeelden vindt men bij Verschuur (§ 204) en in de novellen van Heins bij wie men geregeld leest *wa, da, wee, mae* voor *waar, daar, weer, maar*; *voor* behoudt in deze verhalen de *r* vóór een klinker, doch verliest die vóór een medeklinker, b.v.: *voo de maene en vlak voor ons* (Heins I, blz. 85). Vorsterman van Oyen (*Noord en Zuid* II, blz. 310 vlg.) getuigt omtrent het dialekt van Aardenburg dat de *r* aan 't eind der lettergrepen niet wordt uitgesproken, en de Bo geeft in zijn Idioticon op onderscheiden plaatsen voorbeelden van zulk een wegvallen van een medeklinker op 't eind van een woord, b.v. op blz. 183 van de *d*.

Kreoolse en Zuidnederlandse eigenaardigheden werkten dus in dit geval samen.

§ 4. Vele negertalen — en dientengevolge vele Kreoolse idiomen — zijn afkerig van klinkers als beginklanken [2]); òf de klinker waarmee het woord aanvangt valt weg, vooral wanneer de eerste lettergreep toonloos is, òf een spirans wordt voor de klinker geplaatst. In 't Papiements heeft zeer vaak het laatste

---

[1]) Ook in 't Negerspaans komt het veel voor: volgens Jesurun (*Verslag Gesch. Gen.* I, blz. 99) is in 't Papiements het weglaten van een medeklinker op 't eind bijna regel.

[2]) Steinthal, *die Mande Neger Sprachen*, blz. 13; de Guiraudon, *Manuel de la langue foule*, blz. 3.

plaats [1]). Onze teksten geven dat niet altijd weer en evenmin de woordelijsten. Toch lees ik in 't *Nederlandsch-Papiementsch-Spaansch Woordenboekje* (Curaçao, 1875) de volgende vormen: *habrir* voor *abrir* (aanbreken), *hafdak* voor *afdak*, *hankra* voor *anchora* (anker), *hasa* voor *asar* (braden), *holer* voor *oler* (ruiken), *hancho* voor *ancho* (breed), *hera* voor *errar* (dwalen), *haas* voor *aas* (lokaas), *haltoe* voor *altoe* (rijzig) enz. Men ziet dat zo wel woorden van Spaanse als van Nederlandse afkomst die abnormale *h* vertonen.

Een dergelijke *h* hebben ook de negers van de Deense Antillen aan 't begin der woorden gewenst. Daarop wijzen vormen als *hogo* (oog), *hoor* (oor), *hou* en *houwe* (oud). Die eigenaardige „Anlaut" in de mond der negers heeft de missionarissen soms doen aarzelen in hun spelling, vooral wanneer zij dachten aan 't geen zij van de Nederlanders (Zeeuwen) hoorden. Zo schrijven de Duitsers steeds *em* ('t voornaamwoord) en *a* ('t partikel van de verleden tijd, vgl. § 59), maar de Denen *hem* en *ha*.

Hoe zijn nu de „overtollige" *h*'s in 't Negerhollands te rijmen met de Zeeuwse afkomst der kolonisten? Het is toch bekend dat in het Zeeuws de in het Nederlands door *h* voorgestelde artikulatie regelmatig en onafhankelik van de omgeving achterwege blijft [2]); aan „omgekeerde schrijfwijs" (graphie inverse) kan men niet denken, want een „omgekeerde schrijfwijs" die regel — en regel met bijna geen uitzondering, eigenlik alleen *em* bij de Duitsers — is geworden, is vrij wel een ongerijmdheid. Hoe ik de moeilikheid zou willen oplossen, blijkt reeds

---

[1]) Schuchardt, *Kreol. Stud.* I, blz. 16. Soms wordt deze *h* aangeduid door een *j* waarmee dan de Spaanse klankwaarde (die van een postpalatale spirans) bedoeld wordt. De anarchie in de orthografie van 't Papiements is een lastig ding. Evertsz schrijft b.v. *muchoe*, veel, met een *u* in de eerste, en *oe* in de tweede lettergreep, omdat de klank van de eerste sylbe van Spaanse, maar die van de tweede, volgens de schrijver, van Hollandse oorsprong is (*Compendio de la gramatica del Papiamento*, Curazao 1898). Zulk een systeem is interessant voor wie de zienswijze van een schrijver in een etymologiese kwestie wil leren kennen, maar in de praktijk onbruikbaar. Andere schrijvers richten zich naar 't Spaans of naar 't Nederlands; een taal met weinig of geen literatuur heeft het voorrecht fonetiese spelling te kunnen verdragen, en het is jammer indien daarvan geen gebruik wordt gemaakt.

[2]) Verschuur, blz. 164; Kousemaker, blz. 4.

uit hetgeen ik in de vorige alinea gezegd heb: in de taal der oudste, Zeeuwse, kolonisten werd de *h* niet uitgesproken en dit gaf, bij 't aanwezig zijn van vele niet Zeeuwse Nederlanders, aanleiding tot een zeer wisselend en ongelijk gebruik, Die *h* is door de negers, krachtens hun eigenaardige „Anlaut", teruggebracht waar ze in 't algemeen Nederlands voorkomt, maar natuurlik ook wel geplaatst waar in elk Nederlands dialekt een klinker het woord begint. De spirans waarmee de negers zulke woorden aanvingen zal wel niet precies onze *h* geweest zijn, doch zulke schakeringen geven de teksten natuurlik niet aan en de grammatici hebben ze niet opgemerkt of ten minste niet vermeld.

Op deze wijze wordt het ook begrijpelik dat juist bij de Duitsers, die in hun orthografie veel meer zich naar 't geen ze van Nederlanders hoorden plachten te richten, *em* staat, terwijl de overtollige *h*'s vooral bij de meer foneties schrijvende Denen voorkomen.

§ 5. Wanneer we de klinkers en tweeklanken afzonderlik nagaan, bemerken we de volgende verschillen met het Nederlands, zoals dat in onze tijd door beschaafde mensen wordt gesproken [1]:

e staat in plaats van *a* in *hert* (G. H. herhaaldelik, daarnaast *hart*, N. T. D. Mth. 5, 28); *hert* is een Westvlaamse vorm (Vercoullie, blz. 8). Verder in *erm* (bijvnw., G. D. blz. 59) door de Duitsers steeds *aerm* geschreven (N. T. H. Mth. 5, 3 enz.). *Erm* wordt geciteerd als Zeeuwse vorm; *aerm*, met gerekte *e*, als Westvlaamse [2]. Voor *tam* staat *teem* (N. T. H. Mrcs. 5, 4). Dit is een van die gerekte vormen waarvan hierboven (blz. 72) gesproken is, en waarmee men nog kan vergelijken *steem* voor *stem* (N. T. H, Handl. 7, 59) en *laame* voor *lammen* (N. T. H. Mth. 15, 30); de blanke Kreolen zeiden vermoedelik *tem*, een Westvlaamse en Zeeuwse vorm (Vercoullie, blz. 13; Verschuur § 88, d.).

Een *a* voor *r* in gesloten lettergreep is veelal *ee* geworden, b.v. *keers* (N. T. Mth. 5, 15), *kneersing* (Mth. 13, 42, naast

---

[1]) Deze omschrijving van onze gemeenlandse omgangstaal verklaart hoe men de woorden „in plaats van" en dergelijke in de volgende paragrafen heeft op te vatten. — In dit hoofdstuk, gelijk in het glossarium, heb ik in de regel slechts één plaats, een bewijsplaats, aangehaald. Aanwijzing van het geschrift waar een bepaald woord gevonden wordt was nodig, omdat anders, bij 't verschil van orthografie, de klankwaarde onbepaald bleef.

[2]) Kousemaker, blz. 19; Te Winkel, blz. 818.

knersing, Mth. 8, 12), *peerd* (Openb. 6, 2, 4, 8), *peerlen* (Mth. 13, 45, naast *perlen* Mth. 7, 6), *rechtveerdig* (Mth. 1, 19), *veersje* (jonge koe, Hebr. 9, 13), *sweerd* (Mth. 26, 52), *weerd* (herbergier, Luc. 10, 35). De schrijfwijze *paerd* in 't N. T. H. wijst op de uitspraak *pèrd.*

Denen en Duitsers schrijven *gern* voor *gaarne* (N. T. Mth. 14, 5; 1 Cor. 9, 17). Ook hierin stemmen de twee groepen overeen dat zij *aarde* (Mth. 5, 5), *altaar* (Mth. 5, 24), *dienaar* (Mth. 5, 25), *kandelaar* (Mth. 5, 15) en *tollenaar* (Mth. 5, 47) met *a* spellen. In 't bijvnw. *waardig* (Mth. 3, 8), hebben de Denen de *a*-klank, de Duitsers hun *è* (ae).

Men zie voor de in het Westvlaams veel algemener vervanging van *a* vóór *r* door *ee*: Vercoullie, blz. 9.

In *Italieensche* (Handl. 10, 1) heeft men geen klankeigenaardigheid van het Kreools te zien; in deze eigennaam hebben zowel de Denen als de Duitsers de klinker behouden die 't woord in hun eigen taal had.

§ 6. In *gemeinte, weinig, klein, meisje* hoorden de Denen een tweeklank, de Duitsers, blijkens hun spelling *gemeente, weenig, kleen, meeschi* niet. Uit dit verschil blijkt reeds dat in 't Negerhollands de *e* in *ei* nog een gesloten klank was; daarop wijst ook de spelling der Denen van *lej* (lei, schrijftafel Luc. 1, 63), *sprej yt* (uitspreiden, Luc. 2, 17), *berej, kastej* enz. In 't Westvlaams wisselt *ei* met *ee* naar de verschillende plaatsen (Vercoullie, blz. 9; de Bo, blz. 249).

§ 7. Talrijk zijn de voorbeelden dat *e* staat voor een korte *i* in gesloten lettergrepen: *bed* (bidden), *destby* (dichtbij), *sens* (sinds), *set* (zitten), *wesselbanken* (wisselbanken), *wett* (wit). Al deze vormen komen voor in 't N. T. H.; daar wordt ook onderscheiden *lecht* (gemakkelik, Mth. 9, 5, en opheffen, Mth. 17, 8) van *licht* (lumière, Mth. 17, 2, en lichtgevend, Mth. 17, 5), een onderscheiding die wel geen toeval zal zijn, maar berust op de verschillende oorsprong der beide woorden [1]). De Denen schrijven al de bovengenoemde woorden met een *i* (behalve *wesselbanken*, Luc. 19, 23); zij hebben ook steeds *bin*, de

---

[1]) Zie echter Te Winkel, blz. 828, waar juist *lecht* in de zin van *lumière* Middelvlaams wordt genoemd, tans *lucht.* Volgens Kousemaker, blz. 9, is *licht* (niet zwaar) in 't Zuidbevelands *lucht.*

Duitsers *ben* (verb. subst.), die dit woord evenwel laten rijmen op *overwin* (Ps., blz. 27). In *diestebie* (dichtebij, Mth. 3, 2) verlengen de Denen zelfs de *i*. Toch is door hen ook dezelfde klankwaarde van onze *i* opgemerkt als door de Duitsers, blijkens *wesselbanken*, *negje* (nichtje, G. D. blz. 69) en *fes* (vis, T. P. blz. 135). De onzekerheid van deze spelling moet niet alleen gezocht worden in de moeilikheid die vreemdelingen hebben om onze z.g. *i*-klank in een woord als *bidden* te onderscheiden; hun kennis van onze schrijftaal zou de zendelingen wel geholpen hebben. In 't Westvlaams is wisseling van *e* en *i* in dergelijke positie zeer gewoon (Vercoullie, blz. 8, 9); in 't Zeeuws vindt men hetzelfde (Kousemaker, blz. 9).

Ook een paar niet-Hollandse woorden met de doffe i-klank hebben *e*: *pek* (plukken, Eng. *to pick*, N. T. H. Mth. 7, 16) en *ekke* (niet, Deens *ikke*, T. P. blz. 135).

In 't *Evang. Leerb.*, blz. 13, 21 leest men *meedel* voor *middel* met de op blz. 72 besproken rekking.

Zie verder over *e* en *i* § 13.

§ 8. In *barbeer* (G. D. blz. 62) en *maneer* (G. D. blz. 77) staat *ee* voor *ie*, doch hier is geen fonetiese eigenaardigheid in 't spel. Het zijn de Deense woorden, klakkeloos overgenomen.

§ 9. *Ee* voor *eu* in *beersie*, *beerschie* (beursje), *beert* (beurt) *deer* (deur), *heep* (heup), *hevel* (heuvel), *humeer* (humeer), *neet* (neut, noot), *reek* (reuk), *skeer* (scheuren), *vreegde* (vreugde) enz. enz. De Denen passen deze spelling met de grootste konsekwentie toe, de Duitsers niet. Zij hebben soms *eu* als in 't Nederlands (*reuk*, *vreugde* enz.) en in twee woorden, *huvel* en *skur*, een *u*. Uit de Deense schrijfwijze *ee* valt iets te leren voor de taal. Zij heeft, meen ik, niets te maken met Nederlandse, dialektiese eigenaardigheden, al treft men ook in 't Vlaams bij vele woorden wisseling aan van *e* met *eu* (evel, euvel; krepel, kreupel en vele andere woorden bij de Bo, blz. 249). Er blijkt uit die dubbele *ee*'s de algemeen Kreoolse neiging tot vereenvoudiging van samengestelde klanken, d. w. z. de neiging om bij klanken die gevormd worden door 't vooruitsteken der lippen, terwijl de tong de stand inneemt die voor palatale klinkers vereist wordt, òf dat vooruitsteken der lippen òf de palatale positie der tong achterwege te laten. Daardoor wordt ook in 't Franse Kreools,

zowel in dat der Antillen als in de taal van Mauritius, *eu* tot *e* en *u* (ü) tot *i* (Poyen-Bellisle, blz. 17; Baissac, blz. 110). Het schijnt dat de dikke vlezige lippen der zwarten voor deze samengestelde artikulatie minder geschikt zijn; daarom wordt bij *eu* en *u* (ü) òf 't vooruitsteken der lippen verzuimd, en krijgt men dus *ee* en *i*, of wel de stand der tong wordt gewijzigd en de klinker wordt geheel labiaal, derhalve *o* en *oe*. De eerste wijziging is de regel; voor de tweede zie men § 25.

§ 10. In twee woorden vindt men bij Oldendorp (blz. 430 en 431) *e* in plaats van *o*, n.l. in *sen* (zon) en *sender* (zonder). De andere teksten hebben deze onregelmatigheid niet.

De Duitsers schrijven steeds *geweente* voor *gewoonte*, en dat deze vorm enig recht van bestaan heeft, blijkt uit het N. T. D. dat (Mrcs. 10, 1) *gewente* heeft.

Andere voorbeelden van *e* in plaats van *o* komen niet voor. Immers *skettel* (schotel, N. T. D. Mth. 23, 25) staat voor *skittel* (vgl. § 7), dat ook voorkomt (Mth. 14, 8), en dit *skittel* is ontstaan uit *skuttel* (vgl. § 15), dat door de Duitsers met *skötel* wordt weergegeven. In 't Zuidbevelands luidt het woord *schuttel* (Verschuur, § 114, Opm. 1.)

§ 11. De *e* voor *u* in *derv* (durven), *gerest*, *restdag* laat zich in deze teksten verklaren als wisselend met *i*, de klank waartoe in de mond der negers *u* is geworden (vgl. § 15).

§ 12. De, uit lange *i* ontstane, Hollandee *ij*, is in 't Negerhollands, gelijk in 't Zeeuws, *i* gebleven; soms wordt de klank door *i*, soms door *ie* weergeven, met onregelmatigheden zelfs in de schrijfwijze van hetzelfde woord, vooral bij de Duitse groep. Bij de Denen vindt men, als uitzonderingen op de hoofdregel, de twee Hollandse vormen *veif* (vijf, G. D. blz. 24) en *teiden* (N. T. Handl. 14, 17; 1 Petr. 1, 5, tegenover ontelbare malen *tiden*); de Herrnhutters zijn minder nauwkeurig en schrijven onder invloed van 't Hollands, en soms van het Duits, *bij* (voorzetsel, Luc. 2, 81), *leid* (lijden, Mth. 17, 12, 15), *neidigheid* (nijdigheid, Mrcs. 7, 22), *vijanden* (Rom. 11, 28), *vrij* (vrijen, huwen, Mth. 22, 30), *ijdelheid* (Eph. 4, 17), *ijver* (Rom. 1, 2) enz. De overheersende schrijfwijze bij beide groepen is echter te vinden in *bli* (blij), *kik* (kijken), *tid* (tijd), *viegie* (vijg), *vrie* (vrij), *wien* (wijn), *wies* (wijs) enz. enz.

De in het Zeeuws voorkomende overgang van *i* tot *u* (ü)

tussen twee labialen (Verschuur § 124), heeft noch de Deense, noch de Duitse groep; beide schrijven steeds *bliev* (blijven) en *wief* (wijf). Geen wonder: de *ü* is voor negers een lastige klank (§ 9).

§ 13. De Duitsers hebben *i* voor *e* in *dink* (denken), *dink op* (op iets achtgeven), *mingel* (mengelen, mengen). *Dienke* voor *denken* is Zeeuws, wellicht ook *mingel*, waarbij de klinker in dergelijke positie voorkomt (vgl. Verschuur, § 88 c). *Him* voor *hem*, in de T. P., is vermoedelik het Engelse pers. voornw.

De toonloze *e* aan 't eind van een woord wordt *i* in *bittie* (buiten, G. D. blz. 25, T. P. blz. 135).

§ 14. Voor een gerekte *e* staat bij de Duitsers *i* in *twilling* (tweeling, Joh. 11, 16) en *gekskier* (gekscheren, Eph. 5, 4). Het eerste woord is naar het Duitse *twilling* gevormd; de Denen schrijven *tweeling*. 't Zeeuws heeft echter ook een *i* in de eerste lettergreep (Verschuur, § 152).

Beide groepen hebben *swiep* of *swip* (zweep, Handl. 5, 40), een vorm die in verschillende delen van ons land bekend is, en *gie(v)* voor *geven*. Misschien is *gie* aan 't Engels ontleend; in 't Negerengels heeft het juist diezelfde vorm.

Overeenkomstig de platte Nederlandse spreektaal luidt *heten* (genoemd worden) *hiet* (Mth. 5, 9).

§ 15. In verschillende woorden wordt bij de Deense schrijvers een Nederlandse *u*, zo wel de heldere als de doffe (*ü* en *ŭ*), vervangen door *i*. B.v.: *bespieg* (spugen, Mrcs. 10, 34), *bierman* (buurman, G. D.), *skier* (schuur, Luc. 12, 18), *zierdeeg* (zuurdeeg, Mth. 13, 33), *siegen* (zuchten, Mrcs. 13, 17; 24, 19), *sister* (zuster, Mth. 19, 29), *stik* (stuk, Mth. 9, 16), *kis* (kussen, zoenen, Mth. 26, 48). De Duitsers schrijven al deze woorden met *u*. De reden van dit verschil is hierin gelegen dat de Denen juister de eigenlike Kreoolse uitspraak weergeven, waarbij de *u*, vooral in de mond der negers, neiging heeft om *i* te worden; de verklaring van die overgang is beproefd in § 9.

Niet alle *u*'s zijn tot *i* geworden; slechts in bepaalde woorden heeft de negeruitspraak algemene geldigheid gekregen. Zie echter ook § 16.

Zo wel bij de Duitsers als bij de Denen leest men naast elkander *put*, *pit* en *piet* voor *put*, doch hier komt 't Kreools

niet in aanmerking; *pit (pet), piet* zijn in Nederland zeer verspreide dialektiese vormen. Ook *vier* voor *vuur* (Mth. 13, 42, de Duitsers hebben *vuur)* kan van Nederlandse oorsprong zijn.

§ 16. In plaats van de Nederlandse *ui* vindt men *u* en *i*. De Denen hebben gewoonlik *i*. Deze onregelmatigheid is als volgt te verklaren. In het Nederlands der eerste kolonisten luidde de besproken klank, overeenkomstig het Zeeuwse taaleigen (Verschuur, § 132), *u* (ü), en deze *u* werd in de mond der negers *i;* deze paragraaf valt dus grotendeels samen met de vorige.

De Denen schrijven steeds *biek* (buik, Mth. 12, 40), *bittie* (buiten, G, D. blz. 25), *diefje* (duif, Mth. 3, 16), *dievel* (duivel, Mth. 4, 1), *drief* (druif, Mth. 7, 16), *getiegnis* (Mth. 23, 31), *hier* (huur, Mrcs. 1, 20), *skiem* (schuim, Mrcs. 9, 18), *versiep* (verzuipen, Mrcs. 5, 13, maar ook *suup* Luc. 7, 34), *versiem* (verzuimen, Handl. 6, 1), *vist* (vuist, Mth, 26, 67). De Duitsers houden zich aan de Nederlandse uitspraak, en hebben dus *buk, butten, duffie, duvel, druvie* enz. enz. Het omgekeerde is hoogst zelden: de Denen hebben de *u*-klank in *beslyt, slyt yt* (Handl. 25, 25; Gal. 4, 17) behouden, terwijl de Duitsers *besliet* en *sliet ut* schrijven.

In zeer vele woorden hebben beide groepen de *u*, door de Denen met *y*, door de Duitsers met *u* of *uu* weergegeven: *dysternis, gebryk, rymte, syd* enz.

Van de enkele woorden die in 't Zeeuws *ui* hebben (Verschuur, § 137) komt ook in 't Negerhollands geen vorm met *u* of *i* voor: *ruilen* (N. T. H. Mth. 21, 12; Mrcs. 11, 15, de Denen hebben een ander woord) is geworden tot *reyel. Fluit* geven de Denen weer met *flöjt* (Mth. 11, 17), de Duitsers met *flöte*; 't is waarschijnlik dat bij beiden 't overeenkomstige woord in 't Deens en Duits (*Flöit* en *Flöte*) van invloed is geweest. *Lui* schrijven de Denen éëns (G. D., blz. 77) als *löj*, doch in Mth. 25, 26 hebben beide redakties *looj*, een bijvorm van *lui* die ook bij Kiliaen voorkomt en nog tegenwoordig dialekties in gebruik is, o. a. in het Zaans (zie Boekenoogen, *de Zaansche Volkstaal*, kol. 590).

Nog in een paar andere gevallen schrijven de Duitschers *ui*, stellig onder invloed van de geschreven taal: *gebuigt* (reeds geheel Onkreools naar de vorm, N. T. Rom. 14, 11, naast

het juistere *bieg,* Rom. 11, 4), *bruid, bruidegom* (Mth. 9, 15, de Denen hebben *brydgom*), Hun moedertaal volgen zij wanneer zij 't woord *kuis* met *eu,* dus *keusch, keuschheid* (Hoofdinh., blz. 41) spellen. De Denen schrijven *kyes.*

§ 17. *Ie* in plaats van *oe* vindt men in *pielen* (Eph. 6, 16), in beide vertalingen.

§ 18. *Ie* voor *eu* hebben de Denen in *liegie, liegenar* (N. T. Joh. 8, 44); deze vormen zijn wellicht ontstaan uit *lieg* (zelfstnw. en werkw.) van *liegen.* De Duitsers schrijven *lugie* en *lugenaar,* misschien onder invloed van hun moedertaal of uit misverstand om de i-uitspraak der negers te vermijden (§ 15).

§ 19. *O* staat in plaats van *a* in *socht* (zacht, Mth. 11, 8) bij Denen en Duitsers. Het is de gewone Zeeuwse vorm (Verschuur, § 86).

§ 20. *O* voor *e* vindt men in *wienpors* (wijnpers, Mth. 21, 33).

§ 21. *O* in plaats van *eu* in *door* bij Denen en Duiters (Mth. 6, 6). Op één plaats hebben de Denen *deer* (G. D. blz. 34). *Door* behoeft niet verklaard te worden door vereenvoudiging van artikulatie (§ 9 slot), het is een vorm die ook bij Marnix en Coornhert voorkomt (J. Heinsius, *Klank- en buigingsleer van de taal des Statenbijbels*, Groningen 1897, § 12).

§ 22. De Denen hebben *blommetje* (b. v. G. D. blz. 66) en soms *bloometje* (N. T. 1 Petr. 1, 24, vgl. blz. 72), tegenover het minder gemeenzame *bloemetje* van de Duitsers. *Blom* is een zeer verbreide Nederlandse vorm, ook in Zeeland gebruikelik. Ook in 't Papiements spreekt men van een *blomtje.*

§ 23. De *o* heeft in 't Negerhollands een zeer gesloten klank en wordt dientengevolge in de teksten soms met *oe* verwisseld. De Duitsers schrijven *skoenmoeder* (schoonmoeder), de Denen *dum* en *dom* (N. T. Mth. 9, 32, 33; 12, 22), *drum* voor *droom* (T. P. blz. 138), *grun* voor *grond* (T. P. blz. 138). De omgekeerde schrijfwijze vindt men in *plantsoon* en *groot* (T. P. blz. 138).

Wanneer de Duitsers *skoel* schrijven (school, Mth. 4, 23), *poelsaar* (polsader, Ps. blz. 233), *junger* (jongere, discipel, Mth. 10, 24) en de Denen *klump* (dus met oe-klank voor Nederl. *klomp,* G. D. blz. 32), dan zie ik daarin invloed van hun moedertaal (*Schule, Pulsader, Jünger* en Deens *Klump*). De Denen hebben *skool* en *jong*; de Zeeuwse vormen *joenk, joengers*

(zie b.v. Heins I, blz. 12, 79, 134 enz.) doen hier niet ter zake, daar de Herrnhutters onze *oe* niet door een *u* plegen weer te geven.

Ons werkwoord *bukken* vindt men eens in de overeenkomstige vorm *byk* (N. T. D. Joh. 8, 6), overal elders met de *oe*-klank b.v. Mrcs. 1, 7; Luc. 24, 12), die ongetwijfeld de *o* van de vorm *bokken* weergeeft.

§ 24. Onder invloed van de volgende *v*, door de negers zeer labiaal uitgesproken, is de toonloze, onduidelike vokaal in *al te veel, ontevreden* tot *oe* geworden (G. H. blz. 19, 88).

§ 25. Drie woorden die in het algemeen Nederlands een *ui* hebben, vertonen in 't Negerhollands een *oe*, t. w. *hoes, kroes, loes.* Zij stammen af van de Zeeuwse vormen met *u* (ü) en zijn de enige gevallen waarbij de negers, de samengestelde klank vermijdende, niet het vooruitsteken der lippen hebben nagelaten, maar de stand van de tong hebben gewijzigd (vgl. § 9).

In *sukustok* (suikerriet, T. P. blz. 138) is 't eerste deel van het woord aan het Papiements (*zoekoe*, Sp. *azucar*) ontleend.

§ 26. In de G. H. wordt uitdrukkelik gezegd dat men in de klankverbindingen *-auw-*, *-eeuw-* nog „iets van de *u*" hoort. De Denen schrijven echter geregeld *blaw* (blauw), *gaw* (gauw), *Hebreew, leew, skreew, eewig,* en ook de Duitsers hebben een enkele maal die spelling, b.v. in N. T. 1 Petr. 5, 11: *ewigheid.* Het vermoeden is dus gegrond dat de Kreolen ook in dit geval de klankverbinding hadden vereenvoudigd.

Omtrent *ou* leert de G. H. dat deze diftong klinkt „wie *au*, *koud* lies: *kaud*". Met deze, op zich zelf in 't geheel niet verrassende, mededeling is de spelling der Denen in strijd. Immers deze schrijven (naast *oud, hout* enz.) *bow* (bouwen), *how* (houden), *kowd* (koud), *row* (rouw), *trow* (trouwen), *vrow* (vrouw) enz., en omtrent de klankwaarde van *ou* schijnt die laatste spelling iets te leren dat ook voor de geschiedenis van onze taal van belang is. In 't Deens toch wordt *o* vóór *v* (en de *w* vervangt in deze teksten voor de Denen hun *v*, blijkens de G. D., vgl. hierboven, § 1) uitgesproken als een tweeklank, waarvan 't eerste element een zeer gesloten *o* is: 't Deense *Low* (wet) klinkt als „loᵘv". Daarom mag men uit de Deense schrijfwijze van een woord als *kowd* opmaken, dat in 't Negerhollands de *ou* nog niet in zijn eerste element de open *o* had

van onze hedendaagse uitspraak. Die konklusie wordt bevestigd door 't woord *roovklaeg* (rouwklacht, N. T. D. Handl. 8, 2), waar al heel duidelik de klankwaarde van *ou* uit blijkt.

Dat de Denen goed gehoord hebben vindt nog steun in de spelling der T. P., waarin men *how* (houden) en *tow* (touw) leest; twee maal vindt men er *sowed gut* voor „ein Stück gesalzenes", m. a. w. *sout goed* (zoutewaar, pekelvlees).

Gelijk echter boven gezegd is, verklaart de G. H. pertinent dat de *o* van *ou* zeer open was. Er is misschien tweeërlei uitspraak geweest: de oudere Nederlandse met gesloten *o*, in zwang bij de eerste kolonisten en op de Antillen inheems gebleven, en een jongere, die de Duitsers van de Hollanders hoorden.

Medeklinkers. § 27. Enkele afwijkingen bij de medeklinkers, vooral in de Duitse teksten, kunnen geëlimineerd worden, daar zij blijkbaar niet tot de gesproken taal behoren, maar naar Duits model vervormde Nederlandse woorden zijn. Daartoe reken ik in het N. T. H. *beddelen* (bedelen, Mrcs. 10, 46), *goetig* (goedertieren, Luc. 6, 35), *luitend* (luidend, 1 Cor. 13, 1), *skuttel* (schudden, Mrcs. 6, 11). Dat ik hier niet aan fonetiese eigenaardigheden denk, berust ten eerste op de overweging dat, voor zover ik kan nagaan, uit geen enkele Kreoolse taal blijkt dat negers de dentalen wijzigen (gelijk ze dat de saamgestelde klanken en de postpalatalen doen), en ten tweede op de schrijfwijze der Denen, die op bovengenoemde plaatsen de regelmatige vormen *bedel*, *lydend*, *skyd* hebben, en in plaats van *goetig*, *guedaerdig*.

In *overvloetig* (N. T. H. Mth. 5, 20) kan de *t* verklaard worden door het vormen van het bijvoegl. naar het zelfst. naamw., dat men op *t* hoorde uitgaan. De Denen hebben een ander woord. Misschien is echter 't op zich zelf staande *overvloetig* te beschouwen als een verschrijving van een Duitser die onze media en tenuis verwarde.

Het voornaamste Danisme in 't weergeven der medeklinkers is de uitgang *-lig* bij de bijvoegl. naamw. In 't N. T. D. leest men steeds: *hartlig*, *heerlig*, *vriendlig* enz., terwijl de Duitsers schrijven *hartlik*, *heerlik*, *vriendlik* enz. Door die Deense uitgang *-lig* hebben de vertalers zelfs 't Nederlandse suffix *-ling* vervangen in *syglig* (zuigeling).

§ 28. Waar twee medeklinkers samenkomen, zegt Magens in de G. D., spreken de negers die niet altijd beide uit. Deze echt Kreoolse eigenaardigheid blijkt voor 't Negerhollands uit woorden als *bran op* (opbranden, N. T. H. Mth. 3, 12), *vass* (N. T. Mth. 28, 9), *billiar* (billiard, G. D. blz. 58), *tan* (tand, T. P. blz. 137) enz. enz. 't Is onmogelik bij de verklaring een grens te trekken tussen deze Kreoolse neiging en de overeenkomstige verschijnselen in de gemeenzame en platte Nederlandse taal, waarin *ik vin* voor *ik vind* en derg. zeer gewoon zijn[1]. 't Noordbevelands is rijk aan voorbeelden van weggelaten medeklinkers (Verschuur, § 203).

§ 29. Als een andere biezonderheid van de spreekwijze der negers vermeldt Magens dat zij de „litteras gutturales" niet goed kunnen uitspreken, en ze meest weglaten (G. D. blz. 8); ook de G. H. (blz. 3) getuigt dat zij „oft die mit der Kehle auszudrückenden Buchstaben auslassen." Van dat „weglaten" der keelklanken is zelfs in de T. P. niet zo heel veel te bemerken.

Na een *e* is de *g* weggevallen op 't eind van een woord, waarbij de *e* tot een diftong is geworden. Zo leest men bij de Denen (N. T. Mth. 2, 13) *sellie ha ka loop wej* (weg) en *stier wei* (Luc. 1, 53); de Duitsers schrijven *wee*. Op dezelfde wijze moet men verklaren de vormen *lee* en *see* (naar Duitse spelling) voor *leggen* en *zeggen*, want men dient uittegaan van de Kreoolse vorm van 't werkwoord, en die is *leg* en *seg*. Hoewel de Denen in de regel fonetieser schrijven dan de Duitsers, schijnen zij het bij deze beide woorden juist minder te doen; immers zij spellen *leg* en *seg*. De verklaring kan wellicht hierin gezocht worden dat in 't Deens de uitgang *-eg* als een diftong wordt uitgesproken, b.v. *jeg* (ik), dat bijna als *jei* klinkt.

Tee schrijven Denen en Duitsers op gelijke wijze (b.v. Mth. 1, 17); het woord betekent *totaan* en is ons *tegen*, in zijn Kreoolse vorm *teeg* (vgl. *morg* of *mork* voor *morgen* enz.)

Achter andere klinkers dan *e* valt *g* niet weg, dus *dag, lag* (zelfstnw.), *nog, bedrog, sug* enz.

---

[1]) In *wind* en *overwind* voor *win(nen)* en *overwin(nen)* bij de Denen (N. T. Mth, 18, 15; Luc. 11, 22) moet men niet aan „graphie inverse" denken: de vertalers hebben hier aan de Deense woorden *vinde* en *overvinde* gedacht.

§ 30. De *ch* wordt bij de Denen steeds *k* in *likam* (lichaam, b.v. N. T. Mth. 5, 30) en *looken* (verloochenen, b.v. N. T. Joh. 18, 27). De Duitsers hebben hier *ch*, gelijk ook in *huichelaar*; dit laatste woord spellen de Denen *hyklar*, waardoor het bijna geheel met het Deense woord *(Hykler)* samenvalt. *Ach* wordt *ak* (N. T. D. Mth. 20, 30).

§ 31. In de overgrote meerderheid der woorden waarin *g* of *ch* door *t* wordt gevolgd, hebben de teksten geen afwijking van 't Nederlands gebruik (dus *agt*, *licht*, *vrucht* enz.), doch in sommige woorden komt het Kreoolse bezwaar tegen onze uitspraak voor den dag. Zo hebben Denen en Duitsers *vekkete* voor *vecht(en)* (G. H. blz. 8, G. D. blz. 35, ook N. T. D. 1 Cor. 15, 32, waar echter de Duitsers *vechete* schrijven); in N. T. Handl. 19, 24, 38 leest men bij de Denen *ambaks-mans* en *ambak* (ambacht). De spelling *segt* (sekte, N. T. D. Handl. 15, 5) en *gestigt* (gestikt, G. D. blz. 78) wijst, als „graphie inverse" op dezelfde moeilikheid.

In een paar woorden die zeer veel voorkomen is de koppeling bij beide groepen regelmatig [1]) op een andere wijs vervangen, n.l. in *aster* (achter, dat de beteekenis *na* heeft gekregen, N. T. Mth. 1, 12) en in *destby* of *diestebie* (dichtbij, N. T. Mth. 3, 2). Ook in *enista* of *eniste* (T. P. blz. 137, 138) zie ik hetzelfde verschijnsel; het woord betekent *enig, iets,* b.v. *Ju ka drum enista fraj*? (Heb je iets moois gedroomd?) en *as die ha eniste nyw na taphus* (of er iets nieuws in de stad is). Dat de *st* in dit woord een *ch* gevolgd door een *t* vervangt, onderstel ik op grond van de Zeeuwse vormen *ienechte* en *sommechte* voor *enige* en *sommige* (Verschuur, § 206, 6). De Duitsers hebben voor *ooit*, *ereis* de uitdrukking *eenigste tid*; in deze vorm mag men, dunkt me. een middending zien tussen *eenichte* en *eniste*. Het Nederlandse *enigste*, een pleonastiese superlatiefvorm, heeft een geheel andere betekenis en kan hier niet tot verklaring dienen.

Is de verandering van *cht* in *st*, die zo afwijkt van de bij *vecht, ambacht* enz. waargenomen wijze, nu toe te schrijven aan het Kreools? Dit betwijfel ik na de mededeling van de Bo

---

[1]) In G. D. (blz. 76) wordt ééns gesproken van *aftermiddag* voor *namiddag*, vermoedelik tengevolge van Deens *Eftermiddag*.

(blz. 56) dat in sommige streken van West-Vlaanderen men voor *achter* (dat, als op de Antillen, ook van de tijd gebruikt wordt) *aster* zegt.

§ 32. Zonder uitzondering staat in alle teksten *sk* waar de algemeen Nederlandse spreektaal *sch* heeft (dus *gevangenskap* (N. T. Mth. 1, 11), *skande* (N. T. Mth. 1, 19) enz. enz. Deze oudere klank is in zoveel streken van ons vaderland nog bewaard gebleven, dat het voorkomen er van in 't Negerhollands niet aan 't Kreoolse vermijden van de postpalatale spirans behoeft te worden toegeschreven.

§ 33. Tussen twee klinkers wordt de *d* tot *j*, niet alleen in gevallen waarin dit ook in de beschaafde Nederlandse spreektaal plaats geeft (*goeje, rooje* enz.), maar ook bij woorden die in 't Nederlands dialekties, of alleen in platte taal, die *j* vertonen; van daar een vorm als *genooite* (genoodigden, N. T. H. Mth. 22, 3), gemaakt naar een werkw. *nooj* (nojen, nodigen, N. T. D. Luc. 14, 10).

§ 34. Van Name getuigt, zij 't ook ter loops en niet waar hij over 't Negerhollands spreekt (nl. blz. 129), dat in „Dutch Creole.... a final *n* or *m* frequently has lost its consonant power, making the preceding vowel nasal." De teksten zwijgen hierover en evenzo de beide spraakkunsten. 't Is *mogelik* dat Van Name's zegsman, Camps, die over zo velerlei Kreools hem inlichting gaf, zich vergiste en een verschijnsel dat in 't Negerfrans (Poyen-Bellisle, blz. 38), Negerengels (Van Name, blz. 150) en Negerspaans (Van Name, blz. 164) voorkomt, ook aan 't Negerhollands toeschreef. Juist de algemeenheid van 't verschijnsel in zoveel analoge gevallen doet echter vermoeden dat de teksten in dit opzicht te kort schieten. 't Enige wat op nasalisering van een klinker, of wel op inlassing van een nasaal wijst (de spelling gedoogt niet dat uittemaken), is 't woord *nungal* voor *nogal* dat tweemaal in de T. P. (blz. 138) voorkomt. Zie ook § 35, noot.

In 't „Voorberigt" tot het N. T. D. leest men *ongervieste* voor *onderwezenen*. In 't zelfde voorbericht komt herhaaldelik *onderwiesing, onderskejing* enz. voor; 't is dus niet uittemaken of we hier met een drukfout te doen hebben, dan wel met de uit het Afrikaans en het dialekties Nederlands bekende overgang van *n* tot *ng* (vgl. *Het Afrikaans*, blz. 151, noot).

§ 35. In § 3 zijn reeds verschillende woorden genoemd waarin de *r* op 't eind is weggevallen *(alga, fo, ma, wa);* in 't midden van het woord komt die uitlating voor in *jalues* (jaloers, G. D. blz. 34), *kakelak* (kakkerlak, G. D. blz. 40, maar T. P. blz. 135 *kakerlaker*), *flekon* [1]) (vlerk, Zeeuws *vleke*, Verschuur § 203, 3).

§ 36. Met de klankwaarde van de *v* hebben de vertalers niet goed raad geweten, gelijk reeds blijkt uit het omtrent de spelling van de *v* in § 1 uit de G. D. aangehaalde. Bij het daar gezegde kan hier nog het volgende gevoegd worden. De Deense vertalers begaan verschillende inkonsekwenties, zodat zij b. v. *vlyveel* (fluweel, G. D. blz. 79), *vout* (fout, N. T. Luc. 20, 26) en zelfs *vutbaj* (Eng. *foot-boy,* loopjongen, G. D. blz. 53) schrijven. De Duitsers zijn ook ongelijk in hun spelling; *liefe* en *geloofig* spellen zij met *f*, maar in sommige woorden, b. v. in *begrafen*, wordt de *f* in de corrigenda achter het N. T. in *v* veranderd. Op 't eind van een woord plaatsen zij veelal een *v*, b. v. *selv* (zelf), *beev, leev* enz.; bij de laatste woorden is de reden te zoeken in hun mening dat het Kreoolse werkwoord de onbepaalde wijs van het Nederlandse werkwoord was, verminderd met *-en* (§ 2, blz. 73).

Achter deze willekeurigheden van de spelling zal wel het volgende schuilen als de ware staat van zaken. In 't Kreools der blanken hoorden de Deense en de Duitse zendelingen de klank die alle vreemdelingen zo veel hoofdbreken kost, onze Hollandse *v*, die zij, zo goed als andere niet-Nederlanders, soms met onze *w*, soms met onze *f*, verwarden. In de taal die de negers spraken zal zowel de *f* als de *v* de neiging gehad hebben om van labio-dentaal bilabiaal te worden. Immers die eigenaardigheid kenschetst alle door negers gesproken Kreools (vgl. Baissac, blz. 111; Poyen-Bellisle, blz. 33) en laat zich verklaren uit de omkrulling en vlezigheid van hun lippen; op dezelfde wijze wordt de overgang van *v* in *b* in 't Papiements begrijpelik.

§ 37. In de groep *gel*, wordt de *e* regelmatig gesynkopeerd,

---

[1]) Misschien is de uitgang *-on* te beschouwen als een poging om een genasaliseerde eindvokaal weer te geven. Een andere, meer bevredigende, verklaring van de zonderlinge vorm kan ik niet geven. — *Jalues* kan een dichter bij 't oorspronkelike Frans staande vorm zijn.

dus *glik*, *gloof*, *gliknis*. Een enkele maal hebben de Duitsers ook in hun schrijfwijze de *e* behouden. Bij de Denen is ook in de verbinding *gen* de *e* uitgestoten, dus *gnug* (genoeg, N. T. D. Mth. 18, 21).

Evenals in de gemeenzame Nederlandse uitspraak, ten minste van een groot deel der Nederlanders, zijn woorden die eindigen op een *l* + medeklinker niet eensylbig. De fonetiese spelling van Pontoppidan geeft dit weer door de schrijfwijze *folluk* (volk), *morruk* (*morg* van morgen), *selluf* (zelf).

§ 38. In *attofel* voor *al te veel* en in *assens* voor *absens*, beide voorkomend in de T. P., heeft men voorbeelden van proleptiese assimilatie.

Dissimilatie komt voor in *sleuter* voor *sleutel* (N. T. H. Mth. 16, 19, de Denen hebben steeds *sleetel*). *Sleuter* en *sloter* vindt men ook in 't Zeeuws (Verschuur, § 164).

In *brambi* (mier, T. P. blz. 134 voor *bran(d)mier*, vgl. Oldendorp, blz. 121) heeft na de assimilatie (* brammie) differentiëring der beide labialen plaats gehad.

§ 39. Gevallen van metathesis zijn: *geppes* (gesp, G. D. blz. 61), *quest* (kwetsen, N. T. D. Mrcs. 12, 4), *wolter* (wortel, N. T. H. Mth. 3, 10, de Denen hebben steeds *wortel*), *cocro* (kroko(dil), T. P. blz. 135). *Geps* en *kwesten* komen ook in de Nederl. volkstaal voor.

Gurri (T. P. blz. 135) schijnt uit *groei* te zijn ontstaan, via * *goeroei*.

C. Funktie en vorm der woorden.

§ 40. In 't Kreools kunnen de verschillende woordsoorten alleen onderscheiden worden naar de betekenis die de bepaalde woorden hebben voor het redeverband. Differentiëring die blijkt uit verschil van vorm — gelijk in onze taal meestal het geval is — ontbreekt. Uitgangen zijn er niet, de schakering van het begrip bij de als stammen gevoelde woorden, hangt af van de samenhang en van de plaatsing in de zin. Derhalve kunnen Nederlandse woorden in funkties optreden die zij in onze taal niet bezitten, of, indien wij aan onze terminologie vasthouden: zelfstandige naamw. kunnen tot werkwoorden, tot bijwoorden en bijvoegl. naamw. gemaakt worden, werkwoorden kunnen

bijvoegl. naamw. en zelfstandige naamw. worden en deze weer werkwoorden enz.

Voorbeelden van dit schijnbaar dooreenlopen van de woordsoorten levert elke bladzijde van de hierachter gedrukte bloemlezing uit Negerhollandse teksten. Enige sprekende staaltjes haal ik hier aan: *een Lazarus siek ha knie voor hem* (geen afknotting van *knielde* of *kniel*, maar ons woord *knie*, fungerend als werkw., N. T. H. Mrcs. 1, 40); *Rahel traan over si kinders* (ibid. Mth. 2, 18, in 't zelfde vers *traan* als zelfstandig naamw.); *twee sal mola mit malkander* (*mola*, molen, in de betekenis *malen*, ibid. Luc. 17, 35); *joe kan skoon mi* (reinigen, Mrcs. 1, 40); *mie mut hoppo nunu* (ik moet dadelik opstaan, van 't bijw. *op*, G. D. blz. 56), *niet een volk steek op een keers en tue die mit een vat* (bedekken, van *toe*, N. T. D. Luc. 8, 16); *die speel no ha wees sut* (het spelen was niet prettig, G. D. blz. 55): *skaem hem bin* (hij schaamt zich, G. D. blz. 74); *mie bin skaem for beedel* (N. T. D. Luc. 16, 3).

Hoe verschillende woorden door hun plaats vóór het zelfstandig naamwoord kunnen optreden als bijvoegl. naamw., blijke uit de volgende voorbeelden: *mie bin blanko neger, mie mut werk die heel week voor mie meester* (ik ben een *aan een blanke toebehorende* neger, tegenover *vrijneger*, G. H. blz. 50), *vlikvlooj tong* (N. T. D. Rom. 16, 18), *blink kleeren* (N. T. D. Luc. 24, 4), *meester kabaj* ('t paard van de meester, anders gedacht, hoewel op 't zelfde neerkomend, als *meester sie kabaj*, G. D. blz. 75), *Godt woord* (verbum divinum, G. D. blz. 37), *mi ben een pover, bederf, verloor kind* (G. H. blz. 110), *lobbetje hemmete* (hemd met lubben, G. D. blz. 62) enz. enz. Er is geen grens te trekken tussen dit gebruik en 't vormen van samenstellingen.

Voor 't bepalen van de betekenis van een woord kan een juist inzicht in de besproken Kreoolse formatie van nut zijn. Zo moet men *mie wil hab een nyw kleet* (G. D. blz. 50) niet vertalen met *ik wil een nieuw kleed* (kledingstuk) *hebben*, maar met *ik wil een nieuw pak hebben.* Uit hetgeen volgt blijkt dat rok, broek en kamisool bedoeld wordt; *kleed* is dus niet het Nederlandse zelfstandig naamwoord — een deftig woord dat in 't Negerhollands ons zeer zou verbazen — maar ons

werkwoord *kleden*, optredend als substantief en desnoods met *kleding* te vertalen.

Sporen van dergelijke Kreoolse eigenaardigheden in de taal der Afrikaanders worden aangehaald in *Het Afrikaansch* (blz. 112—114), waar ook verwezen is naar Schuchardt's *Kreol. Stud.* IX (blz. 203 vlg.), die 't zelfde heeft aangetoond in het Maleis-Portugees. In velerlei Kreools kan men iets dergelijks vinden. Ten bewijze van het algemeen Kreoolse karakter van het verschijnsel volgen hier alleen enkele voorbeelden, aan 't Frans van 't eiland Mauritius ontleend: *Bomatin mo té laçasse perdrix* (vanmorgen heb ik op patrijzen gejaagd; *té* is 't teken van de verleden tijd, *laçasse* is *jacht* en *jagen*); *mo té laguére soxante bananées pour to* (ik heb 60 jaar voor u gestreden, *laguére* is *strijden*); *mo faim laviande* (ik heb trek in vlees) enz. Zie verder Baissac, blz. 56 [1]).

§ 41. Uit de vorige paragraaf volgt dat de eigenlike vormleer van het zuivere Kreools zich tot een minimum beperkt, en dat de indeling van dit hoofdstuk der spraakkunst eigenlik geheel anders moest zijn dan de gewoonlik gevolgde methode meebrengt. Dat deze niettemin hier gevolgd wordt, berust op de overweging dat de teksten, en stellig ook de gesproken taal, heel wat halfkreoolse en zelfs zuiver Hollandse vormen bevatten. Daarom is een koncessie gedaan in de richting die tevens voor de lezer 't overzicht gemakkeliker zal maken.

§ 42. 't Bepalend lidwoord is het onveranderlike *die*, naar zijn oorsprong 't aanwijzend voornaamw. van 't Nederlands. Het Kreoolse streven naar vermeerdering van nadruk is de oorzaak van deze overgang. Men vgl. *Het Afrikaansch*, blz. 136 vlg., waar het gebruik als een Malayisme verklaard is; naast die, in dat geval aan te wijzen, *biezondere* invloed, kan ook de algemene, psychologiese faktor gewerkt hebben, gelijk blijkt uit vergelijking met ander Kreools. Zie b.v. St. Quentin, blz. 116: *pagaye-la*, *gouvernail-la* (oorspr. *cette pagaye-là*, *ce gouvernail-là*), waar *schijnbaar* het vrouwelik lidwoord, achter het zelfstandig naamw. gevoegd, de enige vorm is geworden.

---

[1]) Men wachte zich wel aan „omschrijvingen" of „weggelaten praeposities" ter verklaring te denken. *Mo té laçasse* en *mo faim* staat op één lijn met alle andere werkwoorden, dus b.v. met *mo té cône*, *mo cône* (ik kende, ik ken).

Het ontstaan van 't bepalend lidwoord in 't Kreools is een herhaling der geschiedenis van het lidwoord in andere, oudere talen.

§ 43. De betrekking die in de klassieke talen door de Genetivus wordt aangegeven drukt men in 't Kreools uit door *van* en door *sie,* 't Nederl. bezitt. voornw. van de 3[de] pers. *(zijn).* Dus: *die Heer sie Engel,* die *vrow sie hus* enz. Vgl. *Het Afrikaansch,* blz. 135 *(Marie se boek).*

§ 44. Geslachtsonderscheiding kent het Negerhollands niet, evenmin verbuiging.

§ 45. In 't Negerhollands der blanken, 't Hoogkreools, kan 't meervoudig begrip uitgedrukt worden als in 't Nederlands, door achtervoeging van *-en* of *-s,* met een kleine uitbreiding in gebruik van de laatste vorm, b.v. *vissermans* (vissers), *nagts* (N. T. D. Mth. 4, 2). Men vergl. *Het Afrikaansch,* blz. 134. Enkele afwijkende vormen komen voor b.v. *rotter* (ratten, T. P. blz. 135), *kakerlaker* (kakkerlakken, T. P. blz. 133), vermoedelik uit het Deens overgenomen woorden; *doodsbeenden* (N. T. H. Mth. 23, 17), een verhaspeling van 't meer literaire *doodsbeenderen* met *doodsbeenen* (N. T. D. Mth. 23, 27), *vrouwens* (N. T. H. Rom. 1, 26; N. T. D. Luc. 23, 27), een pleonastiese meervoudsvorm die in 't Afrikaans voorkomt (*Het Afrikaansch,* blz. 133, noot 2). *Ravens* (N. T. Luc. 12, 24) is een regelmatige meervoudsvorm van het zeventiendeeeuwse *raven* voor *raaf.*

Geheel tegen de aard van 't Kreools is wijziging van klinker bij meervoudsvorming. *Leden* (N. T. 1 Cor. 12, 14) en *schepen* (N. T. D. Openb. 8, 9) zijn dus noch Hoog-, noch Laagkreoolse, maar Nederlandse vormen. Hoogkreools is *skippen* (N. T. Luc. 5, 2, 3, 7, 11), *hollen* (N. T. D. Openb. 6, 15), *Godten* (N. T. H. 10, 34, 35) voor *schepen, holen, Goden.*

Zuiver of onvermengd Kreools is echter geen van al deze vormen, al ontbreken ook de woorden met onze uitgangen in geen der teksten geheel en al. 't Meervoud wordt door de negers alleen uitgedrukt wanneer het niet-enkelvoudige karakter wordt aangegeven, dus niet in onbepaalde uitdrukkingen. B.v. *joe moet maek mou na die kamisool en sweetgat na onder die erm sender* (je moet mouwen maken in 't kamisool en zweetgaten onder de armen).

Het meervoudstoevoegsel in 't Negerhollands is *sender* of

sellie, het laatste alleen van personen. Van 't meervoud op *sellie* vind ik geen voorbeelden in de teksten; 't wordt echter vermeld in de beide spraakkunsten (G. D. blz. 10 en G. H. blz. 11—13).

De pluralis op *sender* leest men in de teksten die de gesproken taal weergeven zeer vaak, dus vooral in de gesprekken van de G. D., b.v.: *die radies sender* (de radijzen, blz. 57), *mie twee kint sender* (mijn twee kinderen, blz. 61), *mie meester sie skuen sender* (mijn meester z'n schoenen, blz. 61) enz. enz. Bij de Duitsers leest men zulke vormen, behalve in de G. H., ook in 't gezangboek: *ons siel sender* (Ps.[2] blz. 138), *die volk sender* (de mensen, Ps. blz. 187), en bij 't woord *pover* (arm) ook in 't N. T., dus: *die pover sender* (Mth. 19, 21; 26, 9). Andere voorbeelden zijn sporadies in 't N. T. H. te vinden; b.v. *die klip sender a split, en die graf sender a word geopend* (Mth. 27, 52).

Sender (sellie) is 't persoonl. voornaamw. van de derde pers. meerv. (zie § 47). Op dezelfde wijze wordt het meervoud gevormd in velerlei Kreools. Zo zegt men in 't Papiements voor „de huizen" *e casnan (cas* = huis; *nan* = zij, hen) en in 't Negerfrans van Haiti en Louisiana *kaj layo* en *kay layé* (cage-là + eux).

In de negertalen van de Slavekust wordt het meervoud op volkomen dezelfde wijze gevormd. De pluralis van *ame* (mens) en *ape* (huis) is *amewo, apewo* (*wo* is 't persoonl. voornaamw. van de derde pers. meerv.) [2]). Ik meen dan ook dat het Kreoolse meervoud niet uit algemene oorzaken te verklaren is, maar door de invloed van de oorspronkelike taal der negers. In 't Franskreools van Mauritius en het Portugeeskreools van Ceylon, waar de Europese talen niet in aanraking kwamen met Afrikaanse talen, vindt men deze meervoudvorming niet.

§ 46. Vele zelfstandige naamw. komen in de vorm van verkleinwoorden voor. Van eigenlijke diminutieven kan men niet spreken, daar 't zuivere Kreools, wanneer het een verkleining

---

[1]) In *die teegut sender* (G. D. blz. 67) wordt door *sender* het kollektief *teegut* tot een meervoudsvorm: de kopjes en schoteltjes door ons veelal *teegoed* genoemd.

[2]) Henrici, blz. 32.

wil aanduiden, zich bedient van een afzonderlik woord vóór het hoofdwoord geplaatst *(klein, beetje)*. De G. D. zegt (blz. 11) dat „de uitdrukking *tje* tot het uitdrukken van een diminutivum meest gebruikt wordt door blanken die Hollands verstaan." De G. H. heeft iets dergelijks (blz. 16); beide kennen geen andere verkleinende uitgang dan *-je* en *-tje*. De teksten tonen echter duidelik dat de diminutiva die hun verkleinende betekenis verloren hebben — een kategorie van woorden die in alle volkstalen zeer talrijk is — zo wel op *-ie* als op *-je* uitgaan. Men leest *bankie, bergi* en *bergje, brokkies, diffie* en *diefje* (duif), *flessie* en *flesje, hoffie* en *hofje, kalfie, pussie* en *pussje* (poes, kat), *viegie* (vijg) enz. Dit naast- en doorelkaar voorkomen van de beide uitgangen heeft tot verwarring en 't ontstaan van nieuwe slotklanken geleid. Daar de verkleinende betekenis van woorden als *flessie* enz. geheel verloren was gegaan (vgl. N. T. D. Mth. 9, 17, *volk .... no due nyw wien na oud leer-flessis*), strekte de analogie zich uit tot alle woorden op *-ie,* en vooral tot de zeer talrijke woorden op *-sie*. Daardoor leest men in de T. P. (blz. 138) *pieterselje* voor *pieterselie* en in N. T. D. (Luc. 12, 51) *rysje* voor *ruzie* [1]). Ook zijn door de genoemde kontaminatie veranderd de uit het Frans overgenomen woorden die in 't gemeenzame Nederlands op *-sie* uitgaan, onverschillig wat hun Franse oorsprong is; b.v. *consciensje* (N. T. D. Rom. 2, 15), *gasje* (soldy, Luc. 3, 14), *nasjes* (naties, Openb. 7, 9), *obligasje* (Luc. 16, 6), *ordinansje* (Rom. 13, 2), *penitensje* (Mrcs. 1, 4), *permisje* (Handl. 28, 16), *pestilensje* (Mth. 24, 7), *purgasje* (G. D. blz. 63) enz. enz. Ook in de T. P. leest men dergelijke vormen telkens.

Al deze vormen vindt men in de Deense teksten. De Duitsers schrijven in de regel etymologies, dus òf, als kenners van 't Latijn, *ordinantie* (N. T. H. Rom. 13, 2), *patientie* (ibid. Mth. 18, 26), *presentie* (Joh. 20, 30) òf, aan de Franse taal denkend, *confoesie* (Ps. blz. 184), *noticie* (N. T. H. Luc.

---

[1]) In dit woord, en in enkele andere, is ook in onze taal verandering van suffix waar te nemen. De uitspraak *ruusje, spinaasje* (voor *ruzie* en *spinazie*) hoort men wel van bejaarde mensen, zonder dat aan gemaaktheid of scherts valt te denken (als bij *kofje, foelje* voor *koffie,* en *foelie*).

21, 1), *patiencie* (Luc. 21, 19). In 't woord *portion* voor *portie*, *deel* (N. T. H. Luc. 12, 42) hebben de Duitsers onveranderd 't woord van hun moedertaal overgenomen.

Hoewel ik overtuigd ben dat in vele gevallen de eigenaardige uitgang der pseudo-diminutiva en der woorden op *-ie*, *-sie*, aan de analogie is toe te schrijven, geloof ik toch niet dat men op die wijze alle soortgelijke afwijkingen van 't Negerhollands moet verklaren. Hoogstwaarschijnlik zijn er ook andere faktoren, van fonetiese aard, in 't spel. In 't Negerfrans der Antillen komt palatalisatie van de *s* in alle posities voor (Poyen-Bellisle, blz. 24), evenzo in dat van Louisiana (Van Name, blz. 130); ook in 't Papiements wordt *s* + *i* tot *sj*, een omschrijving door Van Name (blz. 150) gegeven (en door de woordelijsten bevestigd) die op palatalisatie wijst [1]). De onderstelling ligt voor de hand dat ook in de mond der negers op de Deense Antillen *-sie* tot *-sji* werd. Het voornaamwoord *si* (zijn) schrijft Pontoppidan regelmatig *sji*. Hier is m. i. geen analogie de verklarende oorzaak. Moeiliker is 't tot een beslissing te komen bij schrijfwijzen als *meeschie* (meisje, N, T. H. Mrcs. 5, 41) *suschi* (zusje, G. H. blz. 112), *gaschie* (soldij, N. T. H. Luc. 3, 14), *kuraschie* (moed, G. D. blz. 76), *revanchie* (N. T. H. Mrcs. 5, 41). Hier kan zowel aan een kontaminatie van de uitgang *-sie* met *-je* gedacht worden, als aan een zuiver foneties overgaan van *-sie* in *-šie*.

Het suffix *-sji*, hoe dan ook ontstaan, heeft zich verbreid en een plaats gekregen ook daar waar het Nederlands geen *s* op 't eind der woorden vertoont. Zulk een vervanging van suffix vindt men in de T. P., in *bitsji* (gespeld *bitzji*) voor *beetje*, *kikinsji* (kuikentje) en in *kominsje* (kommetje). Aan zulke, in onze teksten op zich zelf staande vormen, zou weinig waarde mogen toegekend worden indien men niet overeenkomstige afwijkingen in 't Papiements aantrof. Dat ook Pontoppidan, wiens onbekendheid met de geschiedenis der woorden een zekere waarborg geeft dat zijn schrijfwijze foneties getrouw zal zijn, *molassi* en *mussie* spelt, *condisje*, *consciensje*, *permisje*, *satisfaksje* versterkt de overtuiging dat van een

---

1) Je wordt *sje*, b.v. *kommetsje*, *blinkertsje* (colibri), *konyntsje*, *laadsje* enz. enz.

geregeld overgaan van *-sie* tot *sjie* in 't Negerhollands geen sprake kan zijn. De grens tussen de invloed der analogie en die van de palatalisering der *s* kan m. i. niet bepaald worden.

Ik meen dat bij de bespreking van deze z.g. diminutiva en vormverwante woorden op-*sie* een woord naar aanleiding van de verschillende vormen voor *as*, verbrandingsprodukt, op zijn plaats is. Men vindt *aschies* (N. T. H. Hebr. 9, 13), *haschis* of *hachis* (ibid. Mth. 11, 21; Luc. 10, 13), *assisje* (N. T. D. Luc. 10, 13; 2 Petr. 2, 6), *assesje* (ibid. Mth. 11, 21; Hebr. 9, 13). In 't Zeeuws luidt het woord *assie* (Verschuur, § 152); de oude vorm is in 't Nederlands *asse* en komt, gelijk 't Franse *cendres*, als kollektief begrip veel in 't meervoud voor (zie *Nederl. Woordenb.* i. v.). De Kreoolse vorm *aschies* wijst dus op een Zeeuwse meervoudsvorm *assies; assisje* en *assesje* schijnen ontstaan te zijn uit *assie*, tot *assje* geworden, en *asse*. Over de *h* van *haschis* vgl. § 4.

§ 46. Daar het Kreools verbuiging schuwt, heeft het bijvoeg. naamw. een onveranderlike vorm, dus *die heilig geest, wild honing*. De Denen schrijven ook *een lam* (N. T. Mrcs. 2, 4), *een blind* (Mrcs. 8, 23), *mie naest* (Luc. 10, 29) voor *een lamme, een blinde, mijn naaste*.

De trappen van vergelijking worden gevormd door *meer* en *meest*, behoudens enkele uitzonderingen, als *beeter*, waarvoor men ook wel *meer beeter* vindt (b.v. G. H., blz. 18). De overtreffende trap wordt aangegeven door *altoeveel, goe* en *over*, b.v. *em ben altoeveel kleen* (hij, of zij, is biezonder klein), *mi ben over goe bli* (ik ben buitengewoon blij, G. H. blz. 19).

Natuurlik komen in de teksten ook de Nederlandse vormen van het bijvoeg. naamw. voor (*die goeje vrucht, nywe wien* enz.).

§ 47. 't Persoonl. voornaamw. is in het enkelvoud *mi, joe, (h)em*, in 't meervoud *ons* of *wellie, jender* of *jellie, sender* of *sellie* [1]). In de Duitse teksten komen *wellie, jellie* en *sellie* niet voor, ofschoon de G. H. ze vermeldt. De schrijver van deze spraakkunst voegt er bij: „nach einem Dialekt wird, wenn von Personen die Rede ist, *jellie* statt *jender* und *sellie* statt

[1]) In de T. P. vindt men de Engelse vormen *him* voor *hem* en *we* (*wi*) voor *ons*.

sender gesagt, doch ist es meist nur im Nominatif gebräuchlich. Wenn aber von leblosen Dingen oder Creaturen die Rede ist, so wird nur *sender*, nicht *sellie* in Plurali gebraucht" (G. H. blz. 20). Het „dialekt" waarvan de G. H. hier spreekt is het Negerhollands zoals de Deense teksten dat weergeven. De G. D. heeft nu een opmerking die maar voor een deel overeenstemt met die van de Duitse spraakkunst. Er staat n.l. (blz. 10): „*sender* en *sellie* worden promiscue gebruikt van personen, maar van dieren en levenloze zaken wordt alleen *sender* gezegd". Een onderzoek der Deense teksten leert dat de Duitsers nauwkeuriger hebben geformuleerd wat daaruit valt op te maken dan de Denen zelf. Immers in die teksten vindt men *jellie* en *sellie* alleen als onderwerpsvormen, en *jender* en *sender* als voorwerpsvormen. Men vergelijke, om een enkel voorbeeld te noemen, N. T. D. Mth. 5, 46 en Mth. 6, 16: *Want als jellie hab sender lief die hab jender lief, wat loon jellie krieg daen? Die tollenars ook no due soo? Maer, als jellie vast, jellie no sal kik sier, glik als die hyklars;... waerwaer mie seg na jender, dat sellie hab sender loon wej.*

Naast *jender* en *sender* komt een enkele maal ook de verkorte vorm, *jen* en *sen*, voor. Gedrukt heb ik die alleen gevonden in Ps.; de G. H. vermeldt echter die vorm, en ook Van Name, blz. 161.

In 't enkelvoud toont het persoonl. voornaamw. de voorwerpsvorm van 't overeenkomstige Nederlandse voornaamw. *Mi* kan bevreemden, daar 't in de algemene, zeer gemeenzame spreektaal *mijn*, en in 't Zeeuws *min* luidt. 't Wegvallen van de *n* kan toegeschreven worden aan de Kreoolse voorliefde voor 't uitgaan op een klinker, doch men zal ook er mee rekening moeten houden dat *mi* een zeer algemeen verbreide Kreoolse vorm is, uit het Negerportugees van West-Afrika bekend [1]).

Joe is de Zeeuwse vorm van 't persoonl. voornaamw. van de tweede pers. enkelv. (Kousemaker, blz. 12). Men moet natuurlik niet aan 't Engelse *you* denken, want vergelijking met hetgeen zo straks omtrent de tweede persoon meervoud gezegd

---

[1]) Zie voorbeelden bij Schuchardt, *Kreol. Stud.* I, blz. 19, uit 't Kaap-Verdies en 't Kreools van S. Thomé.

zal worden, zal de voorkeur doen geven aan Zeeuwse herkomst; een zo grote invloed van 't Engels is ook niet waarschijnlik in de oudste teksten die wij bezitten.

De vormen van 't meervoud, *ons* en *wellie*, *jellie* en *sellie* (*ons* is ook Zeeuws, en de andere vormen, gewoonlik met *u*, zijn in Nederland welbekend), verdienen hier geen nadere bespreking, wel de parallelvormen *jender* en *sender* die, ten minste bij de Duitsers, ook in de Nominativus voorkomen. Van Name (blz. 161) meent dat *jender* en *sender* „correspond precisely with the Creole French *zôt* (vous autres)"; hij ziet er dus in „u anderen" en „zij anderen".

Tegen die verklaring heb ik twee hoofdbezwaren, die blijven bestaan ook al leest men niet *u* en *zij anderen*, maar *je anderen* en *ze anderen*. In de eerste plaats berust de vorm *zôt* op een speciaal *Romaanse*, gemeenzame manier van spreken (cf. *vous autres*, Ital. *voi altri* en vooral Sp. *vosotros*); men zou dus niet ter verklaring aan een wijze van uitdrukking die aan negers eigen is mogen denken, maar men zou invloed moeten onderstellen van 't Frans of Spaans en niet eens van 't Frans-kreools, daar immers door sprekers noch hoorders *zôt* ontleed werd in zijn samenstelling, die dan toch nagevolgd zou zijn. Zulk een invloed van een vreemde Europese taal is al zeer onaannemelik. Een ander bezwaar tegen 't aanvaarden van Van Name's onderstelling is de mogelikheid om de beide vormen uit het Nederlands zelf te verklaren. In 't Zeeuws is de meervoudsvorm van 't voornaamwoord der 2[de] en 3[de] persoon *julder*, *zulder* (Kousemaker, blz. 4) en 't Westvlaams heeft, behalve deze vormen, nog *gijnder*, *zijnder*, met de onbetoonde vormen *je* en *ze*. 't Negerhollandse *jender* en *sender* is nu waarschijnlik ontstaan uit een verhaspeling van de onbetoonde met de betoonde vorm, of liever uit het streven om de vorm zonder nadruk zeer te versterken. Stellig is de gelijkenis met de genoemde Zuidnederlandse vormen te groot, dan dat men geneigd zal zijn aan een verbinding met het woord „anderen" te geloven [1]).

---

[1]) De uitgang *-der* in *julder*, *zulder* enz. heeft natuurlik niets met „anderen" te maken. In al deze vormen schuilt de genetiefvorm *lieder*; de *n* in *gynder* en *zijnder* is uit de voorwerpsvormen van het enkelvoud afkomstig (*gijn* en *zijn*).

§ 48. Het bezittelik voornaamw. van de 3 persoon enkelv. is *si* (nederl. *zijn*, in de T. P. *sji*), dat van de eerste pers. meervoud *ons*. Voor 't overige dienen dezelfde vormen als persoonl. en als bezittel. voornaamw.

§ 49. Het aanwijzend voornaamw. is *die*, onverbuigbaar en voor alle geslachten gelijk: *Die ben die boek* (dit is het boek, N. T. H. Mth. 1, 1). Het kan, zelfstandig gebruikt, even als een zelfstandig naamw. *si* achter zich krijgen: *die sie moeder* (die z'n moeder, de moeder van deze, G. H. blz. 21).

Naast *die* komt in de beide bijbelvertalingen herhaaldelik *deese* voor (b. v. *deese verlies*, N. T. Mth. 26, 8; *deese water*, N. T. H. Mth. 26, 9), maar de G. H. verklaart dat het „wohl oft in gedruckten Schriften gebraucht, aber in gemeinen Reden selten gebraucht" wordt (blz. 22). De G. D. vermeldt het niet eens. Hetzelfde geldt van *diejeen*, degene, dat een enkele maal in de vertaling der Duitsers voorkomt (b. v. Mth. 5, 42, 46).

Ter vermeerdering van nadruk of tot scherpere bepaling vindt men somtijds *dieselve* of *dieselvde*, waar dus in het Grieks αὐτὸ τοῦτο of ἐκεῖνο staat; b. v.: *dieselvde dat jender ka kom godlik bedroefd* (N. T. H. 2 Cor. 7, 11), *na dieselvde dag jender sal weet* (N. T. D. Joh. 14, 20). Misschien is deze wijze van spreken niet onbekend geweest aan de blanken; zuiver Kreools schijnt ze niet. Zij komt alleen voor in de bijbelvertalingen.

In het eigenlike Kreools kan *die* versterkt worden door 't voorvoegen van *da* (daar), dus *da die* (G. H. blz. 22). Men vergelijke *Het Afrikaansch*, blz. 139 vlg.

§ 50. Het betrekkelik voornaamw. is *die*; de G. H. noemt ook *welke*, en haalt zelfs een voorbeeld aan uit de bijbelvertaling (Phil. 4, 3), maar zulk een op zich zelf staand geval leert niets omtrent het werkelik gebruik van de vorm.

Ook *wie* komt voor. B.v. *Johannes wie sie kop hem ha ka lastaen kap af* (Johannes, wiens hoofd hij had laten afslaan, N. T. D. Inhoudsoverzicht van Math. 14).

§ 51. *Wie*, *welk* (onverbuigbaar), *wat* of *wagoed* zijn de vragende voornaamwoorden.

§ 52. Als wederkerend voornaamw. dient het persoonl. voornaamw., in de regel versterkt door toevoeging van het woord *self*. Voor de derde persoon is daarbij zo wel *(h)em* in gebruik

als *si* (zijn), dat ook in Nederland dialekties als persoonl. voornaamw. in gebruik is. Voorbeelden: *sellie ha denk bie sender selv* (N. T. D. Mth. 21, 25), *em ka gie em quaat* of *em ka gie em self quaat* (hij heeft zich bezeerd, G. H. blz. 25), *Jesus ha draej sie om* (N. T. D. Mth. 16, 23, waar de Duitsers schrijven *hem om*), *Jesus ha ruep sie disciplen na sie* (N. T. D. Mth. 15, 32, Duitsers *na hem*).

§ 53. Onbepaalde voornaamw. en omschrijvingen die ze vervangen, zijn: *allemaal*, *som* (sommige), *partie* (*partie van die skriftgeleerden ha seg*, (N. T. D. Mth. 9, 3), *een* (iemand, *een seg na hem*, N. T. D. Mth. 12, 47), *een goed* (iets, *ju bruder hab een gut tegen ju*, N. T. D. Mth. 5, 23), *een plek* (ergens), *niet een mens* (niemand), *niet een goed* (niets). Uit deze omschrijvingen spreekt de neiging om met nadruk te spreken die aan 't Kreools eigen is.

Voor *iemand* zegt men ook *een volk*, b.v. *lastaan een volk loop na hoffie* (laat iemand naar de tuin gaan, G. D. blz. 68). Dit gebruik van het verzamelwoord om een individu aan te duiden herinnert aan 't Papiementse *un hende* voor *iemand* (Sp. *gente*), en aan *éne doumonde* (un dumonde) in gebruik op Mauritius voor *quelqu'un*; een grijzaard noemt men op dat eiland *éne vié doumonde*.

§ 54. Het werkwoord kent geen vervoeging; alle vormen zijn gelijkluidend [1]), onderscheiding van de aard en de tijd der handeling wordt aangegeven door partikels, gelijk in alle Kreoolse talen.

Een passivum bestaat niet, al wemelen de Duitse teksten van vormen met *word*, en al worden vele bladzijden der G. H. ingenomen door een tot in alle biezonderheden uitgewerkt schema der werkwoordsvormen, waarbij, voor 't actief en 't passief, het „gerundium", het „paulopostfuturum" en dergel. niet worden vergeten. Dit is alles geknutsel van grammatici, geen waarneming van het gebruik.

Ook de Denen gebruiken somtijds een naar Nederlands model gevormd passivum, doch veel minder. In de spreekwoorden en gesprekken komen zulke vormen niet voor.

---

[1]) 't Verbum substantivum is de enige uitzondering, dat heeft twee vormen: *ben* en *wees* (zie § 62).

Waar wij het passief gebruiken wordt in het Kreools gewoonlik de zin in het aktief omgezet. Zo schrijven de Duitsers (N. T. Mth. 8, 12); *die kinders van die koningrik sal word uitgegooyt na die buttenste dusternis*, maar de Denen, meer in overeenstemming met het Kreoolse taaleigen, *die kinders van die rik, sellie sal gooy sender na die byttenste dysternis. Sellie* betekent hier *men, ze*, en *sender* slaat op *die kinders van die rik*, die prolepties reeds bij de aanhef van de zin zijn genoemd. Eenvoudiger middel om 't passief van 't oorspronkelike weertegeven volgen de Denen; door werkwoord en woordvoeging onveranderd te laten. B.v. *Elk boom die no draeg gueje vrygt sal kap af* (N. T. Mth. 7, 19, de Duitsers hebben *sal word afgekapt)*; in de gesprekken volgen de G. H. het juistere gebruik: *ik wensch vor doop* (ik wens gedoopt te worden, blz. 49). Zie ook § 60, blz. 107.

Hoewel de voornaamste negertalen aan de Slavekust gesproken, insgelijks het passief missen en, ook wanneer de verrichter der handeling niet genoemd wordt, die handeling aktief voorstellen met het voornaamw. der 3de pers. meerv. als onderwerp, bestaat er hier toch geen aanleiding om aan eigenlike ontlening te denken. Daartoe ligt, bij 't streven naar vereenvoudiging en afslijting dat het wezen vormt van 't Kreools, het afschaffen van deze „Luxus der Sprache", gelijk Von der Gabelentz het passief noemt, te zeer voor de hand; een zeer groot getal talen kent het passief niet [1]).

§ 55. De enige en algemene vorm van het werkwoord komt in de meeste gevallen *uiterlik* overeen met de onbepaalde wijs van het Nederlands, ontdaan van de uitgang *-en*. In werkelikheid is die vorm ontstaan op de wijze die ik in *Het Afrikaansch* (blz. 143 vlg.) nader heb omschreven; hij is het als *stam* gevoelde, essentiële deel van 't werkwoord. Veelal wordt als zodanig de infinitief gevoeld, die in talen met door omschrijving gevormde tijden zo herhaaldelik voorkomt; in 't Franskreools van Mauritius is aan 't verleden deelwoord die funktie toegekend bij vele werkwoorden [2]). In 't Neger-

---

[1]) Zie Von der Gabelentz, *Über das Passivum* (Abhandl. der Kön. Sächs. Gesellsch. d. Wissensch. VIII, Leipzig 1860), blz. 455, 464—469.

[2]) Baissac (blz. 49 vlg.) zegt, m. i. ten onrechte, bij alle. Ook in 't Papiements komt vorming naar 't participium voor (Van Name, blz. 155).

hollands is een enkele maal de vorm van 't verleden deelwoord algemeen geworden, b.v. in *verloor* voor *verliezen: wie wil behou si leev em sal verloor die, en wie sal verloor si leev* enz. (N. T. H. Mrcs. 8, 35). Het is opmerkelik dat juist dit werkwoord ook in het Afrikaans die afwijking vertoont [1]). Ten onrechte heb ik (*Het Afrikaansch*, blz. 147) *verloor* de „vorm van het Imperfectum" genoemd; dat men aan het verleden deelwoord moet denken is reeds op zich zelf waarschijnliker en wordt, behalve door de analogie van andere talen, nog duideliker bij vergelijking van twee andere Negerhollandse vormen, n.l. *skaep* voor *scheppen*, in *Godt ha skaep* (G. H. blz. 39), waarbij natuurlik niet aan 't Nederlandse *schiep*, maar slechts aan het deelwoord *geschapen* kan worden gedacht, en *slaeg* voor *slaan* (*ons sal slaeg mit die sweerd*, N. T. D. Luc. 22, 49).

§ 56. Wanneer een enkele maal, onder invloed van 't Nederlands, een deelwoord in 't Kreools voorkomt, gaat het uit op *-te* (*ongervieste*, onderwezen, Voorber. van N. T. D., *genooiten*, N. T. H. Mth. 22, 4).

§ 57. Van 't allermeeste gewicht voor de kennis van het Negerhollandse werkwoord zijn de partikels die de nuances van voorstelling en tijdsaanduiding weergeven. Zij zijn *le*, *lo*, (*h*)*a*, *sa*(*l*), *ka*. Het is niet gemakkelik van al deze partikels nauwkeurig na te gaan welke betekenis zij aan 't werkwoord geven, en evenmin hun herkomst te bepalen. In zeer vele Afrikaanse talen komen soortgelijke partikels voor, zowel bij de niet voor vervoeging vatbare negertalen van de Slavekust als bij de Bantu-talen, die niet geheel verstoken zijn van 't geen wij vervoeging noemen. Dat in zo vele Kreoolse talen een dergelijke wijze van werkwoordsbepaling gevonden wordt, mag men dan ook wel aan de invloed van de moedertaal der zwarten toeschrijven; dat b. v. ook de tegenwoordige tijd aangeduid wordt door een partikel, kan niet verklaard worden uit drang naar vereenvoudiging. Maar met dit aannemen van de niet-Europeese talen als de oorsprong van het gebruik, moet ook het zoeken van een nadere verklaring in die richting ophouden. Immers de analogie van andere Kreoolse talen,

---

[1]) Misschien is de verklaring te zoeken in het minder veelvuldig gebruiken van *verliezen* in het praesens.

speciaal van het in Afrika en Azië gesproken Portugees en Frans, toont aan dat de Kreoolse partikels zelf aan de onderscheidene Europese talen zijn ontleend. Zo zal het ook op de Antillen gegaan zijn. 't Is begrijpelik dat de voorstellingswijze der negers Afrikaans bleef, maar dat zij woorden (weldra tot encliticae verminkt) gebruikten die aan de taal waren ontleend der blanken tot wie zij zich moesten richten. Hoewel dus uit verschillende Afrikaanse talen gelijkluidende partikels, of „hulpwoorden" gelijk men ze noemt, kunnen aangehaald worden als de op blz. 103 genoemde Negerhollandse, moeten wij de oorspronkelike betekenis van die Kreoolse woordjes uit de taal der blanken trachten optemaken. De gelijkluidende Afrikaanse termen hebben allerlei, naar taal of dialekten sterk wisselende, betekenissen [1]) en kunnen reeds daardoor van geen nut zijn; mocht er één taal gevonden worden die dezelfde of bijna dezelfde „hulpwoorden" had als 't Negerhollands met soortgelijke waarde, dan zou die indentiteit geen toeval kunnen heten, doch iets dergelijks is, voor zover ik heb kunnen nagaan, niet het geval. Wel kunnen wij als leiddraad bij het zoeken naar de verklaring der Negerhollandse partikels gebruik maken van de mededeling der deskundigen dat die hulpwoorden ontstaan zijn uit werkwoorden die zichtbare en wèl omschreven menselike handelingen aanduiden, als „gaan", „komen", „ophouden" [2]).

§ 58. *Le, lo, sa(l)*. De G. H. zegt (blz. 38) „es war vor mehreren Jahren sehr gewöhnlich dass man, wenn man im Präsens redete, *le* vorsezte, z. Ex.: *mi le loop*, ich gehe; *joe le kik*, du siehest; *em le slaap*, er schläft; *ons le werk*, wir arbeiten. So wurde *le* auch in der ersten Person im Praet. Imperf. gebraucht, wenn man antwortete, z. Ex.: *da mi a le slaap*, ich schlief; *da mi a le see em*, ich sagte ihm. Dieses *le* wurde auch in der 2ten und 3ten Person in dem Praet. Imperf. gebraucht, wann man sich um etwas befragte und *da* brauchte [3]), z. Ex.: *Da joe al le slaa em*, schlagst du ihn? *Da sender a le visch*, fischten sie? u. s. w. Heut zu Tage aber findet man dieses *le* in Schriften äusserst selten (ausser

---

1) Zie b. v. Torrend, § 892.

2) Torrend, § 873 over het „auxiliary" *a*, § 965 over *ka*, § 12 over *sa*.

3) Zie hieronder, § 70.

in den alten) und im Reden ist nun das *lo* mehr gebräuchlich als *le*, und liesse sich am besten mit dem Englischen *do* und *did*, oder mit dem altdeutschen *thue*, *that* erklären, z. Ex.: *Em lo kom*, er kommt, er thut kommen; *mi lo skriev*, ich schreibe, ich thue schreiben, ich bin im schreiben."

In overeenstemming met deze mededelingen vindt men in de oudste teksten, dus bij Oldendorp en in de G. D., *le*; in 't laatste werk staat bij dit woord alleen dat het „in 't Kreools meestal gebruikelik is 't woord *le* vóór 't praesens te plaatsen." Bij Van Name en in de T. P. vindt men alleen *lo;* de bijbelvertalingen hebben noch *le* noch *lo*, maar voor 't praesens alleen het werkwoord.

In geen van onze teksten vindt men *le* regelmatig gebruikt, zelfs niet in de meerderheid der gevallen; dit geldt ook van de G. D. Te vergeefs heb ik gezocht naar een reden waarom *le* soms gezet en meestal weggelaten wordt. Verschil tussen transitieve en intransitieve werkwoorden, gelijk 't Negerfrans der Antillen bij een dergelijke konstruktie maakt [1]), viel niet waar te nemen; ook de verklaring van de G. H., die blijkbaar in 't gebruik een streven om met nadruk te spreken ziet naast de wens om een begrip als duratief uittedrukken, past niet voor alle gevallen, al kon zij dikwels worden aangewend [2]). Het is mogelik dat oorspronkelik *le* elk werkwoord dat de tegenw. tijd aanduidde placht te vergezellen, en dat dit gebruik aan 't uitsterven was reeds in de tijd waarin de oudste teksten zijn opgesteld.

Nog moeiliker wordt de bepaling der eigenlike kracht van *le* indien men, gelijk Van Name doet, het met *lo* identificeert, daar dit *lo* ook gebruikt wordt om het op handen zijnde futurum aan te wijzen. Tegen deze identificatie van *le* en *lo* pleit al dadelik de vorm, daar *lo* ongetwijfeld het Nederlandse woord *lopen (loop)* is, en 't zeer onwaarschijnlik moet heten dat daarvan de *oudere* Kreoolse vorm *le* geweest zou zijn. Ik meen dan ook dat men de twee vormen moet scheiden. *Le* is 't oorspronkelike

---

[1]) Poyen—Bellisle, § 93—116.

[2]) Zoo vindt men in de G. D. blz. 46 vlg. een theologiese uiteenzetting van de Drieënheid waarbij de spreker zich voortdurend van *le* bedient om de doorlopende eigenschappen en daden van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest te vermelden. Zie aldaar, blz. 56, 73, 77.

teken van 't praesens (misschien afgeleid uit *leggen?* [1]); *lo* is 't partikel dat het ophanden zijnde futurum aanduidt en, bij 't in onbruik geraken van *le*, een deel van zijn funktie, n.l. de duratieve, heeft overgenomen. Zo leest men in de T. P.: *Huso die beest lo kom an?* (Hoe gedijt het vee?). De vereniging van de twee funkties is mogelik geweest omdat men in *lo* steeds gevoeld heeft het woord waarvan het de verkorting is, n.l. *lopen* (niet slechts = *courir, laufen*, maar, evenals in 't Afrikaans en in 't Hollands = *gaan*). In de G. D. (blz. 55) vindt men b.v. *mie ha loop lej neer for lo slaep gue laet* (ik ging heel laat liggen om te *gaan* slapen). Bij T. P. staat ook de verdubbelde vorm van *lo* met soortgelijke, versterkte betekenis: *mi lolo na taphus* (ik loop-loop, of ik ga gauw, d. w. z. onmiddellik, naar stad), *mi lolo suk stekki sowed gut* (ik ben aan 't halen, ga of zal halen een stuk pekelvlees). Uit dergelijke voorbeelden blijkt tevens hoe nauw aan elkander grenzen de aanwijzing van een handeling die bezig is te geschieden en een die onmiddellik zal plaats hebben.

't Meer verwijderde futurum wordt aangeduid door *sal*, 't Nederl. *zal*. Magens heeft het verschil tussen *lo* en *sal* wel gevoeld, want hij onderscheidt in zijn spraakkunst (blz. 19) *for lo vervolg* (til at forfölge) wat hij 't gerundium noemt van *for sa vervolg* (at skulle forfölge).

Ook het Papiements drukt het futurum uit door middel van het partikel *lo*, waarin Jesurun (*Verslag Gesch. Gen.* I, blz. 106), gelijk vóór hem reeds Schuchardt (*Kreol. Stud.* I, blz. 25), het Portugese *logo* (aanstonds, dadelik), dat in meer dan één Kreoolse taal het teken van het futurum is geworden [2]), herkend heeft. Schuchardt oppert het denkbeeld dat ook 't Negerhollandse *lo* (door hem uit de T. P. gekend) dit Curaçaose woord is; om tweeërlei redenen kan ik dit niet geloven: in de eerste en voornaamste plaats pleit er m. i. tegen dat de betekenis *lopen* in *lo* heeft stand gehouden, en ten tweede wordt in het Papiements het futurum anders gekonstrueerd. Daar staat n.l. *lo* vóór het persoonl. voornw.: *lo mi bini*, ik zal komen. Deze wijziging in de konstruktie zou echter geen

---

[1]) Men denke aan de spreekwijzen *leg niet te zaniken, te malen* enz.
[2]) Zie *Het Afrikaansch*, blz. 52; *Delgado*, blz. 41 en *Kreol. Stud.* I blz. 26.

bezwaar zijn om 't Negerhollandse *lo* direkt uit 't Negerportugees af te leiden, want daarin, gelijk in 't Maleisportugees, staat *lo* achter 't persoonl. voornaamw. Doch 't eerst genoemde argument blijft afdoende er tegen.

§ 59. Het partikel *ha* der Denen en *a* der Duitsers en van Camps dient om een handeling aan te duiden die in 't verleden plaats vond. Van Name ziet er in „a weakened form of *hebben* (Creole *ha*)", doch m. i. ten onrechte. In 't Negerhollands is ons „hebben" *ha(b)*, maar de klinker in dit woord wijst reeds op buitenlandse oorsprong; het is stellig het Spaanse *haber*, in 't Papiements *a* (insgelijks het teken van de verleden tijd, schoon met een andere nuance) geworden. Het Negerhollands heeft *a* zeker aan 't Negerspaans te danken. Over de vorm met *h* zie men § 4.

§ 60. Door *ka* wordt een handeling aangeduid die in 't verleden is voltooid. De Deense teksten ('t werk van mensen wier moedertaal het Kreools was!) tonen dat duideliker dan de Duitse, die dikwels *a* hebben waar de eerstgenoemden *ka* gebruiken.

Oldendorp zegt (blz. 430): „für *ben*, *seyn*, ist es sehr gewöhnlich *ka* zu brauchen. Z. B. *mi ka moe*, anstatt *mi ben moe*". Deze funktie van *ka* is af te leiden uit de betekenis van een in 't verleden tot stand gekomen handeling, waarvan een toestand in 't heden het gevolg is (Grieks perfektum); men dient daarbij in 't oog te houden dat in 't Kreools elk woord als verbaalbegrip opgevat kan worden. Wanneer men dus leest *die pampuen no ka rip* (T. P. blz. 138), *die vier ka yt* (G. D. blz. 35), *hem ha hoppo* (op, G. D. blz. 52), dan heeft men 't recht *rip*, *yt*, *hoppo* weertegeven door *rijpen*, *uitgaan*, *opstaan* (de pompoen *is niet tot rijpheid gekomen* of *is niet rijp*). Op die wijze is *ka* gelijk van betekenis geworden met *is*, ook waar 't niet zeker is dat men in 't woord dat er op volgde een verbaal begrip heeft gevoeld. B.v.: *als volk ka quaet na ju* (als men boos op je is, G. D. blz. 35).

Reeds is er op gewezen dat waar wij een passieve vorm gebruiken het Kreools òf de gehele zin omzet òf eenvoudig het werkwoord onveranderd op zijn plaats laat (zie hierboven, blz. 102). Dit laatste geschiedt bij voorkeur in konstrukties met *ka;* de aanleiding is ongetwijfeld dat *ka* de betekenis van *is* heeft gekregen, waarbij dan het werkwoord, als predikaatsbepaling, aktief of passief kan staan. Derhalve leest men: *die*

strikkie no ka maek fraej (de strik is niet goed gemaakt, G. D. blz. 78), *die boterham sender no ka snie?* (Zijn de boterhammen niet gesneden?, G. D. blz. 66), *als ju ka nooj* (indien gij uitgenodigd zijt, N. T. D. Luc. 14, 10). Indien woorden buiten het zinsverband konden voorkomen, zou dit gebruik natuurlik tot verwarring aanleiding kunnen geven. Het laatstgenoemde voorbeeld is in dit opzicht leerzaam. In Luc. 14, 8 en 9 komt *ka nooj*, dat in vers 10 *uitgenodigd zijn* betekent, in de zin van *uitgenodigd hebben* voor, ja in 't zelfde vers (n.l. Luc. 14, 10) leest men de beide betekenissen: *als ju ka nooj, loop sit na molee* (ga aan 't benedeneind zitten), *dat als hem kom die ka nooj ju, hem sal seg na ju: vriend! sit meer hoog na bobo.* De Herrnhutters, die veel schoolser waren dan Magens, hebben met de gewone vrees voor onduidelikheid van schoolmeesters, dit vers aldus vertaald: *wanneer joe word genooit soo loop hen en set joe na die laatste plaats, voor dat wanneer em kom die ka nooj em kan see na joe: Vriend, set meer hoog nabovo.* Dit is duideliker... voor ons! Of het dat ook voor de negers was, is zeer de vraag [1]).

Over de oorsprong van *ka* is Van Name in twijfel; hij zegt (blz. 162): „it is perhaps for *gehad*, *g* being made surd by the following *h*; possibly from *kom* (komen), the Creole representative of *worden*, or from *kaba* (Spanish *acabar*), which both as a verb „to finish" and an adverb „already" has found its way into all the Creole dialects." Het kan, meen ik, niet betwijfeld worden dat Van Name's derde onderstelling de juiste is. *Kaba* komt in onze teksten herhaaldelik voor in de betekenis *gedaan, op, af*, naar 't zinsverband met of zonder verbaal begrip verbonden. *Wen regen kaba* (als de regen opgehouden heeft, T. P. blz. 135), *die ka kabae* ('t is op, n.l. 't vlees, G. D. blz. 56, vgl. ibidem blz. 75: *neen, die ka kabae*), *die kawai ka saddel kaba* ('t paard is al gezadeld, G. H. blz. 99), *mi ka see joe mi gedachten en soo kabaa* (ik heb je mijn mening gezegd, en daarmee uit! G. H. blz. 99).

Een partikel uit *kaba* (van *acabar*, eindigen, voltooien) ontstaan, kan zeker uitmuntend dienst doen om het resultaat van

---

[1]) De plaatsing van *ju* achter het werkwoord hief voor hen alle dubbelzinnigheid op. (Zie hierachter, blz. 118).

een handeling aan te duiden. De oorsprong van *ka* was echter in het bewustzijn der sprekenden niet levendig meer, van daar zinswendingen als *ka kaba.*

In 't Negerfrans der Antillen komt ook *ka* voor, en wel als partikel dat bij de werkwoorden uitdrukt: „la continuation de l'action" (Poyen-Bellisle, blz. 41; St. Quentin, blz. 136, 192, 193), „a repeated and habitual as well as progressive action", „it is used not only where a present or imperfect is required, but in the statement of general truths, proverbs and the like" (Van Name, blz. 143). Het is duidelik dat dit partikel naar zijn funktie aan 't Negerhollandse verwant is; ik meen dat het dit ook is naar zijn oorsprong, want de opgesomde betekenissen zijn 't best in overeenstemming te brengen met de afleiding uit *acabar*. Poyen-Bellisle (blz. 41) gelooft echter dat dit *ka* 't Portugese *ca* (hier) is dat Schuchardt heeft teruggevonden als partikel bij 't werkwoord in 't Kreools van Annobom (Goudkust); 't gebruik is echter, naar de korte bij Schuchardt (*Kreol. Stud.* VII, blz. 24 vlg.) gepubliceerde teksten te oordelen, anders dan in 't Amerikaanse Kreools. Hetzelfde Portugese *ca* nu, zou, naar Schuchardt aarzelend oppert (*Kreol. Stud.* I, blz. 25), ook in 't Negerhollandse *ka* kunnen schuilen. Om de bovengenoemde redenen acht ik evenwel afleiding uit *kaba* waarschijnliker en ik geloof dat Schuchardt, die slechts over de T. P. had te beschikken, na kennismaking met de teksten mij dit zal toegeven [1]).

Ter bevestiging van de besproken etymologie kan nog dienen dat het Franskreools van 't eiland Mauritius een soortgelijk middel heeft om een in 't verleden voltooide handeling aan te duiden, n.l. door 't partikel *fine* (van *finir*). B.v. *mo fine çanté* (j'ai chanté, Baissac, blz. 26). Ook hier wordt het partikel verbonden met 't werkwoord waarvan 't afstamt: *lhére mo va fine fini causé* (quand, l'heure que, j'aurai fini de parler); dit is volkomen parallel met *ka kaba.*

---

[1]) Ik zou willen vragen of het Annobomse *ga*, indien dit werkelik uit *ca* is ontstaan (*Kreol. Stud.* VII, blz 12, 25), niet insgelijks van *acabar*, natuurlik van 't Portugese *acabar*, moet afgeleid worden. In het Maleis-Portugees van Tugu (*Kreol. Stud.* IX, blz. 101) is 't plusquampf. van *faay* (doen), *eo ja cawa fajie*; dit *cawa*, en misschien ook het Annobomse *aca*, is een tussenvorm die de overgang van *acabar* tot *ca* zeer aanschouwelik maakt. *Kaba* in het Negerengels is waarschijnlik ook van Portugese, niet van Spaanse oorsprong.

§ 61. In theorie kan men door kombinatie van *(h)a* met *ka* en met *sa(l)* een reeks samengestelde tijden vormen, die dan ook in de G. D. en de G. H. zijn opgegeven, doch in de teksten, vooral in de gesprekken en spreekwoorden, zelden of nooit voorkomen.

De voorwaardelike wijs kan, behalve door *(h)a sal*, ook door *(h)a* alleen, dus door een eenvoudige verleden tijd, worden weergegeven.

§ 62. Het verbum substantivum heeft twee vormen: *bin (ben)*, en, in alle vormen die met partikels verbonden worden benevens in de gebiedende wijs, *wees*. In de T. P. is 't Engelse *be*, naast *bin*, opgekomen.

Van Name (blz. 162) zegt dat in 't praesens ook *mi* en *na* gebruikt worden: *Mi* en *na* zijn volgens hem „apparently corruptions of *bin*, arising from indistinct prononciation, but the three forms are not used indifferently; thus to the question *Wie die bin da?* (who is there), the answer is *na mi* (it is I); *mi mi fraai* „I am well" etc." In de spraakkunsten heb ik niets van dit gebruik gevonden en evenmin in de teksten; ik geloof dat Van Name de mededeling van zijn zegsman Camps hier niet goed heeft begrepen; zijn etymologiese verklaring schijnt mij geheel en al onaannemelik.

In *„mi mi fraai"* zie ik eenvoudig herhaling van *mi* (ik) en weglating van de copula [1]).

Na kan, dunkt me, niet anders zijn dan een woord dat de betekenis heeft van 't fr. *voici*, dus *na mi* zou overeenkomen met *me voici!* Dit *na* vind ik alleen in de T. P. (blz. 135): *na guj hart mak cabrita sji gat bin nabitti* en *na groot geest mak crabbo no ha kop*. Was dit *na* een voorzetsel dan moesten (afgescheiden van de gewrongen betekenis van *mak*) volgens de Kreoolse syntaxis *cabrita* en *crabbo*, als onder-

---

[1]) Bij Pontoppidan is in *pad mi long*, volgens de vertaling van de schrijver (mein Weg ist weit) *mi* een voornaamwoord. De copula is dus weggelaten. Achteraanplaatsing van het bezitt. voornaamw. komt echter in 't Negerhollands niet voor; misschien moet men vertalen: der Weg ist mir weit.

Volgens Poyen-Bellisle (blz. 48) is *mi* in 't Negerfrans der Antillen = *voilà*, en is 't woord van Portugese oorsprong (zijn verwijzing naar Coelho klopt niet). Ik ken geen ander Portugees woord dat in aanmerking komt dan 't pronomen van de eerste persoon.

werpen, vóór het werkwoord staan. Men behoort dus *na* op te vatten als een woord dat het onderwerp *guj hart*, *groot geest* scherper laat uitkomen, dus zo iets als ons *kijk!* of 't Eng. *lo!* Ik heb de interpunktie van Pontoppidan echter niet willen veranderen en daarom in de bloemlezing *na* in deze zinnen onvertaald gelaten.

Van *mi* en *na* als verbum substantivum kan men dus eigenlik niet spreken. Evengoed zou men *da* zo kunnen beschouwen in een zin als *da ju gelt* (ziehier je geld, G. D. blz. 60) of *wat mie ka praet van ons bierman, da for skeer gek alleen* (wat ik gezegd heb van onze buurman *was* alleen om te schertsen); ook hier is de copula weggelaten. Over *da* vgl. § 70 [1]).

De oorspronkelike betekenis van *na* is niet te bepalen. *Na* in de zin van *ziedaar* komt in verschillende talen voor, o. a. in alle Balkantalen; het is misschien een reflexuiting van verrassing en als zodanig behorende tot de internationale taal der gehele mensheid.

§ 63. Het is een eigenschap van elke volkstaal dat voorzetsels, bij- en voegwoorden, in 't algemeen de woorden die niet de begrippen zelf uitdrukken maar de verhouding waarin zij tot elkander staan, door uitvoerige, dikwels pleonastiese vormen worden weergegeven. Deze eigenschap gaat gepaard met, en is gedeeltelik een gevolg van, het verwaarlozen der vormveranderingen in de zelfstandige naamwoorden en werkwoorden; de onderscheiding van personen en naamvallen knoopt zich niet vast aan de woorden zelf, maar de nadruk wordt gelegd op persoons-, plaats- en tijdsbepaling door zelfstandige termen.

Wat het Kreools betreft, wordt deze waarneming van algemene aard verklaard door de scherpe zintuigen der onbeschaafde volken en hun gering vermogen om afgetrokken begrippen zich voor te stellen. De negertalen drukken dientengevolge allerlei verhoudingen die wij met één algemeen woord aanduiden of ook wel niet aangeven, nauwkeurig uit. „Das Denken des

---

[1]) Ook in 't Negerengels kan *da* schijnbaar „zijn" betekenen, vooral in spreekwoorden, b.v. in de verzameling van Wullschlägel N°. 5, 68, 77; maar een zin als *Ja, da Tatta dee Gado* (Ja, de Vader is God) uit de *Christelijke Leer ten dienste der R. C. Jeugd* (Paramaribo, 1855, blz. 2) toont dat *dee* 't verbum substantivum is en *da* een bijwoord.

Westafrikaners, zegt Henrici [1]), bewegt sich fortdauernd innerhalb der Gegensätze *innen* und *aussen*." Ook heeft alle Kreools een sterke neiging om met nadruk te spreken; vandaar verdubbeling en verlenging der vormen en voorkeur voor omschrijvingen met *niet (niet een man, niet een goed* voor *niemand* en *niets)* want „der negative Ausdruck ist von grösserem Gewicht als der positive" [2]). De eigenaardigheden die wij bij alle minder beschaafde sprekers kunnen opmerken, komen in de talen die onder de invloed van kleurlingen gekomen zijn, veel sterker aan den dag.

De spraakkunst van Magens (blz. 25—33) geeft een lange lijst van bijwoorden, voorzetsels en voegwoorden, waarvan vele zulke eigenaardige, versterkte vormen vertonen. De schrijvers der Duitse spraakkunst hebben die lijst overgenomen, hoewel zij getuigen dat vele van die woorden in de geschriften der Moraviese broeders niet algemeen gebruikelik zijn; ook vestigen zij de aandacht op de afwijkende schrijfwijze, die zij echter in dit hoofdstuk grotendeels van hun Deens voorbeeld hebben overgenomen.

Ik zal hier van deze lijst alleen de woorden meedelen die afwijken van de overeenkomstige woorden in het beschaafde Nederlands, of die de besproken woordvorming duidelik aantonen. Gemakshalve behoud ik de indeling van Magens, hoewel de schrijver zelf op de gebreken daarvan wijst; inderdaad haspelt hij bijwoorden en voorzetsels telkens dooreen. Enkele woorden die ik in de teksten vond heb ik bij dit lijstje gevoegd.

§ 64. a. Bijwoorden van plaats. Naast *wae, dae, hie* staat *waeso, daeso, hieso;* ook in 't gemeenzame Nederlands kan op de woorden *waar, daar* en *hier* in 't biezonder de aandacht gevestigd worden door er *zo* achter te voegen. In 't Negerhollands is die achtervoeging bijna regel geworden, overeenkomstig de Kreoolse neiging tot emfase.

Anderplek (elders); *na aster, na onder, na middel onder, na bobo, na voor, na bittie, na binne, na molee* (achter, onder, tussen, boven, vóór, buiten, binnen, beneden); *na die plek, na som plek, na niet een plek, na overal* (dáár, ergens, nergens, overal).

---

[1]) Henrici, blz. 38.
[2]) Schuchardt, *Kreol. Stud.* IV, blz. 35.

In het Nederlands wordt, sedert eeuwen, alleen *na* gezegd; *naar* behoorde reeds in de Middeleeuwen alleen tot de schrijftaal, met die vorm behoeft men dus in het Kreools geen rekening te houden. *Na* (Lat. *post*) wordt weergegeven door *aster* (achter), b. v. *sender a kom aster em,* zij kwamen na hem; ook drukt *aster* ons *nadat* uit: *aster hem ha ka vergaeder die hoogpriesters* (nadat hij had bijeengeroepen, N. T. D. Mth. 2, 4).

Het Nederlandse *na* heeft een zeer uitgebreide betekenis gekregen; ik ontleen enige voorbeelden aan de G. H. (blz. 69 vlg.) die dit duidelik maken: *em a see na mi* (hij sprak tegen mij), *em no ben na hoes* (hij is niet thuis), *no stoot na die glas* (stoot niet tegen 't glas), *na een hoor nabinne en na die ander ut* ('t ene oor in en 't andere uit), *na Kreol taal* (in 't Kreools, dus niet *volgens* of *uit* het Kreools), *pien na kop* (pijn in 't hoofd). *Na* als plaatsbepalend woord bij uitnemendheid heeft een algemene, en daardoor vage zin; als dan ook de plaatselike betrekking zuiver wordt weergegeven wordt *na* gaarne gepreciseerd en men zegt *na aster, na binne, na bobo* enz. Van daar *pien na kop,* maar *em bin nabinne die hoes,* hij is in 't huis (tegenover *na hoes,* thuis; ons *in* is verdwenen). *Em ka dood voor ons* betekent: hij is voor ons, ter wille van ons, gestorven, maar *em ka dood na voor ons* zou wezen: hij is vóór onze ogen gestorven.

Het afwijkend en uitgebreid gebruik van *na* doet Schuchardt (*Kreol. Stud.* I, blz. 28) aan invloed van 't Portugeeskreoolse *na* denken, dat ook in 't Negerengels en Papiements in dezelfde betekenis voorkomt. Daar 't mij onwaarschijnlik dunkt dat in 't Papiements *na* van Hollandse oorsprong zou zijn, gelijk Van Name (blz. 158) meent, en ik evenmin kan geloven dat 't Negerspaanse en Negerhollandse woord niets met elkaar zouden gemeen hebben, acht ik zulk een vermenging van ons *na* met het Portugeeskreoolse woord zeer aannemelik.

Voor *te* in *te paard, te voet* zegt men in het Negerhollands *mee* (met), b.v. *mi sal loop mee voet, mee kawai,* maar ook *na vut* (N. T. D. Mth. 14, 13).

b. bijwoorden van tijd. *Nue* en *nueso* (nu), *nunue, bambaj* (dadelik), *partierees* [1]) (somtijds), *elk dag* (dageliks), *vruvrue*

---

[1]) Zie de etymologie in het glossarium.

('s morgens), *na haen kraj*, *dagbreek* (heel vroeg), *gesterdag* (gisteren), *nogal* (nog), *morg die dag* of *morg self* (bepaald morgen, morgen aan den dag), *voor voor* (te voren), *nunuso* (zo even), *betit en onbetit* (bij tijd en ontijde), *na tid vor kom* (mettertijd), *nooit niet leevendag*, *no leevendag*, *leevendag niet* [1]), *gue gau*, *gau gau* (spoedig), *altemets* (altemet, soms).

c. bijwoorden van getal en hoeveelheid. *Mussie* [2]) veel, *makander* (tezamen), *soso* (tamelik), *almael gut* (alles te zamen), *stompie* (kort), *heel heel*, *heet heet* (geheel).

d. *bijwoorden van hoedanigheid*. *Fraej* (goed, in zeer uitgebreide zin), *asterant* (brutaal, astrant), *voor soso* (te vergeefs), *waer waer* (stellig), *gue* (zeer), *swaarlik* (met moeite).

e. vragende bijwoorden. *Wa* of *wagut* (wat), *wamaek*, *wagut maek*, *wat for due*, *voor wa gut* (waarom).

f. bijwoorden van gelijkheid en ongelijkheid. *Vanglik*, *ookal* (eveneens), *onosoo* (anders, lett. of niet zo).

g. bijwoorden van benadering. *Bambaj* (haast, bijna), *beetje mankeer* (bijna).

h. bijwoorden van bevestiging, ontkenning en twijfel. *Da* (daar, zie § 70), *no* (niet; in 't eigenl. Kreools komt ons *niet* alleen voor in samenstellingen als *niet een goed*, *niet een volk* enz.), *meskien* (misschien), *kan wees* (mogelik).

i. redegevende bijwoorden. *Diemaek*, *dadimaek* (daarom), *fordimaek*, *voor door* (omdat).

k. aansporende bijwoorden. *Da fraej* (goed zo), *da sut* (bravo).

l. rangschikkende bijwoorden. *Kabae* (op, ten einde).

§ 65. Van de voegwoorden teken ik alleen aan *biealdien* en *nademael* (die wij tans alleen kennen als boekewoorden), en *maskie* [3]) (hoewel). Het onzekerheid uitdrukkende *of* wordt vervangen door *as* (als): *kik as mi hab tschikki* (zie of ik een *tschikki*, insekt, in mijn voet heb).

In plaats van *om* gebruikt men *voor* in zinnen als *mi bed joe voor een beetje brood*, *em vraag voor joe* (hij vraagt naar je), *em no keer voor mi* (hij geeft niet om mij), *ons traan*

---

[1]) Men vergelijke in 't Afrikaans uitdrukkingen als *famelewese dage* (*Het Afrikaansch*, blz. 135).

[2]) Zie de etymologie in het glossarium.

[3]) Zie 't glossarium; niet te verwarren met het Deense *maaskee* (misschien).

voor em (wij schreien om hem, d. i. wij verlangen vurig hem te bezitten; al deze voorbeelden vindt men in G. H. blz. 72). Dit gebruik kan een Anglicisme zijn. Men vergl. *I ask for bread, he asks for you, he does not care for me, we weep for him.*

Om het doel aan te duiden laat men *voor* aan het werkwoord voorafgaan, waar men in 't Nederlands zich bedient van *om.... te* of van een afhankelike zin. B.v. *Ons ka kom for bid hem an* (we zijn gekomen om hem te aanbidden); *mi ka see em voor bring die kawai* (ik heb hem bevolen om 't paard te brengen); *die sal wees hard voor joe for skop tegen die steekel; maak vor kom gesond*, zorg dat je gezond wordt.

Dit *voor* staat ook in gevallen waarin wij *te* of enkel het werkwoord zetten, b.v. *niet een ha derv for vraeg em meer* (niemand durfde hem meer te vragen), *sender ha begin vor wees vrolik* (zij begonnen vrolik te zijn).

In een oudere periode van 't Engels werd ook in die taal *for* vóór 't werkwoord geplaatst op dergelijke wijze; tans is dit gebruik tot de platte of zeer gemeenzame taal beperkt.

D. De samenstelling van de zin.

§ 66. In 't Kreools worden woorden die met weinig nadruk worden uitgesproken met wegvallen bedreigd. Door 't Negerhollands wordt deze waarheid ten opzichte van meer dan een woordsoort bevestigd.

Het lidwoord verdwijnt wanneer het in onbepaalde, algemene zin gebruikt wordt, en dus weinig klemtoon heeft. B. v. *Blau diffie seg: wen regen kaba, mi sal bau mi eigen hus* (T. P. blz. 135); *pampuen no kan parie kalbas* (G. D. blz. 34), maar *die pampun no ka rip mungal* (T. P.), omdat hier niet, gelijk in spreekwoorden het geval is, aan alle pompoenen gedacht wordt, maar er van bepaalde vruchten sprake is. Men vergelijke verder: *wat God ka voeg teesamen malkander, mens no sal skej* (N. T. D. Mrcs. 10, 9; twee verzen vroeger staat, in bepaalde zin gebruikt, *die mens*; ook N. T. Luc. 6, 44; 2, 7) enz. enz. In uitdrukkingen als *beetje* (*ju no wil sit beetje*, G. D. blz. 54) is het Nederlandse zelfstandig naamw. geheel tot bijwoord geworden.

Ook 't Afrikaans heeft dikwels het lidwoord niet waar wij het gebruiken. In de taal der beschaafden moet hier zeker aan invloed van 't Engels gedacht worden, doch dat deze faktor niet de voornaamste is blijkt uit de taal der kleurlingen, die 't allermeest het lidwoord weglaten (vgl. *Het Afrikaansch*, blz. 129, 130). In diereverhalen leest men, even als in de straks aangehaalde Kreoolse spreekwoorden, van *Wolf deur jakhals gefop*, van *Jakhals, duifi en bobbejaan* enz.; *mens sou sê* voor *een mens zou zeggen* is algemeen.

§ 67. Ook 't weglaten van 't voegwoord *dat* in zinnen als *maak joe kom klaar, mie sal wies jender die no sal loop soo* (ik zal u tonen *dat* dit niet zo zal gaan, G. H. 77), is aan dezelfde verwaarlozing van 't minder nadrukkelike toe te schrijven. Zulk een weglating heeft dan weer bevorderd dat zinswendingen als *die maek* (b. v. in *die maek em ben asserant*, eig. dit maakt dat hij brutaal is) als één woord gevoeld werden en *diemaek* volkomen gelijk werd aan ons *want*. Zó geheel werd de uitdrukking tot één woord, dat men het versterkte, gelijk men elk ander bijwoord deed, en dus sprak van *fordiemaek* in precies dezelfde betekenis.

§ 68. Het betrekkelik voornaamw. wordt insgelijks, en als gevolg van dezelfde neiging, dikwels weggelaten. *Die best kabritta mi hab* (de beste geit die ik heb), *joe ka jeet van die vrucht mie a see joe no moet jeet* (van de vrucht *waarvan* ik gezegd heb *dat* gij niet moet eten, G. H. blz. 23).

Het betrekk. voornaamw. kan, voor zover mijn waarneming reikt, alleen wegvallen wanneer het niet het onderwerp is van de afhankelike zin en deze de betekenis van het antecedent beperkt, dus onder dezelfde omstandigheden waarin 't Deens en Engels (restrictive pronoun) het betrekkelik voornaamw. weg kan laten. Toch geloof ik niet dat men hier aan invloed van een vreemde taal moet denken; het verschijnsel ligt geheel in de aard van het Kreools (vgl. *St. Quentin*, blz. 123).

§ 69. De copula wordt als iets bij uitstek ondergeschikts voor 't redeverband in 't Kreools, gelijk in zovele talen (ook Europese), gaarne weggelaten (vgl. § 62). Maar ook andere licht te missen werkwoorden ontbreken wel eens; b.v. *pobre folluk no fo ha hart bran* (arme mensen niet te hebben een hart dat brandt), *wanneer de wind ris, dan ju fo kik hundu*

sji gat (dan jij te kijken 't achterste van de kip, T. P. blz. 135).

Verder kan men wijzen op losse verbindingen als *crabbo no wander, him no kom fet* (als de krab niet rondloopt, wordt hij niet vet, T. P. blz. 135).

§ 70. Gelijk woorden met weinig betekenis wegvallen, zo worden sterk geaksentueerde begrippen graag ook uiterlik onderscheiden. Het eenvoudigste middel daartoe is wel zulk een woord twee keer te noemen. B.v. *breek sender ka breek* (ze zijn helemaal stuk, G. D. blz. 61), *loop mie le loop* (ik ga al), *slaep mie ka slaep* (ik heb werkelik geslapen). Hetzelfde gebruik is in 't Afrikaans bekend, b.v. *kom sal hij kom* voor „hij zal zeker komen" (*Het Afrikaansch*, blz. 117). Het essentiële woord wordt in beide gevallen prolepties gezet om er dadelik de aandacht op te vestigen [1]).

Een ander middel om te versterken is het voorop zetten van het woord *da*, ongetwijfeld in zijn oorsprong het Hollandse *daar*. Het geeft niet aan één woord meer nadruk, maar aan een gehele gedachte. Bij vragen wordt het veel gebruikt en dan in 't antwoord herhaald; b.v. *Da wie bin daeso?* (Wie is daar?) *Da mie vrou bin daeso* (Mijn vrouw is daar).

§ 71. De volgorde der woorden in de zin is zeer streng; wie er van zou willen afwijken, zou iets geheel anders zeggen dan hij bedoelt. De Herrnhutters hebben daarom zelfs in hun berijmde vertalingen steeds zo veel mogelik zich gehouden aan de juiste volgorde, hoeveel vrijheden en Hollandismen of Germanismen zij zich ook veroorloofden in woordekeus of morfologie. Zij hadden door ervaring geleerd dat juiste konstruktie essentiëler is dan nauwkeurigheid in 't weergeven der vormen. In

---

[1]) Dit gebruik is volstrekt niet uitsluitend Kreools, maar aan zeer veel volkstalen eigen. In het *Zeitschrift f. deutsche Philologie*, deel XXXVI (1904), blz. 264, komt Landau er tegen op dat men in het *Judendeutsch* „verstärkung des verbum finitum durch den vorangestellten infinitiv" een Hebraïsme noemt, want, zegt hij, dit verschijnsel is niet alleen eigen aan 't Hebreeuws en zeer gewoon in 't Pools, maar het komt ook voor in het Duits. Hij geeft daarvan talrijke voorbeelden, waarvan ik hier alleen aanhaal het Berlijnse *kriejen krigt er nischt* (hij krijgt niemendal). Men zie ook de Bo (blz. 458), die insgelijks verschillende voorbeelden opsomt, o. a. *het regende gedurig regenen, het vroos onzeggelijk vriezen,* waarbij niet in prolepsis, maar in herhaling het middel tot vermeerdering van nadruk wordt gevonden.

hun spraakkunst wordt uitvoerig gehandeld „von der Ordnung die Worte eines Satzes hinter einander zu setzen" (blz. 82—93). Ik deel daarvan mee 't geen voor ons, als afwijkend ook van 't Nederlands taaleigen, opmerkelik is; als men 't overtollige — en dat is het meeste — weglaat, is het gebruik onder een paar regels te brengen:

a. Hoofdzaak is dat het onderwerp vóór het werkwoord komt. *Die man die ka kik ons* betekent „de man die ons gezien heeft", *die man die ons ka kik* is „de man die wij gezien hebben". Het voorwerp kan wel vóór 't werkwoord staan, maar moet dan ook vóór 't onderwerp staan, dus, als 't ware prolepties, aan 't begin van de zin. B.v. *een sellie ha slaeg, maer een ander sellie ha maek dood, maer die derde sellie ha steenig* (een sloegen ze, een andere doden ze, een derde steenigden ze, N. T. D. Mth. 21, 35). Deze konstruktie komt alleen in de meer literaire teksten voor; ik weet niet of ze wel tot de levende taal behoorde, maar tegen 't hoofdbeginsel van de Kreoolse syntaxis strijdt ze niet.

Van de hier aangegeven volgorde wordt nooit afgeweken; inversie heeft dus niet plaats, zelfs niet in vragende zinnen; b. v.: *voor wat joe loop wee?* (waarom ga je weg?). In deze zin is 't vragende karakter nog uitgedrukt door 't bijwoord, maar ook waar een dergelijk woord ontbreekt, blijft de volgorde ongerept. *Joe kik die vrouw* kan betekenen „je ziet de vrouw" en „zie je de vrouw?" Verhoging van de stem aan 't slot moet hier de bedoeling uitdrukken.

Somtijds wordt een vraag ingeleid door 't aandacht vragend *da* (zie § 70), dat dan bij 't antwoord herhaald wordt. Volgens de G. H. (blz. 92) kan men nog 't vragend karakter duideliker doen uitkomen door *dan* achter het werkwoord te plaatsen, b. v. *Joe kik dan deese vrouw?* In de teksten heb ik geen bevestiging van deze mededeling gevonden.

b. De woorden die de aard van de handeling bepalen staan onveranderlik vlak vóór het als werkwoord fungerend woord, derhalve in de eerste plaats de partikels (*h*)*a, ka, lo, sa*(*l*), de hulpwoorden *wil, kan, moet* enz. en ook *no*, niet. Zij zijn onafscheidelik met het werkwoord verbonden; *no* vormt als 't ware een nieuw, negatief begrip van 't werkwoord, vermeerderd met het woord dat het nader bepaalt. Vele Afrikaanse talen

hebben afzonderlike vormen voor ontkennende werkwoorden; 't lag dus in 't taalgevoel der negers om niet ergens een ontkennend woord te plaatsen, maar, analoog met hun partikels, 't gehele verbale begrip als negatief te karakteriseren. Ook hier is 't weer de „innere Sprachform" die aan het vaderland der negers herinnert.

Ook sommige adverbia *kunnen* op die wijze tussen 't onderwerp en 't gezegde geplaatst worden, wanneer hun verband met de handeling duidelik in 't licht gesteld wordt; natuurlik mogen zij niet tussen 't partikel, 't hulpwoord of *no* en 't hoofdwerkwoord staan.

Een paar voorbeelden van deze vastheid in de volgorde zullen voldoende zijn. *Mie ka kik die vrouw; dietid mie ka kik die vrouw* (ik heb de vrouw gezien; toen ik de vrouw gezien heb); *mie no wil (kan, moet) jeet meer* (ik wil enz. niet meer eten); *die mens no sal leev van brood alleen* enz. Elke bladzijde van de bloemlezing doet soortgelijke voorbeelden aan de hand.

De G. H. (blz. 90) noemt als adverbia die ook vóór 't werkwoord staan *nooit, graag, swaarlik, quaalik, doch.* B. v.: *mi nooit ka kik die, mi graag sal doe die.* Deze zinnen herinneren aan 't Engelse gebruik om adverbia die een onbepaalde tijd aanduiden en adverbia van wijze vóór het werkwoord te plaatsen (I never did it, I easily saw it); toch is er van een Anglicisme geen sprake, want in samengestelde tijden wordt in 't Engels het tijdaanwijzend adverbium na 't eerste hulpwerkwoord geplaatst, en in 't tweede voorbeeld staat 't adverbium eenvoudig vooraan om niet tussen gezegde en voorwerp te komen: bij zinnen zonder voorwerp wordt het niet vóór 't werkwoord en achter het onderwerp geplaatst.

c. Nederlandse werkwoorden die met scheidbare voorzetsels zijn samengesteld hebben in 't Kreools *steeds* 't voorzetsel achter 't hoofdwoord. Dus: *mi sa due an mi rok* (ik zal mijn rok aandoen), *aster hem ha ka sit neer* (toen hij neergezeten was). Bij sommige woorden die in onze taal onscheidbaar zijn verbonden wordt dezelfde plaatsing waargenomen: *ons ka kom for bid hem an* (wij zijn gekomen om hem te aanbidden). *'t Lot werpen* (loten) vatten de Kreolen op als één woord; daarom staat (N. T. D. Joh. 19, 24) *no lastaen ons snie die*

na stik, maer gooj lot vor die van wie die sal wees. Vergelijk verder: *die stier em na si veld vor passop die verkens* (N. T. D, Luc. 15, 15), *soo dikwils mi dink op na jender* (N. T. H. Philipp. 1, 3).

§ 73. Periodes maken Kreoolssprekende mensen niet. De beschouwingen van de G. H., die tot allerlei biezonderheden afdalen, hebben alleen betrekking op de schrijftaal der bijbelvertaling; buiten de onverwrikbare regels die ik hierboven uit teksten heb opgemaakt, bestaat dezelfde vrijheid als in onze spreektaal.

Op een paar eigenaardigheden moet men nog letten. Geen onderscheid wordt gemaakt in de konstruktie van afhankelike zinnen en van hoofdzinnen en ook niet tussen onderschikkende en bijschikkende voegwoorden (*omdat* en *want* zijn beide *fordiemaek*); wanneer men dus zegt *mi verkoop die kawaj gauw* (ik verkoop het paard gauw) zal men ook, dezelfde gedachte voorwaardelik uitdrukkend, zeggen: *as mi verkoop die kawaj gauw.*

Gelijk alle volkstalen vertoont het Kreools een sterke voorkeur voor bijschikking door middel van een tweede hoofdzin boven onderschikking. Een goed voorbeeld geeft N. T. D. Math. 26, 15: *wat jullie wil giev mie, en mie sal verraedt hem na jender?*

V.

In de vorige hoofdstukken is herhaaldelik gewezen op punten van overeenkomst tussen het Negerhollands en het Afrikaans; het glossarium zal gelegenheid geven sommige van die parallellen ook in de woordeschat te volgen. Het zou misschien wel de moeite waard zijn de beide talen eens systematies en in alle onderdelen te vergelijken, doch dit vrij uitvoerig onderzoek valt buiten het kader van dit boek. Toch kan ik niet nalaten hier de hoofdtrekken aan te geven van het plan dat men m. i. bij die vergelijking zal moeten volgen; er zal uit blijken welke slotsom ik opmaak uit de gevolgtrekkingen ten opzichte van het Afrikaans die de studie van het Negerhollands aan de hand doet.

Bij het bespreken der verschillende proeven van Negerhollands heb ik er reeds op gewezen dat een Europese taal in zeer verschillende graden een Kreools karakter kan aannemen. Indien wij het Afrikaans naast het Negerhollands der slaven plaatsen zien wij de twee uiterste termen van de reeks die van Nederlands tot Kreools voert; het Afrikaans staat aan 't begin van de rij; als tussenterm, maar reeds dicht bij het eind gelegen, kunnen wij 't Negerhollands der Blanken op de Deense Antillen beschouwen, terwijl de taal van hun slaven alle eigenaardigheden van eigenlik Kreools vertoont. Ik heb in een vroeger geschrift betoogd dat het Afrikaans „halverwege is blijven staan op den weg om Kreools te worden" en uitvoerig trachten aan te tonen door welke oorzaken dit proces is gestuit [1]). Ondanks dat verschil in de loop der gebeurtenissen kan men uit de gelijksoortige ontwikkelingsgeschiedenis de volgende punten van

[1]) *Het Afrikaansch*, blz. 155; 69—75.

overeenkomst tussen de taal van onze vroegere Kaapkolonie en het Negerhollands vaststellen:

1°. In Afrika en in Amerika is een mengeltaal ontstaan uit ons Nederlands; de overgrote meerderheid der woorden van beide talen is dan ook aan onze taal ontleend, en de klanken zijn in hoofdzaak Nederlandse klanken.

2°. Het Nederlands dat ten grondslag ligt aan beide talen is onze taal zoals die in de 17de taal door de eenvoudige burgerij en door het scheepsvolk gesproken werd. Wie dus Afrikaans of Negerhollands histories wil bestuderen en verklaren, mag zich niet tevreden stellen met de kennis van onze beschaafde spreektaal, nog minder met het lezen van onze deftige schrijvers, maar hij moet — dat kan niet genoeg herhaald worden — ook gemeenzaam, ja plat Hollands leren door 't beluisteren der hedendaagse volkstaal en door 't lezen der zeventiende-eeuwse kluchten en pamfletten. Veel wat eerst niet-Nederlands klonk wordt dan herkend als ons bezit, Germanismen vooral verdwijnen en tal van woorden in beide talen blijken — gelijk in alle Kreoolse of Kreoliserende idiomen — aan 't zeemansbedrijf ontleend te zijn.

3°. In Afrika en in Amerika is 't Nederlands veranderd onder invloed van een vreemde taal. Aan die gelijkheid van de oorzaak der verandering danken de beide talen hun, in graad verschillende, maar in 't wezen der zaak gelijksoortige vereenvoudiging, het afleggen van bijna alle elementen van buiging en vervoeging, in één woord al datgene wat, naar de theorie van Coelho, door psychologiese verklaring van algemene aard duidelik gemaakt kan worden.

En tans de punten van verschil! In de eerste en voornaamste plaats moet er op gewezen worden dat in Afrika de faktoren tot taalverwording tot op zekere hoogte werden geneutraliseerd door omstandigheden die verband met de oorspronkelike taal bevorderden. Verder lag aan 't Negerhollands een ander dialekt ten grondslag dan aan 't Afrikaans [1]), en eindelik was het ontstaan van 't Kreools der Antillen veroorzaakt door andere

---

[1]) In het *Album Kern*, (Leiden, 1903, blz. 245 vlg.), heeft Dr. G. J. Boekenoogen m.i. overtuigend aangetoond dat hoofdzakelik het dialekt der bewoners van Zuid-Holland in het Afrikaans terug gevonden wordt.

taten dan het Maleis-Portugees, dat zo sterke invloed op onze taal in Zuid-Afrika heeft geoefend. Van dit laatste zijn eigenaardige verschillen het gevolg die op de wijze, door Adam eenzijdig toegepast, verklaard moeten worden.

Men ziet dus dat de beide bovengenoemde theorieën ieder een deel waarheid bevatten en alleen verwerpelik worden wanneer zij, gelijk door Coelho en Adam geschied is, worden voorgedragen als de oplossing gevend van 't gehele vraagstuk, als lopers op alle sloten.

Er zijn nog altijd — hoewel niet in Nederland, voor zover ik weet — enkele geleerden die aan een „spontane" overgang van Nederlands tot Afrikaans geloven [1]). Hoe dat mogelik is voor iemand die dergelijke vraagstukken bestudeerd heeft, verklaar ik niet te begrijpen. Wil men zich vóór ogen stellen hoe de taal wordt van een volkplanting die los raakt van 't moederland, een taal dus die z.g. aan zich zelf is overgelaten, dan beschouwe men het Frans van Canada. Langer dan onze taal in Zuid-Afrika is 't Frans in Canada inheems; de Franse bevolking is sedert 1763 officieel van 't stamvolk gescheiden; zij heeft in haar patriarchale neigingen veel karaktertrekken met de Afrikaanders gemeen, zodat vergelijking van de beide gevallen, bij onmiskenbare punten van verschil, zo gerechtvaardigd is als vergelijking wezen kan: welnu, hoe is tans de verhouding van de taal der z.g. „habitants" van het Dominion tot de gemeenlandse taal der Fransen in Europa? Andere, aan Normandië herinnerende klankwaarde van *oi*, *ai*, *ei*, *eu*, *un*, een groot aantal Engelse woorden in de konversatie en sommige wijzigingen van semasiologiese aard, ziedaar alles

---

[1]) Dit schijnt b.v. de mening te zijn van Dr. H. Meyer-Benfey (*Preussische Jahrbücher*, 1904, blz. 216), die mij wel toegeeft dat veel woorden aan het Maleis-Portugees zijn ontleend, doch daarbij voegt: „Einfluss des Kreolischen auf den grammatischen Bau der Burensprache scheint mir dagegen in keinem Punkt erwiesen oder an zu nehmen notwendig, vielmehr dürfte für die bestehenden Ähnlichkeiten stets eine andere Erklärung zulässig und vorzuziehen sein." Het spijt mij buitengewoon dat de heer Meyer-Benfey geen enkel proefje heeft gegeven van zulk een betere verklaring! Tot nader orde kan ik zijn door niets gestaafde verzekering niet inruilen voor de bewijzen van instemming die ik mocht ontvangen van deskundigen als Hugo Schuchardt te Graz en Prof. Brill te Bloemfontein, om alleen buitenlandse geleerden te noemen.

wat de twee talen onderscheidt [1]; van verschil in vormleer is geen sprake, normalisering der onregelmatige werkwoorden b.v. vindt men er niet. Het is waarschijnlik dat onze taal in Zuid-Afrika niet verder was afgeweken van 't Nederlands indien de geografiese gesteldheid geen ingrijpende invloed van de Indiese haven- en slavetaal teweeg had gebracht.

Hoe dit zij, in West-Indië vindt men een voorbeeld van wat geschiedt wanneer, bij nog groter afzondering van een volkplanting, nog inniger en langduriger aanraking met een vreemde taal zich laat gelden.

Niemand zal het wagen de formatie van het Negerhollands toe te schrijven aan de „spontane" ontwikkeling van het Nederlands; mij dunkt dat, wanneer men dit idioom heeft leren kennen, een dergelijke verklaring voor het Afrikaans weinig minder ongerijmd wordt. Ik ben niet blind voor de belangrijke punten van verschil die tussen beide talen bestaan, doch ik vertrouw dat zij die nog mochten twijfelen aan de betekenis van het Maleis-Portugees voor de vervorming van onze taal in Zuid-Afrika, evenmin hun ogen zullen sluiten voor de zo scherp zich aftekenende punten van overeenstemming. Daarom meen ik in deze studie de bevestiging te mogen zien van 't geen ik indertijd aangaande het Afrikaans bedoelde te bewijzen.

---

[1] Zie Réveillaud, *Histoire du Canada*, Parijs, 1884, blz. 521—543. Vermoedelik spreken de z.g. „Bois-Brulés", de afstammelingen der oude „Coureurs des Bois" bij Indiaanse vrouwen, wel een sterk afwijkende taal, doch daarover ontbreken mij alle gegevens. Mocht mijn onderstelling juist zijn, dan zou ze tot staving van mijn theorie kunnen strekken.

BLOEMLEZING

EN

GLOSSARIUM.

Omtrent de inrichting van de Bloemlezing en het Glossarium heb ik, behalve 't reeds op blz. 47 vlg. gezegde, nog 't volgende op te merken.

Ik heb alle *Spreekwoorden* opgenomen die ik leerde kennen. Pontoppidan deelt ze mee zonder vertaling, doch soms met een verklaring; in de G. D. zijn ze niet vertaald maar omschreven, een enkele maal door Deense equivalenten. Bij beide kategorieën heb ik voor een vertaling gezorgd, doch in de tekst er alleen een verklaring bijgevoegd wanneer die kon berusten op een aanwijzing van Pontoppidan of Magens. In de noten heb ik enkele equivalenten uit het Negerengels, ontleend aan de verzameling van Wullschlägel, geplaatst.

Van de *Samenspraken* uit de G. D. heb ik alleen ter zijde gelaten het gesprek tussen een zendeling en een neger waarover ik hierboven, blz. 37, gesproken heb. In de G. D. zijn alle samenspraken vertaald; ik heb dat voorbeeld gevolgd. Overbodig scheen mij een vertaling van de korte proeve die ik aan de G. H. ontleende; natuurlik gold hetzelfde omtrent de vertalingen uit het Nieuwe Testament en het „Psalmboek".

Ik heb mij overal aan de schrijfwijze der oorspronkelike verzamelaars gehouden; de op blz. 40 aangeduide veranderingen in de zeer onregelmatige spelling van Pontoppidan heb ik, bij nader inzien, geschrapt.

A. Taalproeven van Pontoppidan (T. P.)

Spreekwoorden en zegswijzen.

Kakerlaker no ha bestel na hundu sji cot.	Kakkerlakken hebben niets te maken in 't kippehok. Wie zich met een anders zaken bemoeit loopt in zijn ongeluk. p. 135.
Hundu suk makutu, makutu tu him.	De kipt zoekt de mand, en de mand sluit zich over haar (houdt haar gevangen).
Pad mi long, geambo drog na sji boom [1]).	Mijn weg is lang, de geambo verdroogt op zijn boom.
Blau diffie seg: wen regen caba, mi sal bau mi eigen hus [2]).	De blauwe duif [een vogel die geen eigen nest maakt] zegt: als de regen voorbij is, zal ik mijn eigen huis bouwen.

[1]) Vgl. Negerengels: ***Pasi langa, okro dre na boom*** (wanneer de weg, naar de kostgronden, lang is verdroogt de okro, een vrucht, aan de boom, vóór men de tijd heeft te komen, Wullschlägel n°. 495); derhalve ons spreekwoord ***ver van je goed, dicht bij je schade.*** 't Negerhollandse spreekwoord zal wel hetzelfde betekenen.

[2]) Vgl. Negerengels: ***Areentem tingi-fowloe wani meki hoso: dre tem a de vergiti*** (in de regentijd wil de gier, de stinkvogel, een huis maken, maar in het droge jaargetij vergeet hij het. Wullschlägel (n°. 31) geeft hierbij de verklaring: in de nood belooft iemand veel, later is hij 't vergeten.

Pobre folluk no fo ha hart bran.	Arme mensen moeten geen warm hart hebben.
Hundu seg: mi kan sweer for mi eju, ma no fo mi kikinsji.	De kip zegt: ik kan zweren [instaan] voor mijn ei, maar niet voor mijn kuiken.
Na guj hart mak cabrita sji gat bin nabitti.	Haar goede hart maakt dat het achterste van de geit naar buiten staat (vgl. § 58).
Pobre no bin fraj.	Arm is niet goed.
Wanneer de wind ris, dan ju fo kik hundu sji gat.	Als de wind opsteekt kan je 't achterste van de kip zien.
Na groot geest mak crabbo no ha kop.	Zijn grote geest maakt dat de krab geen kop heeft (vgl. § 58).
Wanneer jekké sji flegon ha breek, dan him suk fo how geselskap mit hundu.	Wanneer 't paarlhoen zijn vleugel heeft gebroken, zoekt het de kip gezelschap te houden.
Cocro no bang Slang, Slang no bang cocro.	De krokodil is niet bang voor de slang, en de slang is niet bang voor de krokodil.
Water kok fo fes, fes no weet.	't Water kookt voor de vis, maar de vis weet het niet.
Kuj sji horn noit sal ben swar for him drag.	De hoorn van de koe zal voor haar nooit te zwaar zijn om te dragen.
Bergi mit bergi no kan tek, ma twee mens sal tek [1]).	De ene berg komt met de andere berg niet in aanraking, maar twee mensen wel.

[1]) Negerengels (Wullschlägel n°. 81): ***Bergi nanga bergi no de mit makandra, ma soema nanga soema sa miti makandra.***

Mata mumma, du die before die kint, him sal jeet; ma mata kint, du die before mumma, him no sal jeet, him sal kris.

Dood de moeder en zet haar aan het kind voor, dan zal het haar opeten; maar dood het kind en zet het aan de moeder voor, dan zal zij het niet opeten, zij zal schreien [1].

Wat ple ju bottle bin, mi glas bin.

Waar jouw fles is, is mijn glas.

Een man dodt, een ander man brod.

De ene zijn dood is de ander zijn brood.

Ekke man suk sji eigen wif.

Niemand vrijt naar zijn eigen vrouw.

Man dodt, besjet gurri na sji door.

Wanneer iemand dood is, groeit er gras voor zijn deur.

No fordimak pussje wander him fang rotter.

Niet omdat de poes rondloopt vangt ze ratten.

Crabbo no wander, him no kom fet; as him wander attofel, him sal loop na pot.

Wanneer de krab niet rondloopt wordt hij niet vet; als hij te veel rondloopt, loopt hij in de pot.

Samenspraak.

Morruk, cabé, huso ju be die frufru?

Goeie morgen, kameraad, hoe gaat 't van ochtend? p. 137

Dank, mi be fraj.

Dankje, ik ben wel.

---

[1]) Ik heb op gezag van Pontoppidan aldus vertaald, ofschoon 't Kreools recht geeft om een minder barbaarse opvatting te verdedigen, n.l. *zij (het) zal haar (zijn) eten laten staan.*

Huso ju slaap dunko? Ju ka drum enista fraj?	Hoe heb je van nacht geslapen? Heb je wat moois gedroomd?
Mi no ha slaap fraj, mi ha ha pin na mi tan, ma die fru die be mussie better, dank God.	Ik heb niet goed geslapen, ik heb kiespijn gehad, maar van ochtend is 't, Goddank, veel beter.
Ju aht to fo loop na die doctor fo trek die tan na bitte.	Je moest na de dokter gaan om de kies te laten trekken.
p. 138. Mi addu wak bitzji meer, fo kik as die tan sal pin mi weeran, dan mi sal loop fo trek die.	Ik wacht liever noch een beetje om te zien of de kies me weer pijn zal doen; dan zal ik hem gaan laten trekken.
Wat ju sal jeet fo frukost van dag?	Wat eet je vandaag als ontbijt?
Mi sal ha stof fleis mit bateta en dan ene kominsje te.	Ik krijg gestoofd vlees met aardappelen en een kommetje tee.
Cabé Meria, ju loop na ju grun fo lo peck geambo en dig bateta?	Kameraad Meria (?), ga je naar je akker om geambo te plukken en bataten te rooien?
Die pampun no ka rip nungal, [illegible]te die manskin ful. Die peter[illegible]selje no bin fraj nungal fo snie.	De pompoenen zijn nog onrijp, totdat het volle maan is. De pieterselie is nog niet goed om te snijden.
Huso die beest lo kom an?	Hoe komt het vee aan?
Die how cirj [1]) bin fol, en sal gaw ha calluf. Die boricka ka marro en calo over die	De koe is drachtig en zal gauw een kalf krijgen. De ezelin is er van door en holt over

[1]) Ongetwijfeld drukfout voor *cuj*, 't woord dat enige regels lager voorkomt.

bergi; mi ka stier die jung fo lo fang die. Die farki bin na cot, mi lolo suk bateta-tow fo jeet fo die. Een cuj ka kom over die barcad en ka destroi alga die jung plantsoon; wen mi fang die mi sal drag die na fort, mak die eigenaer betal. Mi lolo na taphus, mi lolo suk stekki sowed gut fo mi goj na pot.

de berg(en); ik heb de jongen gestuurd om haar te vangen. De varkens zijn in 't hok, ik ga batatewortels zoeken tot voedsel voor ze. Een koe is over de afscheiding gekomen en heeft 't hele jonge plant-soen vernield; als ik haar pak zal ik haar naar het fort meenemen, en de eigenaar laten betalen. Ik ga naar stad om een stuk pekelvlees te halen om in de pot te doen.

Wat ju sal ha fo dinner?

Wat krijg je voor middagmaal?

Mi no weet, mi wel bak fes mit bak banana; wen mi no ka ha ander, mi jeet sowed gut mit funchi.

Ik weet het niet, ik houd van gebakken vis met gebakken bananen; als ik niets anders kan krijgen, eet ik pekelvlees met meelspijs.

Mi wonder, as di ha eniste nyw na taphus; mi mankee loop fo weet die nyw, as mi kom na plantaj; fordimak we ha werk fo du na plantaj. Wi ha fo loop na camina fo lo plant die sukustok.

Ik ben benieuwd of er wat nieuws is in stad; want als we op de plantage komen moeten we lopen om nieuws te horen; want we hebben werk te doen op de plantage. We moeten naar 't veld gaan om het suikerriet te planten.

Ma biren, die pot lo brau.

Maar buurman, de pot kookt over.

Du die na grun te mi hoppo. Mi lo prat mit die mester, ma mi sal kom kik na die miselluf.

Zet hem op de grond tot ik op ben (?). Ik ben aan 't praten met de meester, maar ik zal er zelf naar komen kijken.

Mi sal groot te asteran mi sal kom weeren.	Ik zal (je) groeten tot ik terug zal komen.
Adios.	Goeien dag.

B. Teksten ontleend aan de Spraakkunst der Denen. (G. D.)

Spreekwoorden en zegswijzen.

p. 34. Pampuen no kan parie Kalbas.	De pompoen kan geen kalebas voortbrengen. De appel valt niet ver van de boom.
Branmier val na Malassie, da sut hem ha vind [1]).	De mier valt in de molasse, omdat ze die zoet vond. Hij krijgt zijn verdiende loon.
Hunder weet sie Nest.	De kip kent haar nest. Hij kent zich zelf.
Hunder wil si Kikkentje alteveel.	De kip houdt veel van haar kuiken. Hij houdt veel van zijn kinderen.
Mie bin pover Kakelak, mie no hab Regt na Hunderkot [2]).	Ik ben een arme kakkerlak, voor mij is geen recht in 't kippehok. Ik moet lijden voor mijn armoede.

[1]) Pontoppidan heeft dit spreekwoord ook, maar schrijft *brambi* en *molassi*.

[2]) Vgl. Negerengels: *kakraka no ha reti na fouwloe mofo* (voor de kakkerlak is er geen recht in de snavel van de kip), met de verklaring: wie de macht heeft, heeft het recht (Wullschägel N°. 318).

Hogo no hab Deer [1]).	't Oog heeft geen deur. Ik kan er niets aan doen dat ik 't zie.
Leelik Volk hab fraej gut.	Lelike mensen hebben mooie dingen. De slechten gaat het goed in de wereld.
Mie jammer Ju tee mie kries Ju, tee mie neem Steen veeg mie Hogo.	Ik heb zoon medelijden met u dat (eig. totdat) ik om u schrei, dat ik een steen neem om mijn oog af te drogen.
Hont hab vier Vut, no kan loop twee Pat.	De hond heeft vier poten, maar kan geen twee wegen lopen. Ik kan maar één ding tegelijk doen.
As Ju no ha loop na Krabbo Gat, Ju no sa hoor Krabbo Nyws.	Als je niet naar 't hol van de krab was gegaan, zou je niet het nieuws van de krab gehoord hebben. Nieuwsgierigen krijgen genoeg te horen (meer dan hun lief is).
As Ju suk gut, gut sa due Ju.	Zoals jij iets behandelt, zal dat voorwerp jou behandelen.
As pover Volk doot, Guwerneer no hoor, as rik Volk dood, Guwerneer ka hoor.	Als arme mensen sterven, hoort de Goeverneur het niet; als rijke mensen sterven heeft de Goeverneur het (al) gehoord. De arme is niet in tel, wel de rijke.

---

[1]) In de G. H. staat dit spreekwoord in de juistere vorm *Hoor no ha Deer*, met de verklaring: *als men praat kan men niet verhinderen dat de mensen het horen*. Zo ook in 't Negerengels: *Jesi no habi doro* (Wullschägel N°. 304), dat gezegd wordt te betekenen: ik kan mijn oren niet sluiten, ik kan niet helpen dat ik het gehoord heb.

No na eenmael alleen Man kan suk Wief.

Een man kan niet bij de eerste poging een vrouw krijgen. Hij berust niet bij de eerste weigering.

Één Finger no kan vang Lues [1].

Één vinger kan geen luizen vangen. Ik heb hulp nodig.

As Ju no kan krieg Kaneel, neem Mapua.

Als je geen kaneel kunt krijgen, neem dan mapua. Neem wat je krijgen kunt.

As Ju no ha kik mie, Ju no sa weet mie ha kik Ju?

Als je mij (nog) niet gezien hebt, zou je dan niet weten dat ik jou (wel) heb gezien? Waarom sta je me aan te gapen?

p. 35. Altit Ju praet qwaet na bobo sie Kop.

Je spreekt altijd kwaad van hem.

Als die Vier ka yt, klein Kint le jump na die Hassesje [2].

Als 't vuur uit is, springt een klein kind over de as. Ze doen [nu met hem?] wat ze willen.

As Pussie ka slaep, Rotto le kurrie na Vluer.

Als de kat in slaap is gevallen, lopen de ratten over de vloer.

As Volk ka qwaet na Ju, sender gief Ju Makut for tap Water [3].

Als de mensen boos op je zijn, geven ze je een mand om water in te halen. Je vijanden zullen wel iets vinden om zich op je te wreken.

---

[1] Vgl. Negerengels: ***Wan finga no dringi okro*** (een vinger kan geen okro, een vrucht, eten, Wullschlägel N°. 188).

[2] Vgl. Negerengels: ***Faja dede, pikin ningre pre na asesi*** (als 't vuur uit is, spelen de negerkinderen met de as, Wullschlägel N°. 174.)

[3] Vgl. Negerengels: ***Soema no lobbi joe, a gi joe baskita vo tjari watra*** (Wullschlägel N°. 72, met dezelfde vertaling en verklaring).

Twee Hont vekkete voor een Been.	Twee honden vechten om één been. Twee mensen willen hetzelfde hebben.
Twee slem no kan kook Boontje na een Pot [1].	Twee slimme mensen kunnen niet bonen koken in dezelfde pot. De ene raaf pikt de andere zijn oog niet uit.
Finger seg Ju, no seg mie.	De vinger zegt „jij", en niet „ik". Niemand zoekt de schuld bij zich zelf.
Hangman no sa verloor sie Regt.	De beul zal zijn recht niet verliezen. Wie aan de galg moet verdrinkt niet.
Diefman no betrou sie Maet draeg groot Sak [2].	De dief vertrouwt niet dat zijn maat een grote zak draagt. De ene schurk vertrouwt de andere niet.
Hem no kan help, da sie hou sik die bin.	Hij kan 't niet helpen, dat is zijn oude kwaal. Dat is zo zijn manier van doen.
Da no eenmael Volk kan snie Haer, Haer sa gruj weeran.	Een mens kan zijn haar niet maar eens laten knippen, 't haar groeit op nieuw. Dat zal nog wel eens weer gebeuren.

---

[1] Vgl. Negerengels: ***Toe koniman no kan platie wan meti*** (twee slimme mensen kunnen geen dier verdelen), waarbij Wullschlägel (No. 349) de verklaring geeft: als beide partijen even slim zijn, wordt men het nooit eens. Deze opvatting is aannemeliker dan die van Magens.

[2] Vgl. Negerengels: ***Toefoerman no lobbi si trawan tjari baksi.*** (Wullschlägel, No. 119, waar dezelfde vertaling en verklaring staat.

Katje no vraeg na Diffie, Diffie no vraeg na Katje.	De kat vraagt niet naar de duif en de duif niet naar de kat. Ze houden niet van elkander.
As Kukkuba vlieg, hem weet na welk Boom hem sa vlieg.	Als de kukkubak vliegt, weet hij naar welke boom hij zal vliegen. De kraai weet op welke zeug hij gaat zitten. (Deens spreekw. = hij weet wel wat hij doet).
Makaku weet na wat Boom hem sa klem.	De makaku weet op welke boom hij zal klimmen. Hij weet wel wat hij doet.
Die gut kan due Stok, kan due Tou.	Iets dat een stok kan treffen, kan ook een touw treffen (?). Dat kan u ook overkomen.
Die gut bin Slang Bik, bin na Kakketis Bik ook al.	Wat in de buik van de slang is, is ook in de buik van de hagedis. Zoals jij het meent, zo meen ik het ook.
Pover Volk no mut hab wil.	Arme mensen moeten geen wil hebben.
Sie Boja ka draej Steen.	Zijn beschermgeest is een steen geworden. 't Geluk heeft hem de rug gekeerd.
Gras no le gruj na sie Door.	Er groeit geen gras voor zijn deur. Iedereen valt hem lastig.
p. 36. Gras le gruj na Dootman sie Door.	Voor 't huis van een gestorven man groeit gras. Niemand bekommert zich om weduwen en wezen.

Ju Mont sa koop Kabaj for Ju rie.	Je mond zal een paard voor je kopen om op te rijden. Je zal voordeel hebben van je gebabbel.
Mie Mont ha slip.	Mijn mond is uitgegleden. Ik heb me verpraat.
Ju suk for pik Haer na mie Nees.	Je probeert haar uit mijn neus te trekken. Je wilt me bij de neus nemen.
As mie Hogo tengel mit sie Hogo.	Als mijn oog zich verwart met zijn oog. Als ik hem werkelik zie.
Hem bin sender Funje Pot.	Hij is hun pot met meelspijs. Volgens de Deense verklaring betekent het: hij moet hun bijlichten, een spreekwijs waarvan mij, in dit verband, de figuurlike betekenis ontgaat.
Ju suk Tant na mie Mont. Ju suk for skraep mie Tong.	Je wil me aan de tand voelen, iets van me te weten komen. Ook de tweede spreekwijs wordt nog heden in Nederland in die zin gebruikt.

Samenspraken.

Gesprek tussen twee bedienden.

Morg Maet!	Goeie morgen, kameraad!	p. 52.
Morg, wat Ju wil?	Goeie morgen, wat wil je?	

Wa Ju Meester bin? Hem le slaep nogal?	Waar is je meester? Slaapt hij nog?
Neen, hem ka wees wakker lang Tit.	Neen, hij is al lang wakker.
Hem ka hoppo?	Is hij op?
Neen, hem le lej na bobo die Bedde.	Neen, hij ligt te bed.
Mie mut praet mit hem.	Ik moet hem spreken.
Ju no kan seg mie, wat Ju wil hem?	Kan je me niet zeggen, wat je van hem hebben wil?
Mie no kan.	Dat kan ik niet.
Hueso? Ju no kan seg?	Hoe dat zo? Kan je dat niet zeggen?
Mie no wil, fordiemaek mie Meester ha seg mie, dat mie mut praet die Woort na Ju Meester mie self.	Ik wil het niet, omdat mijn meester me gezegd heeft dat ik zelf de boodschap aan je meester moet doen.
Oho, ander Reis mie ookal sal due soo na Ju. Wag beetje, mie sal loop praet na mie Meester.	't Kan me niet schelen [1]), maar een ander keer zal ik net zo met jou doen. Wacht even, ik zal 't aan mijn meester gaan zeggen.

Tussen twee slaven.

Dag, Carabeer!	Goeien dag, reiskameraad!
Dag, wat ju le loop?	Goeien dag, waar ga je heen?

[1]) Hiermee geef ik *Oho* weer, op gezag van Magens, die het in 't Deens met *ligemeget* vertaalt.

Mie loop na ons Plantaj.	Ik ga naar onze plantage.
Da wa gut ju sa due daso?	Wat zal je daar doen?
Mie sa seg na die Meesterknegt for lastaen maek Jeet klaer.	Ik zal aan de meesterknecht zeggen dat hij het eten laat klaar maken.
Ju Meester le loop na Plantaj?	Gaat je meester naar de plantage?
Ja, en Ju Meester sa rie mit hem.	Ja, en jouw meester zal met hem mee rijden. p. 53
Da diemaek mie Meester ka stier mie for hael sie Kabaj, en for lastaen beslae die.	Daarom heeft mijn meester me gestuurd om zijn paard te halen, en om het te laten beslaan.
Da Ju sa loop mit hem?	Zal je met hem meegaan?
Neen, mie mut blief na Hus for pas op.	Neen, ik moet thuis blijven om op te passen.
Dat wie sa loop mit hem?	Wie zal met hem meegaan?
Die ander Vutbaj.	De andere jongen.
Mie wens da Ju ha mut loop mit, fordiemaek mie no keer for maek Maet mit die ander.	Ik wou dat jij mee moest gaan, want ik heb geen trek om nader kennis te maken met die andere.
Adjoe.	Ajuus.

Tussen twee goede vrienden.

Guj Morgen, mie Vrient.	Ik wens je goeie morgen, vriend.
Dankie.	Dank je.
Hueso Ju vaer?	Hoe gaat het?
Mie bin fraej. Mie bin gesont.	Ik ben gezond.
Soo mie bin, soo mie bin.	Ik ben zó, zó.
Mie bin soo as mie kan.	Zo goed en zo kwaad als ik kan.
Mie bin soo as mie ka wees altit.	Zo als ik altijd geweest ben.
Mie bin beetje sik.	Ik ben een beetje ziek.
Mie no bin regt gesond.	Ik ben niet goed gezond.
Mie kan dien Ju na een gut?	Kan ik je met iets van dienst zijn?
Mie dank Ju van Harten.	Ik dank je wel.
Mie seg Ju mussie Dank.	Ik dank je zeer.
Hueso Ju Bruer vaer?	Hoe gaat het met je broer?
Hem bin vel.	Hij is heel wel.
Hem sa wees gu blie as Ju wil besuk hem.	Hij zal heel blij zijn, dat je hem op wil zoeken.
Mie keer hem gue.	Ik houd veel van hem.

Hem ookal wil Ju alteveel.	Hij houdt ook biezonder veel van jou. p. 54.
Mie no hab Tit for besuk hem nu van Dag.	Ik heb geen tijd om hem vandaag op te zoeken.
Da wanneer Ju sa kom?	Wanneer kom je?
Ander Tit.	Op een andere keer.
As Ju belief.	Alsjeblieft.
Soo as Ju wil.	Zoals je wil.
Maer Ju no wil sit beetje?	Maar wil je niet wat gaan zitten?
Mie no hab Tit.	Ik heb geen tijd.
Gief een stoel hieso.	Breng een stoel hier.
Neen, mie no kan blief.	Neen, ik kan niet blijven.
Wat maek?	Waardoor niet?
Voor wagut niet?	Waarom niet?
Da wat maek Ju soo gau?	Waarom ben je zoo haastig?
Mie mankeer for praet mit Ju Bierman.	Ik moet met je buurman praten.
Hem bin na Hus?	Is hij thuis?
Mie no weet.	Dat weet ik niet.
Jender no bin Maet makander?	Zijn jullie niet bevriend met elkaar?
Ja, ons bin.	Ja wel.

Da fraej.	Dat is goed.
Sit beetje, due.	Toe, ga even zitten.
Mie no kan, mie ha kom hieso for kik Ju alleen, fordimaek mie ha ka hoor, Ju ka wees sik mit Pien na Kop.	Ik kan niet, ik ben hier alleen gekomen om eens naar je te zien, want ik had gehoord dat je hoofdpijn gehad hebt.
Mie ha wees sik ander Week.	Ik ben verleden week ziek geweest.
Ju ka kom fraej gue gau.	Je bent gauw beter geworden.
As die no ha wees voor ons Vrient, mie sa ha krieg die Koors.	Als onze vriend er niet geweest was, zou ik de koorts gekregen hebben.
Mie bin gue blie.	Ik ben heel blij.
Adjoe, mie Vrient.	Adieu!
Mie gruet Ju.	Ik groet je.

Tussen twee vrienden [1]).

p. 55. Hueso, Ju no ka hoppo nogal?	Wat, ben je nog niet op?
Neen, maer mie ka wees wakker lang Tit.	Neen, maar ik ben al lang wakker.
Wat maek Ju slaep soo laet van Dag?	Hoe komt het dat je van daag zo lang slaapt?

[1]) Waarom hier niet van *goede* vrienden gesproken wordt, als in de vorige samenspraak, kan ik niet zeggen. Ik volg de Deense vertaling.

Mie ha loop lej neer for lo slaep gue laet gester Donker.	Ik ging gisterenavond heel laat slapen.
Da wat Ju ha due dan, aster Ju ha ka jeet?	Wat heb je dan gedaan na den eten?
Aster Ju ka loop wej, die ander ka blief hiesoo, en soo sender ha wil speel Kaert.	Toen je weg was gegaan zijn de anderen hier gebleven, en die wilden kaartspelen.
Jender ha speel?	Hebben jullie gespeeld?
Ju, mie ookal.	Ja, ik ook.
Dat wat Speel Jender ha le speel?	Welk spel hebben jullie gespeeld?
Ons ha speel drie Kaert.	We hebben driekaart gespeeld (gekleurd?).
Jellie almael ha speel?	Hebben jullie allemaal gespeeld?
Ju, maer ons ha wees alteveel, soo die Speel no ha wees sut.	Ja, maar we waren met te veel, en daarom was het geen prettig spelen.
Da wie ha win?	Wie heeft gewonnen?
Da mie alleen.	Ik alleen.
Hueveel Ju ha win?	Hoeveel heb je gewonnen?
Tien Stik mit half.	Tien en een halve rijksdaalder.
Ju no bin gewent for win.	Je bent niet gewoon te winnen.
Mie kan verloor altit.	Ik verlies altijd.
Hue laet Jellie ha speel?	Tot hoelaat hebben jullie gespeeld?

Ons ha speel tee twee Yer.	We hebben gespeeld tot twee uur.
Wat Tit Ju ha loop slaep?	Hoe laat ben je gaan slapen?
Die Tit die Klok ha slae drie.	Met slaan van drieën.
Dan die no bin Wonder, Ju le lej soo laet.	Dan is 't geen wonder dat je zo laat te bed ligt.
p. 56. Hue laet die bin?	Hoe laat is het?
Neegen yer ka slae.	't Heeft negen uur geslagen.
Dan mie mut hoppo nunu.	Dan moet ik dadelik opstaan.
Voor wagut?	Waarom?
Sender ha seg sender sa kom jeet Vrukost na mie.	Ze hebben gezegd dat ze bij mij zullen komen ontbijten.
Da diemaek Ju ha win sender Gelt.	Dat is omdat je hun geld hebt afgewonnen.
Mie gloof soo.	Dat geloof ik ook.
Ju mut wees gau for hoppo.	Je moet je haasten met opstaan.
Hueso?	Hoe zo?
Da sender le kom.	Daar komen ze.
Due, loop beetje na sender.	Toe, loop ze even tegemoet.
Seg mie Neegerin for maek die Vrukost klaer.	Zeg aan mijn negerin dat ze het ontbijt klaar maakt.
Mie sal.	Dat zal ik doen.
Maer Ju no mut blief lang weg.	Maar je moet niet lang wegblijven.

Het ontbijt.

Wat die hab for Vrukost?	Wat is er om te ontbijten?
Die hab Sussies en Ejerstryf.	Worst en ommelet.
Die no hab van die kou Ham?	Is er niet meer van de koude ham?
Die hab beetje.	Een beetje.
Mie no mankeer Sikryto.	Ik heb geen klieken nodig.
Wa die kou sout Vleis?	Waar is 't koude pekelvlees?
Die ka kabae.	Dat is op.
Wat die braen Verkie Ribbetje bin?	Waar is 't gebraden varkensribbetje?
Hie die bin.	Dat is hier.
Dek die Taefel.	Dek de tafel.
Ju ka krieg skoon Taefelgut?	Heb je schoon tafelgoed gekregen?
Due Stoel na die Taefel.	Zet stoelen om de tafel.
Bring die Jeet.	Breng het eten.
As Jender belieft sit neer.	Gaat zitten, als 't u blieft.
No maek so mussie Compliment, ons almael bin guje Vrient malkander.	Maak niet zo veel komplimenten; we zijn allemaal goeie vrienden onder elkaar.
Gief een Lamuntje en die Kajaen Peeper.	Geef een citroen en de Cayenne peper. p. 57.

Gief die Muster.	Geef de mosterd.
Hueso, die no hab Botter en Radies?	Wat, is er geen boter en radijs?
Ju ka spuel die Glas sender?	Heb je de glazen gespoeld?
Die Pons ka maek?	Is de punch klaar?
Wat Jender wil drink?	Wat wilt U drinken?
Mie sa drink Pons.	Ik zal punch drinken.
Mie no keer Pons en Wien.	Ik houd niet van punch en wijn.
Mie wil drink Wien.	Ik wil wijn drinken.
Mie keer Bier alleen.	Ik houd alleen van bier.
No kik na mie, da Waeter soso mie le drink.	Kijk niet na mij, ik drink alleen water.
Maek gau mit die Drink.	Maak gauw het drinken klaar.
Hueso, die Pons no bin guet?	Wat, is de punch niet goed?
Die bin altee syer.	Ze is te zuur.
Die bin altee sut.	Ze is te zoet.
Die bin sterk genug?	Is ze sterk genoeg?
Die mankeer beetje Soopie.	Er moet wat rum bij.
Maek gau, en maek een ander Pons.	Haast je, en maak andere punch.
Jender no le jeet!	U eet niet!

Probeer die Radies mit een Botterham.	Probeer de radijzen bij een boterham.
Dat wa die Sout-Vat bin?	Waar is het zoutvaatje?
Die Radies sender bin jong.	De radijzen zijn jong.
Sender bin gue lekker.	Ze zijn heel lekker.
Ju no jeet Botterham?	Eet U geen boterham?
Mie no keer rau Botter.	Ik houd niet van ongesmolten boter.
Ju Gesontheit, mie Heer!	Meneer, op Uw gezondheid!
Mie dank Ju. Mie seg Ju Dankie.	Ik dank U.
As Ju belief ons sa drink voor die vrie Negocie.	Als U 't goed vindt, zullen we eens drinken op de vrije handel.
Maskee mie drink Waeter alleen, mie sa drink die Gesontheit na een groot Glas Wien.	Ofschoon ik alleen water drink, zal ik die toost met een groot glas wijn drinken. p. 58.
Maer Jellie no wil jeet meer?	Maar wilt u niet meer eten?
Mie no kan jeet meer.	Ik kan niet meer eten.
Mie no sa kan jeet Middag.	Ik zal van middag niet kunnen eten.
Kom, ons drink welbekom die Maaltit.	Kom laten we er op drinken dat 't ons wel mag bekomen.
Lastaen ons hoppo.	Laten we opstaan.

Neem die Taefelgut wej.	Neem het tafelgoed weg.
Jender no wil sit beetje?	Wilt u nog niet wat blijven zitten?
Wa die Waeter for was Hant?	Waar is het water om de handen te wassen?
Mie Hant no bin vyel.	Mijn handen zijn niet vuil.
Kom, ons loop.	Kom, we gaan weg.
Na wat Jender sa loop?	Waar gaat u heen?
Ons sa loop na die Herberg. for speel Billiar, for beweeg ons, dat ons kan krieg Honger for jeet Middag.	We zullen naar 't koffiehuis gaan om te biljarten en wat beweging te nemen, zodat we honger kunnen krijgen om van middag te eten.
Ons groet Ju.	We groeten u.
Vaerwel!	Adieu!

Gesprek met een kleermaker.

Meester, da die Snier bin.	Meester, daar is de kleermaker.
Lastaen hem kom na binne.	Laat hem binnenkomen.
Dag, mie Heer!	Dag, Meneer!
Dag, Baes!	Dag, baas!
Mie Heer ha stier for mie?	Meneer heeft om me gestuurd?
Ja, mie wil hab een nyw Kleet.	Ja, ik wil een nieuw pak hebben.

Van wagut?	Waarvan?
Van bryen Laeken.	Van bruin laken.
Mie Heer wil hab die heel Kleet van Laeken?	Wil Meneer 't hele pak van laken hebben?
Neen, da die Rok en die Bruk alleen.	Neen, alleen de rok en de broek. p. 59.
Van wat mie sa maek die Kamisool?	Waarvan zal ik 't kamizool maken.
Van die bryen Satien.	Van dat bruine satijn.
Wat Vuering mie Heer wil hab na die Kleet?	Welke voering wil Meneer in 't pak hebben?
Wit Sie.	Witte zij.
Mie wil hab Silver Knoop en Knoop Gat na die, en van die smal silver Galoon na die Kamisool.	Ik wil zilveren knopen en knoopsgaten er aan hebben, en van dat smalle, zilveren galon op 't kamizool.
No maek die Bruk altee nau, due die Horolosje Sak na die Bruk-Bant.	Maak de broek niet te nauw, en maak 't horlogezakje in de broeksband.
Die Bruk no mut wees tee kort na die Knie.	De broek moet niet te kort wezen over de knieën.
Die Rok no mut wees tee lang, mie no keer for hab mie Kleer alteelang, en maek die Lief van die glik mit mie Heep.	De rok moet niet te lang zijn, ik houd er niet van dat mijn kleren al te lang zijn; en maak dat het lijf tot mijn heupen reikt.
Pas op, die Kamisool no bin altee kort.	Zorg er voor dat het kamizool niet al te kort is.

Mie sa maek die na Ju Sin.	Ik zal het naar uw zin maken.
Ju moet maek Mou na die Kamisool, en Sweetgat na onder die Erm sender.	Je moet mouwen maken in het kamizool en zweetgaten onder de armen.
Wat Opslag mie Heer wil hab na die Rok?	Wat voor opslagen wil Meneer op de rok hebben?
Van die soort Ju kan maek altit voor mie.	Van die soort die je altijd voor me maakt.
Ju no wil neem die Maet?	Wil je de maat niet nemen?
Neen, mie hab die van ander Reis.	Neen, ik heb die van de vorige keer.
Na wa mie sa krieg Naej-Sie, Gaern, Linnen en Bukram?	Waar zal ik naaizij, garen, linnen en boekram krijgen?
p. 60. Vraeg mie Vrou, hem sa gief Ju.	Vraag 't mijn vrouw, zij zal 't je geven.
Ju kan for maek die Kleed na drie Dag?	Kan je het pak in drie dagen maken?
Ja, mie Heer.	Ja, Meneer.
Wat, Ju ka maek die Kleet kabae?	Wat, heb je het pak af gemaakt?
Ja, mie Heer belief for pas die?	Ja, wil Meneer het passen?
Laestaen mie kik as die ka naej fraej.	Laat me zien of het goed genaaid is.
Mie gloof, die sa wees na Ju sin.	Ik geloof dat het naar Uw zin zal zijn.
Knoop die Rok.	Knoop de rok dicht.

Die bin gue nau.	Hij is heel nauw.
Die mut wees soo, as die sa staan wel.	Hij moet zo wezen, als hij goed zal staan.
Die Mou sender bin guet?	Zijn de mouwen goed?
Laestaen mi kik na die Spiegel.	Laat me in de spiegel zien.
Mie Heer, die le sit heel net na Ju Lief.	Meneer, hij zit U heel netjes.
Ja, die ka maak fraej.	Ja, hij is goed gemaakt.
Die bin regt na mie Sin.	Hij is zeer naar mijn zin.
Wa Ju Reekning bin voor Ju Maekloon?	Waar is je rekening van het maakloon?
Da die bin.	Die is hier.
Die bin alteveel.	Dat is te veel.
Die bin al te dyer.	Dat is te duur.
Die bin fraej.	Het is goed.
Da Ju Gelt.	Hier is je geld.
Ju Dienar, mie Heer!	Uw dienaar, Meneer!

Tussen verschillende personen.

Morg klein Vrou [1]).	Goeie morgen, juffrouw.
Dag, hueso Ju vaer?	Goeien dag, hoe vaar je?

[1]) Zo wordt de dochter des huizes genoemd wanneer zij huwbaar is. (*Noot van Magens*).

p. 61.	Hueso Ju ha slaep?	Hoe heb je geslapen?
	Mie ha slaep fraej.	Ik heb goed geslapen.
	Na wa Ju ha slaep?	Waar heb je geslapen?
	Na mie Kabaen.	Op mijn mat.
	Da wie ha slaep mit Ju?	Wie heeft bij je geslapen?
	Da mie twee Kint sender.	Mijn beide kinderen.
	Sender no ha kries?	Hebben ze niet gehuild?
	Neen, sellie ka slaep die heel Donker.	Neen, ze hebben de hele nacht geslapen.
	Mie ka hoor seg, Ju kan praet Deen.	Ik heb horen zeggen, dat je Deens kunt spreken.
	Ja, beetje soo.	Ja, een beetje.
	Da wie ha leer Ju for praet Deen?	Wie heeft je Deens leren spreken?
	Mie hou Meester, hem ha wees een Deen Blanko.	Mijn oude meester, hij was een Deen.
	Mie bin gue blie; dan mie sa praet Deen mit Ju.	Ik ben heel blij; dan zal ik Deens met je spreken.
	Da wa gut Ju hab na Ju Hant?	Wat heb je in je handen?
	Da mie Meester si Skuen sender.	De schoenen van mijn meester.
	Da wie ha maek sender skoon?	Wie heeft ze schoon gemaakt?
	Da mie self.	Ik zelf.

Ju Meester hab die Geppes sender?	Heeft je meester de gespen?
Sender bin na die Goud Smit.	Ze zijn bij de goudsmid.
Wat maek?	Waarom?
Da breek sender ka breek.	Ze zijn helemaal stuk.
Da Ju Meester le kom.	Daar komt je meester.
Bring mie mie Kous sender.	Breng me mijn kousen.
Mie Kous-Bant ka naej?	Is mijn kouseband genaaid?
Sellie ka stop mie swart Kous sender?	Hebben ze mijn zwarte kousen gestopt?
Gief mie die roo Flyweel Bruk.	Geef me de rood-fluwelen broek.
Die no hab knop.	Er zijn geen knopen aan.
Draeg die na die Snier.	Breng hem naar de kleermaker.
Gief mie dan die swarte.	Geef me dan de zwarte.
Bewaer mie Myel sender.	Bewaar mijn pantoffels. p. 62.
Gief mie die Lobbetje Hemmete.	Geef me 't hemd met lubben (manchetten).
Wa mie Dassie bin?	Waar is mijn das?
Wat Rok Meester wil hab?	Welke rok wil Meester hebben?
Die roo Flyveel.	De rood-fluwelen.
Wat Kamisool?	Welk kamizool?

Die wit Damast mit Gout-Galoon.	Het wit damasten met goud galon.
Mie Parik ka kam?	Is mijn pruik gekamd?
Die Barbeer no ka kom for skeer mie?	Is de barbier niet gekomen om me te scheren?
Borsel mie Hut.	Borstel mijn hoed af.
Wa mie Deegen en mie Rotting?	Waar is mijn degen en mijn rotting?
Kom, loop mit mie.	Kom, ga met me mee.
Vraeg mie Bruer, as hem no wil loop wandel mit mie.	Vraag mijn broer of hij niet met me wil gaan wandelen.
Mie Meester vraeg as Ju no wil loop mit hem.	Mijn Meester vraagt of U niet met hem mee wil gaan.
Na wa Ju Meester le loop?	Waar gaat je Meester heen?
Mie no weet.	Ik weet het niet.
Hueso, Ju no weet?	Hoe zo, weet je dat niet?
Neen.	Neen.
Ju Meester ka kleet heel heel?	Is je Meester geheel gekleed?
Ja.	Ja.
Da mie sa due mie Parik en Deegen an.	Dan zal ik mijn pruik opzetten en mijn degen aandoen.
Kom Bruer! Lastaen ons loop besuk mie Heer N. N. die ha wees na ons.	Kom broer, laten we meneer N. N. gaan opzoeken, die bij ons geweest is.

Klop na die Deer van N. N. en seg him mie Bruer mit mie ons bin hieso en wil besuk hem.	Klop aan de deur van N. N. en seg hem dat mijn broer en ik hier zijn en dat we hem een visite willen maken.
Dag, mie Heer!	Goeien dag, Meneer!
Dag, wat Ju wil?	Goeien dag, wat wil je?
Mie Meester en sie Bruer wil besuk Ju.	Mijn Meester en zijn broer willen U een visite maken. p. 63.
Seg, Sellie sa wees welkom, mie le wag sender.	Zeg dat ze welkom zullen zijn, ik wacht ze.
Meester, mie ka praet mit mie Heer N. N.; hem seg, Meester sender sa wees welkom.	Meester, ik heb gesproken met meneer N. N.; hij zegt dat de heren welkom zullen zijn.
Die hab Volk na hem?	Is er iemand bij hem?
Neen.	Neen.
Ju Dienar, mie Heer!	Uw dienaar, meneer!
Gujen Dag!	Goeien dag!
Hueso Ju vaer?	Hoe maakt u het?
Hueso Ju Vrou vaer?	Hoe maakt het Uw vrouw?
Hem bin gesont nu.	Zij is nu gezond.
Hem ha wees sik.	Zij is ziek geweest.
Ander Week hem ha hab die Koors.	Verleden week heeft ze de koorts gehad.
Die ka lastaen hem?	Heeft die haar verlaten?

Ja, hem ha treek Bluet, en ha neem een Purgasje; dat ha breek die Koors.	Ja, ze is adergelaten geworden en ze heeft een purgeermiddel genomen; dat heeft de koorts gebroken.
Mie bin blie.	Daar ben ik blij om.
Ju Dogter sender no bin na Hus?	Zijn Uw dochters niet thuis?
Sender ka loop na mie Ouder sender.	Ze zijn naar mijn ouders gegaan.
Wat for due?	Om wat te doen?
Sender sa dans daeso.	Ze zullen daar dansen.
Wat maek?	Waarom?
Die bin die Geboorte-Dag van mie Mama.	't Is de verjaardag van mijn moeder.
Mie Heer le loop daeso ookal?	Gaat u daar ook heen?
Neen, die bin een Feesa voor Jong-Volk alleen.	Neen, 't is een partijtje alleen voor jongelui.
Mie Heer, Jellie wil blief hie na binne die Hus of Jellie wil loop wandel na die Hoffie?	Willen de Heren hier binnen blijven of in de tuin gaan wandelen?
Mie keer Hoffie gue.	Ik houd veel van de tuin.
p. 64. Due Ju Hut na Ju Kop.	Zet uw hoed op.
As ons ha hab Kabaj, mie sa vraeg Jender for rie yt beetje.	Als we paarden hadden, zou ik U vragen wat uit rijden te gaan.
Na wa Ju wil rie?	Waar wilt u heen rijden?

Na mie Swaeger sie Plantaj.	Naar de plantage van mijn zwager.
Hem le kook Sukker?	Raffineert hij suiker?
Ja, ons sa drink Bomba.	Ja, we zouden bomba [1]) drinken.
Mie gloof, hem ha hab gue fraej hou Rum.	Ik geloof dat hij hele lekkere oude rum heeft.
Hem hab die best hou Soopie na die Lant.	Hij heeft de beste oude brandewijn in 't land.
Mie wens, hem ha wil gief mie som; sender seg, hou Soopie bin gue fraej voor die Teering.	Ik wou dat hij er mij wat van gaf; ze zeggen dat oude brandewijn heel goed is tegen de tering.
Ju wil jeet Spanspek?	Wil U wat meloen gebruiken?
Mie no keer Spanspek, da Water Lemuen mie wil.	Ik houd niet van meloen; ik heb liever watermeloen.
Jender no wil drink een glas Wien na bobo Jender Wandeltje?	Wil U niet een glas wijn drinken na uw wandelingetje?
Mie wil liever drink Kooke-Neet-Waeter.	Ik wil liever kokosnotewater drinken.
Die Kooker-Neet sender bin gue suet, da liplap sender bin.	Kokosnoten zijn heel lekker als ze nog jong zijn.
Mie no keer voor hou Kooker-Neet-Waeter.	Ik houd niet van water van oude kokosnoten.
Da for plant alleen sender bin fraej.	Ze zijn alleen goed om te planten.

[1]) Een Westindiese drank (*Noot van Magens*).

En van die Neet sender Ju kan maek lekker Kukkie.	En van de noten kan je lekkere koekjes maken.
Die no hab rib Kanifister na die Boom?	Zijn er geen rijpe kanifisters aan de boom?
Wagut Ju wil due mit die?	Wat wil je daarmee doen?
p. 65. Sender bin guet for gebryk na Plek van Purgasje.	Ze zijn goed om te gebruiken in plaats van een purgeermiddel.
Pukhout Bejer bin guet for maek Volk gief over.	Pukhoutbessen zijn goed als braakmiddel.
Die bin Tit for mie loop na Hus.	't Is tijd voor me om naar huis te gaan.
Die bin Tit genug.	U hebt nog alle tijd.
Ju no wil loop kik die Jong Volk dans?	Wil U niet eens gaan zien hoe de jongelui dansen?
Mie ha denk, ons sa ha rie yt.	Ik dacht, dat we uit zouden rijden.
Ons no hab Kabaj.	We hebben geen paarden.
Ons sa lastaen die tee ander Tit.	We zullen dit uitstellen tot een andere keer.
Da beeter ons le rie Morg vruvrue.	't Is beter dat we 's morgens heel vroeg gaan rijden.
Da die Son no sa wees soo heet.	De zon zal niet zo heet zijn.
Adjoe mien Heer! mie wens Ju veel Plesier.	Adieu, meneer! Ik wens U veel plezier.

Tussen een moeder en een dochter.

Morg, Mama!	Goeie morgen, moeder!
Morg, mie Kind!	Goeie morgen, me-kind!
Hueso Mama ka slaap Donker?	Hoe heeft U vannacht geslapen?
Mie ha slaap fraej.	Ik heb goed geslapen.
Mie no ha slaap mussie.	Ik heb niet veel geslapen.
Wa maek?	Waardoor niet?
Mie klein Butje ha kries die heel Donker.	Mijn broertje heeft de hele nacht gehuild.
Wat maek hem soo stout?	Waarom was hij zo stout?
Hem ha hab gue Pin na Tant.	Hij had erge kiespijn.
Hueso die bin nu?	Hoe is 't er nu mee?
Da ka kabae.	't Is over.
Ja, maer die Koorts no ka lastaen hem heel heel?	Ja, maar heeft de koorts hem niet helemaal verlaten?
Mie ha denk, ha sa neem blau Blommetje for purgeer.	Ik geloof dat hij „blauw-bloem" had moeten nemen, om te purgeren. p. 66.
Hem zeg hem no kan for drink die.	Hij zegt dat hij dat niet drinken kan.
Gief hem dan Karpat-Olie.	Geef hem dan Karpaatolie.
Maer wanneer ons sa krieg Tee van Dag?	Maar wanneer krijgen we van daag tee?

Die Water no ka kook nogal.	't Water kookt nog niet.
Die Boterham sender no ka snie?	Zijn de boterhammen niet gesneden?
Ja, maer die no hab Kaes, en Tata no keer voor Botterham soso.	Ja, maar er is geen kaas en vader houdt niet van een boterham met niets er op.
Lastaen sender braen van die rook Karang sender.	Laten ze wat gerookte klipvis bakken.
Kassavie wees meer suet mit die Karang as Broot [1]).	Cassave is bij klipvis lekkerder dan brood.
Ju bin een Creol vaervaer.	Jij bent een echte Kreoolse.
Mama, die Tee ka klaer.	Moeder, de tee is klaar.
Da wa die Melk bin?	Waar is de melk?
Da die bin.	Hier.
Hueso, wa die bryen Teekoppie sender bin?	Wat, waar zijn de bruine teekopjes?
Sender ka breek.	Ze zijn stuk.
Jellie le breek almael mie Porcelein sender.	Jullie breekt al mijn porselein.
Rup Ju Papa.	Roep je vader.
Da wa hem bin?	Waar is hij?

[1]) Een Negerengels spreekwoord zegt: ***Pina vo brede meki wi njam kasaba*** (gebrek aan brood maakt dat we cassave eten, Wullschlägel N°. 118).

Hem bin na binne die Kookhus [1].	Hij is in 't kookhuis.
Wa Ju hou Bruer bin?	Waar is je oudere broer?
Mie no weet.	Ik weet het niet.
Ju no weet niet een gut.	Je weet niets.
Rup hem.	Roep hem.
Na wa Jellie blief soo lang? Jender no wil drink Tee?	Waar blijven jullie zo lang? Willen jullie geen tee drinken?
Die no bin laet, Mama.	't Is niet laat, moeder. p. 67.
Maskee.	Ook al goed!
Ons sa drink Tee sonder Sukker?	Zullen we tee zonder suiker drinken?
Gief die Batterie na die kind sender.	Geef de stroop aan de kinderen.
As Ju jeet, no smeer Ju Finger soo.	Maak je vingers niet zo vuil, als je eet.
No mors Jender Kleer.	Mors niet op je kleren.
Veeg Ju Mont.	Veeg je mond af.
Ju no hab Neesduk for veeg Ju Nees?	Heb je geen zakdoek om je neus te snuiten?
Bring die Tee Keetel hier.	Breng de teeketel hier.

[1]) Plaats waar de suiker geraffineerd wordt.

Skenk die Tee-Waeter na die Tee-Pot.	Schenk het teewater in de teepot.
Jender no wil drink meer Tee?	Willen jullie geen tee meer hebben?
Neen, Dankie.	Neen, dank U.
Bewaer die Tee-gut sender.	Zorg voor het teegoed.
Ju no denk op for gief jeet for kook?	Vergeet je eten te geven om te koken?
Wat mie sa gief yt?	Wat zal ik uitgeven?
Gief sout Vleis en Harten Boontje.	Geef pekelvlees en boontjes.
Mama no wil hab Braen?	Wil U niet dat er iets gebraden wordt?
Lastaen sender martae twee Hunders.	Laten ze twee kippen slachten.
Da lej-Hunder alleen die hab.	Er zijn alleen leggende kippen.
Neem een Hunder-Haen.	Neem een haan.
As die hab jong Diffie, lastaen sender smoor sender.	Als er jonge duiven zijn, laten ze die dan in boter braden.
En, as die Neeger ka breng Vis, lastaen sender stoof die groote, en bak die klein sender.	En als de negers vis hebben gebracht, laten ze dan de grote koken en de kleine bakken.
Mama no wil hab salae?	Wil U geen sla hebben?

Ja, lastaen sender kook kingamboe en jong Pes Boontje; kik na die Kas, mie geloof die hab Cumcumber.	Ja, laten ze kingamboe koken en jonge boontjes; kijk in de kast, ik geloof dat er komkommer is. p. 68.
Mama ha seg, dat Tata ka vraeg vreemd Volk for kom jeet hieso.	U heeft gezegd dat vader vreemden ten eten heeft gevraagd.
Da waer, lastaen die sout Vleis en die Harten Boontje.	Dat is waar, laat het pekelvlees en de boontjes weg.
Dan die no hab Leepelkost.	Dan is er geen lepelkost.
Lastaen sender kook Sop na die Hunder-Haen.	Laten ze soep maken van de haan.
Dan die no hab braen.	Dan is er niets om te braden.
Lastaen sender neem een jong Kalkuen.	Laten ze een jonge kalkoen nemen.
Mama, no beeter ons maek Pastej van die blau Diffie sender?	Moeder, is het niet beter dat we een pastei maken van de duiven?
Da drie Sort Salae alleen die hab.	Er zijn maar drie soorten sla.
Lastaen een Volk loop na Hoffie voor Blaer Salae.	Laat iemand naar de tuin gaan om bladsla.
Sender mut maek Botter en Kaes klaer.	Ze moeten boter en kaas klaarmaken.
Lastaen sender snie van die riep Anas for due na Tafel.	Laten ze wat snijden van de rijpe ananas om op tafel te doen.
Als Ju ka kik na die Jeet, loop due an Ju Kleer.	Als je naar 't eten gekeken hebt, ga je dan kleden.
Ja, Mama.	Ja, moeder.

Tussen een vader en een zoon.

Morg, Tata.	Goeie morgen, vader.
Morg, mie Soon.	Goeie morgen, m'n jongen.
Papa le loop wandel?	Gaat U wandelen?
Ja, maar wat maek Ju no ka kleet?	Ja, maar waarom ben je niet gekleed?
Mie ha slaep laet.	Ik ben laat gaan slapen.
Voor wat Ju no ka hoppo meer vrue?	Waarom ben je niet vroeger opgestaan?
Ons ha kom laet na Hus.	We zijn laat thuis gekomen.
Hoe laet die ha wees?	Hoe laat was dat?
Aster twaalf.	Over twaalven.
Wat maek Jellie ha blief soo laet?	Waarom zijn jullie zoo laat gebleven?
Ons ha speel Spelletje.	We hebben spelletjes gedaan.
Ju Noom en Muj ha blief op soo laat ook al?	Zijn oom en tante ook zo laat opgebleven?
Neen, sellie ha loop slaep mit tien yer.	Neen, die gingen om klokke tien naar bed.
Da wie ha wees daesoo?	Wie zijn er geweest?
Mie Heer N. N. mit sie Syssie en Butje.	Meneer N. met zijn zuster en zijn broer.

Sender seg, hem le vrie Ju Negje.	Ze zeggen dat hij een goed oogje heeft op je nichtje.
Mie gloof, sender ka beloof.	Ik geloof dat ze verloofd zijn.
Wat maek Ju gloof soo?	Waarom geloof je dat?
Hem ha seg mie soo hem self.	Hij heeft het me zelf gezegd.
Jender bin soo groot Maet makander?	Zijn jullie zulke maatjes?
Ons ka loop na Skool makander.	We zijn samen op school geweest.
Ja, Ju Noom ha seg mie, dat sender ka beloof.	Ja, je oom heeft me gezegd dat ze verloofd zijn.
Sender le kom hieso van Dag.	Ze komen vandaag hier.
Hueso Ju weet?	Hoe weet je dat?
Mie ha hoor mie Negjie vraeg sie Liefste sie Syssie for kom mit.	Ik heb gehoord dat mijn nichtje de zuster van haar aanstaande gevraagd heeft om mee te komen.
Ja se le kom for maek die bekend.	Ja, ze komen om het publiek te maken.
Mie weet.	Ik weet het.
Nu soo lang die Geselskap ha hoor die, mie Syssie ha vraeg die Meisje sender, en soo mie ha vraeg die Jongman sender for kom ookal.	Nu, toen het gezelschap dat hoorde, heeft mijn zuster de meisjes en ik de jongelui gevraagd om ook mee te komen.

Da fraej, zeg die na Ju Mama, dat hem kan lastaen maek Jeet klaer.	Dat is goed, zeg het aan je moeder, dat ze eten kan laten klaarmaken.
p. 70. Mie ka seg hem die.	Ik heb het haar al gezegd.
Mie denk Ju Negje sa due een gue fraej Hywlik.	Ik geloof dat je nichtje een heel goed huwelik zal doen.
Ja, want mie Heer N. N. bin van al te veel guj Humeer.	Ja, want meneer N. N. heeft een biezonder goed karakter.
Hueso sie Bruer bin?	Hoe is zijn broer?
Hem ookal bin gue fraej.	Hij is ook heel goed.
Altit mie ka hab gue Respect voor die Familie.	Ik heb altijd veel achting voor die familie gehad.
Sender bin die waerdig.	Dat verdienen ze.
Mie wens, Ju Sussie ha kan wees soo glykkig for trou na soo guj Familie.	Ik wou dat je zuster ook zo gelukkig kon zijn om in zoon goede familie te komen.
Mie ookal le wens die.	Dat wens ik ook.
Ju no ka hoor, as die ander Bruer le vrie een plek?	Heb je niet gehoord of de andere broer ergens het hof maakt?
Neen, maer hem hab Sin voor mie Syssie.	Neen, maar hij heeft zin in mijn zuster.
Hueso Ju weet?	Hoe weet je dat?
Sie Bruer ka seg mie.	Zijn broer heeft het me gezegd.
Ju Sussie weet die?	Weet je zuster het?

Neen, hem ha wees na bittie mit sender ookal.	Neen, zij is ook met ze naar buiten geweest.
Ju Negje weet?	Weet je nichtje het?
Ja, hem ha hoor ons.	Ja, zij heeft het van ons gehoord.
Wat hem ha seg?	Wat heeft ze gezegd?
Hem ha seg, hem sa wees gue blie.	Ze heeft gezegd, dat ze heel blij zal wezen.
Hueso, hem no ha wil hab hem sa vrie na sie ander Syster?	Hoezo, wil zij niet dat hij van haar andere zuster werk maakt?
Mie gloof, sie Syssie ka beloof mit die Captein na Fort.	Ik geloof dat haar zuster verloofd is met de kapitein van het fort.
Mie no gloof, sender ka beloof nogal.	Ik geloof niet dat ze al verloofd zijn.
Maskee, hem hab Sin na hem.	't Doet er niet toe, hij heeft zin in haar.
Mie gloof hem sa maek een fraej Man, die Soldaet sender hab hem gue lief.	Ik geloof dat hij een beste man zal wezen, de soldaten houden heel veel van hem.
Da die maek hem bin soo fraej na sender.	Dat komt omdat hij zo goed voor ze is. p. 71.
Mie wens Ju Syssie ha weet die Gedagten van N. N.	Ik wou dat je zuster van de gedachten van N. N. afwist.
Negje ka seg, hem sa seg hem die van dag.	Mijn nichtje heeft gezegd dat hij haar die vandaag zal zeggen.

Mie bin bang, Ju Syssie sa neem die groot Ganganie die le woon hieso.	Ik ben bang dat je zuster de grote gek zal nemen die hier woont.
Hem ka praet na Tata van Syssie?	Heeft hij met U over mijn zuster gesproken?
Neen, mie no gloof hem hab Verstant genug for praet na Ju Syssie self.	Neen, ik geloof niet dat hij verstand genoeg heeft om met je zuster zelf te spreken.
Da sie Gelt alleen maek him sot.	Alleen zijn geld maakt hem zot.
Mie gloof soo.	Dat geloof ik ook.
Maer hem no ka wees na Copenhagen?	Maar is hij niet in Kopenhagen geweest?
Ja, wat baet!	Ja, maar wat helpt dat!
Altemets sender no ka gief hem fraej Skoolmeester!	Misschien hebben ze hem geen goede onderwijzer gegeven?
Sie Tata ha gief Gelt genug voor hem sa leer.	Zijn vader heeft geld genoeg uitgegeven dat hij zou leren.
Die hab gue van ons Jong Volk no leer niet een gut na Juropa.	Er zijn genoeg van onze jongelui die niets leren in Europa.
Dat maek sender altit kan seg, die dom Creool sender, sellie bin Borika en bambaj die no bin sender Skylt dat sender no leer niet een Gut.	Daardoor kunnen ze altijd zeggen: „die domme Kreolen zijn ezels", en toch is 't hun schuld niet dat ze niets leren.
p. 72. Da waer genug, en mie wonder, dat die Ouder sender hieso ka wees soo sot nogal for	Dat is maar al te waar, en ik verwonder me er over dat de ouders hier nog zoo zot

stier sender Kint na soo ver Pot, en for gief so mussie Gelt for soso.	zijn om hun kinderen zo ver weg te sturen en zo veel geld uittegeven voor niets.
Mie wens Ju ha kan trou mit N. N. sie Syssie.	Ik wou dat je kon trouwen met de zuster van N. N.
Mie no wil hab hem, fordiemaek hem bin alteevel spittig.	Ik wil haar niet hebben omdat ze een kwaad humeur heeft.
Mie no ha weet. Loop due an Ju kleer.	Dat wist ik niet. Ga je kleden.
Ja, Tata.	Ja, vader.

Tussen een broer en zuster.

Morg, Syssie.	Goeie morgen, zuster.
Morg, Butje.	Goeie morgen, broer.
Ju ha drink Tee mit Mama?	Heb je tee gedronken met moeder?
Ja, die Tee van Ju bin na binne die Jeet Kas.	Ja, jouw tee is in de etenskast.
Da fraej, maer mie wens Ju glyk.	Mooi zo, — maar ik feliciteer je!
Mit wagut?	Waarmee?
Ju no weet?	Weet je dat niet?
Ju no ka kik hue mie Heer N. N. ha kik na Ju gester donker?	Heb je niet gezien hoe meneer N. N. gisterenavond naar je gekeken heeft?

Mie no ha let op na die.	Daar heb ik niet op gelet.
Mie no ha neem Notisje.	Daar heb ik geen notitie van genomen.
Mie gloof hem hab Sin na Ju.	Ik geloof dat hij zin in je heeft.
Mie no keer.	Dat kan me niet schelen.
Waerom?	Waarom niet?
Ju no weet ons Bierman le vrie mie?	Weet je niet dat onze buurman werk van me maakt?
Wat, mie no gloof, Ju sa neem hem.	Wat? Nu, ik geloof niet dat je hem nemen zal.
Hueso?	Hoe dat zo?
Wat Ju sa due mit hem?	Wat zal je met hem doen?
p. 73. Ju no weet hem bin gue rik? Hem hab een Sukker Plantaj en mooj Hus, mussie Silvergut, en Hus-Neegers.	Weet je niet dat hij heel rijk is? Hij heeft een suikerplantage en een mooi huis, veel zilvergoed en huisnegers.
Maer, wat baet almael sie Gelt?	Maar wat geeft al dat geld van hem?
Da no die ons almael le suk?	Is dat niet 't geen we allemaal zoeken?
Maer Gelt alleen no kan maek Volk leef vergnugt.	Maar geld alleen kan niet maken dat iemand gelukkig leeft.
Maskee, voor al mie sa kan krieg mooj Gut.	't Doet er niet toe, de hoofdzaak is dat ik mooie dingen zal kunnen krijgen.

Hue Ju kan praet soo wissi-wassie Woort?	Hoe kan je zo iets ondoordachts zeggen!
Ju sa wil trou voor Gelt alleen?	Zal je om 't geld alleen willen trouwen?
Wat Ju hab for seg van hem?	Wat heb je van hem te zeggen?
Hem bin een groot Ganganie, hem bin een sot, en hem no weet for praet na Geselskap· Maer, as mie Heer N. N. sa vrie Ju, beeter Ju neem hem.	Hij is een grote kwast, hij is een zot en hij kan in gezelschap zijn woord niet doen. Maar als Meneer N. N. je 't hof maakt, is 't beter dat je hem neemt.
Mie no wil.	Dat wil ik niet.
Hue so?	Hoe zo?
Wat hem hab?	Wat bezit hij?
Hem bin een jong koopman. Nogal hem hab genoeg for begin die Weerelt, hem le pas op fraej, en as hem bin glykkig, hem kan kom rik. Ju no kik almael Volk wil hem gue?	Hij is een jonge koopman. Hij heeft al genoeg om zijn zaken te beginnen, hij past goed op en als hij gelukkig is, kan hij rijk worden. Zie je niet dat iedereen hem graag mag lijden?
Ja, maer ons Bierman hab wagut N. le suk.	Ja, maar onze buurman heeft, wat N. zoekt.
Wat baet Gelt sonder Verstant?	Wat geeft geld zonder verstand?
Ons Bierman bin Jong nogal.	Onze buurman is nog jong.
As hem no bin wies nu, hem no sa kom wies leevendag.	Als hij nu nog niet wijs is, zal hij 't nooit worden.
Hueso Ju weet?	Hoe weet je dat?

p. 74.	Fordiemaek hem ha kom soo hou.	Omdat hij zo oud is geworden.
	Hue hou hem bin, Ju denk?	Hoe oud denk je dat hij is?
	Hem ka passeer Veif en twintig Jaer.	Hij is over de vijf en twintig.
	Wat gut die bin?	Wat zou dat?
	Da no hou genoeg die for hab meer Verstant?	Is dat niet oud genoeg om meer verstand te hebben?
	Mie weet Tata sa wil mie liever neem ons Bierman.	Ik weet dat vader liever zal willen dat ik onze buurman neem.
	Mie no gloof, Ju weet Tata no keer voor Gelt. Maer ons Bierman ka praet na Ju for vrie?	Dat geloof ik niet, je weet dat vader niet om geld geeft. Maar heeft onze buurman je van vrijen gesproken?
	Ja, van ander Jaer.	Ja, sedert verleden jaar.
	Voor wat hem no kan praet mit Tata van Ju?	Waarom kan hij niet met vader over je spreken?
	Da skaem hem bin.	Hij is verlegen.
	Na dat Ju kan kik hem bin een Sot; as die no ha wees, dat hem bin zoo gek, hem sa ka praet lang tit na Tata.	Daaraan kan je zien dat hij een zot is; als het niet was dat hij een gek is, zou hij al lang met vader gesproken hebben.
	Altemits Ju ka beloof mit hem?	Misschien ben je met hem verloofd?
	Neen, maer mie hab hem beetje lief.	Neen, maar ik houd nog al van hem.

Beeter Ju no denk op van hem meer. Maer as mie Heer N. le vrie Ju neem hem. En denk op wagut mie ka seg Ju.	't Is beter dat je niet meer aan hem denkt, maar dat, als meneer N. je vraagt, je hem neemt. En denk er aan wat ik je gezegd heb.
Mie sal.	Dat zal ik doen.
Mie hoop, Ju no sa gooj Ju self wej.	Ik hoop dat je je niet weg zult gooien.
Ju bin altee hard bobo ons Bierman.	Je bent te hard voor onze buurman.
Mie praet die Waerheit.	Ik zeg de waarheid.
Wel Butje, mie sa kik wat mie kan due. Wat mie ka praet van ons Bierman, da for skeer gek alleen, want mie no sa wil hab hem.	Wel, broer, ik zal zien wat ik doen kan. Wat ik van onze buurman gezegd heb, was maar uit gekheid, want ik wil hem niet hebben. p. 75.

Tussen een man en een slaaf.

Morg, Meester.	Goeie morgen, Meester.
Morg, hue laet die bin?	Goeie morgen, hoe laat is het?
Die bin seeven Yer.	't Is zeven uur.
Voor wat Ju ha lastaen mie slaep soo laet?	Waarom heb je me zo laat laten slapen?
Fordiemaek Meester ha sit op soo laet gester donker.	Omdat Meester gisterenavond zo laat opgezeten heeft.
Wat Ju Vrou bin?	Waar is je meesteres?

Hem le due an sie Kleer.	Zij is zich aan 't kleden.
Vrou ka drink Tee?	Heeft de Juffrouw tee gedronken?
Neen, Meester.	Neen, Meester.
Ju ka roskam die Kabaj sender?	Heb je de paarden geroskamd?
Ja, Meester.	Ja, Meester.
Sender hab Beesjeet?	Hebben ze eten?
Die no hab Beesjet meer?	Is er geen voer meer?
Neen, die ka kabae.	Neen, 't is op.
Lastaen sender loop na Sawaen.	Laat ze naar de wei gaan.
Da wie sa loop mit sender?	Wie zal met ze mee gaan?
Die twee klein Jong sender.	De twee kleine jongens.
Die Kuj sender ookal?	De koeien ook?
Neen, altemets sender sa stoot die Kabaj sender.	Neen, ze zullen misschien de paarden stoten.
Maer lastaen sender loop na die hou Majis-Stik.	Maar laat ze naar 't oude korenland gaan.
Meester, Kabaj ka verloor sie een Skuen.	Meester, 't paard heeft z'n ene ijzer verloren.
Lastaen die Smit le beslae hem.	Laat de smid hem beslaan.
Ju ka kik na die Sael?	Heb je 't zadel nagezien?
p. 76. Die een Stie-Beegel no bin daeso.	De ene stijgbeugel is er niet.

Mie hoop, Ju sa maek die Pistool sender skoon.	Ik hoop dat je de pistolen schoon zult maken.
Mie ha skoon sender gester vrue vrue.	Ik heb ze gisterenmorgen schoon gemaakt.
Mie weet, maer mie ha skiet mit sender gester After-middag.	Dat weet ik, maar ik heb er gisterenmiddag mee geschoten.
Wa mie Ruer bin?	Waar is mijn geweer?
Die Neeger ha loop skiet blau Dief mit die.	De neger is er blauwe duiven mee gaan schieten.
Voor wat Ju no ha gief hem die hou Ruer?	Waarom heb je hem niet het oude geweer gegeven?
Die no bin fraej.	Dat is niet in orde.
Wa die Bomba bin?	Waar is de opzichter?
Hem ka loop mit die Neeger sender na Kamina.	Hij is met de negers naar 't veld gegaan.
Ju no weet, wat sender le due?	Weet je niet wat ze doen?
Sender le dig Sukker-Gat.	Ze graven gaten voor 't suikerriet.
Die klein Majis ha plant kabae?	Is de jonge maïs al geplant?
Mie no weet.	Ik weet het niet.
Wagut die Timmerman sender le due?	Wat doen de timmerlui?
Sender ka versie die Hus?	Hebben ze 't huis voorzien (hersteld)?

Ja, Meester.	Ja, Meester.
Lastaen sender begin na die Mola.	Laten ze aan de molen beginnen.
Wat die Metselaer sender sa due?	Wat zullen de metselaars doen?
Sender sa breek die Keetel yt na die kookhus.	Zij zullen de ketel in het kookhuis uitbreken.
Die Mortel ka maek?	Is de kalk gemaakt?
Ja, maer almael die Klinker no ka kom van Bay.	Ja, maar al de stenen zijn nog niet van de baai gekomen.
Wa die Coffie die Neegerin sender ha pik gester?	Waar is de koffie die de negerinnen gisteren geplukt hebben?
p. 77. Na Magasien.	In 't pakhuis.
Die hab meer na die Boom sender?	Is er nog meer aan de bomen?
Ja, maer sender no ka rip.	Ja, maar ze is nog niet rijp.
Sender mut pas op sender fraej.	Ze moeten daar goed voorzorgen.
Die Busael sender ka krieg Jeet?	Hebben de nieuwe negers eten gekregen?
Die no ka kook nogal.	't Is nog niet gekookt.
Lastaen sender maek gau.	Laten ze voortmaken.
Mie no wil, dat sender sa kom na lŏj Maneer.	Ik wil niet dat ze aan 't luieren raken.
Ju pas op, soo lang mie loop wandel.	Let op de boel, terwijl ik aan 't wandelen ben.

Tussen een vrouw en haar slavin.

Na wa Ju blief?	Waar blijf je?
Mie le krieg skoon Kleer voor Vrou.	Ik krijg schone kleren voor de Juffrouw.
Wa Ju klein Vrou bin?	Waar is mijn dochter?
Hem bin hieso.	Ze is hier.
Krieg een Paer skoon Kous.	Krijg een paar schone kousen.
Ju ka krieg skoon Kleer?	Heb je schone kleren gekregen?
Ja, Vrou.	Ja, Juffrouw.
Wa mie blau Sie Skuen mit die Silver Galoon?	Waar zijn mijn blauw zijden schoenen met zilver galon?
Gief mie een van die Onder-Saja mie ha maek lest.	Geef me een van de onderrokken die ik laatst gemaakt heb.
Gief mie een Hemete mit Bordier-Lobbetje.	Geef me een chemiset met een geborduurd kantje.
Ju mut neem die Kap, en die Neesduk van die selfde Sort. Ju hoor?	Je moet de muts en de halsdoek van dezelfde soort nemen. Versta je?
Wat Japuen Vrou wil heb?	Welke ochtendjapon wil U hebben?
Die roo Damast.	De rood damasten.
Wat lent Vrou wil hab?	Welke linten wil U hebben?
Die blau sender, en die blau Kalala en Oorhanger Ju hoor?	De blauwe en de blauwe halsketting en oorbellen, hoor je? p. 78.

Kom, bind mie Haer!	Kom, maak mijn haar op!
Wa mie Kap?	Waar is mijn muts?
Gief mie Spel.	Geef me spelden.
Die no hab meer groot?	Zijn er geen grotere?
Die no hab.	Die zijn er niet.
Kik na die Skiffie, die hab daeso.	Kijk in het laatje, daar zijn er in.
Veeg die Spiegel.	Veeg de spiegel af.
Hoppo die Venster.	Doe 't raam open.
Mie Kap sit fraej na aster?	Zit mijn muts goed naar achteren?
Spel die Lent na aster.	Speld de linten achteraan vast.
Die Strikkie no ka maek fraej.	De strik is niet goed gemaakt.
Ja, nu die bin guet.	Zo, nu is hij goed.
Wa mie Hemete bin?	Waar is mijn hemd?
Hieso.	Hier zo.
Sender no ha plooj die klein genug.	Ze hebben het niet fijn genoeg geplooid.
Gief mie mie onder-Saja.	Geef me mijn onderrok.
Wa die gestigte Keers?	Waar is 't gestikte keurslijfje?
Gief mie die blaue.	Geef me het blauwe.
Wa mie Sak sender bin?	Waar zijn mijn zakken?

Geef mie die Japuen.	Geef me de ochtendjapon.
Wa mie Borsje bin?	Waar is mijn onderlijfje?
Kik, as mie Japuen sit glat na aster.	Kijk of mijn ochtendjapon van achteren glad zit.
Hael mie Hemete beetje na molee.	Haal mijn chemiset wat naar beneden.
Da alteveel, mie geloof Ju bin sot.	Dat is te veel, ik geloof dat je gek bent.
Ja, nu die bin fraej.	Zo, nu is 't goed.
Wa mie Hals-Neesduk?	Waar is mijn halsdoek?
Spel die na aster.	Speld die van achteren vast.
Na wa Ju blief mit die Spel sender? Ju no hoor?	Waar blijf je met de spelden? Versta je me niet? p. 79.
Mie le kom.	Ik kom al.
Mie gloof Ju wil hab mie sa kom haal Ju.	Ik geloof dat je wil hebben dat ik je kom halen.
Die no hab meer van die groot Spel sender.	Er zijn niet meer van de grote spelden.
Gief mie van die kleintje.	Geef me van de kleine.
Bind mie Kalala.	Maak mijn halssnoer vast.
Due die Oorhanger na mie Hoor.	Doe de bellen in mijn oren.
Ju due mie Seer.	Je doet me zeer.
Mie no kan help.	Ik kan 't niet helpen.

	Gief mie mie Hantskuen sender.	Geef me mijn handschoenen.
	Gief een beetje Waeter.	Geef een beetje water.
	Hueso Ju ka spel die Kap na aster?	Hoe heb je de muts van achteren vastgespeld?
	No steek mie.	Prik me niet.
	Wa mie Vlyveel Bangres?	Waar is mijn fluwelen huik?
	Mie ha denk Vrou sa gebryk die Hutje.	Ik dacht dat U Uw hoed zou gebruiken.
	Wa die Paresol?	Waar is de parasol?
	Kik as die Kas sender ka tue.	Kijk of de kasten toe zijn.
	Due die Magasien Sleetel na die Kas.	Leg de sleutel van de provisiekamer in de kast.
	Gief mie die Kas-Sleetel sender.	Geef mij de sleutels van de kast.
	Pas op, tee mie le kom na Hus.	Pas op totdat ik thuis kom.
	Seg ju Meester, mie ka klaer, mie le wag hem.	Zeg aan je meester dat ik klaar ben, en dat ik op hem wacht.
p. 80.	Da waer, gief mie mie Neesduk, mie Snif-Doosie en mie Wajer.	Dat is waar ook, geef me mijn zakdoek, mijn snuifdoos en mijn waaier.
	Kaj! Vrou ka sjansee gue mooj.	Och, och! Wat is de Juffrouw mooi aangekleed!

C. Teksten ontleend aan de spraakkunst der Herrnhutters (G. H.).

Gesprek tussen een negermeisje en de vrouw van een „Baas" (zendeling der Herrnhutters).

Adjo vro! —
Adjo mi Kind! Hoesoe joe Naam?
Priscilla.
Soo! da joe Priscilla? Joe Mama ben fraai?
Ja Vro!
Joe ookal ben fraai?
Ja Vro mi ben fraai.
Maar voor wagoed joe kom hiesoo?
Mi kom na Kerk.
Joe ook will soek die Heiland?
Ja Vro!
Joe kan hoor fraai, wagoed Baas praat na kerk?
Ja Vro!
Joe a wees verleeden Sondag na Kerk?

Neen Vro! mi no a krig Pad. Mi Meester no wil laatstaan mi loop na Kerk. Mi mankeer die Heiland; mi weet mi ben een pover bederf, verloor, Kind.

Hoesoo joe ka krig Tid vor kom van Dag?

Mi Meester en Vro no a wees na Hoes. Sender ka loop na Plantaj; diemaak mi a kan kom.

Noe, die Klock lo ling. Pas fraai op wagoed joe lo hoor van die lieve Heiland, en vat die fraai nabinn joe Hert. As joe ook no krig Pad for kom altid na Kerk, so praat mee die liefe Heiland. Em sal hoor joe en segen joe, as joe ook ben na Hoes en na joe Werk.

Fragment van een gesprek tussen een oude negerin en de vrouw van een „Baas".

Hoesoe joe ben Lisabeth?

Mi arm pover, mi soutkop, mi swart Heide mi a wees: mi no a weet dat soo groot Goed mi sal kik leevendag. Mi a wees soo dom (g)lik een Koei. Mi no kan dank die liefe Heiland genoeg voor die groot Goed Em, mi Tata, ka gie mi. Mi gloof dat Em ka dood voor mi; mi lo voel die nabinn mi Hert. Mi no hab een Goed vor dink op meer na deese Werld as die Tatta na bovo. Mi no ha Man, mi no ha Tatta, mi no ha Mama, mi no ha Boetje, mi no ha Suschi. Mi neem die Tatta nabovo voor mi Man. Die Tata na bovo da Em ben mi Man. Em pas op mi, Em ben mi Tatta, Em ben mi Mama, Em ben mi Broeer, Em ben mi Suschi, Em ben allegaar Goed vor mi.

D. Teksten ontleend aan de vertaling van het Nieuwe Testament door de Denen (N. T. D.)

VOORBERIGT.

Eerst ons bin forpligt for giev behoorlig Lof en Dank na die Allerhoogste, die ka open voor ons Pad, Midlen en Manier for maek bekent op die leste door die Dryk deese tegenwoordig Creols Oversetting van die Nyw Testament, van die ons beloov ons soo mussie te meer Vrygt, als die ha wees die Verlang en Wens van veele lang tit, en van die Deen Neger Gemeinte na besonders.

Ons gloov voor die Rest, dat die no sal wees die Leeser onangenaem for krieg, soo ver die Rymte wil laet die tu, een kort Onderrigting van die Kooninglig Mission op die deen americanse Eilanden van sie Begin af tee na deese tegenwoordig Tid.

Deese Mission ha wordt opgerigt in die Jaer 1756 volgens die Order van saelig en hoogruemwaerdig Gedagtenis Kooning FRIDERIC V. en die ha wordt betrowt na die Kooninglig General-Kirk-Inspections Collegium for reguleer en besorg die, welk ha neem an ookal, volgens allergnaedigst Order, en ha stier yt die Jaer asteran 10 Leerars onder die Naem van Over- en Onder-Catecheten, die ha wordt geruepen na Hus weeran, en sender Plaes ha wordt beset mit ander in verskejig volgende Jaeren.

Deese ha verdeel sender in die Begin na die Steden en op die Plantagien, volgens die Instrux, die sellie ha ka krieg, en sellie ha leer en ha onderwies in sender Muder Tael, nu ha vueg die Ongerwieste van sender na die deen Gemeinten.

Maer soolang die no ha hab Woon- of Skool-Husen op die Plantagien voor die Leerars, welk mankeer nogal, en deese Omstandigheid ha kom daertu ook, dat die Mujligheid van die Pad op deese Berg- en klipagtig Eilanden, soo ook die verswaekende heete Climat ha hinder die voorgenaemte Leerars vor stap na die Vutstappen van die eerste Apostlen na die Kant, soo die General-Kirk-Inspections Collegium ha kom geforceert for maek Verandring na die, en for lastaen die Mission bliev na binne die Steden alleen, soolang tee deese Werk sie allerhoogste Stigter, die hab die Harten na binne sie Hand, selv giev Midlen en Gelegenheid tot verder Vergrooting.

Die Missioneers ha leer die Creol Tael tit aster tit, en ha begin nu for onderwies na die volgens die Order van Collegium. Dat ha hab deese gesegend Werking, dat die Negers die tevoorn ha how die Leering voor een hard Woord, door die Swaerigheid van die vreemd Tael, na die sellie ha mut ontfang Onderwiesing, ha vind soo veel meer Smaek na die nu, als sellie ha kan vat en verstaen die voorgehowen Leer meer ligt en meer gaw in sender eigen Muder Tael.

Soodaenig een meer groot Getal ha kom begeerig nae die Melk van Evangelium, en ha suek Onderwiesing meer gewillik, en ha ontfang die Woord mit meer groot Lyst.

En soolang nu veele van die Negers ha wordt gevonden for wees gehoorsam na die Gloof, soo die Proselyten ha wordt getroken van die deen Gemeinten voor die wille van die Onderskejing van die Tael, en ordentlig Neger Gemeinten ha wordt opgerigt, voor die een eigen Missions Dominie nu staen, en bestelte Missions Catecheten, die verrigt die opentlig Godtes Dienst mit Sang, Predik, Catechisation en Onderwiesing in die Skolen, en ander Ministerial Verrigtingen ookal na die Creol Tael alleen, die die Negers hoor en verstaen algemeen.

Al Onderwiesing ha geskiedt mondlik na eenig Tid van Mankement van Help-Midlen, en van al, wat ha kan ondersteen die Gedagtenis van die Negers, daerom Collegium ha maek Anstalten vor besorg die Mission mit Creolse Buken.

Die Begin ka maek mit een A. B. Buk, en die klein Catechismus van Lutherus, en eenig Kirk-Psalmen ookal, die ha wordt gedrykt hiesoo in die Jaer 1770, en ha wordt gestiert daerover.

Asteran ons ha begin vor denk op na een Oversetting van die Nywe Testament, welk Heer Stadhoofdman *Jochum Melchior Magens*, en Creol van St. Thomas, die ka studeer bie die Copenhavense Universitet, ha neem op hem, op die Versuek van Collegium. Deese gueje man, die tevoorn ha ka skriev van sie eigen gueje Wil een Creols Grammatica tot Dienst voor die Missions Bedienten, die ookal ha wordt gedrykt in die Jaer 1770, en byttendien ha lastaen skriev door een van die Missions Catecheten, die hem na deese Oogmerk ha giev Plaes na sie Hus, een Woord-Buk, die bin volstandig genug, maer leg ongedrykt nogal, hem ka maek sie hoogverdient door die van die Missions Werk. En soolang hem ka neem op hem soo veele wigtig Werken, sonder for krieg die geringste Belooning van die tee deese Dag, soo ons derv for hoop, dat hem sal verdien die Opdenking van sender, die kan beoordeel en beloon waerdige Bemujingen, soo veel meer, als die Mission kan verwaek door sie prieselig Beesigheid for kik van sie Hand een Oversetting nogal van die Oud Testament, van welk die Psalmen van David bin klaer alreets, en ons kan verwaek die Prophetis Buken aster een kort Tid.

Die Heer selv leg sie Segen na deese Werk! hem lastaen veele Sielen van die Heidens, die bin in die Dysternis nogal, vuel die godtlig Kragt van die Woord, dat sellie kan kom volkom bereidt door die na almael gueje Werken, en op die leste vind en vat die eeuwig Leven.

In die General-Kirk-Inspections
Collegium die 1 Mart. 1781.

L. Harboe. E. J. Jessen-S. J. Hvid. A. P. Bartholin.

NA DIE LEESER.

Maskee Autor van die Creols Grammatica ka giev een Waerskowing aster die Samenspraek tyssen een Catecheet en een Heiden, en ka wies daer, dat die bin noodsaeklig na geestlige Saeken for volg die hollands Spraek, als die regte Oorsprong van die Creolse, soo mie bin verpligt for giev een Waerskowing ookal, dat mie ka volg die selve Regel na deese Oversetting van die Nywe Testament. Mie ka volg die Creolse Spreek-Manier overal, maer mie no ha wil gebryk die gemeene Woorden en Spreeken, voordiemaek die no pas na een geestlig Materie; en mie selv ka hoor, dat soowel die Blanko als die Negers ha wees gestoort en ha erger sender over for hoor van die een, of van die ander na eenig Predikasje of geestlig Discours, dat sellie ha gebryk sylke gemeene Woorden, die sellie dog gebryk in daglig Omgang. Mie Leeser! mie hoop, dat ju sal wees vergnuegt, dietit ju denk op, dat mie no ha wil, dat die Woord en Waerheid, die ons Saeligmaeker ka giev na sie Apostlen en Disciplen for verkondig tot sie Naems Eer en ons Saeligheid, sal wordt tot Oneer van sie Naem, en een Dwaesheid voor som Tuhoorders, en een Ergernis voor ander. Neem deese Waerskowing an in Liefde. Mie wens ju die Segen van die drie-eenig Godt, en bin ju

St. Thomas in America

Vriend en Welwenser

Die Oversetter.

DIE EVANGELIUM

VAN

MATTHEUS.

DIE I. CAPITTEL.

I.) *Die Geslagt-Register van Christus,* 1—17.
II.) *Sie Ontvangnis van die heilig Geest, sie Naemen, en Geboorte van Jomfrouw Maria.* 18—25.

Die Familie-Buk van Jesus Christus, die ha wees David sie Soon, die ha wees Abraham sie Soon.

2. Abraham ha teel Isaac; Isaac ha teel Jacob; maer Jacob ha teel Juda en sie Bruders.

3. Maer Juda ha teel Phares en Zara van Thamar; maer Phares ha teel Esrom; maer Esrom ha teel Aram.

4. Maer Aram ha teel Aminadab; maer Aminadab ha teel Naasson; maer Naasson ha teel Salmon.

5. Maer Salmon ha teel Booz van Rachab; maer Booz ha teel Obed van Ruth; maer Obed ha teel Jessai.

6. Maer Jessai ha teel Kooning David; maer Kooning David ha teel Salomon van Uria sie Vrow.

7. Maer Salomon ha teel Rhoboam; maer Rhoboam ha teel Abia; maer Abia ha teel Asa.

8. Maer Asa ha teel Josaphat; maer Josaphat ha teel Joram; maer Joram ha teel Ozias.

9. Maer Ozias ha teel Joatham; maer Joatham ha teel Achas; maer Achas ha teel Ezechias.

10. Maer Ezechias ha teel Manasse; maer Manasse ha teel Amon; maer Amon ha teel Josias.

11. Maer Josias ha teel

Jechonias en sie Bruders, omtrent na die Tid van die Gevangnis van Babylon.

12. Maer aster die Gevangnis van Babylon Jechonias ha teel Salathiel; maer Salathiel ha teel Zorobabel.

13. Maer Zorobabel ha teel Abiud; maer Abiud ha teel Eliachim; maer Eliachim ha teel Azor.

14. Maer Azor ha teel Zadoch; maer Zadoch ha teel Achim; maer Achim ha teel Eliud.

15. Maer Eliud ha teel Eleazar; maer Eleazar ha teel Matthan; maer Matthan ha teel Jacob.

16. Maer Jacob ha teel Joseph, die Man van Maria; van hem Jesus bin gebooren, die wordt genaemt Christus.

17. Daerom almael die Leden van Abraham tee na David bin veertien Leden; en van David tee na die Gevangnis van Babylon bin veertien Leden; en van die Gevangnis van Babylon tee na Christus bin veertien Leden.

18. II.) Maer die Geboorte van Jesus Christus ha wees soo: dietit sie Muder Maria ha wees beloovt mit Joseph, eer sellie ha kom malkander, hem ha wordt bevonden for wees swanger van die heilig Geest.

19. Maer sie Man Joseph, die ha wees regtveerdig, en no ha wil maek hem Skaem ha wil skej van hem, sonder Volk sal weet die.

20. Maer dietit hem ha denk soo, kik een Engel van die Heer ha verskien voor hem na binne een Droom, en ha seg: Joseph, David Soon! no bang for neem ju Vrow Maria; want wat ka ontvang na binne hem, bin van die heilig Geest.

21. Maer hem sal baer een Soon, en ju sal ruep sie Naem Jesus; want hem sal verlos sie Volk van sender Sonden.

22. Maer al dat ka gebeer, dat die sal kom vervylt, wat die Heer ka seg door die Propheet, die seg:

23. Kik een Meissje sal kom mit Kind, en sal baer een Soon, en sellie sal ruep sie Naem Emanuel, die bin, na ons Tael: Godt mit ons.

24. Maer dietit Joseph ha hoppo yt van sie Slaep, hem ha due als die Heer sie Engel ha ka belast hem; en hem ha neem sie Vrow.

25. En hem no ha beken hem, tee hem ha ka baer sie eerstgebooren Soon, en hem ha ruep sie Naem Jesus.

DIE II. CAPITTEL.

I.) *Die Wiesen bid Christus an,* 1—12. II.) *Joseph vlygt na Egipten mit Maria en die Kind,* 13—15. III.) *Herodes lastaen maek doot die Bethlehemitis Kinders,* 16—18. IV.) *Jesus kom na Nazareth,* 19—23.

Maer dietit Jesus ha wees gebooren na binne Bethlehem in Judea, na die Tid van Kooning Herodes, kik Wiesen van Oost ka kom na Jerusalem, en ha seg:

2. Waer hem bin, die bin gebooren die Kooning van die Jooden? want ons ka kik sie Ster in die Oost, en ons ka kom for bid hem an.

3. Maer dietit Kooning Herodes ha hoor dat, hem ha verskrik, en al Jerusalem mit hem.

4. En aster hem ha ka vergaeder die hoog Priesters en Skriftgeleerden van die Volk, hem ha vraeg sender, waer Christus sal wordt gebooren.

5. Maer sellie ka seg na hem: na binne Bethlehem in Judea; want soo die Propheet ka skriev:

6. En ju Bethlehem in Juda Land, levendag ju bin die kleinste tyssen die Vorsten van Juda; want van ju sal kom een Voorst, die sal vuet mie Volk Israel.

7. Soo Herodes ha ruep die Wiesen sutje, en ha vraeg gu hart van sender, wattit sellie ha ka kik die Ster.

8. En hem ha stier sender na Bethlehem, en ha seg: jellie reis na daesoo, en vraeg gu hart van die Kind; en als jellie ka vind die, kom seg dat na mie, dat mie kan kom ookal, en bid hem an.

9. Maer aster sellie ha ka hoor die Kooning, sellie ha loop wej; en kik die Ster, die sellie ha ka kik in die Oost, ha loop voor sender, tee die ka kom, en ka staen na boven over, waer die Kind ha wees.

10. Maer dietit sellie ka kik die Ster, sellie ha kom over blie.

11. En sellie ha loop na binne na die Hus, en ha vind die Kind, en sie Muder Maria, en sellie ha val na die Grond, en ha bid an die Kind, en ha open sender kostbar Gut, en ha offer Geskenk na hem, Goud, en Wierook, en Myrrha.

12. En dietit Godt ka waerskow sender na binne een Droom, dat sellie no ha sal draej weeran na Herodes, sellie

ha loop na een ander Pad na sender Land.

13. II.) Maer aster sellie ha ka loop wej, kik die Engel van die Heer ha openbaer sie selv voor Joseph na binne een Droom, en ha seg: hoppo, en neem die Kind mit sie Muder, en vlygt na Egipten, en bliev daesoo tee mie seg na ju; want Herodes sal suek die Kind, for maek hem doot.

14. Maer hem ha hoppo, ha neem die Kind en sie Muder na Donker, en ha vlygt na Egipten.

15. En hem ha bliev daesoo tee Herodes ha ka doot; dat die ha sal vervylt, wat die Heer ha ka seg door die Propheet, die seg: mie ka ruep mie Soon van Egipten.

16. III.) Dietit Herodes ha kik nu, dat die Wiesen ha ka bedrieg hem, hem ha kom gu qvaed; en ha stier yt, en ha lastaen maek doot almael Kinders, die ha wees na binne Bethlehem, en na al die Land daesoo, van twee Jaer oud en daeronder, aster die Tid hem ha ka ondersuek die van die Wiesen.

17. Dan die ka vervylt, wat die Propheet Jeremias ka seg, die seg:

18. Een Stem ka hoor na binne Rama, Kries, Skreew, en gu Hyelen: Rachel kries voor sie Kinders, en no wil wees getroost, voordiemaek sellie no bin.

19. IV.) Maer dietit Herodes ha ka sterv, kik dan die Engel van die Heer ha openbaer sie selv voor Joseph na binne een Droom in Egipten, en ha seg:

20. Hoppo, neem die Kind mit sie Muder, en loop heen na die Land van Israel; want sellie ka doot, die ka suek die Leven van die Kind.

21. Maer hem ha hoppo, ha neem die Kind, en sie Muder, en ha kom na die Land van Israel.

22. Maer dietit hem ka hoor, dat Archelaus ha wees Kooning in Judea, na Plek van sie Vaeder Herodes, hem ha bang vor kom daesoo; maer Godt ha waerskow hem na binne een Droom, en hem ka loop na een Plek van die Land Galilea.

23. En hem ka kom, en ka woon na binne een Stad, die hiet Nazareth; dat die sal kom vervylt, wat die Propheeten ka seg, dat sie Naem sal wordt genaemt Nazareus.

DIE 3. CAPITTEL.

I.) *Johannes preek, doop en Vermaen,* 1—12.
II.) *Johannes doop Jesus.* 13—17.

Maer na die selve Tid Johannes die Dooper ka kom, die ha preek na die Wusteine van Judea, en ha seg:

2. Bekeer jender; want die Hemelrik ka kom diestebie.

3. Want hem bin die, van die Propheet Jesaias ka spreek van, en seg: die bin sie Stem, die ruep na binne die Wusteine: berej die Weg van die Heer, maek sie Paden regt.

4. Maer die selve Johannes sie Kleed ha wees van Cameel-Haer, en hem ha hab een Leer-Band ront sie Heep; maer sie Jeet ha wees Springhaenen, en wild Honing.

5. Soo Jerusalem ha loop yt na hem, en die heel Judea, en al die Land, die leg rontom Jordan.

6. En hem ha doop sender na binne Jordan, en sellie ha beken sender Sonden.

7. Maer dietit hem ha kik, dat veele Phariseewen en Saduseewen ha kom na sie Doop, hem ha seg na sender: jellie Adder Kinders! wie ka leer jender for vlygt van die Toorn, die sal kom?

8. Daerom draeg Vrygten, die behoor na die Bekeering.

9. En no denk, dat jellie ha wil seg bie jender selv; ons hab Abraham voor ons Vaeder; want mie seg na jender; dat Godt kan wek op Abraham Kinders van deese Steenen.

10. Maer die Biel leg klaer ookal na die Wortel van die Boomen; daerom elk Boom, die no draeg gueje Vrygt, sal wordt afgekapt, en gegoojt na binne die Vier.

11. Mie doop jender wel mit Water tot Bekeering; maer hem, die kom aster mie, bin meer magtig, als mie, en mie no bin waerdig for draeg sie Skuen, hem sal doop jender mit die heilig Geest en mit Vier.

12. Sie Koorn-Skop bin na sie Hand, en hem sal veeg die Vluer van sie Koorn-Hus, en hem sal bring teesaemen sie Koorn na binne die Koorn-Hus; maer die Skel hem sal verbrand mit Vier, die no sal yt levendag.

13. II.) Soo Jesus ha kom van Galilea na Jordan na Johannes, for wordt gedoopt van hem.

14. Maer Johannes ha weiger

die gu, en ha seg: mie hab noodig, for ju sal doop mie, en ju kom na mie?

15. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na hem: lastaen die nu soo; want die behoor ons for volkom al Geregtigheid. Soo Johannes ha laet die tu.

16. En dietit Jesus ha wees gedoopt, hem ha loop yt anstonds van die water; en kik, die Hemlen ha open voor hem, en hem ha kik die Geest van Godt kom na molee als een Diefje, en ha kom over hem.

17. En kik, een Stem van die Hemel ha seg: Dees bin mie lieve Soon, na die mie hab groot Behaeg.

DIE 4. CAPITTEL.

I.) *Die Dievel versuek Christus,* 1—11. II.) *Christus loop wej van Judea, en woon na Capernaum,* 12—16. III.) ***Hem preek,*** 17. ***ruep vier Apostlen,*** 18—22. IV.) ***leer en genees,*** 23—25.

Soo die Geest ha bring Jesus na binne die Wusteine, dat die Dievel sal versuek hem.

2. En dietit hem ha ka vast veertig Dagen en veertig Nagts, hem na kom hongrig.

3. En die Versuker ha loop na hem, en ha seg: als ju bin Godt sie Soon, soo seg, dat deese Steenen draej Brood.

4. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: die ka skriev: die Mens no leev van Brood alleen, maer van elk Woord, die loop yt Godt sie Mond.

5. Soo die Dievel ha neem hem mit sie na die heilig Stad, en ha set hem na bobo die Top van die Tempel, en ha seg na hem:

6. Als ju bin Godt sie Soon, soo gooj ju selv hiersoo na molee, want die ka skriev: Hem sal giev sie Englen Beveel van ju, dat sellie sal draeg ju na Handen, dat ju no sal stoot ju Vut na niet een Steen.

7. Soo Jesus ha seg na hem: die ka skriev ookal: ju no sal versuek die Heer ju Godt.

8. Weeran die Dievel ha neem hem mit sie na bobo een gu hoog Berg, en ha wies hem almael die Kooningriken van die Weereld mit sender Heerligheid en ha seg na hem:

9. Al dat mie wil giev na ju, als ju wil val neer, en bid mie an.

10. Soo Jesus ha seg na hem: skeer wej Satan! Want die ka skriev: ju sal bid an

die Heer ju Godt, en dien hem alleen.

11. Soo die Dievel ha lastaen hem; en kik, die Englen ha kom, en ha dien hem.

12. II.) Maer dietit Jesus ha ka hoor, dat sellie ka leever Johannes over na binne Gevangnis, hem ha loop wej na die Land van Galilea.

13. En dietit hem ha ka loop wej van Nazareth, hem ha kom en ha woon na Capernaum, die leg bie die See, na binne die Land-deel van Zabulon en Nephthalim:

14. Dat die sal kom vervylt, wat die Propheet Jesaias ka seg, dietit hem seg:

15. Die Land van Zabulon en Nephthalim bie die See Pad na deese Sie van Jordan, die bin Galilea van die Heidens;

16. Die Volk, die ka sit na binne Dysternis, ka sien een groot Ligt, en een Ligt ka hoppo voor sender, die ka sit na die Land en Shadyw van die Dood.

17. III.) Van dietit Jesus ha begin for preek, en for seg: bekeer jender, want die Hemelriek ka kom diestebie.

18. Maer dietit Jesus ha loop na die See van Galilea, hem ha kik twee Bruders, Simon, mit die Naem Petrus, en Andreas sie Bruder, die ha gooj sender Net na binne die See; want sellie ha wees Vissermans;

19. En hem ha seg na sender: volg mie, mie sal maek jender Vissermans van Mensen.

20. Maer sellie ha lastaen sender Net anstonds, en ha volg hem.

21. En dietit hem ha loop voort van daesoo, hem ha kik twee ander Bruders, Jacobus, die Soon van Zebedeus, en Johannes sie Bruder na binne die Skip met sender Vaeder Zebedeus, dat sellie ha lap sender Net; en hem ha ruep sender.

22. Maer sellie anstonds ha verlaet die Skip, en sender Vaeder, en ha volg hem.

23. IV.) En Jesus ha loop ront die geheel Galilea, ha leer na binne sender Skolen, en ha preek die Evangelium van die Rik, en ha genees al Siekte, en al Swakheid onder die Volk.

24. En sie Naem ha kom yt over al Syria: en sellie ha bring na hem sender almael, die ha wees siek van al sort Siekte en Plaegen, en die Beseten, en die Maensieken, en Lamen; en hem ha genees sender.

25. En veel Volk ha volg hem van Galilea, en Decapolis, en Jerusalem, en Judea, en van die ander Sie van Jordan.

DIE 5. CAPITTEL.

I.) *Jesus leer na bobo die Berg, welk Mensen bin saelig,* 1—12. II.) *van gueje Werken en die Wet,* 13—20. III.) *leg van die veifde Gebod yt,* 21—26. IV.) *van die Sesde* 27—32. V.) *van die tweede* 33—37. VI.) *weeran van die veifde,* 38—48.

Maer diedit Jesus ha kik die Volk, hem ha loop na bobo een Berg; en aster hem ha ka sit neer, sie Disciplen ha loop na hem:

2. En hem ha open sie Mond, ha leer sender, en ha seg:

3. Saelig bin die geestlig Povers; want die Kooningrik van die Hemel bin van sender.

4. Saelig sellie bin, die treer; want sellie sal wordt vertroost.

5. Saelig bin die Sagtmuedigen; want sellie sal erv die Aerde.

6. Saelig sellie bin, die honger en dorst nae Geregtigheid; want sellie sal kom vesaedigt.

7. Saelig bin die Barmhertigen; want sellie sal vind Barmhertigheid.

8. Saelig bin die Skoon van Harten; want sellie sal kik Godt.

9. Saelig bin die Vreedsamen; want sellie sal hiet Kinders van Godt.

10. Saelig sellie bin, die sellie vervolg voor die wille van Geregtigheid; want die Hemelrik bin van sender.

11. Saelig jellie bin, als sellie bespot en vervolg jender, en praet allerlej Qwaet tegen jender om die wille van mie, en lieg.

12. Wees blie en verheeg jender, want jender Loon sal wees mussie na binne die Hemel; want soo sellie ka vervolg die Propheeten, die ha wees voor jender.

13. II.) Jellie bin die Sout van die Aerde; maer als die Sout verloor sie Kragt, mit wat ons sal sout? die no deeg voor niet een gut meer, als for gooj die Wej, en Volk sal trap na bobo die.

14. Jellie bin die Ligt van die Weereld; die Städ, die leg na bobo een Berg no kan for wees onsienlig.

15. Volk no steek op een Keers ookal, en set die na onder een Skepel, maer na binne een Kandelaer; soo die giev Ligt voor sender almael, die bin na binne die Hus.

16. Lastaen jender Ligt skien soo voor die Mensen, dat sellie kik jender gueje Werken, en pries jender Vaeder, die bin na binne die Hemel.

17. Jellie no mut denk, dat mie ka kom for los die Wet, en die Propheeten; mie no ka kom for los, maer for volkom.

18. Want, waerwaer mie seg na jender: tee die Hemel en die Aerde vergaen, niet die kleinste Letter ookal, of Stippeltje van die Wet sal vergaen, eer almael die gut ka gebeer.

19. Daerom, die die los een van deese kleinste Geboden, en leer die Volk soo, hem sal wordt genaemt die kleinste na die Hemelrik; maer die die due en leer dat, sal wordt genaemt groot na binne die Hemelrik.

20. Want mie seg na jender: als jender Geregtigheid no kom meer beeter, als die van die Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie no sal kom na binne die Hemelrik levendag.

21. III.) Jellie ka hoor, dat die ha wordt gesegd na die Ouden; ju no sal maek doot, maer die maek doot, sal wees skyldig voor die Regt.

22. Maer mie seg na jender, dat elk een, die bin qvaed na sie Bruder voor soosoo, sal wees skyldig voor die Regt; maer die seg na sie Bruder: Raka! sal wees skyldig voor die Raed; maer die seg: ju Sot; sal wees skyldig na die Vier van die Hel.

23. Daerom, als ju offer ju Gaev na bobo die Altar, en denk op daer, dat ju Bruder hab een gut tegen ju,

24. Soo lastaen ju Gaev bliev voor die Altar, en loop heen for maek Maet mit ju Bruder eerst, en kom asteran en offer ju Gaev.

25. Wees gewillig for maek op gaw mit ju Tegenpartie, soolang ju bin mit hem na die Pad nogal; dat ju Tegenpartie no sal leever ju over na die Regter, en die Regter sal leever ju over na die Dienaer, en sellie sal gooj ju na binne die Gevangnis.

26. Waerwaer mie seg na ju: ju no sal kom yt van daesoo, eer ju ka betael die leste Penning.

27. IV.) Jellie ka hoor, dat die ka seg na die Ouden: ju no sal huer.

28. Maer mie seg na jender, dat elk een, die kik na een Vrow, for begeer hem, ka huer skoon mit hem na binne sie Hart.

29. Maer, als soo bin, dat ju regter Oog erger ju, trek die yt, en gooj die van ju; die bin meer dienlig voor ju, dat een van ju Leden vergaen, als dat sellie sal gooj ju heel Likam na binne die Hel.

30. En als ju regter Hand erger ju, kap die af, en gooj die van ju; want die bin meer nyttig voor ju, dat een van ju Leden vergaen, als dat sellie sal gooj ju heel Likam na binne die Hel.

31. Maer die ka seg, dat die skej van sie Vrow, sal giev een Skei Brief na hem.

32. Maer mie seg na jender: die skei van sie Vrow, sonder voor Huer Skyld, hem due, dat hem bedriev Huer; en die trow een, die ka skej, hem huer ookal.

33. V.) Jellie ka hoor verder, dat die ka seg na die Ouden: ju no sal sweer vals, maer ju sal how die Heer ju Eed.

34. Maer mie seg na jender, dat jellie geheel niet sal sweer, no bie die Hemel, diemaek die bin die Stuel van Godt,

35. Nog bie die Aerde, diemaek die bin sie Vut-Bank; nog bie Jerusalem, diemaek die bin die groot Kooning sie Stad.

36. Ju no sal sweer bie ju kop ookal; die maek ju no kan maek een Haer wit of swart.

37. Maer jellie Woord sal wees Ja, Ja, Neen, Neen; maer wat bin boven die, bin van die Boose.

38. VI.) Jellie ka hoor, dat die ka seg: Oog voor Oog! en Tand voor Tand!

39. Maer mie seg na jender, dat jellie no mut staen tegen die boose; maer, als een giev ju een Slaeg na ju regter kaek, draej die ander na hem ookal.

40. En als een Volk wil regt mit ju, en neem ju Rok, lastaen hem how ju Mantel ookal.

41. En, als een Volk wil dwing ju for loop een Miel, loop twee mit hem.

42. Giev na hem, die bid ju; en no draei ju af van hem, die wil leen van ju.

43. Jellie ka hoor, dat die ka seg: ju sal hab ju Naeste lief, en haet ju Vieand.

44. Maer mie seg na jender: hab jender Vieanden lief, segen sender, die Vluek jender, due gued na sender, die haet jender, en bid voor sender, die due jender Skaede, en verfolg jender.

45. Dat jellie sal wordt Kinders van jender Vaeder, die bin na binne die Hemel, want hem lastaen sie Son hoppo over die qwaeje en gueje, en hem lastaen sie Reegen val over die regtveerdigen en onregtveerdigen.

46. Want als jellie hab sender lief, die hab jender lief, wat Loon jellie krieg daen? Die Tollenars ook no due soo?

47. En als jellie gruet jender Bruders alleen, wat jellie hab

dan voor Overvlued? Die Tollenars ook no due soo?

48. Daerom jellie sal wees volkomen, glik jender Vaeder, die bin na binne die Hemel, bin volkom.

DIE 6. CAPITTEL.

I.) *Jesus praet van Almisse*, 1—4. II.) *van die Gebed*, 5—15 III.) *van Vasten*, 16—18. IV.) *for hoop op Skat na binne die Hemel*, 19—23. V.) *no for dien Mammon*, 24—34.

Pas op jender Almis, dat jellie no due die voor die Mensen, for wordt angesiet van sender; onoso jellie no hab Loon bie jender Vaeder, die bin na binne die Hemel.

2. Nu dietit ju giev Almis, ju no sal lastaen blaes na Trompet voor ju, als die Hyklars due na binne die Skolen, en op die Straeten, dat sellie kan hab Eer van die Mensen; waerwaer mie seg na jender; Sellie hab sender Loon wej.

3. Maer, als ju giev Almis, no lastaen ju slinker Hand weet, wat ju regter Hand due;

4. Dat ju Almis kan wees verborgen: en ju Vaeder, die kik na verborgen, sal betael ju openbar.

5. II.) En, als ju bid, ju no sal wees als die Hyklars, die staen gern for bid na binne die Skolen, en na die Huken van die Straeten, dat Volk kan sien sender an: waerwaer mie seg na jender, dat sellie hab sender Loon wej.

6. Maer, dietit ju bid, loop na binne ju Kamer, tue ju Door, en bid na ju Vaeder, die bin in Verborgen; en ju Vaeder, die kik in Verborgen, sal betael ju openbar.

7. Maer, als jellie bid, jellie no sal gebryk iedel woorden, als die Heidens; want sellie denk, dat sellie sal wordt verhoort, als sellie gebryk veele woorden.

8. Daerom jellie no mut maek jender selv glik mit sender; want jender Vaeder weet, wat jellie mankeer, eer jellie bid hem.

9. Daerom jellie sal bid soo: Ons Vaeder, ju die bin na binne die Hemel! ju Naem wordt geheiligt.

10. Ju Kooningrik kom; ju Wil geskiedt na Aerde, glik als na binne die Hemel;

11. Giev ons van dag ons daglig Brood;

12. En vergeev ons ons Skyld, soo glik ons vergeev ons Skyldenars;

13. En no lej ons na binne Versuking; maer verlos ons van die Qwaet; want van ju bin die Kooningrik, en die Kragt, en die Heerligheid tee na die Ewigheid. Amen.

14. Want als jellie vergeev die Mensen sender Val, jender Vaeder sal vergeev jender ookal jender Val.

15. Maer, als jellie no vergeev die Mensen sender Val, jender Vaeder no sal vergeev jender ookal jender Val.

16. III.) Maer, als jellie vast, jellie no sal kik sier, glik als die Hyklars; want sellie verdraej sender Angesigt, for Volk kan kik, dat sellie vast; waerwaer mie seg na jender, dat sellie hab sender Loon wej.

17. Maer, dietit ju vast, salv ju kop, en was ju Angesigt;

18. Dat die Mensen no sal kik ju vast, maer ju Vaeder, die bin in Verborgen; en ju Vaeder, die kik in Verborgen, sal betael ju openbar.

19. IV.) Jellie no sal hoop op Skat na bobo die Aerde, waer die Mot en Rust bederv, en waer Dieven brek door, en steel die:

20. Maer hoop op voor jender een Skat na binne die Hemel, waer Mot en Rust no kan bederv die, en waer Dieven no kan brek door, en steel die.

21. Want, waer jender Skat bin, daer jender Hart sal wees ookal.

22. Die Oog bin die Ligt van die Likam; daerom, als ju Oog bin eenvoudig, soo ju geheel Likam sal wordt Ligt;

23. Maer, als ju Oog bin boos, ju geheel Likam sal wees donker: daerom, als die Ligt, die bin na binne ju, bin Dysternis, hu groot die Donker sal kom dan?

24. V.) Niemand kan for dien twee Heeren; want hem sal haet die een, en hab die ander lief, of hem sal bliev na die een, en veragt die ander: Jellie no kan dien Godt en Mammon.

25. Daerom mie seg na jender: no sorg voor jender Leven, wat jender sal jeet, en wat jellie sal drink; ook niet voor jender Likam, wat jellie sal due an. Da als die Leven no bin meer als die Jeet, en die Likam meer als die Kleeren?

26. Kik na die Voglen van die Hemel, sender no saej, sender no maej, en sender no bring tee saemen na Koornhusen, en jender hemels Vaeder vuet sender; jellie no bin veel meer als sender?

27. Maer wie van jender kan maek sie selv een El meer

lang, maskee hem bin verleegen voor die?

28. En, wat maek jellie sorg voor die Kleeren? kik na die Lilien op die Veld, husoo sender gruej, sender no werk, en sender no spin.

29. Maer mie seg na jender, dat Salomon selv in al sie Heerligheid no ha ka kleedt glik als een van sender.

30. Als Godt dan kleedt die Gras soo na die Veld, die staen van Dag, en sellie gooj die na die Oven morgen, hem no sal kleedt jender veel meer, jellie kleingloovigen?

31. Daerom jellie no sal sorg, en seg: wat ons sal jeet? of: wat ons sal drink? of mit wat ons sal kleedt ons?

32. Want na al dat die Heidens suek. Die maek jender hemels Vaeder weet, dat jellie hab almael die gut noodig.

33. Maer suek eerst die Kooningrik van Godt, en sie Geregtigheid, en almael die gut sal wordt jender tugelegt:

34. Daerom, no wees verlegen voor die ander Morgen; want die Dag Morgen sal sorg voor sie selv, die bin gnug, dat elk Dag hab sie eigen Plaeg selv.

DIE 7. CAPITTEL.

I.) *Christus praet van oordel, en for vind Vout bie ander*, 1—6. II.) *for bid*, 7—11. *van die Hoofd-Sum van die Wet*, 12. III.) *van die nauwe Poort*, 13—14. IV.) *van valse Propheeten en Hyklars*, 15—23. V.) *eindig sie Predikasje*, 24—29.

No oordeel, dat jellie no sal wordt geoordeelt; diemaek mit die oordeel, jellie oordeel, jellie sal wordt geoordeelt:

2. En mit die Maet jellie meet, sellie sal meet na jender weeran.

3. Maer husoo ju kik die Splinter na binne die Oog van ju Bruder, maer ju no kik die Balk, die bin na binne ju eigen Oog?

4. Of hu ju derv for seg na ju Bruder: wag! mie sal trek die Splinter yt van ju Oog; en kik, die hab een Balk na binne in Oog?

5. Ju Hyklar! trek eerst die balk yt van ju Oog, en kik dan, dat ju kan neem die Splinter yt van ju Bruder sie Oog.

6. No giev die heilig gut na die Honden; en no gooj jender Perlen voor die Verkens; dat sender no sal trap die mit

.sender Vutten, en draej, en verskeer jender.

7. II.) Bid, en jellie sal krieg; suek, en jellie sal vind; klop, en die sal open voor jender.

8. Diemaek, hem, die bid, krieg, en hem, die suek, vind, en voor hem, die klop, sal wordt open gemaekt.

9. Of wie van jender, als sie Soon bid hem voor Brood, sal giev na hem een Steen?

10. En als hem bid hem voor een Vis, sal giev na hem een Slang?

11. Als jellie dan, die bin boos, weet for giev gueje Gaeven na jender Kinders, hu veel meer jender Vaeder, die bin na binne die Hemlen, sal giev gueje Gaeven na sender, die bid hem?

12. Daerom, al wat jellie wil, dat die Mensen sal due na jender, jellie due dat na sender ookal; want soo die Wet en die Propheeten bin.

13. III.) Loop na binne door die nauwe Poort; voordiemaek die Poort bin wied, en Pad bin breed, die bring na die Verdumnis, en sellie bin veele, die loop na binne door die.

14. Voordiemaek die Poort bin nauw, en die Pad bin smal, die bring na die Leven, en sellie bin weinig, die vind die.

15. IV.) Maer neem jender in agt voor die valse Propheeten, die kom na jender in Skaeps Kleeren, maer inwendig sellie bin verskeerend Wolven.

16. Van sender Vrygten jellie sal ken sender; Volk kan pik Drief van Steekel, of Vigie van Distel?

17. Soo elk gued Boom draeg gueje Vrygten, maer een verrot Boom draeg qwaeje Vrugten.

18. Een gued Boom no kan draeg qwaeje Vrygten, en een verrot Boom no kan draeg gueje Vrygten.

19. Elk Boom, die no draeg gueje Vrygt, sal kap af, en gooj na binne die Vier.

20. Daerom jellie sal ken sender na sender Vrygten.

21. Niet elk een, die seg na mie: Heere! Heere! sal kom na binne die Hemelrik; maer hem, die due die wil van mie Vaeder, die bin na binne die Hemel.

22. Na die Dag veele sal seg na mie: Heere! Heere! ons no ka propheteer in ju Naem? en ons no ka driev yt Dievlen in ju Naem? en ons no ka due mussie kragtig Werken in ju Naem?

23. En dan mie wil beken voor sender: Mie no ka ken jender levendag; skeer van mie, jellie, die due onregt!

24. V.) Daerom, hem, die hoor deese mie Woord, en due

aster die, mie wil verglik hem mit een verstandig Man, die ka bow sie Hus na bobo een Klip.

25. En dietit die Stort-Reegen, en die Water-Stroomen ha kom, en die groot Wind ha waej, en ha stoot an tegen die selve Hus, die no ha val; voordiemaek die ka bevestig na bobo een Klip.

26. En elk een, die hoor deese mie Woord, en no due aster die, hem bin glik een sot Man, die ka bow sie Hus na bobo Sand.

27. En dietit die stort Reegen, en die Water Stroomen ha kom, en die groot Wind ha waej, en ha stoot an tegen die selve Hus, die ha val, en sie Val ha wees groot.

28. En die ka gebeer, dietit Jesus ha ka maek Einde na deese Reden, die Volk ha verwonder sender gu over sie Leer.

29. Diemaek hem ha leer sender, als een, die ha hab Magt, en no soo als die Skriftgeleerden.

DIE 8. CAPITTEL.

I.) *Christus genees een Lazares Siek,* 1—4. II.) *Die Knegt van die Hoofdman,* 5—13. III.) *Die Skoon-Muder van Petrus, en ander,* 14—17. IV.) *spreek van sie Naevolging,* 18—22. V.) *stil die Wind en die See,* 23—27. VI.) *skeer Dievlen yt, en laet sender die tu, for vaer na binne die Verkens,* 28—34.

Maer dietit Jesus ha loop neer van die Berg, veele Volk ka volg aster hem.

2. En kik een Lazares Siek ha kom, ha bid hem an, en ha seg: Heere, als ju wil, ju kan genees mie.

3. En Jesus ha streek yt sie Hand, ha ruer hem an, en ha seg: mie wil; kom rein! en anstonds hem ka kom rein van sie Lazares Siekte.

4. En Jesus ha seg na hem: kik tu, dat ju no seg die na niet een Volk; maer loop heen, wies ju selv na die Priester, en offer die Gaev, die Moses ka belast tot een Getiegnis over sender.

5. II.) Maer dietit Jesus ha loop na binne Capernaum, een Hoofdman ha kom na hem, en ha bid hem, en ha seg:

6. Heere! mie Knegt leg na hus lam heel, en lie mussie Pien.

7. En Jesus ha seg na hem: mie wil kom, en genees hem.

8. Maer die Hoofdman ha antwordt en ha seg: Heere, mie no bin waerdig, dat ju sal

loop na binne onder mie Dak; maer seg een Woord alleen, dan mie Knegt sal kom gesond.

9. Want mie bin ook een Mens, die bin onder die Magt, en hab Soldaeten onder mie selv: en als mie seg na die een: loop! soo hem loop; en na die ander: kom! soo hem kom; en na mie Knegt: due dat! soo hem due die.

10. Maer dietit Jesus ha hoor dat, hem ha verwonder sie selv, en ha seg na sender, die ha volg: waerwaer mie seg na jender: mie no ka vind soo groot Gloof na binne Israel selv.

11. Maer mie seg na jender: veele sal kom van Oost en van West, en sal sit na Taefel mit Abraham, Isaac en Jacob na binne die Hemelrik.

12. Maer die Kinders van die Rik, sellie sal gooj sender na die byttenste Dysternis; daer sal wees Kries en Knersing van Tanden.

13. En Jesus ha seg na die Hoofdman; loop heen, en die geskiedt ju, soo als ju ka gloov! en sie Knegt ha kom gesond na die selve yer.

14. III.) En Jesus ha kom na binne die Hus van Petrus, en ha kik die Muder van sie Vrow ha leg, en ha hab die Koors.

15. En hem ha vas hem na sie Hand, en die Koors ha lastaen hem, en hem ha hoppo en ha dien sender.

16. Maer dietit Avond ha kom, sellie ha bring veele Beseten na hem; en hem ha driev die Geesten yt mit een Woord, en ha genees sender almael, die ha wees siek:

17. Dat die ha sal kom volkom, wat die Propheet Jesaias ka seg, die seg: Hem ka neem ons Swakheiden, en ha draeg ons Siekten.

18. IV.) Maer dietit Jesus ha kik mussie Volk ront sie, hem ha seg na sender, for vaer over na die ander Sie.

19. En een Skriftgeleerd ha kom, en ha seg na hem: Meester, mie wil volg ju, waer ju loop.

20. En Jesus ha seg na hem: Die Vossen hab sender Hol, en die Voglen hab sender Nest; maer die Mens sie Soon no hab, na waer hem kan for leg sie Kop.

21. Maer een ander van sie Disciplen ha seg na hem: Heere, lastaen mie loop heen eerst, en graev mie Vaeder.

22. Maer Jesus ha seg na hem: ju volg mie, en lastaen die Dooje graev sender Dooje.

23. V.) En hem ha loop na binne na die Skip, en sie Disciplen ha volg hem.

24. En kik, een groot Wind ha hoppo na die See, soo dat

die groot Baeren ha tue die Skip; maer hem ha slaep.

25. En sie Disciplen ha loop na hem, ha maek hem wakker, en ha seg: Heere, help ons! ons vergaen.

26. En hem ha seg na sender: jellie kleingloovigen, watmaek jellie bang soo? Soo hem ha hoppo, en ha dreig die Weer en die See; en die ha kom heel stil.

27. Maer die Volk ha verwonder sender, en ha seg: wat Man hem bin, dat die Weer en die See hoor hem?

28. VI.) En dietit hem ha ka kom na die ander Sie na die Land van die Gergeseners, twee Beseten ha kom tegen hem, die ha kom yt van die Graven van die Dooje, en ha wees gu stout, soo dat niet een Volk ha derv passeer na die selve Pad.

29. En kik, sellie ha ruep, en ha seg: Jesus, ju Godts Soon, wat ons hab for due mit ju? ju ka kom for pien ons eer die Tid?

30. Maer ver van sender ha wees een groot Trop Verkens na die Weide.

31. Soo die Dievlen ha bid hem, en ha seg: als ju wil driev ons yt, lastaen ons vaer na binne na die Verkens.

32. En hem ha seg na sender: vaer! soo sender ha vaer yt, en ha vaer na binne die Verkens; en kik die heel Trop Verkens ha stort sender selv gaugau van die Bergje na binne die See, en ha versiep na binne die Water.

33. Maer die Herders ha vlygt wej; en sellie ha loop heen na binne die Stad, en ha seg die almael, en husoo die ha loop mit die Beseten.

34. En kik die heel Stad ha loop yt, for tegen Jesus; en dietit sellie ha kik hem, sellie ha bid hem, for loop wei van sender Land.

DIE 9. CAPITTEL.

I.) *Christus genees een Lam,* 1—8. II.) *ruep Mattheus, en verantwoordt sie selv en sie Disciplen,* 9—17. III.) *genees een Vrow, die ha hab Blud-Loop, en wek op die Dogter van Jairus,* 18—26. IV.) *genees twee Blinden,* 27—31. V.) *en een Beset,* 32—34. VI.) *jammer die Volk,* 35—38.

En Jesus ha loop na binne die Skip, en ha vaer over, en ha kom na sie stad.

2. En kik, sellie ha bring na hem een, die ha wees lam heel-heel, hem ha leg na bobo

een Bedde; en dietit Jesus ha kik sender Gloof, hem ha seg na die lam Man: Soon! hab gueje Mud, ju Sonde bin vergeven.

3. En kik Partie van die Skriftgeleerden ha seg bie sender selv: deese laster Godt.

4. En dietit Jesus ha kik sender Gedagten, hem ha seg: watmaek jellie denk soo qwaet na binne jender Hart?

5. Want wat bin meer ligt for seg: ju Sonde bin vergeven? of for seg; hoppo, en wandel?

6. Maer dat jellie sal weet, dat die Mens sie Soon hab Magt na die Aerde, for vergeev die Sonden; soo hem ha seg na die Lam: hoppo, neem ju Bedde mit, en loop na ju Hus.

7. En hem ha hoppo, en ha loop na sie Hus.

8. Maer dietit die Volk ha kik dat, sellie ha wonder, en ha pries Godt, die ha ka giev soo een Magt na die Mensen.

9. II). En dietit Jesus ha loop voort van daesoo, hem ha kik een Mens, die ha sit na die Tolhus, sie Naem ha wees Mattheus, en hem ha seg na hem: volg mie; en hem ha hoppo, en ha volg hem.

10. En die ha gebeer, dietit hem ha sit na Tafel na binne die Hus, kik, veele Tollenars en Sondars ha kom, en ha sit na Tafel mit Jesus en sie Disciplen.

11. En dietit die Phariseewen ha kik dat, sellie ha seg na sie Disciplen: watmaek jender Meester jeet mit die Tollenars en Sondars?

12. Maer dietit Jesus ka hoor dat, hem ha seg na sender; Die gesond no hab die Barbier noodig, maer sellie, die bin siek.

13. Maer loop heen, en leer, wat die bin: Mie wil Barmhertigheid, en no Offer; want mie no ka kom for ruep die Regtveerdigen, maer die Sondars tot Bekeering.

14. Soo die Disciplen van Johannes ha kom na hem, en ha seg: watmaek ons en die Phariseeuwen vast soo mussie, maer ju Disciplen no vast?

15. En Jesus ha seg na sender: die Brylloft Volk kan for wees bedruevt, soolang die Brydgom bin mit sender? maer die Tid sal kom, als sellie neem die Brydgom wej van sender, dan sellie sal vast.

16. Maer niemand lap een oud Kleed mit een Stik nyw Laken; want die Stik sal skeer yt van die Kleed, en die Gad sal kom meer groot.

17. Volk ookal no due nyw wien na oud Leer-Flessis, onoso die Flessis breek, en die wien stort, en die Flessis bederv;

maer Volk due nyw wien na binne nyw Leer-Flessis, en dan altwee ka bewaer.

18. III.) Dietit hem ha seg dat na sender, kik, een Overst ha kom, ha val neer voor hem en ha seg: Mie Dogter ka doot nunu; maer kom, en leg ju Hand na bobo hem, soo hem sal kom levendig.

19. En Jesus ha hoppo, en ha volg hem, en sie Disciplen ookal.

20. En kik een Vrow, die ha hab Blud-loop na twaelf Jaer, ha loop aster na hem, en ha raek na die Soom van sie Kleed.

21. Want hem ha seg bie sie selv; als mie ha kan raek sie Kleed maer, mie sal kom gesond.

22. Soo Jesus ha keer sie om, en ha kik hem, en ha seg: Dogter! hab gueje Mud, ju Gloof ka help ju: en die Vrow ka kom gesond van die selve yer.

23. En dietit Jesus ka kom na binne die Hus van die Overste, en ha kik die Flöjters, en die Geraes van die Volk, hem ha seg na sender:

24. Loop wej! want die Meisje no ka doot, maer hem slaep; en sellie ha spot hem.

25. Maer, dietit die Volk ha ka jaeg wej, hem ha loop na binne, en ha vas die Meisje na sie Hand; soo hem ha hoppo.

26. En die Woord van die ha kom bekent na die heel Land.

27. IV.) En dietit Jesus ha loop voort van daer, twee Blinden ha volg hem, die ha ruep, en seg: Ach! ju Soon van David, hab jammer na ons!

28. En dietit hem ka kom na binne Hus, die Blinden ha loop na hem, en Jesus seg na sender: jellie gloov, dat mie kan due dat? sellie seg na hem: ja, Heere!

29. Soo hem ha raek na sender Oogen, en ha seg: die gebeer jender aster jender Gloof!

30. En sender Oogen ha kom open; en Jesus ha dreig sender gu hart, en ha seg: pas op, dat niemand no sal kom for weet die.

31. Maer sellie ha loop yt, en ha sprej die Woord van hem na die geheel Land.

32. V.) Maer dietit sellie ha ka loop yt, kik, sellie ha bring een Mens na hem, die ha wees dum en beset.

33. En dietit die Dievel ha ka driev yt, die dum Man ha praet, en die Volk ha verwonder sender, en ha seg: levendag soo gut ka wordt gesien na binne Israel.

34. Maer die Phariseewen ha seg: hem driev yt die Dievlen door die opperste Dievel.

35. VI.) En Jesus ha loop

om na almael die Plaesen en Dorpen, ha leer na binne sender Skolen, en ha preek die Evangelium van die Rik, en ha genees al Siekte, en al Swakheid onder die Volk.

36. En dietit hem ha kik die Volk, die ha jammer hem gu voor sender; diemaek sellie ha wees versmagt, en verstroojt, glik die Skaepen, die no hab geen Oppasser.

37. Soo hem ha seg na sie Disciplen: die Oogst bin wel groot, maer die Werk-Volk bin weinig.

38. Daerom jellie bid na die Heer van die Oogst, dat hem stier Werk-Volk na sie Oogst.

DIE 10. CAPITTEL.

I.) *Christus stier yt die twaelf Apostlen for preek en due Wonder-Werken,* 1—15. II.) *leer sender, dat sellie sal wees getrouw en bestandig na vervolging en die Dood, en no verlooken hem,* 16—39. III.) *beloov sender Gnade, die neem sender an,* 40—42.

En Jesus ha ruep sie twaelf Disciplen na sie, en ha giev Magt na sender over die onrein Geesten, for driev sender yt, en for genees al sort Siekte en Swakheid.

2. Maer die Naemen van die twaelf Apostlen bin: die eerste Simon, die bin genaemt Petrus, en Andreas sie Bruder; Jacobus, die Soon van Zebedeus, en Johannes sie Bruder;

3. Philippus en Bartholomeus; Thomas en Mattheus, die Tollenar; Jacobus die Soon van Alpheus, en Lebbeus mit die Tunaem Thaddeus;

4. Simon Cananit, en Judas Iscariot, die ha verraedt hem.

5. Deese twaelf Jesus ha stier yt, ha belast sender en ha seg: no loop heen na die Pad van die Heidens, en no loop na binne die Stad van die Samaritaenen.

6. Maer loop liever heen na die verlooren Skaepen van die Hus van Israel.

7. Maer loop heen, preek en seg, dat die Hemelrik ka kom diestebie.

8. Genees die Sieken, reinig die Lazares-Sieken, wek op die Doojen, driev yt die Dievlen. Jellie ka ontfang die voor niemendal, jellie giev die voor niemendal weeran.

9. Jellie no sal hab Goud, no Silver, nog Koper na binne jender Beers;

10. Ook geen Sak voor die Reis, ook niet twee Rokken, ook niet Skuen, ook niet Stok; want een Werkman bin waerdig sie Jeet.

11. Maer na welk Stad of Dorp jellie kom na binne, ondersuek, als die hab een Volk daer, die bin die waerdig; en bliev daer tee jellie loop wej.

12. Maer, als jellie loop na binne een Hus, gruet die.

13. En als die Hus bin die waerdig, jender Vreede sal kom na bobo die; maer, als die no bin die waerdig, dan jender Vreede sal kom na jender weeran.

14. En als een Volk no wil ontfang jender, en no wil hoor jender Woorden, loop yt van die Hus of die Stad, skyd die Stof af van jender Vutten.

15. Waerwaer, mie seg na jender: die Land van Sodoma en Comorra sal hab die meer verdraeglig na die Dag van Oordeel, als die Stad.

16. II.) Kik, mie stier jender yt glik als Skaepen na middel van die Wolven; daerom wees voorsigtig, als die Slangen, en sonder Valsheid, als die Diefies.

17. Maer neem jender in agt voor die Mensen; want sellie sal leever jender over na die Raed, en sal geesel jender na binne sender Skolen.

18. En sellie sal bring jender voor die Vorsten en Kooningen voor die wille van mie, tot een Getiegnis over sender en die Heidens.

19. Maer, als sellie leever jender over, jellie no sorg, husoo af wat jellie sal praet; want die sal wordt gegeven na jender na die selve yer, wat jellie sal seg.

20. Want die no bin jellie, die spreek; maer die bin die Geest van jender Vaeder, die spreek door jender.

21. Maer die een Bruder sal leever die ander over na die Dood, en een Vaeder sie Kind; en die Kinders sal staen op tegen die Ouders, en maek sender doot.

22. En almael Volk sal haet jender voor die wille van mie Naem; maer die bliev bestandig tee na die Einde, hem sal kom salig.

23. Maer, als sellie vervolg jender na binne een Stad, vlygt na een ander; waerwaer mie seg na jender; jellie no sal due niet een guet na die Plaesen van Israel, eer die Mens sie Soon kom.

24. Die Jong no bin boven sie Meester, ook niet die Knegt boven sie Heer.

25. Die bin gnug voor die Jong, dat hem kom als sie Meester, en die Knegt, als sie Heer; als sellie ka ruep die

Hus-Vaeder Beelzebul, veel meer sellie sal ruep die Hus-Volk soo.

26. Daerom jellie no bang sender; want niet een gut ka verberg, die no sal kom openbaer, en niet een gut bin geheim, die no sal kom bekent.

27. Wat mie seg na jender na die Dysternis, jellie seg dat na die Ligt; en wat jellie hoor na binne die Oor, jellie preek die na bobo die Dak.

28. En no vrees voor sender, die kan maek die Likam doot, en no kan die Siel doot; maer vrees meer voor hem, die kan bederv Siel mit Likam na binne die Hel.

29. Sellie no verkoop twee klein Voglen voor een Penning? en niet een van sender val na die Grond sonder die Wil van jender Vaeder.

30. Maer almael die Haeren ookal na jender kop ka tel.

31. Daerom jellie no bang; jellie bin beeter, als mussie klein Voglen.

32. Daerom, die beken mie voor die Mensen, die mie wil beken voor mie hemelse Vaeder.

33. Maer die verlooken mie voor die Mensen, die mie wil verlooken voor mie hemelse Vaeder.

34. Jellie no sal denk, dat mie ka kom for stier Vreede, na die Aerde; mie no ka kom for stier Vreede, maer die Sweerd.

35. Diemaek mie ka kom for maek een Mens oneens mit sie Vaeder, en die Dogter mit sie Muder, en die Skoon-Dogter mit sie Skoon-Muder.

36. En die Mens sie Hus-Volk sal wees sie Vieanden.

37. Die wil sie Vaeder en Muder meer als mie, no bin mie waerdig; en die wil sie Soon of Dogter meer als mie, no bin mie waerdig.

38. En die no wil neem op sie Krus, en volg aster mie, no bin mie waerdig.

39. Die vindt sie Leven, sal verloor die; en die verloor sie Leven voor mie Skyld, sal vindt die.

40. III.) Die neem jender an, neem mie an; en die neem mie an, neem hem an, die ka stier mie.

41. Die neem an een Propheet na die Naem van een Propheet sal krieg een Propheet sie Loon; en die neem an een Regtveerdig, na die Naem van een Regtveerdig, sal krieg een Regtveerdig sie Loon.

42. En die giev na een van deese kleinste, maskee een Beeker koud Water for drink na die Naem van een Discipel, waerwaer mie seg na jender, levendag hem no sal verloor sie Loon.

DIE 11. CAPITTEL.

I.) *Johannes stier twee Disciplen na Jesus, die bewies, dat hem bin die belofte Messias,* 1—6. II.) *Jesus praet van Johannes,* 7—15. *klaeg over die Hardheid van die Volk,* 16—19. III.) *ruep wee over eenige,* 20—24. IV.) *pries God, sie Wegen,* 25—27. *ruep na sie almael sender, die bin mue,* 28—30.

En die ka gebeer, dietit Jesus ha ka voleindig sie Beveel na sie Disciplen, hem ha loop voort van daesoo, for leer en preek na binne sender Steden.

2. Maer dietit Johannes ha ka hoor na binne die Gevangnis die Werken van Christus, hem ha stier twee van sie Disciplen, en ha lastaen seg na hem:

3. Ju bin die, die sal kom? of ons sal verwag een ander?

4. En Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: loop heen, en seg na Johannes die gut, jellie hoor en kik:

5. Die Blinden kik, die Kreepels loop, die Lazares Sieken kom rein, die Dooven hoor, die Doojen staen op, en Evangelium wordt gepreekt voor die Povers.

6. En saelig hem bin, die no erger sie selv na mie.

7. II.) Maer dietit sellie ha loop wei, Jesus ha begin for seg na die Volk van Johannes: wat jellie ka loop yt na die Wusteine for kik? een Ried, die Wind waej hieso en daeso?

8. Of wat jellie ka loop yt for kik? een Mens, die ka kleedt na sogt Kleeren? kik, sellie, die draeg sogt Kleeren, bin na binne die Husen van die Kooningen.

9. Of wat jellie ka loop yt for kik? een Propheet? ja mie seg na sender, veel meer ookal als een Propheet.

10. Want hem bin die, van die ka skriev: kik, mie stier mie Engel voor ju Angesigt, die sal berej ju Pad voor ju.

11. Waerwaer mie seg na jender: van sender, die bin gebooren van Vrow, niet een ka hoppo meer groot, als Johannes; maer hem, die bin meer klein na binne die Hemelrik, die meer groot als hem.

12. Maer van die Dag van Johannes die Dooper tee nu, die Hemelrik lie Geweld, en sellie, die due Geweld na die, hael die na sender.

13. Want almael die Pro-

pheeten en die wet ka prophe-teer tee na Johannes.

14. En, als jellie wil neem die an: hem bin Elias, die sal kom.

15. Die hab Oor for hoor, hem hoor!

16. Maer mit wie mie sal vergliek deese Geslagt? die bin glik die klein Kinders, die sit na die Markt, en ruep na sender Maeten, en seg:

17. Ons ka flöjt voor jender, en jellie no ha wil dans; ons ka sing Klag-Sing voor jender, en jellie no ha wil kries.

18. Want Johannes ka kom, hem no ha jeet, hem no ha drink; en sellie seg, hem hab die Dievel.

19. Die Mens sie Soon ka kom, hem jeet en drink; en sellie seg: kik, welk een Vraet en Dronkart die Mens bin, een Vriend van Tollenars en Sondars! en die Wiesheid ka maek regtveerdig van sie Kinders.

20. III.) Soo hem ha begin for skaem die Steden yt, na waer hem ha ka maek die meest van sie kragtig Werken, en dog sellie no ha wil bekeer nogal;

21. Wee ju Chorazin! wee ju Bethsaida! want, als soo kragtig Werken ha ka maek na binne Tyrus en Sidon, die ka maek na binne jender, sellie ha sal bekeer lang na binne Sak en Assesje.

22. Dog mie seg na jender: die sal loop meer verdraeglig mit Tyrus en Sidon na die Dag van die Oordeel, als mit jender.

23. En ju Capernaum, die ka verhoog tee na die Hemel! ju sal stoot neer tee na die Hel; want, als die kragtig Werken ha ka maek na binne Sodoma, die ka maek na binne ju, Sodoma sal ha staen tee nu.

24. Dog mie seg na jender: die sal loop mer verdraeglig mit die Land van Sodoma na die Dag van die Oordeel, als mit ju.

25. IV.) Na die selve Tid Jesus ha antwoordt, en ha seg: mie pries ju, Vaeder, Heer van Hemel en Aerde! dat ju ka verberg dat voor die Wiesen en Kluken, en ka openbaer die voor die onmondigen.

26. Ja Vaeder! want soo die bin behaeglig voor ju.

27. Almael gut mie Vaeder ka giev na mie; en niet een weet de Soon, meer als die Vaeder; en niet een weet die Vaeder meer als die Soon, en die, na die die Soon wil openbaer die.

28. Kom hiesoo na mie jellie almael, die werk, en bin mue! en mie sal verqwik jender.

29. Neem op mie Jok, en leer van mie, want mie bin sagtmudig en ootmudig van Hart; soo jellie sal vind Ryst voor jender Sielen.

30. Want mie Jok bin dienlig, en mie Last bin ligt.

DIE 12. CAPITTEL.

I.) *Die Disciplen pik Tapusies na die Sabbath-Dag,* 1—8. II.) *Jesus genees een droog Hand,* 9—14. III.) *genees, bin ootmudig,* 15—21. IV.) *genees een Beset, sellie laster hem, en hem verantwoordt sie selv, praet van Sonde tegen die heilig Geest,* 22—45. V.) *leer, wie sie Muder bin,* 46—50.

Na die selve Tid Jesus ha loop door die Koorn na een Sabbath-Dag; maer sie Disciplen ha honger, en sellie ha pik Tapusies for jeet.

2. Maer dietit die Phariseewen ha kik dat, sellie ha seg na hem: kik, ju Disciplen due dat, die no bin regt for due na die Sabbath-Dag.

3. Maer hem ha seg na sender: Jellie no ka lees, wat David ka due, dietit hem, en sellie, die ha wees mit hem, ha hab Honger;

4. Husoo hem ha loop na binne die Hus van Godt, en ha jeet die Toon Brooden, die hem no ha mut jeet, ook niet sellie, die ha wees mit hem, maer die Priesters alleen.

5. Of jellie no ka lees na binne die Wet, dat die Priesters ha ontheilig die Sabbath na binne die Tempel na die Sabbath, en dog bin onskyldig.

6. Maer mie seg na jender, dat hem bin hiesoo, die bin meer groot ookal, als die Tempel.

7. Maer, als jellie ha weet, wat dat bin: mie wil Barmhertigheid, en niet die Offer, soo jellie no ha ka verdum die onskyldigen.

8. Want die Mens sie Soon bin een Heer over die Sabbath ookal.

9. II.) En hem ka loop voort van daesoo, en ka kom na sender Skool.

10. En kik, die ha hab een Mens, die ha hab een dor Hand, en sellie ha vraeg hem, en ha seg: die bin regt for genees na een Sabbath-Dag? dat sellie ha kan beskyldig hem.

11. Maer hem ha seg na sender: wie van jender hab een Skaep, en als die val na binne een Pyt na een Sabbath-Dag, no vas hem, en ligt hem op?

12. Huveel beeter een Mens bin nu als een Skaep? daerom ons mut due gued na een Sabbath-Dag.

13. Soo hem ha seg na die Mens: strek yt ju Hand! en hem ha strek sie Hand yt, en

die ha kom gesond, glik die ander.

14. Maer die Phariseewen ha loop yt, en ha how Raed over hem, husoo sellie sal maek hem doot.

15. III.) Maer, dietit Jesus ka verneem dat, hem ha loop wej van daer; en veel Volk ha volg hem, en hem ha genees sender almael.

16. En hem ha dreig sender, dat sellie no ha sal maek hem openbaer.

17. Dat die ha sal kom volkom, wat ka seg door die Propheet Jesaias, die seg:

18. Kik mie Dienaer, die mie ka verkies, mie Geliefde, na die mie Siel hab groot Behaegen; mie wil leg mie Geest na bobo hem, en hem sal verkondig Oordeel na die Heidens.

19. Hem no sal kiev, ook niet ruep; en sellie no sal hoor sie Stem na die Straeten.

20. Hem no sal verbreek die Ried, die ka kraek, en hem no sal blys yt die rook wikkie; tee hem ka vuer yt die Oordeel na Overwinning.

21. En die Heidens sal hoop na sie Naem.

22. IV.) Soo sellie ha bring een Beset na hem, die ha wees blind en dom; en hem ha genees hem, soo dat die blind en dom ha kik en praet.

23. En al die Volk ka verskrik, en ha seg: da, als deese no bin die Soon van David?

24. Maer dietit die Phariseewen ka hoor dat, sellie ha seg: Deese no driev die Dievlen yt, anders, als door Beelzebul, die opperste van die Dievlen.

25. Maer dietit Jesus ha weet sender Gedagten, hem ha seg na sender: elk Rik die kom oneenig mit sie selv, kom wust; en elk Stad of Hus, die kom oneenig mit sie self, no kan bestaen.

26. En als Satan driev Satan yt, hem mut wees oneenig mit sie selv; husoo dan sie Rik kan bestaen?

27. En als mie driev die Dievlen yt door Beelzebul, door wie jender Kinders driev sender yt? daerom sellie sal wees jender Regters.

28. Maer als mie driev die Dievlen yt door die Geest van Godt, dan die Rik van Godt ja ka kom na jender.

29. Of husoo een Volk kan loop na binne die Hus van een Sterk, en neem wej sie Husraed van hem, als hem no bind die Sterk eerst? en asteran neem wej sie Husraed?

30. Hem, die no bin mit mie, bin tegen mie, en hem, die no vergaeder mit mie, sprej.

31. Daerom mi seg na jender: al Sonde en Laster sal wordt

vergeven na die Mensen; maer Laster tegen die heilig Geest no sal wordt vergeven na die Mensen.

32. En hem, die spreek een gut tegen die Mens sie Soon, dat sal wordt vergeven na hem; maer hem, die spreek tegen die heilig Geest, hem no sal krieg Vergeving hiesoo in deese Weereld, ook niet in die tukomende.

33. Lastaen die Boom wees gued, en die Vrygt sal wees gued ookal, of lastaen die Boom wees verrot, en die Vrygt sal wees verrot ookal; diemaek ju ken die Boom na die Vrygt.

34. Jellie Adder Kinders! husoo jellie kan praet gued, soolang jellie bin qwaed; want die Mond praet van wat die Hart bin vol van.

35. Een gued Mens bring voort fraej gut van die fraeje Skat van sie Hart; en een qwaeje Mens bring voort qwaed gut van sie quaeje Skat.

36. Maer mie seg na jender, dat die Mensen sal gief Rekenskap na die Dag van die Oordeel voor elk onnyt Woord, sellie ka praet.

37. Want yt ju Woord ju sal kom regtveerdig, en yt ju Woord ju sal kom verdumt.

38. Soo Som van die Skriftgeleerden en Phariseewen ha antwoordt, en ha seg: Meester, ons wil gern kik een Teeken van ju.

39. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na sender: deese qwaeje en hueragtig Geslagt suek Teeken; en niet een Teeken sal giev na hem, als die Teeken van die Propheet Jonas.

40. Want glik als Jonas ha wees drie Dagen mit drie Nagt na binne die Biek van die Walvis; soo die Mens sie Soon ookal sal wees drie Dagen mit drie Nagts na binnen die Aerde.

41. Die Volk van Ninive sal hoppo mit deese Geslagt na die Oordeel, en sal verdum die; diemaek sellie ka bekeer door die Predikasje van Jonas: en kik: hiesoo bin meer als Jonas.

42. Die Kooningin van die Syd sal hoppo mit deese Geslagt na die Oordeel, en sal verdum die; diemaek hem ka kom van die Einde van die Aerde for hoor die Wiesheid van Salomon; en kik, meer als Salomon bin hiesoo.

43. Als die onrein Geest ka vaer yt die Mens, dan hem wandel door dor Plaesen, suek Ryst, en no vind die.

44. Dan hem seg; mie wil keer weeran na binne na mie Hus, van waer mie ka loop yt; en als hem kom, hem vindt

die leeg, ka veeg, en ka versier.

45. Soo hem loop heen, en neem seven ander Geesten mit sie, die bin meer slem als hem selv, en als sellie kom daer na binne, sellie woon daesoo; en die kom meer erg asteran mit die selve Mens, als die ha wees teevoorn: soo die sal loop ookal mit deese qwaeje Geslagt.

46. V). Maer dietit hem ha praet na die Volk nogal, kik sie Muder en sie Bruders ha staen na bytten, en ha suek for praet mit hem.

47. Soo een ha seg na hem: kik ju Muder en ju Bruders staen na bytten, en ha suek for praet mit ju.

48. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na hem, die ha ka seg dat na hem: wie bin mie Muder? wie bin mie Bruders?

49. En hem ha strek sie Hand yt over sie Disciplen, en ha seg; kik mie Muder, en mie Bruders!

50. Want die due die wil van mie Vaeder, die bin na binne die Hemel, hem bin mie Bruder, en Sister, en Muder.

DIE 13. CAPITTEL.

I.) *Jesus praet door Gliknissen, van die Saejer*, 1—23. II). *van die Onkryd*, 24—30 *en* 36—43. *van een Moster Saed*, 31—32. *van een Sierdeeg*, 33—35. III.) *van een Skat*, 44. *van een kostlig Peerl*, 45—46. *van een Net*, 47—52. IV). *wordt veragt na Nazareth* 53—58.

Maer na die selve Dag Jesus ha loop yt die Hus, en ha set sie neer na die See.

2. En veel Volk ha vergaeder na hem, soo dat hem ha loop na binne een Skip, en ha sit; en die Volk almael ha staen na die Seekant.

3. En hem ha praet gu na sender door Gliknissen, en ha seg: een Saejer ha loop yt for saej.

4. En dietit hem ha saey som ha val na die Pad; en die Voglen ha kom, en ha jeet die op.

5. Maer som ha val na steenagtig Land, die no ha hab mussie Grond; en die ha gruej gu gaw, diemaek die no ha hab diep Grond.

6. Maer dietit die Son ka hoppo, die ha skruej wej; en diemaek die no ha hab Wortel, die ha droog wej.

7. Maer som ha val tyssen die Doornen; en die Doornen ha gruej op, en ha tjook die, dat die ha doot.

8. Maer som ha val na gued Land, en ha draeg Vrygt, som honderd voud, maer som sestig voud, maer som dertig voud.

9. Die hab Oor for hoor, hem hoor!

10. En die Disciplen ha loop na hem, en ha seg na hem: watmaek ju praet na sender door Gliknissen?

11. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na sender: Voordiemaek die ka giev na jender for verstaen die Geheimnissen van die Hemelrik, maer die no ka giev na sender.

12. Want wie hab, sellie sal giev na hem, dat hem sal hab over mussie; maer die no hab, van hem sellie sal neem wej, wat hem hab.

13. Daerom mie praet na sender door Gliknissen; want sellie no kik mit open Oogen, en no hoor mit open Ooren; diemaek sellie no verstaen die.

14. En die Prophesie van Jesaias kom volkom na sender, die seg; jellie sal hoor mit jender Ooren en no sal verstaen die, en jellie sal kik mit open Oogen, en no sal bemerk die.

15. Want die Hart van deese Volk ka verstok, en sender Ooren no ka hoor wel, en sender Oogen slymer; dat sellie no sal kik mit sender Oogen, en no sal hoor mit sender Ooren, en verstaen mit die Hart, en bekeer sender, dat mie ha mut help sender.

16. Maer saelig jender Oogen bin, dat sender kik; en jender Ooren, dat sender hoor.

17. Want waerwaer mie seg na jender, dat veele Propheeten en Regtveerdigen ha begeer for kik, wat jellie kik, en no ka kik die; en for hoor, wat jellie hoor, en no ka hoor die.

18. Soo hoor nu die Gliknis van die Saejer;

19. Als een Volk hoor die Woord van die Rik, en no verstaen die, dan die Boose kom, en neem die wej, wat ka saej na binne sie Hart; Deese bin die, die ka saej na die Pad.

20. Maer die, die ka saej na Steen-Land, bin die, die hoor die Woord, en neem die an anstonds mit Vreegde:

21. Dog hem no hab Wortel na binne sie, en bin Wankelbar; en als Druefnis en Vervolging kom voor die wille van die Woord, dan hem erger sie selv anstonds.

22. Maer die, die ka saej tussen die Doornen, bin die, die hoor die Woord; en deese Weereld sie Sorg, en Bedrieg van Riekdom tjook die Woord, en die no draeg Vrygt.

23. Maer die, die ka saej

na binne gued Land, bin die hoor die Woord, en verstaen die, en draeg Vrygt ookal, en som draeg honderd voud, maer som sestig voud, maer som dertig voud.

24. II). Hem ha leg sender een ander Gliknis voor, en ha seg: Die Hemelrik bin glik een Mens, die ka saej gued Saed na binne sie Akker.

25. Maer dietit die Volk ha slaep, sie Vieand ha kom, en ha saej Onkryd tyssen die Koorn, en ka loop wej.

26. Maer dietit nu die Koorn ha gruej op, en ha draeg Vrygt, sellie ha vind die Onkryd ookal.

27. Soo die Knegten ha kom na die Hus-Vaeder, en ha seg na hem: Meester, ju no ka saej gued Saed na binne ju Akker? van waer die Onkryd ka kom?

28. Maer hem ha seg na sender: die Vieand ka due die. Soo die Knegten ha seg na hem: ju wil dan, dat ons sal loop, en trek die yt?

29. Maer hem ha seg: neen; dat jellie no sal trek yt die Koorn ookal, dietit jellie trek die Onkryd.

30. Lastaen sender ruej malkander, tee na die Krop-Tid: en na die Krop-Tid mie sal seg na die Maejers: gaer eerst die Onkryd, en bind die na Bossies, dat ons kan verbrand die; maer die Koorn jellie gaer na binne mie Koorn-Hus.

31. Hem ha seg een ander Gliknis voor sender, en ha seg: die Hemelrik bin glik een Moster-Saed, die een Mens ha neem, en ha saej die na sie Akker:

32. Die bin die kleinste van al Saed; maer als die gruej op, die bin die grootste van die Muskryd, en die kom een Boom, dat die Voglen van die Hemel kom, en maek Nest tyssen die Takkies van die.

33. Hem na seg een ander Gliknis na sender: die Hemelrik bin glik een Sierdeeg, die een Vrow ha neem, en ha mengel die na drie Skepels Meel, tee die ka kom sier almael.

34. Almael dat Jesus ka seg na die Volk door Gliknissen; en sonder Gliknissen hem no ha praet niet een gut na sender;

35. Dat die ha sal kom vervylt, wat ka seg door die Propheet, die seg: mie wil open mie Mond door Gliknissen, mie wil seg die Geheimnis van die Begin van die Weereld.

36. Soo Jesus ha lastaen die Volk loop, en ha kom na binne die Hus; en sie Disciplen ha kom na hem en ha seg: Verklaer ons die Gliknis van die Onkryd na binne die Akker.

37. Maer hem ha antwoordt,

en ha seg na sender: die Mens sie Soon bin hem, die ha saej die gued Saed.

38. Maer die Weereld bin die Akker; maer die Kinders van die Rik bin die gued Saed; maer die Kinders van die Boose bin die Onkryd;

39. Maer die Dievel bin die Vieand, die ka saej sender; maer die Einde van die Weereld bin die Krop-Tid; maer die Englen bin die Maejers.

40. Daerom, glik als Volk trek yt die Onkryd, en verbrand die mit Vier; soo die sal loop tu ookal na die Einde van deese Weereld:

41. Die Mens sie Soon sal stier sie Englen yt, en sellie sal gaer yt sie Rik almael Ergernissen, en sender, die due Onregt.

42. En sellie sal gooj sender na binne die Vier Oven; daer sal wees Kries en Kneersing van Tand.

43. Dan die Regtveerdigen sal skin als die Soon na binne die Rik van sender Vaeder. Die hab Oor for hoor, hem hoor.

44. III.) Weeran die Hemelrik bin glik een Skat, die ka verberg na binne een Akker; die een Mens ka vind, en ka verberg die, en ka loop van Blieskap, en ka verkoop al wat hem ha hab, en ka koop die Akker.

45. Weeran die Hemelrik bin glik een Koopman, die ha suek gueje Peerlen:

46. En dietit hem ka vind een kostlig Peerl, hem ha loop heen, en ha verkoop al wat hem ha hab, en ha koop die.

47. Weeran die Hemelrik bin glik een Net, die ka gooj na binne die See, en vang van almael Sort.

48. Als die bin vol, sellie hael die op na die See-Kant, en sit, en suek yt die gueje malkander na een vat, maer sellie gooj die qwaeje wej.

49. Soo die sal loop ookal na die Einde van die Weereld: die Englen sal loop yt, en skei die qwaeje van die regtveerdigen;

50. En sal gooj sender na die Vier Oven; daer sal wees Kries, en Kneersing van Tand.

51. Jesus seg na sender; jellie ka verstaen die almael? sellie seg na hem: ja, Heere.

52. Maer hem ha seg na sender: daerom elk Skriftgeleerd, die ka leer na die Hemelrik, bin glik een Hus-Vaeder, die bring yt sie Skat nyw en oud gut.

53. IV.) En die ka gebeer, dietit Jesus ka eindig deese Gliknissen, hem ha loop van daer.

54. En hem ha kom na sie Vaederland, en ha leer sender na sender Skool; soo dat sellie ka wonder gu, en ha seg: van

waer deese hab die Wiesheid en Kragt?

55. Hem no bin die Timmerman sie Soon? sie Muder no hiet Maria? en sie Bruders Jacob en Joses, en Simon en Judas?

56. En sie Sisters almael no bin bie ons? van waer almael dat kom na hem?

57. En sellie ha erger sender na hem; maer Jesus ha seg na sender: een Propheet no bin minder waerdig, als na sie eigen Vaederland, en na sie eigen Hus.

58. En hem no ha due veel Teekens daer, voor die wille van sender Ongeloof.

DIE 14. CAPITTEL.

I.) *Herodes denk, dat Johannes, wie sie kop hem ka lastaen kap af, ka staen op van die Dooje,* 1—12. II.) *Jesus spies* 5000 *Mans,* 13—21. III.) *loop na bobo die See, die Petrus due ookal,* 22—34. IV.) *genees,* 35—36.

Na die selve Tid Herodes, die Viervorst, ha hoor die Woord van Jesus.

2. En hem ha seg na sie Knegten: deese bin Johannes die Dooper; hem ka staen op van die Dooje, daerom hem due soo Werk.

3. Want Herodes ha ka vang Johannes, ha ka bind hem, en ha ka gooj hem na binne die Gevangnis, voor die wille van Herodias, die Vrow van sie Bruder Philippus.

4. Want Johannes ha seg na hem: die no bin regt, dat ju hab hem.

5. En hem ha wil gern maek hem doot, maer hem ha bang die Volk, diemaek sellie ha how Johannes voor een Propheet.

6. Maer dietit Herodes ha how sie Geboorte-Dag, die Dogter van Herodias ha dans voor sender; en die ha behaeg Herodes gu.

7. Daerom hem ha beloov hem mit een Eed, for giev na hem, wat hem ha sal begeer.

8. En soo lang sie Muder ha ka onderrigt hem tee voorn, hem ha seg: giev hie na mie na binne een Skittel die Kop van Johannes die Dooper.

9. En die Kooning ha kom bedruevt, dog soo lang hem ha ka sweer, en voor die wille van sender, die ha sit mit hem na Tafel, hem ha belast for giev die na hem.

10. En hem ha stier, en ha lastaen kap af Johannes sie Kop na binne die Gevangnis.

11. En sellie ha bring sie

Kop na binne een Skittel, en ha giev die na die Mejsje; en hem ha bring die na sie Muder.

12. Soo sie Disciplen ha kom, ha neem die Likam, en ha begraev die, en sellie ha kom, en ha seg dat na Jesus.

13. II.) Dietit Jesus ka hoor dat, hem ha loop wej van daesoo mit een Skip na een Wusteine alleen; en dietit die Volk ka hoor dat, sellie ha volg hem na vut yt die Steden.

14. En Jesus ha loop yt, en ha kik al die Volk, en die ha jammer hem gu voor sender, en hem ha genees die Sieken van sender.

15. Na avondtit sie Disciplen ha kom na hem, en ha seg: deese bin een Wusteine, en Donker kom; lastaen die Volk loop van ju, dat sellie kan loop na die Dorpen, en koop jeet.

16. Maer Jesus ha seg na sender: die no bin noodig, dat sellie loop heen: jellie giev na sender for jeet.

17. Maer sellie ha seg na hem: ons no hab meer hiesoo, als veif Brooden, en twee Vissen.

18. Maer hem ha seg: bring sender hiesoo na mie.

19. En hem ha seg na die Volk, for sit neer na bobo die Gras, en ha neem die veif Brooden, en die twee Vissen, ha kik op na die Hemel, ha dank, en ha brek sender, en ha giev die Brooden na die Disciplen, maer die Disciplen ha giev sender na die Volk.

20. En sellie almael ha jeet, en ha kreeg sender Bekomst; en sellie ha neem op die gut, die ka bliev over, twaelf Makutten vol.

21. Nu die ha ka jeet, ha wees bie veif dysend Man, sonder Vrowen en Kinders.

22. III.) En anstonds Jesus ha forceer sie Disciplen for loop na binne die Skip, for vaer over voor hem na die ander Sie, tee hem ha ka stier die Volk wej.

23. En dietit hem ha ka stier die Volk wej, hem ha klem na bobo een Berg, hem alleen, for bid. En na Avond hem alleen ha wees daesoo.

24. Maer die Skip, ha wees alreets na middel van die See, en ha wees na Gevaer voor die groot Baeren; want die Wind ha wees tegen.

25. Maer na die vierde Nagtwagt Jesus ha kom na sender, en hem ha loop na bobo die See.

26. En dietit die Disciplen ha kik hem loop na bobo die See, sellie ha kom bang, en ha seg; die bin een Spook; en sellie ha skreew van Bangheid.

27. Maer Jesus ha spreek mit sender anstonds, en ha seg: hab gueje Mud; da mie die bin, no wees bang.

28. Maer Petrus ha antwoordt hem, en ha seg: Heere! als ju die bin, soo seg na mie dan, for kom na ju na bobo die water.

29. Maer hem ha seg: kom! en Petrus ha stap yt van die Skip, en ha loop na bobo die water for kom na Jesus.

30. Maer dietit hem ha kik een groot Wind, hem ha kom bang, en dietit hem ha begin for sink, hem ha ruep, en ha seg: Heere, help mie!

31. Maer Jesus ha strek sie Hand yt anstonds en ha vas hem, en ha seg na hem: O, ju kleingloovig! watmaek ju ha twieffel.

32. En dietit sellie ka loop na binne die Skip, die Wind ha kom stil.

33. Maer sellie, die ha wees na binne die Skip, ha kom, en ha val neer voor hem, en ha seg: ju bin waerwaer Godt sie Soon.

34. En sellie ha vaer over, en ha kom na die Land van Genezareth.

35. IV.) En dietit die Volk van daesoo ha ken hem, sellie ha stier yt na die geheel Land rontom, en ha bring almael die Sieken na hem.

36. En sellie ha bid hem, dat sellie ha mut ruer alleen na die Soom van sie Kleed; en sellie almael, die ha ruer die an, ka kom gesond.

DIE 15. CAPITTEL.

I.) *Jesus leer, wat die bin, die maek die Mens onrein, en bestraev die Hyklarie en blindheid van die Phariseewen,* 1—20. II.) *versuek en verhoor die Cananeis Vrow,* 21—28. III.) *genees veele, en spies* 4000 *Man,* 29—39.

Na die Tid die Skriftgeleerden en Phariseewen van Jerusalem ka kom na Jesus, en ha seg:

2. Watmaek ju Disciplen brek die Instelling van die Ouden? want sellie no was sender Handen, dietit sellie jeet Brood.

3. Maer hem ha antwoord, en ha seg na sender: watmaek jellie brek die Geboden van Godt voor jender Instelling sie wil?

4. Want Godt ka belast: ju sal eer ju Vaeder en ju Muder; maer die vluek Vaeder en Muder sal sterv die Dood.

5. Maer jellie leer: wie seg na sie Vaeder of Muder (als mie offer die, die bin meer nyt) hem due wel.

6. Dat maek, dat niemand meer eer sie Vaeder en sie

Muder: en soo jellie maek Godt sie Gebod niemendal voor jender Instelling sie wil.

7. Jellie Hyklars! Jesaias ka propheteer wel van jender, en ha seg:

8. Deese Volk kom diestebie mie mit sender Mond, en eer mie mit sender Lippen; maer sender Hart bin ver van mie.

9. Maer sellie dien mie voor soosoo, diemaek sellie leer Leering die bin Mens Geboden alleen:

10. En hem ha ruep die Volk na sie, en ha seg na sender; hoor tu, en verstaen die!

11. Wat loop na binne door die Mond, no maek die Mens onrein, maer wat loop yt door die Mond, die maek die Mens onrein.

12. Soo sie Disciplen ha loop na hem, en ha seg na hem; ju weet ookal dat die Phariseewen ka erger sender, dietit sellie ka hoor die Woord?

13. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: almael Planten, die mie hemels Vaeder no ka plant, sal ruej yt.

14. Lastaen sellie loop: sellie bin blind, en Leidsmans van Blinden; Nu als een blind lej die ander, sellie altwee sal val na binne die Graf.

15. Soo Simon Petrus ha antwoordt, en ha seg na hem; verklaer ons deese Gliknis.

16. En Jesus ha seg na sender: jellie ook bin onverstandig nogal?

17. Jellie no verstaen nogal, dat al wat loop na binne door die Mond, loop na die Biek, en wordt ytgegoojt door die natierlig Gang?

18. Maer wat loop yt door die Mond, kom yt van die Hart, en die maek die Mens onrein.

19. Want yt die Hart kom qwaeje Gedagten, Moord, Huer, Overspel, Dieverie, vals Getiegnis, Lastering.

20. Dat bin die, die maek die Mens onrein; maar for jeet sonder was Hand, no maek die Mens onrein.

21. II.) En Jesus ha loop yt van daesoo en ha loop wej na die Land van Tyrus en Sidon.

22. En kik een Cananeis Vrow ha kom yt van die selve Land, ha ruep, en ha seg na hem: Ach Heere, David Soon, jammer mie! die Dievel plaeg mie Dogter over.

23. Maer hem no ha antwoordt die Vrow niet een Woord. Soo sie Disciplen ha loop na hem, ha bid hem, en ha seg: stier die Vrow wej, want hem ruep aster ons.

24. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: mie no ka stier yt, als alleen na die verlooren Skaepen van Israel sie Hus.

25. Maer die Vrow ha kom,

ha bid hem an, en ha seg: Heere, help mie!

26. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: die no staen fraej, for neem die Brood van die Kinders, en gooj die na die klein Honden.

27. Maer die Vrow ha seg: ja, Heere! klein Honden jeet dog die Krymmels, die val van die Tafel van sender Meester.

28. Soo Jesus ha antwoordt, en ha seg na hem: O, Vrow, ju Gloof bin groot; die geskiedt na ju, soo als ju wil! en sie Dogter ha kom gesond van die selve yer.

29. III.) En Jesus ha loop voort van daesoo, en ha kom na die See van Galilea; en hem ha klem na bobo een Berg, en ha sit daesoo.

30. En veel Volk ha kom na hem, die ha bring mit sender Lammen, Blinden, Stommen, en Kreeplen, en veele ander; en sellie ha leg sender voor die Vutten van Jesus, en hem ha genees sender:

31. Soo dat die Volk ha wonder, dietit sellie ha kik, dat die Stommen ha spreek, die Kreeplen ha ka genees, die Lammen ha loop, en die Blinden ha kik; en sellie ha pries die Godt van Israel.

32. Maer Jesus ha ruep sie Disciplen na sie, en ha seg: mie jammer die Volk, diemaek sellie ka bliev nu drie Dagen na mie, en sellie no hab niet een gut for jeet; en mie no wil lastaen sender loop wej van mie sonder jeet, dat sellie no sal versmagt na die Pad.

33. En sie Disciplen ha seg na hem: van waesoo ons sal krieg soo mussie Brood na binne die Wusteine; dat ons kan versaedig soo veel Volk?

34. En Jesus ha seg na sender: huveel Brooden jellie hab? maer sellie ha seg: seven, en weinig klein Vissen.

35. En hem ha seg na die Volk for sit neer na bobo die Aerde.

36. En hem ha neem die seven Brooden en die Vissen, ha dank, ha brek sender, en ha giev sender na sie Disciplen, maer die Disciplen ha giev sender na die Volk.

37. En sellie almael ha jeet, en ha krieg sender Bekomst; en sellie ha neem op seven Makutten vol van die Brokkies; die ka bliev over,

38. Maer sellie, die ha ka jeet, ha wees vier dysend Mans, sonder die Vrowen en Kinders.

39. En aster hem ha ka lastaen die Volk loop wej, hem ha loop na binne een Skip, en ha kom na die Land van Magdala.

DIE 16. CAPITTEL.

I.) *Jesus bestraev die Phariseewen, die ha suek Teekens,* 1—4. *waerskow voor die Sierdeeg van sender,* 5—12. II.) *Petrus beken, dat Jesus bin die Soon van Godt,* 13—20. III) *Jesus spreek van sie Leiden, bestraev Petrus,* 21—23. IV.) *spreek van selv-verlooking, en van sie Tukomst,* 24—28.

En die Phariseeuwen en Saduceewen ha kom, ha versuek hem, en ha begeer, dat hem ha wil wies sender een Teeken van die Hemel.

2. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na sender: na Avond jellie seg: die kom een mooje Dag; diemaek die Hemel bin rood;

3. En na vruvrue jellie seg: een Storm sal kom van Dag; diemaek die Hemel bin donker rood. Jellie Hyklars! jellie kan oordeel die Manier van die Hemel, jellie no kan oordeel die Teekens van die Tid ookal?

4. Deese qwaeje en hueragtig Geslagt suek Teekens; en hem no sal krieg ander Teeken, als die Teeken van die Propheet Jonas. En hem ha lastaen sender, en ha loop wej van daesoo.

5. En dietit sie Disciplen ha ka vaer over na die ander Sie, sellie ha ka vergeet for neem Brood mit.

6. Maer Jesus ha seg na sender: pas op, en neem jender in agt voor die Sierdeeg van die Phariseewen en Saduceewen.

7. Soo sellie ha denk bie sender selv, en ha seg: die sal wees, dat ons no ka neem geen Brood mit.

8. Maer dietit Jesus ka weet dat, hem ha seg na sender; jellie kleingloovigen! watmaek jellie bin verleegen, voor dat jellie no ka neem Brood mit?

9. Jellie no verstaen nogal? Jellie no denk op ookal die veif Brooden tyssen die veif Dysend, en huveel Makutten jellie ka neem op die Tid?

10. Ook niet na die seven Brooden tyssen die vier Dysend, en huveel Makutten jellie ka neem op die Tid?

11. Husoo jellie no verstaen dan, dat mie no spreek na jender van Brood, dietit mie seg, dat jellie sal neem jender in agt voor die Sierdeeg van die Phariseewen en Saduceeuwen?

12. Soo sellie ha verstaen, dat hem no ha seg, dat sellie ha sal neem jender in agt voor

die Sierdeeg van die Brood, maer voor die Leer van die Phariseewen en Saduceewen.

13. II.) Maer dietit Jesus ka kom na die Landdeel van Cesarea Philippi, hem ha vraeg sie Disciplen, en ha seg; wie die Volk seg, dat die Mens sie Soon bin?

14. Maer sellie ha seg: som seg, dat ju bin Johannes, die Dooper, maer ander, dat ju bin Elias, maer ander, dat ju bin Jeremias, onoso een van die Propheeten.

15. Hem seg na sender: wie jellie seg dan, dat mie bin?

16. Soo Simon Petrus ha antwoordt, en ha seg: ju bin Christus, die Soon van die levendig Godt.

17. En Jesus ha antwoordt, en ha seg na hem: ju bin saelig, Simon Jonas Soon, die maek Vleis en Blud no ka openbaer die na ju, maer mie Vaeder na binne die Hemel.

18. Maer mie seg na ju ookal, dat ju bin Petrus; en na bobo deese Klip mie wil bow mie Gemeinte, en die Porten van die Hel no sal krieg magt over die.

19. En mie wil giev na ju die Sleetelen van die Hemelrik; al wat ju bind na die Aerde, sal wees gebonden na binne die Hemel ookal, en al wat ju los na die Aerde, sal wees gelost na die Hemel ookal.

20. Soo hem ha verbiedt sie Disciplen, dat sellie no sal ha seg na niet een Volk, dat hem bin Jesus die Christus.

21. III.) Van die Tid af Jesus ha begin for openbaer na sie Disciplen, dat hem mut loop na Jerusalem, en lie gu van die Oudste en Hoog Priesters, en Skriftgeleerden, en for wordt gedoot, en staen op weeran na die derde Dag.

22. En Petrus ha neem hem na sie, en ha bestraev hem, en ha seg: Heere, spaer ju selv; dat no gebeer ju levendag!

23. Maer Jesus ha draej sie om, en ha seg na Petrus: loop wej van mie, Satan! ju bin een Ergernis voor mie! want ju no meen, wat bin godtlig, maer wat bin menslig.

24. IV.) Soo Jesus ha seg na sie Disciplen: als Imand wil volg mie, hem mut verlooken sie selv, en neem op die Krus, en volg mie.

25. Want, die suek for salveer sie Leven, sal verloor die; maer die verloor sie Leven voor mie wil, sal vind die.

26. Wat die kan help een Mens, als hem wind die heel Weereld, en lie Skaede na sie Siel? of wat een Mens kan giev, dat hem kan los sie Siel weeran?

27. Want die sal gebeer, dat die Mens sie Soon sal kom na

die Heerligheid van sie Vaeder mit sie Englen; en dan hem sal betael elk een nae sie Werk.

28. Waerwaer mie seg na jender: som staen hiesoo, die no sal smaek die Dood, eer sellie kik die Mens sie Soon kom na binne sie Rik.

DIE 17. CAPITTEL.

I.) *Christus kom verklaert na bobo die Berg,* 1—9. *spreek van Elias,* 10—13. II.) *genees die Maen-Siek,* 14—21. III.) *seeg vooryt van sie Leiden.* 22—23. IV.) *betael Skat,* 24—27.

En sees Dagen asteran Jesus ha neem Petrus en Jacobus, en sie Bruder Johannes na sie, en ha lej sender besonders na bobo een hoog Berg.

2. En hem ha kom verklaert voor sender, en sie Angesigt ha skien als die Son, en sie Kleer ha kom soo wit als die Ligt.

3. En kik, sellie ha kik Moses en Elias, die ha spreek mit hem.

4. En Petrus ha antwoordt en ha seg na Jesus: Heere, die bin fraej voor ons for wees hiesoo; als ju wil, ons sal maek drie Tenten hiesoo, een voor ju, en een voor Moses, en een voor Elias.

5. Dietit hem ha praet nogal, kik, een klar Wolk ha kom over sender: en kik, een Stem na die Wolk ha seg: Deese bin mie lieve Soon, na die mie hab een Welbehaegen; hoor hem.

6. Dietit die Disciplen ha hoor die, sellie ha val na sender Angesigt, en ha vrees gu.

7. Maer Jesus ha kom na sender, ha ruer sender an, en ha seg: hoppo, en no wees bang.

8. En diedit sellie ha hoppo sender Oogen, sellie no ha kik niemand, als Jesus alleen.

9. En dietit sellie ha loop na molee van die Berg, Jesus ha belast sender, en ha seg: jellie no mut seg die Gesigt na niet een Volk, eer die Mens sie Soon ka staen op van die Dood.

10. En sie Disciplen ha vraeg hem, en ha seg: watmaek die Skriftgeleerden seg dan, dat Elias mut kom eerst?

11. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: seeker, Elias sal kom eerst, en maek almael te regt.

12. Maer mie seg na jender: Elias ka kom alreets, en sellie no ka weet hem, maer sellie

ka due mit hem, wat sellie ha wil; soo die Mens sie Soon sal lie van sender ookal.

13. Soo die Disciplen ha verstaen, dat hem ha ka seg na sender van Johannes die Dooper.

14. II.) En dietit sellie ka kom na die Volk, een Mens ha kom na hem, en ha val neer voor sie Vutten, en ha seg:

15. Heere, hab Jammer na mie Soon, diemaek hem bin Maen siek, en lie gu Pien; want hem val dikwils na binne die Vier, en dikwils na binne die Water.

16. En mie ha bring hem na ju Disciplen, en sellie no ha kan genees hem.

17. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg: O ju ongloovig en verkeerd Geslagt! hu lang mie sal wees mit jender? hu lang mie sal verdraeg jender? bring hem hiesoo na mie.

18. En Jesus ha dreig die Dievel, en hem ha vaer yt van hem; en die Jong ka kom gesond van die selve yer.

19. Soo die Disciplen ha kom na hem alleen, en ha seg: watmaek ons no ha kan driev hem yt?

20. Maer Jesus ha seg na sender: voor die wille van jender Ongloof; want waerwaer mie seg na jender: als jellie hab een Gloof als een Moster-Saed, jellie sal kan seg na die Berg hiesoo: hoppo van hiesoo na daesoo, soo die sal hoppo; en niet een gut sal wees onmooglig voor jender.

21. Maer deese Sort no vaer yt als door Gebed en Vasten.

22. III.) Nu dietit sellie ha kom weeran na Galilea, Jesus ha seg na sender: sellie sal leever die Mens sie Soon na die Handen van die Mensen:

23. En sellie sal maek hem doot, en hem sal staen op weeran na die derde Dag; en sellie ha kom gu bedruevt.

24. IV.) Maer dietit sellie ha kom na Capernaum, sellie, die ontfang die Skat, ha kom na Petrus, en ha seg: jender Meester no bin gewent for betael Skat?

25. Hem ha seg: ja. En dietit hem ka kom na binne die Hus, Jesus ha kom hem voor, en ha seg: wat ju denk, Simon? van wie die Kooningen na Aerde neem Skat? van die Kinders, of van die Vreemden?

26. Soo Petrus ha seg na hem: van die Vreemden. Jesus ha seg na hem: dan die Kinders bin vrie immers.

27. Maer, dat ons no sal erger sender, soo loop na die See, en gooj een Huk yt, en die eerste Vis, die kom op, neem die; en als ju open sie Mond, ju sal vind een Stater; neem die, en giev die na sender voor mie en ju.

DIE 18. CAPITTEL.

I.) *Jesus leer sie Disciplen for mej Hoogmudigheid en Ergernis*, 1—10, *ka kom for salveer*, 11—14. II.) *praet van bruderlig Bestraffing, for bind en los*, 15—18. *van vereenigt Gebed*, 19—20. III.) *van Vergeving*, 21—22. *die hem verklaer mit die Gliknis van die groot Debitor*, 23—35.

Na die selve Tid die Disciplen ha loop na Jesus, en ha seg: da wie bin die grootste na binne die Hemelrik?

2. En Jesus ha ruep een Kind na sie, en ha set die na die Middel van sender.

3. En ha seg: waerwaer mie seg na jender: als jellie no bekeer, en kom als een Kind, jellie no sal kom na binne die Hemelrik levendag.

4. Daerom, hem, die verneder sie selv als deese Kind, bin die grootste na binne die Hemelrik.

5. En die ontfang soo een Kind na mie Naem, ontfang mie.

6. Maer hem, die erger een van deese kleinste, die gloov na mie, die ha wees beeter voor hem, dat een Mola-Steen ha ka hang ront sie Keel, en hem ha ka versiep na die diepste Plek van die See.

7. Wee die Weereld voor Ergernissen! want Ergernissen mut kom; dog wee die Mens, door wie die Ergernis kom!

8. Maer als ju Hand, of ju Vut erger ju, kap sender af, en gooj sender wej van ju. Die bin beeter voor ju, dat ju loop lam of Kreepel na binne die Leven, als dat ju hab twee Handen, en twee Vutten, en wordt gegoojt na binne die eewig Vier.

9. En als ju Oog erger ju, trek die yt, en gooj die wej van ju. Die bin beeter voor ju, dat ju loop mit een Oog na binne die Leven, als dat ju hab twee Oogen, en wordt gegoojt na die helse Vier.

10. Pas op, dat jellie no veragt een van deese kleine; want mie seg na jender: sender Englen na binne die Hemel kik altit die Angesigt van mie Vaeder na binne die Hemel.

11. Want die Mens sie Soon ka kom for maek saelig, wat ka verloor.

12. Wat jellie denk? als een

Mens ha hab honderd Skaepen, en een van sender ha verdwael, hem no lastaen die negen en negentig, en loop na bobo die Bergen, en suek die, die ka verdwael?

13. En als die gebeer, dat hem vind die, waerwaer mie seg na jender: hem bin meer blie over die, als over die negen en negentig, die no ha verdwael.

14. Soo ookal, die no bin die wil van jender Vaeder na binne die Hemel, dat een van deese kleintjes sal verloor.

15. II.) Maer als ju Bruder sondig tegen ju, loop heen, en bestraev hem tyssen hem en ju alleen; als hem hoor ju, ju ka wind ju Bruder.

16. Maer als hem no hoor ju, soo neem een oft twee mit ju nogal; dat almael Saek sal bestaen na die Mond van twee of drie Getiegens.

17. Maer als hem no hoor sender, soo seg dat na die Gemeinte; maer als hem no hoor die Gemeinte, soo how hem als een Heiden en Tollenar.

18. Waerwaer mie seg na jender: al wat jellie bind op die Aerde, sal ka bind na binne die Hemel ookal; en al wat jellie los op die Aerde, sal ka los na binne die Hemel ookal.

19. Verder mie seg na jender, dat als twee van jender accordeer op die Aerde, voor wat gut die bin ookal, dat sellie wil bid voor, die sal gebeer sender van mie Vaeder na binne die Hemel.

20. Diemaek, waer twee of drie ka kom malkander in mie Naem, daer mie sal wees na middel van sender.

21. III.) Soo Petrus ha kom na hem, en ha seg: Heere, hu veel mael mie sal vergeev mie Bruder, die sondig tegen mie? da gnug seven mael?

22. Jesus ha seg na hem: mie no seg ju seven mael, maer seventig mael seven mael.

23. Daerom die Hemelrik bin glik een Kooning, die ha wil how Reekenskap mit sie Knegten.

24. En dietit hem ha ka begin for reeken, een ha kom voor hem, die ha skylt tien dysend Pond.

25. Maer soo lang hem no ha hab een gut for betael mit, die Heer ha belast for verkoop hem, en sie Vrow en Kinders, en al wat hem ha hab for betael sie Skyld.

26. Daerom die Knegt ha val neer, ha bid hem an, en ha seg: Heere hab Gedyld mit mie, en mie wil betael ju almael.

27. Soo die Heer van die selve Knegt ha jammer hem gu, en ha lastaen hem los, en ha maek hem vrie van die Skyld ookal.

28. Soo die selve Knegt ha loop yt, en ha vind een van sie Mede-Knegten, die ha skylt hem honderd Penningen; en hem ha vas hem na sie Keel, en ha seg: betael mie wat ju hab mie Skyld.

29. Soo sie Mede-Knegt ha val neer voor sie Vutten, en ha bid hem, en ha seg: hab Gedyld mit mie, mie wil betael ju die almael.

30. Maer hem no ha wil; maer ha loop heen, en ha gooj hem na binne die Gevangnis, tee hem ka betael hem die Skyld.

31. Maer dietit sie Mede-Knegten ha ka kik dat, sellie ha kom gu bedruevt; en sellie ha kom, en ha seg na sender Heer al wat ka gebeer.

32. Soo Sie Heer ha ruep hem, en ha seg na hem: ju booze Knegt, mie ka vergeev ju al ju Skyld, voordiemaek ju ka bid mie.

33. Ju no sal ha jammer ju Mede-Knegt ookal, soo als mie ka jammer ju?

34. En sie Heer ha kom toornig, en ha giev hem over na sender, die pienig, tee hem ha betael almael die Skyld na hem.

35. Soo mie hemelse Vaeder sal due mit jender ookal, als jellie no vergeev van jender geheel Hart, elk een sie Bruder sie Skyld.

DIE 19. CAPITTEL.

I.) *Jesus genees,* 1. 2. *spreek van Skejing tyssen Egt Volk, en van Hiewlik,* 3—15. II.) *belast die Jongman for seg af sie Riekdom,* 16—22. *praet van die Rieken,* 23—26. III.) *troost sender, die seg af wat voor sie Skyld,* 27—30.

En die ka gebeer, dietit Jesus ha ka maek een einde van deese Woorden, hem ha loop wej van Galilea, en ha kom na die Landdeel van Judea na die ander Sie van Jordan.

2. En veel Volk ha volg hem; en hem ha genees sender daesoo.

3. Soo die Phariseewen ha kom na hem, ha versuek hem, en ha seg na hem: die bin regt ookal, dat een Man skej van sie Vrow voor eenig gut?

4. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na sender: Jellie no ka lees, dat hem, die ka maek die Mens na die Begin, ka maek die soo, dat een Man en een Vrow ha sal wees?

5. En ha seg: daerom een Mens sal verlaet sie Vader en sie Muder, en sal bliev na sie Vrow; en sellie twee sal wees een Vleis.

6. Soo sellie nu no bin twee, maer een Vleis. Wat nu Godt ka vueg malkander, die Mens no sal skej.

7. Soo sellie ha seg: watmaek Moses ka belast, for giev een skej Brief, en skej van hem?

8. Hem ha seg na sender: Moses ka permitteer jender for skej van jender Vrowen, om die wille van die Hardigheid van jender Harten; maer die no ha wees soo van die Begin.

9. Maer mie seg na jender: die skej van sie Vrow, onoso die mut wees voor Huer Skyld, en trow een ander, hem huer; en die, die trow mit die Vrow, die ka skej, hem huer ookal.

10. Soo sie Disciplen ha seg na hem: als die bin soo van een Man mit sie Vrow, dan die no bin gued for trow.

11. Maer hem ha seg na sender: almael Volk no vat die Woord, maer sellie na die die ka giev.

12. Want die hab som, ka snie, sellie bin gebooren soo van sender Muder Lif; en die hab som, ka snie, sellie ka snie van die Menschen; en die hab som, ka snie, sellie ka snie sender selv voor die wille van die Hemelrik: die kan for verstaen die, sellie verstaen die!

13. So sellie ha bring klein Kinders na hem, dat hem ha sal leg sie Handen na bobo sender, en bid; maer die Disciplen ha bestraev sender.

14. Maer Jesus ha seg: lastaen die klein Kinders mit Vreede, en no hinder sender for kom na mie; want die Hemelrik bin van sender.

15. En hem ha leg sie Handen na bobo sender, en ha loop wej van daesoo.

16. II.) En kik een ha kom na hem, en ha seg: gueje Meester, wat gut mie sal due, dat mie kan hab die eewig Leven?

17. Maer Jezus ha seg na hem: watmaek ju seg mie gueje? niet een bin gued, als Godt alleen; maer als ju wil loop na binne die Leven, how die Geboden.

18. Soo hem ha seg na Jesus: welke? En Jesus ha seg: deese: ju no sal maek doot; ju no sal steel; ju nu sal giev vals Getiegnis.

19. Eer ju Vaeder en ju Muder; en ju sal hab ju Naeste lief, als ju selv.

20. Soo die Jongman ha seg na hem: almael dat mie ka how van mie Kindheid af: wat mie mankeer nogal?

21. Jesus ha seg na hem:

als ju wil wees volkom, soo loop heen, en verkoop al, wat ju hab, en giev die na die Povers; dan ju sal hab een Skat na binne die Hemel; en kom, en volg mie.

22. Maer dietit die Jongman ha ka hoor dat, hem ha loop wej bedrueft; diemaek hem ha hab mussie gut.

23. En Jesus ha seg na sie Disciplen: waerwaer mie seg na jender: een Riek sal pas kom na binne die Hemelrik.

24. En verder mie seg na jender; die bin meer ligt, dat een Kameel loop door die Oog van een Naeld, als dat een Riek kom na binne die Rik van Godt.

25. Dietit sie Disciplen ha hoor dat, sellie ha verskrik gu, en ha seg: Ej! wie kan kom saelig dan?

26. Maer Jesus ha kik na sender, en ha seg na sender, die bin onmooglig na die Mensen, maer almael gut bin mooglik na Godt.

27. III.) Soo Petrus ha antwoordt, en ha seg na hem: kik ons ka verlaet almael gut, en ka volg ju; wat ons sal hab voor dat?

28. Maer Jesus ha seg na sender: waerwaer mie seg na jender dat jellie, die ka volg mie na die wedergeboorte dietit die Mens sie Soon sal sit na die Stul van sie Heerligheid, jellie ookal sal sit na twaelf Stulen, en oordeel die twaelf Stammen van Israel.

29. En elk een, die ka verlaet Hus, of Bruders, of Sisters, of Vaeder, of Muder, of Vrow, of Kinders, of Akker voor mie Naem wil, hem sal ontfang die honderd voud weeran, en erv die eeuwig Leven.

30. Maer veele, die bin die eerste, sal kom die leste, en die leste die eerste.

DIE 20. CAPITTEL.

I.) *Jesus spreek van die Werkmans na binne die Wienberg*, 1—16. II.) *van sie Leiden*, 17—19. III.) *Hem bestraev die Soons van Zebedeus, en vermaen tot Ootmudigheid*, 20—28. IV.) *genees twee Blinden bie Jericho*, 29—34.

Die Hemelrik bin glik een Husvaeder, die ka loop yt gu vrue for hier Werk-Volk na binne sie Wienberg.

2. En dietit hem ka accordeer mit sender voor een Penning na die Dag, hem ha stier sender na die Wienberg.

3. En hem ha loop yt na die derde yer, en ha kik ander staen leeg na die Markt.

4. En ha seg na sender: jellie loop ookal na die Wienberg, en mie sal giev na jender, wat bin regt; en sellie ha loop heen.

5. Weeran hem ha loop yt na die sesde en negende yer, en ha due eeven soo.

6. Maer na die elfde yer hem ha loop yt, en ha vind ander staen leeg, en ha seg na sender: watmaek jellie staen leeg hiesoo die heel Dag?

7. Sellie ha seg na hem: voordiemaek niet een Volk ha hier ons. Hem ha seg na sender: jellie ookal loop na die Wienberg, en jellie sal krieg, wat bin regt.

8. Nu dietit Avond ha kom, die Meester van die Wienberg ha seg na sie Cassier: ruep die Werkvolk, en betael sender die Hier, en begin van die leste tee na die eerste.

9. Soo sellie ha kom, die ha ka hier na die elfde yer, en elk een ha krieg sie Penning.

10. Maer dietit die eerste ha kom, sellie ha denk, dat sellie ha sal krieg meer; en sellie ook ha krieg elk een sie Penning.

11. En dietit sellie ha ka krieg die, sellie ha knor tegen die Husvaeder, en ha seg:

12. Deese leste ha werk een yer maer. en ju ka maek sender glik mit ons, die ka draeg die Last en die Hitte van die heel Dag.

13. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na een van sender: mie Vriend! mie no due ju Onregt: ju no ka accordeer mit mie voor een Penning?

14. Neem wat bin van ju, en loop wej. Maer mie wil giev na deese leste, glik als na ju.

15. Of mie no hab Magt for due mit mie gut, wat mie wil? of ju kik sier daerom, dat mie bin guedaerdig?

16. Soo die leste sal kom die eerste, en die eerste sal kom die leste; want veele bin geruepen, maer weinig bin verkooren.

17. II.) En Jesus ha loop op na Jerusalem, en ha neem die twaelf Disciplen alleen na die Pad, en ha seg na sender:

18. Kik ons loop op na Jerusalem, en die Mens sie Soon sal wordt geleevert na die Hoog-Priesters en Skriftgeleerden: en sellie sal veroordeel hem na die Dood;

19. En sal leever hem over na die Heidens, for bespot, geesel en krusig; en na die derde Dag hem sal staen op weeran.

20. III.) Soo die Muder van Zebedeus sie Kinders ha kom

na hem mit sie twee Soons, ha val neer voor hem, en ha bid wat van hem.

21. Maer Jesus ha seg na hem; wat ju wil? Hem ha seg na hem: lastaen deese mie twee Soons sit na binne ju Rik, die een na ju regter Hand, die ander na ju slinker Hand.

22. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg: Jellie no weet, wat gut jellie bid; jellie kan drink die Beeker mie sal drink, en jellie kan lastaen doop jender mit die Doop, die mie sal wordt gedoopt mit? sellie seg na hem: ons kan.

23. En hem ha seg na sender: jellie sal wel drink mie Beeker, en jellie sal wordt gedoopt mit die Doop, mit die mie sal wordt gedoopt; maer for sit na mie regter, en slinker Hand, no staen na mie for giev na niet een; maer die sal giev na sender, die ka berej van mie Vaeder.

24. En dietit die Tien ha ka hoor dat, sellie ha kom qwaet na die twee Bruders.

25. Maer Jesus ha ruep sender na sie, en ha seg: jellie weet, dat die Weerelds Vorsten regeer over sender, en die Over-Heeren gebryk Magt over sender.

26. Maer soo die no sal wees tyssen jender; maer als een van jender wil wees meer magtig, hem sal wees jender Dienar;

27. En die wil wees die voornaemste, sal wees jender Dienar:

28. Glik als die Mens sie Soon no ka kom, for lastaen dien sie, maer for dien, en for giev sie Leven for een Verlossing van veele.

29. IV.) En dietit sellie ha loop yt van Jericho, veel Volk ha volg hem.

30. En kik twee Blinden ha sit na die Pad, en dietit sellie ha ka hoor, dat Jesus ha passeer, sellie ha ruep, en ha seg: ak Heere, David sie Soon, hab Jammer na ons!

31. Maer die Volk ha bestraev sender, dat sellie ha sal swieg; maer sellie ha ruep meer, en ha seg: ak Heere, David sie Soon, hab Jammer over ons!

32. En Jesus ha staen stil, en ha ruep sender, en ha seg: wat jellie wil, dat mie sal due na jender?

33. Sellie ha seg na hem: Heere! dat ons Oogen sal open.

34. En Jesus ha jammer sender gu, en ha ruer na sender Oogen. En anstonds sender Oogen ha open for kik weeran, en sellie ha volg hem.

DIE 21. CAPITTEL.

I.) *Jesus rie na binne Jerusalem,* 1—11. II.) *reinig die Tempel,* 12—13. *genees, verantwoordt die Kinders,* 14—16. III.) *Vluek die Viegie Boom,* 17—22. IV.) *no wil giev antwoordt na die Vragen van die Hoog-Priesters,* 23—27. V.) *seg een Gliknis van twee Soons,* 28—32. VI.) *praet van die Werkvolk na binne die Wienberg,* 33—44. VII.) *Die Priesters wil maek hem doot,* 45, 46.

En dietit sellie ha ka kom diestebie Jerusalem, na Bethphage na die Olief Berg, Jesus ha stier twee van sie Disciplen, en ha seg na sender:

2. Loop heen na die Dorp, die leg voor jender: en jellie sal vind anstonds een Eselin, die ka bind vast, en een Kaggel mit hem; maek sender los, en bring sender na mie.

3. En als een Volk seg een gut na jender, seg, dat die Heer mankeer sender; en anstonds hem sal stier sender.

4. Maer dat almael ha gebeer, dat die sal kom vervylt, wat ka seg door die Propheet, die seg:

5. Seg na die Dogter van Zion: kik, ju Kooning kom na ju sagtmudig, en rie na een Esel, en na die Kaggel van die lastbarend Eselin.

6. Maer die Disciplen ha loop heen, en ha due, soo als Jesus ha ka belast sender.

7. En sellie ha bring die Eselin mit sie Kaggel, en ha leg sender Kleeren na bobo sender, en ha set hem daerop.

8. En veel Volk ha sprej sender Kleeren na die Pad; maer ander ha kap Takken van die Boomen, en ha strooj sender na Pad.

9. En die Volk, die ha loop voor, en ha volg, ha ruep en ha seg: Hosianna die Davids Soon! geloovt hem bin, die kom in die Naem van die Heer! Hosianna in die hoogste.

10. En dietit hem ha ka kom na binne Jerusalem, die heel Stad ha kom na Alarm, en ha seg: wie deese bin?

11. En die Volk ha seg; die bin Jesus, die Propheet van Nazareth van Galilea.

12. II.) En Jesus ha loop na binne die Tempel van Godt, en ha jaeg yt van daesoo almael sender, die ha koop en verkoop na binne die Tempel; en hem ha stoot om die Tafels van die Wisselars, en die Stulen van die Diefie-Koopmans.

13. En hem ha seg na sender: die ka skriev: sellie sal ruep mie Hus een Bid-Hus, maer jellie ka maek een Moordnar-Hol van die.

14. En Blinden, en Lammen ha loop na hem na binne die Tempel; en hem ha genees sender.

15. Maer dietit die Hoog-Priesters en Skriftgeleerden ha ka kik die wonder, die hem ha ka due, en ha ka hoor die Kinders ruep na binne die Tempel: Hosianna, Davids Soon! sellie ha kom qwaet, en ha seg na hem:

16. Ju hoor ookal, wat sellie seg? maer Jesus ha seg na sender: ja; jellie niet ka lees, dat ju sa berej ju Lof yt die Mond van die Onmondigen en Sygligen.

17. III.) En hem ha lastaen sender, en ha loop yt die Stad na Bethanien, en ha bliev daesoo.

18. Maer dietit hem ha loop na die Stad weeran na vruvrue, hem ha krieg Honger.

19. En hem ha kik een Viegie-Boom bie die Pad, en ha loop na die, en no ha vind na die als Blaren alleen; en hem ha seg na die: Levendag Vrygt no gruej na ju meer! en die Viegie-Boom ha doot anstonds.

20. En diedit sie Disciplen ha kik dat, sellie ha wonder, en ha seg: Husoo die Viegie-Boom ka doot soo gaw?

21. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: waerwaer mie seg na jender, als jellie hab Gloof, en no twieffel, dan jellie no sal due soo alleen mit die Viegie-Boom, maer als jellie seg na deese Berg ookal: hoppo, en gooi ju selv na binne die See, dan sie sal gebeer.

22. En al wat jellie bid na dir Gebed, jellie sal krieg die, als jellie gloov.

23. IV.) En dietit hem ha ka kom na binne die Tempel, die Hoog-Priesters en die Oudste van die Volk ha kom na hem, soo als hem ha leer, en sellie ha seg na hem: yt wat Magt ju due dat? en wie ka giev deese Magt na ju?

24. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: mie wil vraeg jender een Woord, ookal, als jellie seg mie dat, mie sal seg jender ookal, yt wat Magt mie due die.

25. Van waesoo die Doop van Johannes ha wees? die ha wees van die Hemel, of van die Mensen? maer sellie ha denk bie sender selv, en ha seg: als ons seg: van die Hemel, hem sal seg na ons: voor wat jellie no ka gloov hem dan?

26. Maer als ons seg: die ha wees van die Mensen, ons

mut bang die Volk; diemaek sellie almael how Johannes voor een Propheet.

27. En sellie ha antwoordt Jesus, en ha seg: ons no weet; soo hem ha seg na sender; dan mie ookal no wil seg na jender, yt wat Magt mie due die.

28. V.) Maer wat jellie denk? een Man ha hab twee Soons, en hem ha loop na die eerste, en ha seg: mie Soon! loop heen, werk van dag na die Wienberg.

29. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: mie no wil due die; maer asteran die ka berow hem, en hem ha loop.

30. En die Man ha loop na die ander Soon, en ha seg soo ookal. Maer hem ha antwoord, en ha seg: Heere, mie wil; en hem no ha loop heen.

31. Wie van sender twee ka due die Vaeder sie wil? jellie ha seg na hem: die eerste. Jesus ha seg na sender: waerwaer mie seg na jender, dat Tollenars en Huren loop voor jender na binne die Hemelrik.

32. Want Johannes ka kom tot jender, en ha leer jender die regt Pad, en jellie no ha gloov hem, maer Tollenars en Huren ha gloov hem; en maskee jellie ka kik die, dog die no ka berow jender asteran, dat jellie ha kan gloov na hem.

33. VI.) Hoor een ander Gliknis: die ha hab een Husvaeder, die ka plant een Wienberg, en ka set een Heining ront die, en ka graev een Wienpors na binne die, en ka bow een Toorn, en ka verhier die na die Wiengartmans, en ka reis na bytten Land.

34. Dietit nu die Tid van die Vrygt ha ka kom, hem ha stier sie Knegten na die Wiengartmans: for ontfang die Vrygten.

35. Soo die Wiengartmans ha neem sie Knegten, een sellie ha slaeg, maer een ander sellie ha maek doot, maer die derde sellie ha steenig.

36. Weeran hem ha stier ander Knegten, meer als die eerste; en sellie ha due na sender soo ookal.

37. Maer asteran hem ha stier sie Soon na sender, en ha seg: sellie sal bang mie Soon.

38. Maer dietit die Wiengartmans ha ka kik die Soon, sellie ha seg na malkander: Hem bin die Erfgenaem, lastaen ons maek hem doot, en bring die Erf na ons.

39. En sellie ha neem hem, en ha stoot hem yt die Wienberg, en ha maek hem doot.

40. Daerom, als nu die Heer van die Wienberg sal kom, wat hem sal due die Wiengartmans?

41. Sellie ha seg na hem:

hem sal vermoordt die qwaeje, en sal verhier sie Wienberg na ander Wiengartmans, die sal giev na hem die Vrygten na regt tit.

42. Jesus ha seg na sender: jellie noit ka lees in die Skrift: Die Steen, die die Bowmeesters ka gooj wej, ka kom een Hoofd-Huk-Steen; van die Heer dat ka kom, en die bin wonderlig voor ons Oogen.

43. Daerom mie seg na jender, dat Godt sal neem sie Rik wej van jender, en sal giev die na die Heidens, die sal bring die Vrygten van die.

44. En die val na bobo die Steen sal brek heel heel; maer na die die Steen val, hem sal mors heel heel.

45. VII.) En dietit die Hoog-Priesters en Phariseewen ha ka hoor sie Gliknissen, sellie ha verstaen, dat hem ha ka spreek van sender.

46. En sellie ha suek for vang hem, maer ha bang die Volk; diemaek sellie ha how hem voor een Propheet.

DIE 22. CAPITTEL.

I.) *Jesus seg een Gliknis van die Brylloft van een Kooning sie Soon,* 1—14. II.) *leer, dat die Jooden sal giev Skat na die Keiser,* 15—22. III.) *leer van die Opstandinge,* 23—33. IV.) *van die grootste Gebod in die Wet,* 34—40. V.) *dat Christus bin David sie Soon, en sie Heer,* 41—46.

En Jesus ha antwoordt, en ha spreek na sender weeran door Gliknissen, en ha seg:

2. Die Hemelrik bin glik een Kooning, die ka maek die Brylloft van sie Soon.

3. En hem ha stier sie Knegten yt for ruep die Brylloft Volk; en sellie no ha wil kom.

4. Weeran hem ha stier ander Knegten, en ha seg: seg na die Volk die ka nooj; kik mie Maeltid ka maek, mie Ossen en mie vet Vee ka slagt, en almael gut ka klaer; kom na die Brylloft.

5. Maer sellie ha veragt die, en ha loop heen, die een na sie Akker, die ander na sie Koopmanskab.

6. Maer Partie ha vang sie Knegten, ha versmaet sender, en ha maek sender doot.

7. Maer dietit die Kooning ha ka hoor dat, hem ha kom toornig; en ha stier sie Sol-

daeten yt, en ha verniet die Moordenars, en ha steek sender Stad na brand.

8. Soo hem ha seg na sie Knegten: die Brylloft wel ka klaar, maer sellie, die ha ka nooj, no ha wees die waerdig.

9. Daerom loop yt na die Straeten, en nooj na die Brylloft almael, die jellie vind.

10. En die Knegten ha loop yt na die Straeten, en ha bring malkander almael, die sellie ha vind, gueje en qwaeje; en die Tafels almael ha kom vol.

11. Soo die Kooning ha loop na binne for kik die Volk, die ha sit na Tafel, en hem ha kik een Mens daesoo, die no ha hab die Brylloft Kleed an.

12. En hem ha seg na hem: Vriend! husoo ju ha kom hier na binne, en no hab die Brylloft Kleed an? maer hem ha swieg stil.

13. Soo die Kooning ha seg na sie Knegten: bind sie Handen en Vutten, en gooj hem na die byttenste Dysternis; daer sal wees Hyel en Kneersing na Tand.

14. Diemaek veel bin geruepen, maer weinig bin verkooren.

15. II.) Soo die Phariseewen ha loop heen, en ha how een Raed, hu sellie sal kan vang hem na Woord.

16. En sellie ha stier sender Disciplen na hem, mit die Herodianen, en ha seg: Meester, ons weet dat ju bin waeragtig, en leer die weg van Godt regt, en ju no vraeg na niet een Volk; diemaek ju no agt die Ansien van Mensen.

17. Daerom seg na ons, wat ju denk? Die bin regt for giev Skat na die Keiser, of niet?

18. Maer dietit Jesus ha ka ken sender skalk manier, hem ha seg: jellie Hyklars! watmaek jellie versuek mie?

19. Lastaen mie kik die Mynt van die Skat! en sellie ha bring hem een Penning.

20. En hem ha seg na sender: van wie die Beeld en Opskrift bin?

21. Sellie ha seg na hem: van die Keiser. Soo hem ha seg na sender: giev dan na die Keiser, wat bin van die Keiser, en na Godt, wat bin van Godt.

22. En dietit sellie ha ka hoor dat, sellie ha wonder; en ha lastaen hem, en ha loop wej.

23. III.) Na die selve Dag die Saduceewen, die seg, dat die no hab opstandinge, ha kom na hem, en ha vraeg:

24. Meester! Moses ka seg: als een Volk sterv, en no hab Kinders, dan sie Bruder sal trow sie Vrow, en verwek sie Bruder Saed.

25. Nu die ha hab seven

Bruders bie ons: en die eerste ka trow, en ka sterv; en soolang hem no ha hab Saed, hem ka lastaen sie Vrow aster na sie Bruder:

26. Die tweede soo ookal, en die derde, tee na die sevende.

27. En lest na sender almael die Vrow ka sterv ookal.

28. Nu na die opstandinge, wie van die seven sal hab hem na Vrow? want sellie almael ka hab hem hiesoo.

29. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: jellie dwael, en no weet die Skrift, ook niet die Kragt van Godt.

30. Want na die opstandinge, sellie no sal trow, en sellie no sal giev na trow; maer sellie bin glik als die Englen van Godt na binne die Hemel.

31. Maer jellie no ka lees van die opstandinge van die Dooje, die ka seg na jender van Godt, die seg:

32. Mie bin die Godt van Abraham, en die Godt van Isaac, en die Godt van Jacob? Nu Godt no bin een Godt van die Dooje, maer van die Levendigen.

33. En dietit die Volk ha ka hoor dat, sellie ha wonder gu over sie Leer.

34. IV.) Maer dietit die Phariseewen ha ka hoor, dat hem ha ka stop die Mond van die Saduceewen, sellie ha kom malkander.

35. En een van sender, een Skriftgeleerd, ha versuek hem, en ha seg:

36. Meester, welk bin die grootste Gebod in die Wet?

37. Maer Jesus ha seg na hem: ju sal hab Godt, ju Heer, lief van ju geheel Hart, van geheel Siel, en van geheel Gemud.

38. Die bin die voornaemste en grootste Gebod.

39. Die tweede bin glik als die: ju sal hab ju Naeste lief, als ju selv.

40. Na deese twee Geboden hang die geheel Wet en die Propheeten.

41. V.) Maer dietit die Phariseewen ha wees malkander, Jesus ha vraeg sender, en ha seg:

42. Wat jellie denk van Christus? wie sie Soon hem bin? sellie ha seg na hem: David sie Soon.

43. Hem ha seg na sender: husoo David dan ruep hem Heer in die Geest? dietit hem seg:

44. Die Heer ka seg na mie Heer: sit ju bie mie regter Hand, tee mie ka leg ju Vieanden na die Vut-Bank van ju Vutten.

45. Daerom, als David ruep hem Heer, husoo hem kan for wees sie Soon dan?

46. En niet een ha kan antwoordt hem een Woord; en niet een ha derv for vraeg hem meer aster die Dag.

DIE 23. CAPITTEL.

I.) *Jesus leer die Volk for hoor die Phariseewen, maer no for volg sender aster,* 1—12. II.) *Hem ruep Wee over sender agtmael,* 13—33. III.) *verkondig die Ondergang van Jerusalem en die Tempel,* 34—39.

Soo Jesus ha spreek na die Volk, en na sie Disciplen, en ha seg:

2. Skriftgeleerden, en Phariseewen sit na die Stuel van Moses.

3. Daerom, al wat sellie seg na jender, dat jellie sal how, jellie how die, en due die; maer no due aster sender Werk; want sellie wel seg die, maer sellie no due die.

4. Want sellie bind swaer dragten, die bin mujlig for draeg, en leg sender na die Skowders van die Mensen; maer selv no wil ruer sender an mit een Vinger selv.

5. Maer sellie due al sender Werk, dat die Volk kan kik die; sellie maek sender Denk-Seedels breed, en die Soomen van sender Kleeren groot.

6. Sellie sit gern na die boven Plek van die Tafels, en Skolen.

7. En wil gu, dat Volk sal gruet sender op die Markt, en ruep sender Rabbi, Rabbi;

8. Maer jellie no sal lastaen sender ruep jender Rabbi; diemaek een bin jender Meester, Christus; maer jellie bin Bruders malkander.

9. En jellie no sal ruep een Volk Vaeder op die Aerde; diemaek een bin jender Vaeder, die bin na binne die Hemel.

10. En jellie no sal lastaen sender ruep jender Meester; diemaek een bin jender Meester, Christus.

11. Maer die grootste tyssen jender, sal wees jender Dienar.

12. Maer die verhoog sie selv, sal kom vernedert, en die verneder sie selv, sal kom verhoogt.

13. II.) Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! voordiemaek jellie slyt die Hemelrik voor die Mensen; jellie no selv kom na binne die, en jellie no wil lastaen sender loop, die suek for kom daer na binne.

14. Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! dat jellie jeet die Husen van die Wedywen, en dat onder die Skin van lang Gebeden; daerom jellie sal krieg te meer Verdumnis.

15. Wee jender, jellie Skrift-

geleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! dat jellie loop ront na Land, en na Water, dat jellie kan maek een Joodgenoot; en als hem ka kom die, jellie maek van hem een Kind van die Hel, twee dobbel meer, als jellie bin.

16. Wee jender, jellie blinden Leidsmans! jellie die seg: die sweer bie die Tempel, dat bin niemendal; maer die sweer bie die Goud na binne die Tempel, hem bin skyldig.

17. Jellie sotten en blinden! wat bin meer groot? die Goud? of die Tempel, die heilig die Goud?

18. Verder: die sweer bie die Altar, dat bin niemendal; maer die sweer bie die Offer na bobo die Altar, hem bin skyldig.

19. Jellie sotten en blinden; wat bin meer groot? die Offer? of die Altar, die heilig die Offer?

20. Daerom, die sweer bie die Altar, sweer bie die selve, en bie al wat bin na bobo die.

21. En die sweer bie die Tempel, sweer bie die selve, en bie hem, die woon daesoo.

22. En die sweer bie die Hemel, sweer bie die Stul van Godt, en bie hem, die sit na bobo die.

23. Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! dat jellie vertient Mint, en Dil, en Komin; en lastaen, wat bin meer swaer na binne die Wet, naemlik Oordeel, Barmhertigheid en Gloof: deese gut ons mut due, en no lastaen die ander.

24. Jellie blinden Leidsmans, jellie die passeer die Muskit, maer slok die Kameel!

25. Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! die how die Beekers en Skettels skoon ytwendig; maer inwendig sender bin vol van roof gut en Gylsigheid.

26. Ju blind Phariseew! maek eerst die Beeker en Skettel skoon inwendig, dat die kan kom skoon ytwendig ookal.

27. Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! jellie bin glik die Graven, die ka wit, en skien skoon na byttie; maer na binne sender bin vol van doodbeenen en van al Onreinheid.

28. Soo jellie ookal wel skien vroom na byttie voor die Mensen; maer van binne jellie bin vol van Valsheid en Ondeegd.

29. Wee jender, jellie Skriftgeleerden en Phariseewen, jellie Hyklars! die bow die Graven van die Propheeten, en versier die Graven van die Regtveerdigen, en seg:

30. Als ons ha ka wees na die Tid van ons Vaeders, ons

no ha ka hab Part mit sender na die Blud van die Propheeten.

31. Soo jellie giev Getiegnis dan van jender selv, dat jellie bin Kinders van sender die ka maek die Propheeten doot.

32. Welan! maek die Maet van jender Vaeders vol ookal.

33. Jellie Slangen! jellie Adder Kinders! husoo jellie wil ontloop die helse Verdumnis?

34. III.) Daerom, kik, mie stier na jender Propheeten, en Wiesen, en Skriftgeleerden; en som van sender jellie sal maek doot en krusig, en som jellie sal geesel na binne jender Skolen, en jellie sal vervolg sender van die een Stad na die ander.

35. Dat al die regtveerdig Blud sal kom over jender, die ka stort op die Aerde van die regtveerdig Abel sie Blud, tee die Blud van Sacharias, die Soon van Barachias, die jellie ka vermoordt tyssen die Tempel, en die Altar.

36. Waerwaer mie seg na jender, dat almael dat sal kom over deese Geslagt.

37. Jerusalem! Jerusalem! ju, die maek die Propheeten doot, en steenig sender, die ka stier na ju, hu dikwils mie ka suek for vergaeder ju Kinders, glik als een Huner sie Kikkentjes onder sie Vlerken? en jellie no ha wil.

38. Kik, sellie sal lastaen jender Hus wust voor jender.

39. Want mie seg na jender: jellie no sal kik mie van nu af, tee jellie seg: geloovt hem, die kom in die Naem van die Heer!

DIE 24. CAPITTEL.

I). *Jesus propheteer van die Ondergang van die Tempel,* 1—2. II). *van die Ondergang van Jerusalem, en die voorgaende Teeken,* 3—28. III). *van die Ondergang van die Weereld, en Teeken eer die Oordeel Dag,* 29—36. IV.) *van Seekerheid,* 37—41. *en vermaen tot Waeksamheid,* 42—51.

En Jesus ha loop yt van die Tempel; en sie Disciplen ha kom na hem, dat sellie ha wil wies hem die Gebow van die Tempel.

2. Maer Jesus ha seg na sender; jellie no kik die almael? waerwaer mie seg na jender: die no sal bliev een Steen na bobo die ander hiesoo, die no sal brek af.

3. II.) En dietit hem ha sit

na bobo die Oliefberg, sie Disciplen ha kom na hem, en ha seg: seg ons, wattit dat sal gebeer? en wat sal wees die Teeken van ju Tukomst, en van die Einde van die Weereld?

4. Maer Jesus ha antwoordt, en ha seg na sender: pas op, dat niet een verlej jender.

5. Diemaek veele sal kom onder mie Naem, en sal seg: mie bin Christus, en sellie sal verlej veele.

6. Jellie sal hoor van Oorlog, en die Gerygt van Oorlog. Pas op, no verskrik; want almael dat mut gebeer eerst; maer die Einde no bin daesoo nogal.

7. Want een volk sal staen op tegen die ander, en een Kooningrik tegen die ander; en die sal hab Honger, en Pest, en Aerdbeeving hiesoo en daesoo.

8. Dan die Nood sal begin eerst.

9. Dan sellie sal leever jender over na Druefnis, en sal maek jender doot; en almael Volk sal haet jender voor die wille van mie Naem.

10. Dan veele Volk sal krieg Ergernis, en sal verraet malkander, en sal haet malkander.

11. En veele valse Propheeten sal hoppo, en sal verlej mussie Volk.

12. En soolang Ongeregtigheid sal neem die overhand, die Liefde sal kom koud na mussie.

13. Maer die bliev staen vast tee na die Einde, hem sal kom saelig.

14. En deese Evangelium van die Rik sellie sal preek die na die geheel Weereld voor een Getiegnis na almael Volk; en dan die Einde sal kom.

15. Dietit jellie sal kik die Grywel van die verwusting, van die die Propheet Daniel ha seg, dat die staen na die heilig Plaes; die lees die, hem merk daerop!

16. Vlygt dan na bobo die Bergen, wie bin in Judea Land:

17. En die bin na bobo die Dak, hem no kom na molee for neem een gut van sie Hus:

18. En die bin na die Veld, hem no keer weerom for hael sie Kleeren.

19. Maer wee sender, die bin mit Kind, en giev Siegen na die Tid!

20. Maer bid, dat jellie no mut vlygt na die Winter, of na die Sabbath.

21. Diemaek die sal hab een groot Druefnis na die Tid, als no ka wees van die Begin van die Weereld, en no sal kom weeran.

22. En als die Dagen no ha kom verkort, niet een Mens sal kom saelig; maer voor die wille van die ytverkooren die selve Dagen sal kom verkort.

23. Dan, als een Volk seg na jender: kik Christus bin hiesoo of daesoo, jellie no sal gloov die.

24. Want valse Christussen en valse Propheeten sal hoppo, en sal due groot Teeken en Wonder, soo dat die ytverkooren sal kom verleit na Dwaeling ookal, als die ha wees mooglig.

25. Kik, mie ka seg jender die vooryt.

26. Daerom, als sellie sal seg na jender: kik hem bin na binne die Wusteïne, no loop yt: kik, hem bin na binne die Kamer, no gloov die.

27. Want glik als die Weerligt kom van die Oost, en skien tee na die West; soo die Tukomste van die Mens sie Soon sal wees ookal.

28. Want waer die Aes bin, daer die Arenden kom.

29. III.) Maer anstonds aster die Druefnis van die Tid, die Son sal kom dyster, en die Maen no sal giev sie Skin, en die Sterren sal val van die Hemel, en die Kragten van die Hemel sal beweg.

30. En dan die Teeken van die Mens sie Soon sal verskien na die Hemel: en dan almael Geslagten op die Aerde sal hyel; en sellie sal kik die Mens sie Soon kom na die Wolken van die Hemel mit groot Kragt en Heerligheid.

31. En hem sal stier sie Englen yt mit een Basyn, en groot Stem; en sellie sal vergaeder sie ytverkooren van die Hemel tee na die ander.

32. Maer leer een Gliknis na die Viegie-Boom: als sie Tak kom sappig, en krieg Blaren, dan jellie weet dat die Somer bin diestebie.

33. Soo jellie ookal, als jellie kik dat almael, dan weet, dat hem bin diestebie voor die Door.

34. Waerwaer mie seg na jender: deese Geslagt no sal vergaan, tee almael dat sal gebeer.

35. Die Hemel en die Aerde sal vergaen; maer mie Woorden no sal vergaen.

36. Maer niet een Volk weet van die Dag en die Yer, ook niet die Englen na binne die Hemel, alleen mie Vaeder.

37. IV.) Maer glik als die ha wees na die Tid van Noah, soo die Tukomste van die Mens sie Soon sal wees ookal.

38. Want glik als sellie ha wees na die Dagen voor die Sond-Vlued, sellie ha jeet, sellie ha drink, sellie ha trow, en ha lastaen sender trow, tee die Dag Noah ha loop na binne die Ark;

39. En sellie no ha agt die, tee die Sond-Vlued ha ka kom, en ha ka neem sender almael wej; soo die Tukomste van die Mens sie Soon sal wees ookal.

40.. Dan twee sal wees na die Veld; die een sal wordt angenomen, en die ander sal wordt verlaeten.
41. Twee sal mola na die Molen; die een sal wordt angenomen, en die ander sal wordt verlaeten.
42. Daerom jellie waek; want jellie no weet, na welk Yer jender Heer sal kom.
43. Maer jellie sal weet dat, als die Hus-Vaeder ha weet, na welk Yer die Dief wil kom, dan hem sal ha waek, en no lastaen brek na binne sie Hus.
44. Daerom wees bereidt ookal; diemaek die Mens sie Soon sal kom na een Yer, die jellie no denk.
45. Maer wie bin nu een getrow en wies Knegt, die die Heer ka set over sie Husvolk, for giev jeet na sender na regt Tid?
46. Die Knegt bin saelig, als sie Heer sal kom, en sal vind hem due soo.
47. Waerwaer mie seg na jender, dat hem sal set hem over al sie gut.
48. Maer als een boos Knegt sal seg na sie Hart: mie Heer no kom langtit nogal;
49. En begin for slaen sie Meede-Knegten, maer for jeet en drink mit die Dronkarts:
50. Dan die Heer van die selve Knegt sal kom na die Dag, hem no verwag, en na die Yer, hem no denk:
51. En sal kap hem na Stik, en sal giev na hem Loon mit die Hyklars; daer sal wees Hyelen en Kneersing van Tanden.

DIE 25. CAPITTEL.

I.) *Jesus seg een Gliknis van veif wiese en veif sotte Maegden,* 1—13. II.) *van die Knegten, na die die Heer partie sie gut,* 14—30. III.) *leer husoo die sal loop tu na die Oordeel Dag,* 31—46.

Dan die Hemelrik sal wees glik tien Maegden, die ha neem sender Lampen, en ha loop tegen die Brydgom.
2. Maer die veif van sender ha wees wies, en veif ha wees sot.
3. Dietit die Sotten ha ka neem sender Lampen, sellie no ha neem Olie na sender Vat mit sender Lampen.
4. Maer die Wiesen ha neem Olie na sender Vat mit sender Lampen.
5. Nu dietit die Brydgom ha bliev beetje lang wej, sellie almael ha kom slaeprig, en ha raek na Slaep.

6. Maer na middernagt een Gerup ha kom: kik, die Brydgom kom, loop yt tegen hem!

7. Soo die Maegden almael ha staen op, en ha versier sender Lampen.

8. Maer die Sotten ha seg na die Wiesen: giev ons van jender Olie; diemaek ons Lampen doot.

9. Soo die Wiesen ha antwoordt, en ha seg: Neen! dat jellie en ons no sal mankeer; maer loop na die Koopmans, en koop voor jender selv.

10. En dietit sellie ha loop heen for koop, die Brydgom ha kom; en sellie, die ha wees klaer, ha loop mit hem na die Brylloft; en sellie ha tue die Door.

11. Maer asteran die ander Maegden ha kom ookal, en ha seg: Heere! Heere! open die Door voor ons.

12. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: waerwaer mie seg na jender: mie no weet jender.

13. Daerom waek; diemaek jellie no weet die Dag en die Yer, wanneer die Mens sie Soon sal kom.

14. II.) Want glik als een Mens, die ha reis na bytten Land, ha ruep sie Knegten, en ha giev sie gut over na sender;

15. En ha giev na die een veif Pond, maer na die ander twee, maer na die ander een; elk een nae sie vermogen: en hem ha reis wej anstonds.

16. Soo hem, die ha ka krieg veif Pond, ha loop heen, en ha negosier mit sender, en ha wind veif ander Pond.

17. Die ha ka krieg twee Pond, ha due soo ookal, en ha wind twee ander.

18. Maer hem, die ha ka ontfang die een, ha loop heen, en ha graev een Gat na die Aerde, en ha verberg die Geld van sie Heer.

19. Nae een lang Tid die Heer van deese Knegten ha kom, en ha how Reekenskap mit sender.

20. So hem ha kom voor, die ha ka krieg veif Pond, en ha due ander veif Pond na die, en ha seg: Heere! ju ka giev mie veif Pond; kik mie ka wind veif ander Pond mit sender.

21. Soo sie Heer ha seg na hem: wel ju vroom en getrow Knegt! ju ka wees getrow na beetje, mie sal set ju over mussie; loop na binne na die Vreegde van ju Heer.

22. Soo die ha kom voor ookal, die ha ka krieg twee Pond, en ha seg: Heere, ju ka giev na mie twee Pond; kik mie ka wind twee ander mit sender.

23. Sie Heer ha seg na hem: wel, ju vroom en getrow Knegt! ju ka wees getrow na beetje, mie sal set ju over mussie; loop na binne na die Vreegde van ju Heer.

24. Soo hem ha kom voor ookal die ha ka krieg een Pond, en ha seg: Heere, mie ha weet, dat ju bin een hard Man, ju maej, waer ju no ka saej, en bring na Hoop, waer ju no ka strooj.

25. En mie ha bang, en ha loop heen, en ha verberg ju Pond na binne die Aerde; kik, daer ju hab, wat bin van ju.

26. Maer sie Heer ha antwoordt, en ha seg na hem: ja qwaeje en looje Knegt! ju ka weet, dat mie maej, waer mie no ka saej, en bring na Hoop, daer mie no ka strooj:

27. Daerom die ha behoor ju, for giev mie Geld na die Wisselars; en als mie ha ka kom, mie sal ka neem mie gut mit Winst.

28. Daerom, neem van hem die Pond, en giev die na hem, die hab die tien Pond.

29. Want die hab, sellie sal giev na hem, en hem sal hab over mussie; maer wie no hab, sellie sal neem die wej van hem ookal, wat hem hab.

30. En gooj die onnyt Knegt yt na die yterste Dysternis; daer sal wees Hyelen en Kneersing van Tanden.

31. III.) Maer als die Mens sie Soon sal kom na binne sie Heerligheid, en almael die heilig Englen mit hem, dan hem sal sit na die Stul van sie Heerligheid.

32. En almael Volk sal vergaeder voor hem, en hem sal skej sender van malkander, glik als een Herder skej die Skaepen van die Bokken.

33. En hem sal set die Skaepen na sie regter Hand, en die Bokken na sie slinker Hand.

34. Dan die Kooning sal seg na sender na sie regter Hand: kom hiesoo jellie gesegende van mie Vaeder! erv die Rik, die ka berej voor jender van die Begin van die Weereld.

35. Want mie ka wees hongrig, en jellie ka giev mie jeet; mie ka wees dorstig, en jellie ka giev mie for drink; mie ka wees een Gast, en jellie ka herbergeer mie.

36. Mie ka wees naekt, en jellie ka kleedt mie; mie ka wees siek, en jellie ka besuek mie; mie ka wees gevangen, en jellie ka kom na mie.

37. Dan die Regtveerdigen sal antwoordt hem en seg: Heere! wattit ons ka kik ju hongrig, en ka giev ju jeet? of dorstig, en ka giev ju for drink?

38. Maer wattit ons ka kik ju een Gast, en ka herbergeer ju? of naeken, en ka kleedt ju?

39. Of wanneer ons ka kik ju siek, of gevangen, en ka kom na ju?

40. En die Kooning sal antwoordt, en sal seg na sender: waerwaer mie seg na jender:

wat jellie ka due na een van die minste van deese mie Bruders, jellie ka due die na mie.

41. Dan hem sal seg ookal na sender na die slinker Hand: loop wej, jellie vervlukte! na die eeuwig Vier, die ka berej voor die Dievel, en sie Englen.

42. Want mie ka wees hongrig, en jellie no ka giev mie jeet; mie ka wees dorstig, en jellie no ka giev mie for drink.

43. Mie ka wees een Gast, en jellie no ka herbergeer mie; mie ka wees naekt, en jellie no ka kleedt mie; mie ka wees siek en gevangen; en jellie no ka besuek mie.

44. Dan sellie ookal sal antwoordt hem, en sal seg: Heere, wattit ons ka kik ju hongrig, of dorstig, of een Gast, of naekt, of siek, of gevangen, en no ka dien ju?

45. Dan hem sal antwoordt sender, en sal seg: wat jellie no ka due na een van deese minste, jellie no ka due na mie ookal.

46. En deese sal loop na die eewig Pien, maer die Regtveerdigen na die eeuwig Leven.

DIE 26. CAPITTEL.

I.) *Jesus praet van sie Lejden,* 1—2. *die Jooden how Raed, for maek hem doot,* 3—5. II.) *Hem verantwoordt die Vrow, die salv hem,* 6—13. *Judas wil verraedt hem,* 14—16. III.) *Jesus jeet Paes-Lam, en praet van sie Verraeder,* 17—25. IV.) *Hem instel die Nagtmael,* 26—29. V.) *loop na die Oliefberg, spreek van Ergernis, en die Val van Petrus,* 30—35. VI.) *begin sie Lejden na die Hoffie,* 36—44. VII.) *Judas verraedt hem, en die Jooden vang hem,* 45—50. VIII.) *Jesus bestraev Petrus, en sender, die ka vang hem; die Disciplen vlygt,* 51—56. IX.) *sellie bring Jesus na die Hus van Caiphas, hem no antwoordt niet een Woord, beken sie selv for wees die Soon van Godt, sellie veroordeel hem, bespot en slaeg hem,* 57—68. X.) *Petrus verlooken hem,* 69—75.

En die ka gebeer, dietit Jesus ha ka spreek almael deese Woorden, hem ha seg na sie Disciplen:

2. Jellie weet, dat Paes kom aster twee Dagen, en die Mens sie Soon sal leever over, for wordt gekrusigt.

3. Soo die Hoog-Priesters en Skriftgeleerden, en die Oudste van die Volk ha kom malkander na die Hus van die Hoog-Priester, die ha hiet Caiphas.

4. En sellie ha how Raed, dat sellie ha kan vang Jesus mit List, en maek hem doot.

5. Maer sellie ha seg: niet na die groot Sondag, dat een Opruer no sal kom tyssen die Volk.

6. II.) Dietit nu Jesus ha wees na Bethania na die Hus van Simon, die Lazares-Siek;

7. Een Vrow ha kom na hem, die ha hab een Glas mit kostbar Salf-Olie, en die Vrow ha gooj die na sie Kop, soo als hem ha sit na die Tafel.

8. Maer dietit sie Disciplen ha kik dat, sellie no ha wees tee vreeden, en ha seg: wat baet deese Verlies?

9. Want deese Salf, sellie ha kan verkoop die voor mussie Geld, en giev na die Povers.

10. Maer dietit Jesus ha ka bemerk dat, hem ha seg na sender: watmaek jellie muej deese Vrow? want hem ka due een gued Werk na mie.

11. Jellie hab altit Povers mit jender; maer jellie no hab mie altit.

12. Want, dat die Vrow ka gooj deese Salf na mie Likam, dat hem ka due, voor dat sellie sal begraev mie.

13. Waerwaer mie seg na jender: overal, waer sellie sal preek deese Evangelium in die geheel Weereld, daer sellie sal seg ookal tot sie Gedagtnis, wat hem ka due.

14. Soo een van die Twaelf, sie Naem Judas Ischariot, ha loop heen na die Hoog-Priesters.

15. En ha seg: wat jellie wil giev mie, en mie sal verraedt hem na jender? en sellie ha giev hem dertig Silverlingen.

16. En van die Tid Judas ha suek Gelegenheid for verraedt hem.

17. III.) Maer na die eerste Dag van die sut Brood die Disciplen ha kom na Jesus, en ha seg na hem: waer ju wil, dat ons sal maek klaer voor ju for jeet die Paeslam?

18. Maer hem ha seg: loop na binne na die Stad na een, en seg na hem: die Meester lastaen seg na ju: mie Tid ka kom; mie wil how die Paes mit mie Disciplen bie ju.

19. En die Disciplen ha due, soo, als Jesus ha ka belast sender; en ha maek die Paeslam klaer.

20. En na Avond hem ha sit sie selv na Tafel mit die Twaelf.

21. En dietit sellie ha jeet, hem ha seg: waerwaer mie seg na jender: een van jender sal verraedt mie.

22. En sellie ha kom gu bedrueft, en ha begin, elk een van sender, for seg na hem: Heere, da mie die bin?

23. Maer hem ha antwoordt, en ha seg: die dip mit sie Hand mit mie na binne die Skettel, hem sal verraedt mie.

24. Die Mens sie Soon loop wel heen, glik als die ka skriev van hem; maer wee die Mens, die verraedt die Mens sie Soon! die ha wees beeter voor die selve Mens, als hem noit ha ka wees gebooren.

25. Soo Judas, die ha verraedt hem ha antwoordt, en ha seg: da mie die bin, Rabbi! en Jesus ha seg na hem: ju seg die.

26. IV.) Maer dietit sellie ha jeet, Jesus ha neem die Brood, ha dank die, en ha brek die, en ha giev die na sie Disciplen, en ha seg: neem jeet; die bin mie Likam.

27. En hem ha neem die Beeker, en ha dank, en ha giev die na sender, en ha seg: drink almael van die:

28. Want deese bin mie Blud, van die nyw Testament, die wordt gestort voor veele tot Vergeving van die Sonden.

29. Maer mie seg na jender, dat mie van nu af no sal drink meer, van wat gruej na die Wien-Rank, tee na die Dag, mie sal drink die nyw mit jender na binne die Rik van mie Vaeder.

30. V.) En dietit sellie ha ka sing die Lof-Sang, sellie ha loop yt na die Oliefberg.

31. Soo Jesus ha seg na sender: Na deese Nagt jellie almael sal erger jender na mie; want die ka skriev: mie sal slaeg die Herder, en die Skaepen van die kydde sal strooj.

32. Maer waneer mie ka hoppo, mie wil loop voor jender na Galilea.

33. Maer Petrus ha antwoordt en ha seg na hem: maskee sellie almael ookal ha sal erger sender na ju, dog mie no sal erger mie levendag.

34. Jesus ha seg na hem: waerwaer mie seg na ju, dat eer die Haen kraej na deese Donker, ju sal verlooken mie driemael.

35. Petrus ha seg na hem: maskee mie ook ha mut sterv mit ju, dog mie no wil verlooken ju. Almael die ander Disciplen ha seg soo ookal.

36. VI.) Soo Jesus ha kom mit sender na een Hoffie, die hiet Gethsemane, en ha seg na die Disciplen: sit hiesoo, tee mie loop daesoo, en bid.

37. En hem ha neem Petrus en die twee Soons van Zebbedeus na sie, en ha begin for kom bedrueft, en ha beev.

38. Soo hem ha seg na sen-

der: mie Siel bin gu bedrueft tee die Dood; bliev hiesoo, en waek mit mie.

39. En hem ha loop beetje verder, ha val neer na sie Angesigt, en ha bid, en ha seg: mie Vaeder! als die bin mooglig, lastaen deese Skael loop wej van mie! dog niet als mie wil, maer als ju wil.

40. En hem ha kom na sie Disciplen, en ha vind sender na Slaep, en ha seg na Petrus: jellie no kan for waek een Yer mit mie dan?

41. Waek, en bid, dat jellie no val na binne Versuking; die Geest bin wel gewillig, maer die Vleis bin swak.

42. Andermael hem ha loop heen weeran, ha bid, en ha seg: mie Vaeder! die no bin mooglig, dat deese Skael kan loop wej van mie, sonder mie mut drink die, soo ju Wil geskiedt!

43. En hem ha kom, en ha vindt sender na Slaep weeran; want sender Oogen ha wees vol van Slaep.

44. En hem ha lastaen sender, en ha loop weeran, en ha bid die derdemael, en ha seg die selve Woorden.

45. VII.) Soo hem ha kom na sie Disciplen, en ha seg na sender: Ak! jellie wil slaep, en ryst nu? kik, die Yer ka kom, dat die Mens sie Soon sal wordt geleevert na die Handen van Sondars.

46. Hoppo, lastaen ons loop; kik, hem bin diestebie, die verraedt mie.

47. En ditit hem ha praet nogal, kik, Judas, een van die Twaelf, ha kom, en een groot Skaer mit hem mit Sweerden, en Stokken van die Hoog-Priesters, en een van die Oudste van die Volk.

48. En die Verraeder ha ka giev na sender een Teeken, en ha ka seg: die, mie sal kis, da hem die bin; vang hem.

49. En anstonds hem ha loop na Jesus, en ha seg: mie gruet ju, Rabbi! en ha kis hem.

50. Maer Jesus ha seg na hem: mie Vriend! watmaek ju ka kom? soo sellie ha kom, en ha due sender Handen na Jesus, en ha vang hem.

51. VIII.) En kik een van sender, die ha wees mit Jesus, ha rek yt sie Hand, en ha trek yt sie Sweerd; en ha slag die Knegt van die Hoog-Priester, en ha kap af sie een Oor.

52. Soo Jesus ha seg na hem: steek ju Sweerd na sie Pleek; want die neem die Sweerd, zal vergaen door die Sweerd.

53. Of ju denk, dat mie no ha kan bid mie Vaeder, dat hem stier mie meer als twaelf Legionen Englen?

54. Husoo die Skrift sal kom

vervylt dan? die mut wees soo.

55. Na die selve Tid Jesus ha seg na die Volk: jellie ka loop yt, als na een Moordenar mit Sweerden en Stokken for vang mie; dog mie ha sit daglik mit jender, en ka leer na binne die Tempel, en jellie no ka vang mie.

56. Maer dat almael ka gebeer, dat die Skriften van die Propheeten sal kom vervylt. Soo almael die Disciplen ha lastaen hem, en ha vlygt.

57. IX.) Maer sellie, die ha ka vang Jesus, ha bring hem na die Hoog-Priester, Caiphas, daer die Skriftgeleerden en Oudste ha wees malkander.

58. Maer Petrus ha volg asteran van verre, tee na die Hus van die Hoog-Priester; en hem ha loop na binne, en ha sit bie die Knegten, dat hem ha kan kik, husoo die sal loop af.

59. Maer die Hoog-Priesters en die Oudste, en die geheel Raed ha suek vals Getiegnis tegen Jesus, dat sellie ha kan maek hem doot; en sellie no ha vind niet een gut.

60. En maskee veele valse Getiegens ha kom voor, dog sellie no ha vind niet een gut. Maer na die leste twee valse Getiegens ha kom voor, en ha seg:

61. Deese ka seg: mie kan brek af die Tempel van Godt, en bow die weeran na drie Dagen.

62. En die Hoog-Priester ha staen op, en ha seg na hem: ju no antwoordt, na wat sellie getieg tegen ju?

63. Maer Jesus ha swieg stil. En die Hoog-Priester ha antwoordt, en ha seg na hem: mie besweer ju bie die levendig Godt, dat ju seg ons, als ju bin Christus, die Soon van Godt.

64. Jesus ha seg na hem: ju seg die; dog mie seg na jender: van nu af jellie sal kik die Mens sie Soon sit na die regter Hand van die Kragt, en kom na die Wolken van die Hemel.

65. Soo die Hoog-Priester ha skeer sie Kleer, en ha seg: hem ka laster Godt; wat ons mankeer meer Getiegnis? kik nu jellie ka hoor sie Godtslastering.

66. Wat jellie denk? sellie ha antwoordt, en ha seg: hem bin die Dood skyldig.

67. Soo sellie ha spieg na sie Angesigt, en ha slaeg hem mit sender Vist; maer som van sender ha slaeg hem na sie Angesigt.

68. En sellie ha seg: Christus, propheteer ons, wie ha slaeg ju?

69. X.) Maer Petrus ha sit na bytten na die Sael; en een Dienstmejsje ha kom na hem, en ha seg: Ju ook ka wees mit Jesus van Galilea.

70. Maer hem ha weiger die voor sender almael, en ha seg: mie no weet, wat ju seg.

71. Maer dietit hem ha loop yt na die Door, een ander ha kik hem; en hem ha seg na sender, die ha wees daesoo: deese ookal ha wees mit Jesus van Nazareth.

72. En hem ha weiger die nog eenmael, en ha sweer na die, en ha seg: mie no weet die Mens.

73. En beetje asteran sellie, die ha staen daeso, ha kom, en ha seg na Petrus: waerwaer ju ook bin een van sender; ju Spraek selv verraedt ju.

74. Soo hem ha begin for vervluek sie selv, en sweer; mie no weet die Mens. En anstonds die Haen ha kraej.

75. Soo Petrus ha denk op na Jesus sie Woord, die hem ha ka seg na hem: eer die Haen sal kraej, ju sal verlooken mie driemael. En Petrus ha loop yt, en ha kries bitterlik.

DIE 27. CAPITTEL.

I.) *Sellie leever Jesus na Pilatus,* 1. 2. II.) *Judas vertwieffel,* 3—5. *Sellie koop een Akker voor die Blud-Geld,* 6—10. III.) *Jesus beken, dat hem bin een Kooning, no giev geen Antwoordt,* 11—14. IV.) *Pilatus wil los hem, los dog Barrabas, en leever Jesus over for geesel en krusig,* 15—26. V.) *Sellie bespot hem, set een Kroon van Doornen na sie Kop, en lej hem yt,* 27—31. VI.) *Simon draeg sie Krus, sellie skink hem mit Gal, partie sie Kleer, krusig twee Moordenars mit hem,* 32—38. VII.) *Sellie bespot hem,* 39—44. VIII.) *veele Teekens geskiedt, dietit Jesus doot,* 45—54. IX.) *die Vrowen kik tu, Joseph begraev sie Likam,* 55—61. X.) *sellie verseegel die Grav, en bewaer die mit Wagt,* 62—66.

Maer na vruvrue die Hoog-Priesters en die Oudste van die Volk ha how Raed tegen Jesus, dat sellie ha kan maek hem doot.

2. En sellie ha bind hem, en ha lej hem heen, en ha leever hem over na die Landvoogd Pontius Pilatus.

3. II.) Dietit Judas, die ha ka verraedt hem, ha kik, dat sellie ha ka veroordeel hem na die Dood, die ha spit hem, en hem ha bring die dertig Silver-

lingen weeran na die Hoog-Priesters en die Oudste, en ha seg:

4. Mie ka due qwaet, dat mie ka verraedt onskyldig Blud. Maer sellie ha seg: wat die raek ons? da ju eigen Saek die bin.

5. En hem ha gooj die Silverlingen na binne die Tempel, ha skej van daesoo, en ha loop heen, en ha hang sie selv.

6. Maer die Hoog-Priesters ha neem die Silverlingen, en ha seg: die no bin regt, dat ons leg sender na binne die Godt kist, voordiemaek die bin Blud-Geld.

7. Maer sellie ha how Raed, en ha koop een Akker van een Pottebakker voor die, for wees een Graf-Plaes voor die Vreemdelingen.

8. Daerom die selve Akker ha krieg die Naem: Blud-Akker tee van Dag.

9. Dan die ka vervyl, wat ka seg door die Propheet Jeremias, die seg: Sellie ka neem dertig Silverlingen, mit die die verkogte ha wordt betaelt, die sellie ha koop van die Kinders van Israel.

10. En sellie ka giev sender voor een Akker van een Pottebakker, als die Heer ka belast na mie.

11. III.) Maer Jesus ha staen voor die Landvoogd; en die Landvoogd ha vraeg hem, en ha seg; ju bin die Kooning van die Jooden? maer Jesus ha seg na hem: ju seg die.

12. En dietit die Hoog Priesters en die Oudste ha beskyldig hem, hem no ha antwoordt niet een gut.

13. Soo Pilatus ha seg na hem: ju no hoor, hu hart sellie beskyldig ju?

14. En hem no ha antwoordt een Woord selv; soo dat die Landvoogd ha wonder gu.

15. IV). Maer die Landvoogd ha wees gewent, for giev na groot Sondag een Gevangen los na die Volk, die sellie selv ha wil.

16. Nu na die Tid die ha hab een Gevangen, een besonders voor ander, sie Naem ha wees Barrabas.

17. Daerom, dietit sellie ha ka kom malkander, Pilatus ha seg na sender: welk jellie wil, dat mie sal giev los na jender? Barrabas? of Jesus, van die die Woord bin, dat hem bin Christus?

18. Want hem ha weet heel wel, dat sellie ha ka leever hem over voor Spit.

19. En dietit hem ha sit na die Regter-Stul, sie vrow ha stier Woord na hem, en ha lastaen seg na hem: no hab for due mit deese Regtveerdig; mie ka lie gu van dag na

binne een Droom voor sie Skyld.

20. Maer die Hoog-Priesters, en die Oudste ha steek die Volk op, dat sellie ha sal bid voor Barrabas, en for maek Jesus doot.

21. Soo die Landvoogd ha antwoordt, en ha seg na sender: wie van sender twee jellie wil, dat mie sal giev los na jender? Sellie ha seg: Barrabas.

22. Pilatus ha seg na sender: wat mie sal due dan mit Jesus, van die sellie seg, dat hem bin Christus? sellie almael ha seg na hem: lastaen krusig hem!

23. Die Landvoogd ha seg: wat qwaet hem ka due dan? maer sellie ha ruep meer nogal, en ha seg: lastaen krusig hem!

24. Maer dietit Pilatus ha kik, dat hem no ha kan rigt niet een gut yt, maer dat die ha kom een meer groot Oploop, hem ha neem Water, en ha was sie Handen voor die Volk, en ha seg: mie bin onskyldig na die Blud van deese Regtveerdig, jellie kik na die.

25. Soo al die Volk ha antwoordt, en ha seg: sie Blud kom over ons, en over ons Kinders!

26. Soo hem ha giev Barrabas los na sender: maer hem ha lastaen geesel Jesus, en ha leever hem over, dat sellie sal krusig hem.

27. V.) Soo die Soldaten van die Landvoogd ha neem Jesus na sender na binne die Regthus, en ha vergaeder die heel Skaer over hem.

28. En sellie ha trek hem af sie Kleer, en ha due hem an een Purpur Mantel.

29. En sellie ha maek een Kroon van Doornen, en ha set die na sie Kop, en een Ried na sie Regter-Hand; en sellie ha bieg Knie voor hem, ha spot hem, en ha seg: ons gruet ju, die Kooning van die Jooden!

30. En sellie ha spieg na hem, en ha neem die Ried, en ha slaeg na sie Kop mit die.

31. En dietit sellie ha ka spot hem, sellie ha trek hem af die Mantel, en ha due an sie Kleer na hem weeran, en ha lej hem heen for krusig hem.

32. VI.) En dietit sellie ha loop yt, sellie ha vind een Mens van Cyrene, sie Naem ha wees Simon, hem sellie ha forceer, for draeg sie Krus.

33. En dietit sellie ha kom na die Plaes, Golgatha, die bin Dood-Been Plek;

34. Sellie ha giev na hem Asien for drink, die ka mengel mit Gal; en dietit hem ha pruev die, hem no ha wil drink.

35. Maer sellie, die ha ka krusig hem, ha partie sie Kleer, en ha gooj Lot over die; dat die Woord van die Propheet

sal kom vervylt: sellie ha partie mie Kleer onder sender, en ha gooj Lot over mie Kleed.

36. En sellie ha sit daesoo, en ha bewaer hem.

37. En sellie ha set over sie Kop die Reeden van sie Dood, geskreven: deese bin Jesus die Kooning van die Jooden.

38. En sellie ha krusig mit hem twee Moordenars, een na sie regter, en een na sie slinker Hand.

39. VII.) Maer sellie, die ha passeer, ha laster hem, en ha skyd sender Kop, en ha seg:

40. Ju die kan brek af die Tempel, en bow die weeran na drie Dagen, help ju self; als ju bin Godt sie Soon, soo kom af van die Krus.

41. Die Hoog-Priesters, en die Skriftgeleerden, en die Oudste ha spot hem soo ookal, en ha seg:

42. Hem ha help ander, en hem no kan help sie selv; als hem bin die Kooning van Israel, dan hem klem af van die Krus, soo ons sal gloov hem.

43. Hem ka betrou na Godt, hem verlos hem nu, als hem wil hem; want hem ka seg: mie bin Godt sie Soon.

44. Die Moordenars, die ha ka krusig mit hem, ha verwiet hem die ookal.

45. VIII.) Maer van die sesde Yer af een groot Dysterniis ha kom over die heel Land tee na die negende Yer.

46. En na die negende Yer Jesus ha ruep mit een groot Stem: Eli! Eli! Lama Sabachtani? die bin: mie Godt! mie Godt! waerom ju ka verlaet mie?

47. Maer som, die ha staen daesoo, dietit sellie ha ka hoor dat, sellie ha seg: hem ruep Elias.

48. En anstonds een van sender ha loop, ha neem een Sponsje, en ha vyl die mit Asien, en ha steek die na een Ried, en ha giev na hem for Drink.

49. Maer die ander, sellie ha seg: how op! lastaen ons kik, als Elias sal kom en help hem.

50. Maer Jesus ha ruep eenmael weeran heel hart, en ha giev sie Geest op.

51. En kik die Voorhangsel van die Tempel ha skeer na twee, van bobo tee na molee, en die Aerde ha beev, en die Klippen ha split;

52. En die Graven ha kom open, en veele Likamen van die Heiligen, die ha ka slaep, ha hoppo:

53. En sellie ha loop yt van die Graven aster sie Opstandinge, en ha kom na binne die heilig Stad, en ha verskien voor veele.

54. Maer die Hoofdman, en sellie, die ha wees mit hem, en ha bewaer Jesus, dietit

sellie ha ka kik die Aerbeeving, en al wat ha geskiedt, sellie ha verskrik gu, en ha seg: waerwaer, deese ha wees Godt sie Soon.

55. IX.) En veele Vrowen ha wees daesoo, die ha kik tu van verre, sellie, die ha ka volg Jesus van Galilea, en ha ka dien hem:

56. Tyssen sender ha wees Maria Magdalena, en Maria, die Muder van Jacobus en Joses, en die Muder van Zebedeus sie Kinders.

57. Maer na Avond een riek Man van Arimathea, mit Naem Joseph, ha kom, hem ha wees een Discipel van Jesus ookal.

58. Hem ha loop na Pilatus en ha bid hem voor die Likam van Jesus; Soo Pilatus ha belast for giev die na hem.

59. En Jesus [1]) ha neem die Likam, en ha rol die na een skoon Linne-Duk:

60. En ha leg die na binne sie eigen nyw Graf, die hem ha ka lastaen kap yt na een Klip; en hem ha rol een groot Steen voor die Door van die Graf, en ha loop wej van daesoo.

61. En Maria Magdalena en die ander Maria ha wees daesoo, die ha set sender tegen over die Graf.

62. X.) Maer die ander Dag, die volg aster die Ryst-Dag, die Hoog-Priesters en Phariseewen ha kom malkander na Pilatus.

63. En ha seg: Heer, ons denk op, dat deese Bedrieger ka seg, dietit hem ha leev nogal; aster drie Dagen mie sal staen op weeran.

64. Daerom giev Order, dat sellie bewaer die Graf tee na die derde Dag; dat sie Discip-len no sal kom bie Nagt, en steel hem, en seg na die Volk: Hem ka staen op weeran van die Dooje; en die leste Bedrieg sal wees meer erg dan die eerste.

65. Pilatus ha seg na sender: daer jellie hab die Wagt, loop an bewaer die, als jellie weet.

66. Maer sellie ha loop heen, en ha bewaer die Graf mit die Wagters, en ha versegel die Steen.

---

[1]) Drukfout voor *Joseph*.

DIE 28. CAPITTEL.

I.) *Die Vrowen wil salv Jesus, hoor van die Englen, dat hem ka staen op, sellie kik Jesus,* 1—10. II.) *Die Wagters verhael, wat ka gebeer, sellie onderkoop sender for swieg,* 11—15. III.) *Jesus verskien voor die Disciplen na Galilea, belast sender for doop en leer,* 16—20.

Maer na die Avond van die Sabbath, heel vrue na die eerste Dag van die ander Week Maria Magdalena, en die ander Maria ha kom, for bekik die Graf.

2. En kik, een groot Aerbeeving ha kom; diemaek die Engel van die Heer ha kom van die Hemel, en ha loop heen, en ha rol die Steen van die Door, en ha sit na bobo die.

3. En sie Gestalt ha wees glik als die Weerligt, en sie Kleed ha wees wit, als Sneew.

4. Maer die Wagters ha verskrik gu voor hem, en sellie ha kom glik als dooje.

5. Maer die Engel ha antwoordt, en ha seg na die Vrowen: jellie no bang! mie weet, dat jellie suek Jesus, die ka krusig.

6. Hem no bin hiesoo; hem ka staen op weeran, soo als hem ka seg: kom hiesoo, en kik die Plaes, daer die Heer ka leg.

7. En loop gaw heen, en seg na sie Disciplen, dat hem ka staen op van die Dood; en kik, hem sal loop voor jender na Galilea, daer jellie sal kik hem. Kik mie ka seg die na jender.

8. En sellie loop gaw yt van die Graf mit Vrees, en mit groot Blieskap, for verkondig die na die Disciplen.

9. En dietit sellie ha loop heen, for seg die na sie Disciplen, kik, Jesus ha ontmuet sender, en ha seg: mie gruet jender! en sellie ha kom na hem, en ha vas sie Vutten, en ha val na grond voor hem.

10. Soo Jesus ha seg na sender: no bang! loop heen, en seg die na mie Bruders, dat sellie loop na Galilea, daer sellie sal kik mie.

11. II.) Maer dietit sellie ha loop heen, kik, Partie van die Wagters ha kom na binne die Stad, en ha seg na die Hoog-Priesters, al wat ka gebeer.

12. En sellie ha kom malkander mit die Oudste, en ha how Raed, en ha giev Geld gnug na die Soldaeten.

13. En ha seg: jellie seg:

sie die Disciplen ha kom na Donker, en ha steel hem wej, dietit ons ha slaep.
14. En als die Landvoogd sal hoor die, ons sal stil hem tevreeden, en maek, dat jellie sal wees seeker.
15. En sellie ha neem die Geld, en ha due soo, als sellie ha leer sender. En die Woord van die ha kom gemeen tyssen die Jooden tee van Dag.
16. III.) Maer die elf Disciplen ha loop na Galilea na bobo een Berg, soo als Jesus ha ka belast sender.
17. En dietit sellie ha kik hem, sellie ha val neer voor hem; maer som van sender ha twieffel.
18. En Jesus ha kom na sender, ha praet mit sender, en ha seg: al Magt na die Hemel en die Aerde ka giev na mie.
19. Daerom loop heen, en leer almael Volk, en doop sender in die Naem van die Vaeder, van die Soon, en van die heilig Geest.
20. En leer sender, for how, al wat mie ka belast jender; en kik mie bin altit mit jender tee die Einde van die Wereld.

Die Einde van die Evangelium van Mattheus.

DIE EVANGELIUM
VAN
LUCAS.

DIE 15. CAPITTEL.

III.) *Gliknis van een verlooren Soon,* 11—32.

En hem ha seg: een Mens ha hab twee Soons;
12. En die jongste van sender ha seg na die Vaeder: Vaeder, giev mie mie Part van die gut, die mie mut hab; en hem ha partie die gut na sender.
13. En niet langtit daeraster, die jongste Soon ha neem al sie gut, en ha reis verwej na

een vreemd Land, en ha spandeer al sie gut daesoo door een liderlig Leven.

14. Dietit nu hem ha ka verteer almael sie gut, een groot Honger Tid ha kom na die heel Land; en hem ha begin for lie Gebrek.

15. En hem ha loop heen, en ha how sie na een Borgerman daer na Land; hem ha stier hem na sie Akker, for pas op sie Verkens.

16. En hem ha begeer for vol sie Bik mit die dik Draf, die die Varkens ha jeet; en niet een Volk ha giev hem van die.

17. Soo hem ha kom na sie selv, en ha seg: huveel Hierlingen mie Vaeder hab, die hab Overvlud van Brood? en mie doot van Honger.

18. Mie sal hoppo, en loop na mie Vaeder, en sal seg na hem: Vaeder! mie ka sondig tegen die Hemel, en voor ju.

19. En mie no bin waerdig, dat ju asteran sal nuem mie ju Soon; maek mie als een van ju Hierlingen.

20. En hem ha hoppo, en ha kom na sie Vaeder. Maer dietit hem ha wees verwej van daesoo nogal, sie Vaeder ha kik hem, en ha jammer hem gu, en ha kurrie, en ha vas hem ront sie Hals, en ha kis hem;

21. Maer die Soon ha seg hem: Vaeder! mie ka sondig tegen die Hemel, en voor ju, en mie no meer bin waerdig asteran for wordt genaemt ju Soon.

22. Maer die Vaeder ha seg na die Knegten: bring die beste Kleed hiesoo, en due hem die an, en set een Ring na sie Hand, en due Skuen na sie Vutten;

23. En bring die vet Kalfie, en slagt die, en lastaen ons jeet, en wees blie:

24. Diemaek deese mie Soon ha wees doot, en ka kom levendig weeran, hem ha ka verloor, en mie ka vind hem. En sellie ha begin for wees vroolig.

25. Maer die oudste Soon ha wees op die Veld: en dietit hem ha kom, en ha kom diestebie, hem ha hoor die Sang en Dans.

26. En hem ha ruep een van die Knegten, en ha vraeg hem, wat die ha wees?

27. Maer hem ha seg na hem: ju Bruder ka kom, en ju Vaeder ka slagt die vet Kalfie, voordiemaek hem ka krieg hem gesond weeran.

28. Soo hem ha kom qwaed, en no ha wil loop na binne; soo sie Vaeder ha loop yt, en ha bid hem.

29. Maer hem ha antwoordt, en ha seg na die Vaeder: kik,

soo veel Jaeren mie dien ju, en no ka wees ongehoorsam levendag, en ju no ka giev mie een Bok selv, for wees vroolig mit mie Vrienden.

30. Maer nu deese ju Soon ka kom, die ka spandeer almael gut mit die Hueren, ju ka slagt een vet Kalfie voor hem.

31. Maer hem ha seg na hem: Mie Soon! ju ka wees altit bie mie, en al wat mie hab, bin van ju.

32. Maer ju sal wees vroolig en gu blie, diemaek deese ju Bruder ha wees doot, en ka kom levendig weeran, en ha ka verloor, maer ka vind nu weeran.

E. Teksten ontleend aan de vertaling van het Nieuwe Testament door de Herrnhutters (N. T. H.).

DIE EVANGELIUM VAN MATTHEUS.

DIE 13 CAPITEL.

Vs. 1—58.

Na dieselvde Dag Jesus a loop ut van die Hoes, en a set neer na Sie van die See.

2. En moeschi Volk a kom malkander na Em, soo dat Em a stap nabinne een Skip, en a set; en allemaal Volk a staan na die Wal.

3. En Em a spreek na sender veel en meenig Dingen door Gliknissen, en a see: Kik, een Saayer a loop ut vor saay.

4. En toen Em a saay, da som (van die Saad) a vall na die Pad, en die Vogels a kom, en a jeet die op.

5. Som a vall na die Steen-Grond, maar die no a hab veel Aarde; en a kom gauw op, voordaarom, dat die no a hab Diepte van Aarde.

6. Maar toen die Son a kom op, soo die a bran, en derwil die no a hab Wolter, soo die a droog wee.

7. Som a vall tuschen die Doornen; en die Doornen a groey op, en a verstik die.

8. Som a vall na een goeje Grond, en a breng Vrucht, som hondertvoudig, som sestigvoudig, en som dertigvoudig.

9. Wie hab Ooren voor hoor, die hoor.

10. En die Jungers a kom na Em, en a see: Voorwaarom Joe spreek door Gliknissen na sender?

11. Em a antwoord, en a see: Na jender die ben gegeven vor weet die Verborgenheid van die Koningrik van die Hemel; maar na deese die no ben gegeven.

12. Want wie hab, na em word gegeven, dat em hab in Overvloet; maar wie no hab, van em word genomen ookal, wat em hab.

13. Voordaarom mi spreek na sender door Gliknissen; want met Oogen, die kik, sender no kik, en met Ooren, die hoor, sender no hoor: want sender no verstaan die.

14. En na sender wordt vervoellt die Propheceying van Jesaias, die see: Met die Ooren jender sal hoor, en no verstaen die, en met Oogen, die kik, jender sal kik, en no vass die.

15. Want die Hert van deese Volk ben verstokt, en met die Ooren sender hoor swaarlik, en sender slot sender Oogen toe, dat sender no kik met die Oogen, en no hoor met die Ooren, en no verstaan met die Hert, soo dat sender no bekeer, dat mi kan help sender.

16. Maar salig ben jender Oogen, dat sender kik, en jender Ooren, dat sender hoor.

17. Voorwaar mi see na jender: Veel Propheeten en Rechtveerdigen ka begeer vor kik, wat jender kik, en no ka kik die, en vor hoor, wat jender hoor, en no ka hoor die.

18. Soo *jender* hoor noe deese Glikniss van die Saayer.

19. Als iemand hoor die Woord van die Koningrik, en em no verstaan die, soo die Quaaje kom, en roov die wee wat ben gesaayt nabinne si Hert; en deese ben em, die ben gesaayt na die Pad.

20. Maar waar die ben gesaayt na die Steen-Grond, die ben em, die hoor die Woord, en neem die op aanstonds met Bliskap.

21. Doch em no hab Wolter nabinne em selv, maar em draai glik as die Weer; wanneer Droefnis en Vervolging ris op om die will van die Woord, dan em erger si selv aanstonds.

22. En waar die ben gesaayt na onder die Doornen, die ben em, die hoor die Woord, maar die Sorg van deese Werld,

en die Bedrug van Rikdom verstik die Woord, en em no breng Vrucht.

23. Maar waar die ben gesaayt nabinne een goeje Grond, die ben em, die hoor die Woord, en verstaan die, en breng dan Vrucht ookal, en som draag hondertvoudig, som sestigvoudig, en som dertigvoudig.

24. En Em a stell sender een ander Gliknis voor, en a see: Die Koningrik van die Hemel ben glik as een Mensch, die a saay goeje Saad na si Veld.

25. Maar toen die Menschen a slaap, da si Vyand a kom, en a saay Onkruit tuschen die Weit, en a loop wee.

26. Toen noe die Kruit a spreng op, en a breng Vrucht, da die Onkruit a wees vor vind ookal.

27. Da die Dienst-Knechten a kom na die Hoes-Vader, en a see: Heere, Joe ka saay dan niet goeje Saad na joe Veld? Van waar die Onkruit kom dan?

28. Em a see na sender: Die Vyand ka doe die. Die Dienst-Knechten a see na Em: Joe will dan, dat ons loop hen, en trek die ut?

29. Em a see: Neen! voor dat jender no trek met een die Weit ut ookal, as jender trek die Onkruit uit.

30. Lat alltwee groey malkander, tee na die Krop; en na die Krop-Tid mi will see na die Maajers: Vergaader vooreerst die Onkruit, en bind die in Bondels, vor bran die op; maar die Weit vergaader voor mi nabinne mi Magazinen.

31. Een ander Gliknis Em a stell voor na sender, en a see: Die Koningrik van die Hemel ben glik as een Mostert-Saad, die een Mensch a neem, en a saay die na si Veld.

32. Deese ben die Kleenste van allemaal Saad; maar wanneer die groey op, soo die ben die Grootste onder allemaal Soort van Kool, en word een Boom, dat die Vogels na onder die Hemel kom, en woon na onder sie Takkies.

33. Een ander Gliknis Em a spreek na sender: Die Koningrik van die Hemel ben glik as een Suurdeeg, die een Vrouw a neem, en a mingel die onder drie Skepels Meel, tee die a kom geheel doorgesuurt.

34. Al deese Dingen Jesus a spreek door Gliknissen na die Volk; en sonder Gliknissen Em no a spreek na sender.

35. Voor dat die a sal kom vervoellt, wat gesproken ben door die Propheet, die see: Mi will open mi Mond in Gliknissen, en mi wil spreek ut Verborgenheden, die a wees onbekent van die Begin van die Werld.

36. Dan Jesus a latstaan die Volk van Em, en a kom na Hoes; en si Jungers a kom na Em, en a see: Verklaar na ons die Gliknis van die Onkruit op die Veld.

37. Em a antwoord en a see na sender: Em, die saay die goeje Saad, ben die Mensch si Soon.

38. Die Veld ben die Werld. Die Kinders van die Koningrik ben die goeje Saad. Die Kinders van Boosheid ben die Onkruit.

39. Die Vyand, die saay sender, die ben die Duvel. Die Krop-Tid ben die End van die Werld. Die Maajers ben die Engels.

40. Glik as Volk trek noe die Onkruit ut, en bran die op met Vuur; soo die sal wees ookal na die End van deese Werld.

41. Die Mensch si Soon sal stier si Engels, en sender sal vergaader ut van si Koningrik allemaal Ergernissen, en sender, die doe Ongerechtigheid;

42. En sal gooy sender nabinne die Vuur-Oven; daar sal wees Gekrisch en Kneersing van Tanden.

43. Dan die Rechtveerdigen sal skien, glik as die Son, in die Koningrik van sender Vader. Wie hab Ooren voor hoor, die hoor.

44. Weeraan die Koningrik van die Hemel ben glik as een verborgen Skat in een Veld; die een Mensch a vind, en a verberg die, en a loop hen voor Bliskap over dieselvde, en a verkoop allegaar wat em a hab, en a koop die Veld.

45. Weeraan die Koningrik van die Hemel ben glik as een Koopman, die a soek goeje Perlen.

46. En toen em a vind *Een* kostlik Perl, em a loop hen, en a verkoop allemaal, wat em a hab, en a koop dieselvde.

47. Weeraan die Koningrik van die Hemel ben glik as een Net, die word gegooyt nabinne die See, met die Volk kan vang divers Soort (van Visch).

48. En wanneer die ben voll, soo sender haal die ut na die Wal, en set, en pek die goeje nabinne een Vat malkander, maar die quaaje sender gooy wee.

49. Soo die sal wees ookal na die End van die Werld. Die Engels sal loop ut, en sal separeer die Quaajen van die Rechtveerdigen.

50. En sal gooy sender nabinne die Vuur-Oven; daar sal wees Gekrisch en Kneersing van Tanden.

51. En Jesus a see na sender: Jender ka verstaan dan all deese Dingen? Sender a see: Ja, Heere!

52. Da Em a see: Voordaarom elkeen Skriftgeleerde, die ben geleerd tot die Koningrik van die Hemel ben glik as een Hoes-Vader, die breng voort ut si Skat nieuwe en oude Dingen.
53. En die a geskied, toen Jesus a vollendig deese Gliknissen, dat Em a loop wee van daar;
54. En Em a kom na si Vaderland, en a leer sender nabinne sender Skoelen, soo dat sender a verwonder goe, en a see: Van waar soo een Wiesheid kom na deese Man, en soo machtige Werken?
55. Em ben dan niet die Soon van een Timmerman? Ben dan niet die Naam van si Moeder Maria? en si Broeders Jacob en Joses, en Simon en Judas.
56. En ben dan niet ook si Susters allemaal hier by ons? Van waar all deese Dingen kom dan na Em?
57. En sender a erger sender na Em. Maar Jesus a see na sender: Een Propheet na niet een Plaats hab soo weenig Eer, as na si Vaderland, en na si Hoes.
58. En Em no a doe veel Teekens daar, om die will van sender Ongloof.

DIE HANDLINGEN VAN DIE APOSTELS.

DIE 8 CAPITEL.

Vs. 27 - 40.

En em a staan op, en a loop hen; en kik, een Man van Moorenland, een Kamerling en een machtig Heer van die Koningin Candaces na Moorenland, die a wees over allemaal si Skat-Kamers, em a ka kom na Jerusalem, vor bed aan.
28. En em a reis weeraan na Hoes, en a set op si Wagen, en a lees die Propheet Jesaias.
29. En die Geest a see na Philippus: Loop voort, en hou joe by deese Wagen.
30. Da Philippus a loop hen, en a hoor, dat em a lees die Propheet Jesaias, en a see: Joe verstaan dan ook, wat joe lees?

31. Em a see: Hoesoo mi sal kan, as niet iemand onderwies mi? en em a bed die Philippus, vor kom op, en vor set by em.

32. Maar die Woorden van die Skrift, die em a lees, a wees deese: Em ben geleyd glik as een Skaap na die Slachting, en still as een Lam navoor diejeen, die skeer em, soo Em no a open si Mond.

33. Na si Verneedering ben si Oordeel weegenomen, en wie sal kan vor vertell si Geslacht? Want si Leev ka word weegenomen van die Aarde.

34. Da die Kamerling a antwoord na Philippus, en a see: Mi bed joe, van wie die Propheet spreek soo? Van em selv, of van iemand anders?

35. En Philippus a open si Mond, en a begin van deese Skrift, en a predik na em die Evangelium van Jesus.

36. En toen sender a reis verder over die Pad, soo sender a kom na een Water; en die Kamerling a see: Kik, hier ben Water, wat verhinder mi, vor word gedoopt?

37. Maar Philippus a see: As joe gloof van geheele Hert, soo die kan geskied. Em a antwoord, en a see: Mi gloof, dat Jesus Christus ben die Soon van God.

38. En em a gie Order, dat die Wagen sal hou still. En sender a stap af nabinne die Water, soo wel Philippus as die Kamerling, en Philippus a doop em.

39. En toen sender a kom op ut die Water, da die Geest van die Heere a neem Philippus wee, en die Kamerling no a kik em meer; maar em a reis si Pad met Bliskap.

40. En Philippus a word gevonden na Asdod, en em a wandel rondom, en a predik die Evangelium na allemaal Steden, tee em a kom na Cesarien.

DIE 19 CAPITEL.

Vs. 23—40.

Maar na dieselvde Tid niet een kleen Beweeging a kom op, van wegens deese Pad.

24. Want een Silversmid, met Naam Demetrius, a maak Silver-Tempeln van Diana, en a breng niet een kleen Profit na diejeen, die a wees van deese Ambacht.

25. Dieselvde em a neem malkander, en die Met-Arbeiders van deese Ambacht, en

a see: Liefe Mans! jender weet, dat ons hab ons Welvaart van deese Handel.

26. En jender kik en hoor, dat niet alleen na Ephesus, maar ook meest na geheel Asien deese Paulus keer af veel Volk, bepraat sender, en see: Die no ben Goden die ka maak met Handen.

27. Noe niet alleen ons Handel sal loop Risiko, vor kom veracht; maar selv die Tempel van die groot Godinne Diana, no sal word geëstimeert meer, en si Majesteit sal ondergaan, na die doch geheel Asien en die Werld bewies Gods-Dienst.

28. Toen sender hoor die, soo sender a kom voll van Toorn, a roep en a see: Groot ben die Diana van die Ephesers!

29. En die geheele Stadt a kom voll met Oproer, en a kom malkander met een Geraas, na die Skouw-Plaats, eenmoedig, en a vass Gajus en Aristarchus van Macedonien, die a wees Paulus si Companie op die Reis.

30. Toen noe Paulus a will loop onder die Volk: da die Jungers no a lat em die toe.

31. Som van die Oversten na Asien ookal, die a wees goeje Vrienden van Paulus, a stier na em, en a vermaan em, dat em no a sal gie si selv op die Skouw-Plaats.

32. Som a roep dan soo, en som wat anders; en die Vergaadering a wees confus, en die meeste Part no a weet, voor wat sender a ka kom malkander.

33. En som van die Volk a trek Alexander voort, toen die Jooden a stoot em navoor. Maar Alexander a wink met die Hand, en a will verantwoord em navoor die Volk.

34. Maar toen sender a bemerk, dat em a wees een Jood, soo sender allemaal a roep met een groot Stem, omtrent twee Uur lang: Groot ben die Diana van die Ephesers!

35. En toen die Stadtskriever a ka maak die Volk still, da em a see: O Mans van Ephesus, welk Mensch ben, die no weet, dat die Stadt van Ephesus ben een Tempel-Bewaarerin van die Godinne Diana, en van die Beeld, die ka vall ut van die Hemel?

36. Derwil noe niet een Mensch kan spreek tegen die, soo jender sal wees ja still, en no handel onverstandig.

37. Jender ka breng deese Mensen hier, die no ben Kerk-Roovers, en ook geen Lasteraars van jender Godinne.

38. Voordaarom, as Demetrius, en die ben van *een* Ambacht met em, haab eenigste Saake tegen iemand, soo die

hab ja Dagen vor hou Recht, en Land-Voogten ben da, lat sender verklaag sender onder malkander.

39. Maar as jender will handel van ander Saaken, soo die moet word afgemaakt na een ordentlik Vergaadering van die Gemeente.

40. Want ons loop Risiko ookal, dat ons sal kan word verklaagt, over die Oproer, die ka geskied van Dag, en ons no sal hab Excus, die ons kan maak, voor deese Oproer. En Aster em a ka see die, soo em a latstaan die Gemeente loop.

F. Uit het Psalm-Boek der Herrnhutters (Ps.).

N°. 15.

Vom Himmel hoch da komm ich her.

Van Hemel hoog da mi le kom,
En mi breng goeje Nieuws na jen;
Die heel fraai Nieuws soo veel mi breng,
Van die mi will praat noe, en sing.

Voor jend'r die skoon Jongvrouw Marie
Van Dag een Kindje ka parri,
Een Kindje mooi en soet, da die
Sal maak jend'r Hert goe moeschi bli.

Em ben die Heer Christus, ons God,
Em will draag jend'r ut allmaal Nood,
Em selv, die Heiland ben noe hie,
Voor maak jend'r van die Sondo vri.

Em breng die Saligheit allgaar,
Die God si Vader ka maak klaar,
Dat jend'r met Em na Hemelrik
Sal leev na Bliskap voor eewig.

Soo bemerk noe die Teeken recht,
Na Beest-Kanoe, na Doekje slecht,
Da jend'r sal vind die Kindje kleen,
Die onderhou allgaar alleen.

Voor die ons sal wees moeschi bli,
Loop met Beest-Wachman sen na die,
En kik, wat God ka gie ons daar,
Si Soon na ons Em ka vereer.

Kik fraai, mi Hert! wat groot Goed noe
Joe vind nabin die Beest-Kanoe!
Van wie die mooje Kindje ben?
Em ben die lievste Jesus kleen.

Wees welkom, Joe, ons duurbaar Vriend!
Joe no veracht ons sondig Kind,
Vor kom na Elend na ons hie,
Hoesoo ons sal see Dank voor die?

O Heer en Maak'r van goed allgaar!
Heel pover Joe ka kom, waarwaar,
Dat Joe lee na die droog Gras noe,
Van die Boerrik ka jeet, met Koei.

O mi lievst Jesus-Kindje kleen!
Maak Joe selv na mi Hert nabin
Een Bedd, vor rust heel soet en socht,
Dat Joe nooit kom ut mi Gedacht.

N°. 191.

Wenn ich des Morgens früh erwach.

Wanneer mi vroe-vroe met Lamier,
Kik, dat mi ben na Werld noch hier,
Soo sal mi eerst Gedacht wees die:
Dat Jesus Christ ka koop mi vri.

Van Duivel, Werld en Sondo-Goed,
Door si swaar Martel, Dood en Bloed,
Dat mi sal leev voor Em alleen,
Die heele Dag, wat Plek mi ben.

O Jesus Christus mi Heiland!
Maak mi getrouw na ider Kant,
Bi allmaal Werk, wat ben mi Plicht,
Laat skien na mi Joe Aangesicht.

Absens afwezig, N. T. D. 2 Cor. 10, 1; door de Duitsers op dezelfde plaats als zelfstandig naamw. gebruikt.

absenteer si selv zich verwijderen, N. T. H. Joh. 6, 15.

absolyt stellig, N. T. D. Handl. 18, 21.

accordeer overeenstemmen, N. T. Mth. 18, 19.

addu liever, T. P. blz. 138 (Eng. *rather*).

adios vaarwel, T. P. blz. 138 (Pap. en Sp. *adios*).

aht behoort, T. P. blz. 137 (Eng. *aught*).

allemaal alle (bijvoeg. gebruikt, b. v. **allemaal hogepriesters** = alle hogepriesters), N. T. H. Mth. 2, 4.

almis aalmoes, N. T. D. Mth. 6, 1 (vgl. Nederl. Woordenb. op *aalmis*); de Duitsers hebben **aalmoes.**

anas ananas, G. D. blz. 68.

apart biezonder, N. T. H. Mth. 5, 47.

appelleer een beroep doen op, N. T. Handl. 25, 11.

armee leger, N. T. H. Mth. 22, 7.

arrestant gevangene, N. T. H. Mth. 27, 15.

as of, T. P. blz. 138.

aschies, assisje (zie blz. 97) as, N. T. 2 Petr. 2, 6.

asserant brutaal, astrant, Oldendorp blz. 415.

assemtrek ademtocht, N. T. H. Mrcs. 5, 23.

aster na, N. T. Mth. 1, 12. Over **achter, van tijd gezegd,** vgl. Nederl. Woordenb. i. v. en hierboven **§ 31.**

18

B

Baas naam door de negers aan de Herrnhutter-zendelingen gegeven, G. D. blz. 38; de Deense zendelingen worden **meester** genoemd, G. D. blz. 37.

bambaj dadelik, G. D. blz. 26; toch, voorzeker G. D. blz. 71. In 't Negerengels betekent b a m b a i *aanstonds* (volgens Focke, het Eng. *by and by*). In 't Portugees van Ceylon (Delgado, blz. 190), en evenzo in 't Papiements (Van Name, blz. 158), zegt men het pleonastiese *vamos vai* als aansporing tot spoed. Uit deze laatste zegswijze is, onderstel ik, zowel 't Negerhollandse als 't Negerengelse woord ontstaan; in de eerste taal heeft het nog uitbreiding van betekenis gekregen.

bangres huik of kapmantel tegen de regen (*Regnhaette*); G. D. blz. 79 wordt gesproken van een *vlyveel bangres*, met bovenstaande Deense vertaling. Oorsprong mij onbekend.

banvisch, gebraden vis, N. T. H. Luc. 24, 42; de Denen hebben b r a n d v i s, de vorm waaruit vermoedelik b a n v i s c h is ontstaan (§ 28 en § 40).

barbier geneesheer, N. T. D. Mth. 9, 12.

barbierman naam van een vis, Oldendorp blz. 108.

barrikad, bolwerk, N. T. H. Luc. 19, 43; **barcad,** T. P. blz. 138, **bargat,** G. H. blz. 8 (Sp. *barricada*).

bateta knolgewas (Ipomoea batatas), T. P. blz. 138 (Pap. *batata*); **bateta-tow** wortel met knollen, T. P. blz. 137.

batterie stroop, G. D. blz. 67. Oorsprong mij onbekend.

bederv vergaan, omkomen, N. T. H. Mth. 8, 25.

bedung bemesten, N. T. H. Luc. 13, 8.

beesjeet voedsel voor dieren (beesteëten), gras, G. D. blz. 75; T. P. blz. 137.

bejer bessen, G. D. blz. 65.

bespringel besprenkelen, N. T. H. Coloss. 4, 6.

bestel beschikking, recht van spreken (zie Nederl. Woordenb. i. v.), T. P. blz. 135.

beswaarde moeite, N. T. H. Mth. 20, 12. Germanisme; de Denen hebben **last.**

bevoor voor, N. T. H. Mth. 2, 9; Germanisme.

bid verzoeken, nodigen, N. T. Luc. 15, 28.

biren buurman (uit **bierman,** G. D. blz. 75), T. P. blz. 137.
blameer kwaad spreken, N. T. H. 2 Cor. 8, 20.
blanko blanke, G. H. blz. 50 (Sp. *blanco*).
boetje broer, G. H. blz. 111. Ook Afrikaans. Vermoedelik niet van Ned. oorsprong.
boya geest, G. D. blz. 35. Waarschijnlik een Caraïbies woord; maboya betekent in die taal *boze geest* (*Hist. nat. des Ant.* blz. 392).
bomba opzichter, Oldendorp blz. 380; naam van een drank, G. D. blz. 63, Oldendorp blz. 262. Oorsprong mij onbekend.
bomedel een plant (Erithryna Corallodendrum), Oldendorp blz. 217, die verbastering onderstelt van *bois immortel.*
borika, boerrik ezel, G. D. blz. 71, Ps. blz. 35 (Pap. *burricoe*, Sp. *borrica* en *borrico*).
borsje onderlijfje, G. D. blz. 78.
bottle fles, T. P. blz. 135. (Misschien Eng. *bottle*, doch waarschijnliker Pap. *bottel*, Sp. *botella*; Nederl. *bottel* schijnt eerder aan die laatste taal dan aan 't Engels ontleend).
branmier, mier, G. H. blz. 34. Bij Pontoppidan (blz. 135) **brambi** (vgl. § 38).
brau overkoken, T. P. blz. 137.
bukram boekram, G. D. blz. 59.
busael in Afrika geboren neger (in tegenstelling van Kreool), G. D. blz. 77, Oldendorp blz. 368 (Port. *boçal* en *bussal*, ruw, onervaren).

C

Cabé kameraad, T. P. blz. 137. Zie **carabeer.**
cabrita geit, T. P. blz. 135, G. H. blz. 35 (Pap. en Sp. *cabrita*.)
calo galopperen, T. P. blz. 138 (Pap. *galop*, Sp. *galope*, zelfstandig naamw. tot werkw. geworden).
camerier rentmeester, N. T. H. Rom. 16, 23.
camina akker, T. P. blz. 138; nadere omschrijving bij Oldendorp, blz. 381 (Pap. *camina*, Sp. *camino*, vgl. Schuchardt *Kreol. Stud.* I, blz. 18).
carabeer kameraad, G. D. blz. 52, waar de verklaring staat dat zo de negers elkaar noemen die met hetzelfde schip uit Afrika

zijn gekomen (van Sp. **caraba,** zeeschip). Een verkorte vorm is **cabé.**

cassier rentmeester, N. T. D. Mth. 20, 8.

cocro krokodil, T. P. blz. 135.

collecte inzameling, N. T. 1 Cor. 16, 1.

companie gezelschap, N. T. H. Handl. 19, 29.

condisje voorwaarde, T. P. blz. 133.

confereer overleggen, N. T. H. Handl. 4, 15.

confirmasje bevestiging, Ev. Leerb. blz. 23.

confus verward, N. T. H. Handl. 19, 32.

consciensje geweten, T. P. blz. 133.

consenteer toestemmen, N. T. D. Luc. 23, 51.

continueer doorgaan, N. T. H. Joh. 8, 7.

contrapart tegenpartij, N. T. D. Luc. 18, 3.

cousin neef, N. T. H. Luc. 1, 36; N. T. D. Coloss. 4, 10.

curagie moed, N. T. H. Mrcs. 15, 43.

D

Da betekenis zie blz. 111 en § 70; Nederl. *daar*, doch vgl. Schuchardt, *Kreol. Stud.* IX, blz. 190.

dagbreek dageraad, N. T. Handl. 20, 11. Ook Afrikaans (Eng. *daybreak?*).

dam vijver, N. T. D. Joh. 9, 7; de Duitsers hebben **waterpan.** Beide woorden in deze betekenis ook Afrikaans. Ook in 't Deens is *dam* vijver.

debiteer schuldenaar, N. T. D. Luc. 16, 5.

defendeer verdedigen, N. T. H. Handl. 7, 24.

delibereer beraadslagen, N. T. D. Hand. 4, 15.

destroi vernielen, T. P. blz. 138 (Eng. *to destroy*).

dief stelen, N. T. H. Eph. 4, 28.

diefman dief, N. T. H. Mth. 6, 20.

dienlig heilzaam, N. T. D. Mth, 11, 30.

dig graven, N. T. H. Mth. 21, 33.

dink op aan iets denken, op iets letten, N. T. Philipp. 1, 3.

dinner middagmaal, T. P. blz. 138 (Eng. *dinner*).

dip indopen, N. T. D. Mth. 26, 23 (Eng. *to dip*). De Duitsers schrijven

dup vermoedelik omdat zij het voor de korrekte vorm hielden (vgl. § 15).

disput redetwist, N. T. H. Joh. 6, 52.

Dissendag Dinsdag, G. D. blz. 25, G. H. blz. 53.

divers verschillend, N. T. H. Mth. 13, 47.

donker nacht, N. T. D. Luc. 5, 5; **donkerwerk** nachtwerk Oldendorp blz. 382.

donner donderen, N. T. Joh. 12, 29 (Germanisme?).

draeg brengen, N. T. D. Joh. 6, 44 (Deens *drage*). Het woord komt echter ook in de T. P. (blz. 138) voor; indien het van oorsprong een Danisme is, dan moet het toch burgerrecht hebben gekregen.

draej veranderen in, zich bekeren, N. T. D. Mth. 4, 3; G. H. blz. 23. Invloed van Eng. *to turn* schijnt onwaarschijnlik, want in 't Negerengels staat *drai* naast *tron*, met verschil van betekenis, en in 't Negerfrans is *torné* worden; ik neem dus onafhankelike ontwikkeling aan.

due toe (aanmoediging), G. D. blz. 54, 56.

dum, dom stom, zonder spraak, N. T. D. Mth. 9, 32; 12, 22 (Eng. *dumb*?). De Duitsers hebben overal **stom.**

E

echte huwelik, N. T. H. Mth. 5, 27.

echtebreekerie echtbreuk, N. T. H. Mth. 15, 19.

edukasje opvoeding, Ev. Leerb. blz. 62.

eenmoedig eendrachtig, N. T. Handl. 4, 24 (Germanisme?).

ekke man niemand, T. P. blz. 135 (Deens *ikke mand*, vgl. *hver mand*, *ikke nogen* en *niet een man*). Deze opvatting steunt op de vertaling van Pontoppidan.

erfe erfgenaam, N. T. H. Mth. 21, 38.

erkennen bekennen (cognoscere, coire), N. T. H. Mth. 1, 25.

escapeer ontkomen, N. T. Mth. 23, 33.

estime achting, N. T. D. Handl. 19, 27.

estimeer achten, N. T. Handl. 5, 34.

excellent uitstekend, N. T. H. Luc. 21, 5.

except behalve, N. T. Handl. 8, 1.

excuseer verontschuldigen, N. T. Luc. 14, 18.

expedieer verzenden, N. T. H. Handl. 15, 30.

F

Fatsoen vorm, N. T. Luc. 9, 29.
feesa feest, G. D. blz. 63. In 't Negerengels onderscheidt Wullschlägel *fesa*, een heidens feest, van *feest* of *feeste-dei*.
flambeew flambouw, N. T. Joh. 18, 3. Delfde vorm in 't Papiements.
flatteerwoorden vleiende woorden, N. T. 1 Thess. 2, 5.
flegon vlerk, vleugel, T. P. blz. 135 (Zie § 35).
flim veer, T. P. blz. 134 (Nederl. *pluim*, Kreools *plim?*).
fondament grondlegging, N. T. Joh. 17, 24.
fraai mooi, goed; G. H. blz. 98: „was so ist wie es sein soll", dus: „gut, recht, gesund, wohlschmeckend, getreu" enz. enz. In 't Vlaams heeft *fraai* een uitgebreider betekenis dan bij ons (zie de Bo), doch niet zo uitgebreid als op de Antillen.
funje, funchi meelspijs, Oldendorp blz. 176; T. P. blz. 138 (Pap. *funchi*).

G

Gaer vergaren, N. T. Mth. 13, 41.
ganganie kwast, zot, G. D. blz. 71. Oorsprong mij onbekend. In 't Negerengels is *gangasoe* „belhamel".
garduin gordijn, Ps. blz. 207.
gaschie, gasje soldij, N. T. Luc. 3, 14.
geambo, gingambo naam van een vrucht, T. P. blz. 138; Oldendorp blz. 174 (Hibiscus esculentus). Oorsprong mij onbekend.
gekrisch, kries geween, N. T. Mth. 8, 12.
gemoet ontmoeten, N. T. H. Mth. 25, 6.
gewinst winst, N. T. Philipp. 3, 7.
gicht jicht, N. T. H. Mth. 4, 24. Zie Middeln. Woordenb.; de vorm komt nog bij Kiliaan voor. Derhalve geen Germanisme of Danisme.
gie(v) geven, N. T. Mth. 4, 9 (Eng. *to give?*).
griedig spaarzaam, N. T. D. 2 Cor. 9, 6 (Misschien uit Eng. *greedy*, dat echter alleen *begerig* betekent, evenzo Deens *gridsk*).
griv Westindiese lijster, Oldendorp blz. 91 (Fr. *grive*).
groensel groente, N. T. D. Rom. 14, 2. Zuidnederlands woord; zie Nederl. Woordenb. i. v.

grun akker, T. P. blz. 138. Nederl. *grond*, ook overgegaan in 't Negerengels (*gron*); zie Nederl. Woordenb. i. v., kolom 969, en vgl. het Westindiese woord *kostgrond*, land waar eetwaar geteeld wordt.

gurri groeien T. P. blz. 135 (zie § 39).

H

Hab hebben, N. T. Mth. 3, 4. **Die hab** betekent *er is*, G. D. blz. 56; dit gebruik van 't woord h e b b e n komt in zo talloos vele talen voor dat het niet nodig is aan ontlening te denken.

halsneesdoek halsdoek, G. D. blz. 78. Vgl. *mouchoir de poche* en *mouchoir de cou.*

hang si selv na zich ophouden bij, N. T. H. Luc. 15, 15.

hangman beul, G. H. blz. 35.

haschee brandhout, N. T. H. Handl. 28, 3 (Sp. *hachear*, hout klein hakken).

heet hitte, N. T. H. Mth. 20, 12.

hemmete hemd, N. T. D. Joh. 21, 7.

herbergeer herbergen, N. T. D. Mth. 25, 43.

hodio jood, G. D. blz. 19 (uit Sp. *judio*, maar hoe?).

hoener, hunder, hundu kip, N. T. Mth. 23, 37, G. D. blz. 34, T. P. blz. 135. Gelijk in 't Afrikaans een uit het meervoud van het Nederl. woord afgeleide vorm.

hoenderhaan, hunderhaan haan, G. D. blz. 67.

hofje, hoffie tuin N. T. Joh. 20, 15; G. D. blz. 11; **hoffjeman,** tuinier, ibidem.

hoopning hoop, N. T. H. Handl. 2, 26. Germanisme, de Denen hebben **hoop.**

hoppo op, opstaan, N. T. D. Luc. 15, 18. Het woord is ook bekend in 't Negerengels.

hutje dameshoed, G. D. blz. 79. Evenals in 't Afrikaans (Hoogenhout blz. 51) duidt het verkleinwoord een vrouwehoed aan; *hoed* is 't hoofddeksel van een man.

hyklar huichelaar, N. T. D. 6, 2. Danisme (*hykler*).

I

Inviteer uitnodigen, Ps. blz. 127.

J

Jacob Evert naam van een vis, Oldendorp blz. 107. Ook Afrikaans: *Jakobiwert* (Zie Veth, *Uit Oost en West*, Arnhem, 1889, blz. 154).

jam(m)er medelijden, medelijden hebben, N. T. Mth. 9, 27; 9, 36.

jeet eten, N. T. Mth. 12, 1.

jekké paarlkoen, T. P. blz. 135. Oorsprong mij onbekend.

jump, tjomp springen, G. D. blz. 35, N. T. Luc. 1, 41, 44. Ook in Nederland niet onbekend, vooral in de matrozetaal (Eng. *to jump*).

K

Kaba voltooien, Ps. blz. 153; op, G. D. blz. 56 (Pap. *caba*, Sp. *acabar*).

kabaen slaapmat, G. D. blz. 61. In 't dialekt van Aardenburg (*Noord en Zuid*, II, blz. 310 vlg.) is *kavaone* (Fr. *cabane*) de verplaatsbare woning van een schaapherder; daaruit kan de betekenis van *slaapstee* ontstaan zijn.

kabritta zie **cabrita.**

kaek wang, N. T. Mth. 5, 39.

kaggel veulen, N. T. Mth. 21, 2.

kaj uitroep van verbazing, G. D. blz. 80. Dit tussenwerpsel komt ook in het Negerengels voor. Zie *Elzeviers Maandschrift*, 1904, blz. 323.

kajaen Cayennepeper, G. D. blz. 57.

kakketis hagedis, G. D. blz. 35, Oldendorp blz. 96.

kalala halssnoer, G. D. blz. 78. Nederl. *kralen?* In 't Negerengels heet een halssnoer *wan nekikrala* (*neki* = nek).

kan gewoon zijn, plegen, G. D. blz. 59.

kanifister naam van een vrucht, G. D. blz. 65; volgens Oldendorp (blz. 192) „nennen die Neger den *Cassiaröhrenbaum* (Cassia fistula) *Canefister*". Ook 't Negerengels heeft *kanifiso;* door Europeanen schijnt de Latijnse naam verknoeid te zijn.

kanoe krib (voerbak voor dieren), Ps. blz. 27 (Sp. *canoa*, schuitje, naar de overeenkomst van vorm?).

karang naam van een vis, klipvis, G. D. blz. 66 (Mal. *karang*, op Mauritius *carangue*, door de zeemanstaal verder verbreid).

karpatolie laxeermiddel, G. D. blz. 66.

kassavie cassave, G. D. blz. 66.

kawai paard, G. H. blz. 13; **kawaikop,** naam van een vis, Oldendorp blz. 105 (Pap. *cabai*, Sp. *caballo*).

keer van iets of iemand houden, om iets geven, G. D. blz. 57, N. T. Luc. 10, 40 (Pap. *kier*, Sp. *querer*). Ook in 't Maleis-Portugees van Batavia was *keer* „houden van" (de Graaff, *Oost Indise Spiegel*, Hoorn, 1703, blz. 11). De vertaling der Herrnhutters heeft op de aangehaalde bijbelplaats *keer voor*, de Deense *keer*; de Herrnhutters onderstelden (G. H. blz. 3) voor 't woord Engelse afkomst (*to care*), en sommige plaatsen, b.v. G. D. blz. 71, pleiten er voor dat inderdaad het Engels invloed heeft gehad, doch uitdrukkingen als *mie no keer rau boter*, *mie keer hem gue* kunnen geen Anglicismen zijn.

keller kelder, N. T. H. Luc. 12, 24. Germanisme; de Denen hebben **kelder.**

kingamboe G. D. blz. 67. Zie **geambo, gingambo.**

kind van dieren en van levenloze voorwerpen gezegd, b. v. die kind van die boom (twijg), die kind van die mama (de sleutel ten opzichte van het slot), G. H. blz. 102.

kik zien (transitief), N. T. Mth. 12, 49.

klaagte geklaag, N. T. H. Mth. 2, 18.

klein-vrou dochter des huizes die huwbaar is, G. D. blz. 60. Ook Afrikaans; zie over dergelijke woorden: Hoogenhout blz. 117.

klinkers dakpannen, N. T. H. Luc. 5, 19.

klump (na) hoop (op een), G. D. blz. 32. Ook Afrikaans.

knuk akker, G. D. blz. 50 (Pap. *koenoekoe*).

koerri lopen, N. T. Handl. 3, 11 (Pap. *corre*, Sp. *correr*, misschien echter het Negerfranse *couri*, Fr. *courir*).

kom worden, Mth. 4, 2. Zelfstandige ontwikkeling, vgl. Eng. *to become*, Fr. *devenir*, Sp. *venir a ser* enz.

kookeneet, kookerneet kokosnoot, G. D. blz. 64.

kost leeftocht, voedsel, N. T. H. Mth. 6, 25.

kot hok, N. T. Joh. 10, 16.

kriek kreek, N. T. D. Handl. 27, 39 (Eng. *creek*).

kries schreien, G. D. blz. 61.

krop oogst, N. T. Mth. 13, 30 (Eng. *crop*).

kukkuba, kuckubak sperwer, G. D. blz. 35, Oldendorp blz. 86 (Pap. *koekoebi*, Caraïb. woord?).

L

Lamier dageraad, Ps. blz. 230. Nederl. *lumier(en)*, aanlichten van de dag.

lamuntje citroen, G. D. blz. 57. Ook Afrikaans. Zie Tijdschr. Nederl. Taal en Letterk. XVI (1897), blz. 27.

langdram grog van rum, Oldendorp blz. 261. Het Engelse en Deense *dram* (van drachme, medicinaal gewicht) betekent *een slok brandewijn.*

lap herstellen, N. T. D. Math. 4, 21.

lap slag, klap, N. T. D. Handl. 23, 2.

lastbarend lastdragend, N. T. D. Mth. 21, 5.

la(t)staen laten, als zelfstandig woord en bij de gebiedende wijs, N. T. D. Mth. 26, 46 (**lastaen ons loop!**); achterlaten, N. T. Mth. 22, 25.

leveer, leweer, lever leveren, N. T. Mth. 21, 41. De Herrnhutters schrijven steeds **leveer,** evenzo Pontoppidan; de Denen hebben meest **lever.**

leepelkost soep, vloeibare spijs, G. D. blz. 68.

levendag nooit, G. D. blz. 28; ook *geenszins*, N. T. D. Mth. 2, 6, vgl. Eng. *never* en, daaraan ontleend, Afrik. *nooit.*

liplap jong (van kokosnoten), G. D. blz. 64. Zie over dit woord Schuchardt, *Kreol Stud. IX*, blz. 8—10.

lobbetje lubbe, manchet, G. D. blz. 62.

los losmaken, opheffen, N. T. Mth. 5, 17. Ook Papiements en Afrikaans.

M

Makaku naam van een vogel, G. D. blz. 35. Oorsprong mij onbekend.

makut, makutu, makoette korf, G. D. blz. 134, N. T. Mth. 14, 20 (Pap. *makoetoe*, Caraïb. woord?).

malaj uitroeping, N. T. H. Openb. 3, 15. Volgens vriendelike mededeling van de heer Hamelberg in 't Papiements als verwensing voorkomend.

malkander bij of met elkander, N. T. Mth. 1, 18.

mankeer nodig hebben, N. T. Mrcs. 11, 3; **beetje mankeer bijna,** N. T. D. Handl. 26, 18.

mankement gebrek, N. T. H. Mth. 25, 9.
mapua naam van een specery?, G. D. blz. 34. Oorsprong mij onbekend.
market markt, N. T. H. Mth. 11, 16 (Eng. *market*).
maroon, marro verwilderen, weglopen, T. P. blz. 138, G. D. blz. 11. Oldendorp (blz. 394) zegt ten onrechte dat *marron* „aap" betekent; de oorsprong van het woord is Sp. *cimarron*, ongetemd.
martae, mattaan doden, G. D. blz. 67, N. T. H. 1 Cor. 10, 9. (Pap. *mata*, Sp. *matar*).
maski maskee hoewel, N. T. Mth. 21, 32, G. D. blz. 70; 't doet er niet toe!, G. D. blz. 67 (Port. *masque*, zie Nederl. Woordenb. i. v.).
mengel, mingel mengen, N. T. Luc. 13, 1.
menteneer onderhouden, G. H. blz. 24.
meur kwellen, Ps. 66 (Port. *moer*, cf. *Het Afrikaansch*, blz. 97).
miserabel op een ellendige wijze, N. T. H. Mth. 21, 41.
mola molen, N. T. Luc. 17, 35; malen, N. T. D. Mth. 24, 41.
molasteen, maalsteen, N. T. Luc. 17, 2 (Pap. *moela*).
molassi afvalprodukt bij 't raffineren van suiker, G. D. hlz. 34. (Eng. *molasses* uit Sp. *melaza*).
molee beneden, N. T. Mth. 4, 6. Oorsprong mij onbekend.
mors vermorzelen, N. T. D. Mth. 21, 44. De Herrnhutters hebben **morsel.**
muj tante, G. D. blz. 69.
murmel mompelen, N. T. H. Joh. 7, 32.
murmureer murmureren, N. T. Handl. 6, 1.
muskit mug, N. T. Mth. 23, 24.
mussie, moeschi veel, zeer, G. D. blz. 65; N. T. H. Mth. 23, 24 (Pap. *moechoe*, Sp. *mucho*).

N

Na in *enz.* N. T. Math. 3. 12. Zie § 64.
naaring, neering voedsel, N. T. H. Mth. 6, 26; N. T. D. Luc. 21, 34. 't Eerste woord schijnt een Germanisme te zijn.
negosieer handeldrijven, N. T. D. Mth. 25, 16.
no niet, N. T. Mth. 1, 19 (Pap., Sp. *no*).
noom oom, G. D. blz. 69.
noe nu, N. T. Mth. 1, 24.
notisje (neem), opmerken, G. D. 72.

O

Obligasje schuldbekentenis, N. T. D. Luc. 16, 6.
offereer aanbieden, N. T. H. Mth. 7, 9.
ondervondig bedenkend, uitvindend (slechte zaken), N. T. D. 1 Rom. 1, 30. Vgl. Nederl. Woordenb. op ondervinden, waar ondervonden door *ervaren* wordt weergegeven; in 't Deens betekent *underfundig* „listig."
ongeverfd ongeveinsd, N. T. H. 2 Tim. 1, 5.
onosoo of anders, tenzij, N. T. D. Mth. 9, 17. (Pap. *o no*, of niet, met het versterkend *so*, § 64, a).
oort, kwartstuiver, N. T. D. Mrcs. 2, 42.
ordinansje, ordinantie, verordening, N. T. 1 Rom. 13, 2.
ordineer bevelen, N. T. H. Mth. 8, 18.

P

Pad weg, N. T. Mth. 2, 12, **pad krig,** gelegenheid krijgen, G. H. blz. 109. Gelijksoortig gebruik in het Afrikaans.
palee paleis, N. T. H. Mth. 26, 3. Frans woord naar Duitse uitspraak.
parae afweren, Ev. Leesb. blz. 61 (Sp. *parar*).
pardoneer vergiffenis schenken, N. T. D. 2 Cor. 12, 13.
parik pruik, G. D. blz. 62.
parri, parie baren, Ps. 24, G. D. blz. 34 (Pap. *pari*, Sp. *parir*).
part deel, G. D. blz. 47; **part nog déel,** N. T. Handl. 8, 21.
partie scheiden (bedrijv. werkw.), N. T. H. Mth. 19, 6 (Pap. *parti*, Sp. *partir*).
partie sommigen, N. T. D. Mth. 9, 3. Ook in 't Afrikaans; **partie-rees** zie **rees.**
pas met moeite, N. T. D. Mth. 19, 23.
passeer voorbijgaan, voorbijdoengaan (doorzijgen), G. D. blz. 74, N. T. Mth. 23, 24.
pat-pat eend, T. P. blz. 134 (Pap. *patoe*, Sp. *pato*).
patientie geduld, N. T. H. Mth. 18, 26.
pek plukken, uitkiezen, G. D. blz. 76, Ps. blz. 12 (Eng. *to pick*).
penitensje bekering, N. T. D. Mrcs. 1, 4.
permisje vergunning, N. T. Handl. 28, 16.

permitteer vergunnen, N. T. H. Mth. 12, 4.
perswadeer overreden, Evang. Leerb. blz. 56.
pesboontje soort bonen (groente), G. D. blz. 67.
pestilensje pest, N. T. Luc. 21, 11.
plaisi genoegen, N. T. H. Luc. 8, 14.
plantaj, plantey plantage, T. P. blz. 138, N. T. H. Mth. 22, 5.
pleister met kalk bedekken, N. T. H. Luc. 22, 12.
plek (na) plaats (in), G. D. blz. 65.
pover arm, N. T. Mth. 26, 9; ook *pobre*, T. P. blz. 135 (Pap. *pober*, Sp. *pobre*).
pracheer pochen, N. T. H. 2 Petr. 2, 13. Nederl. *brageren*.
prent drukken, op de titel van Luther's Katechismus (zie hierboven, blz. 39, n°. 4), (Eng. *to print*).
prepareer voorbereiden, N. T. H. Mth. 11, 10.
present geschenk, N. T. H. Handl. 3, 14.
presentie tegenwoordigheid, N. T. H. Joh. 20, 30.
pretendeer eisen, Luth. Katech. blz. 16.
probeeringe verleiding, Ps. blz. 183.
profit voordeel, N. T. H. Luc. 9, 25.
profitabel nuttig, N. T. H. Mth. 15, 5.
prophecey voorspellen, N. T. Mth. 7, 22.
pruest ademen, snuiven, N. T. D. Handl. 9, 1.

Q

Qweel verbranden, verschroeien, N. T. D. Mrcs. 4, 6 (Deens *kvaele*, verstikken). Het Vlaamse en Zeeuwse *kweelen* (o. a. uit Cats wel bekend) betekent *lijden, kwijnen*.

R

Raak komen, bereiken, in de uitdrukking **tid** of **dag raak,** de tijd (dag) komt, **ka raak** is bereikt, G. H. blz. 87, 112. Vgl. *beraken* = *bereiken*. Zie Boekenoogen, *de Zaansche Volkst.* i. v.
rees (reis) keer, in **partierees** somtijds, G. H. blz. 56.
regardeer achten, N. T. H. Mth. 22, 16.
reguleer regelen, N. T. D. Voorbericht.

report (van een goed), naam, reputatie, N. T. D. Philipp. 4, 8. Het oorspronk. heeft „hvilkesomhelst der tales vel om" (Eng. *report*).

resolveer besluiten, N. T. H. Joh. 9, 22.

respecteer eerbiedigen, N. T. H. Mth. 21, 37.

revangeer wreken, N. T. H. 2 Cor. 10, 6.

revanschie wraak, N. T. H. Handl. 28, 4.

risiko gevaar, Ps. 92, **(loop),** kans lopen, N. T. Handl. 19, 27.

roenkertje bij, Ps. blz. 84. *Ronken* is in 't Vlaams *brommen*, *gonsen*; een *ronker* is een *meikever* (De Bo), en in 't dialekt van Aardenburg heet een *grasmus* een *yosronker* (*Onze Volkstaal* II, blz. 140).

rond om, ook in samenstellingen, N. T. D. Luc. 15, 20. 't Zelfde in 't Vlaams, zie De Bo op *om*.

rusie, rijsje verdeeldheid, N. T. D. Luc. 12, 51.

rup roepen, G. H. blz. 41; noemen, G. H. blz. 39, N. T. D. Mth. 1, 23. Wellicht Anglicisme (*to call*), doch kan ook Kreoolse voorliefde voor krachtige uitdrukkingen zijn. In 't Afrikaans ken ik deze overgang van betekenis alleen uit een zin van een kleurling (Hoogenhout, blz. 131), en deze mensen kennen in de regel geen Engels. Men verzekert mij dat men in de beschaafde taal voor ons *noemen* nooit *roep* zeggen.

S

Saja vrouwerok, G. D. blz. 77 (Pap. *saja*, Sp. *saya*).

sala sla (groente), G. D. blz. 68 (Pap., Sp. *salada*; 't Nederl. *salade* is een deftig woord).

salveer bewaren, N. T. D. Mth. 16, 25.

satisfacsje voldoening, T. P. blz. 134.

savan, sawaen veld, N. T. H. Luc. 2, 8; G. D. blz. 75 (Amerikaans woord, in Europa via Sp. *savana* bekend geworden).

separeer scheiden, N. T. H. Mth. 13, 49.

set zitten, gaan zitten, N. T. Mth. 13, 1; plaatsen, N. T. D. Luc. 15, 22. Ook in 't Afrikaans komt laatstgenoemde betekenis voor.

signet zegel, N. T. H. Rom. 4, 11.

sikryto kliekjes, overblijfsels, G. H. blz. 56. Oorsprong mij onbekend.

sjansee zich aankleden. G. D. blz. 80 (vgl. Fr. *changer* en Neger.

frans *çansé*, Baissac blz. 98, dat dezelfde algemene betekenis heeft gekregen).

skaem ut verwijten, N. T. D. Mth. 11, 20. Deens woord: *skamme ud.*

skaep scheppen, G. H. blz. 39.

skaapkot schaapskooi, N. T. H. Joh. 10, 1.

skalk boos, N. T. D. Mth. 22, 18.

skel kaf N. T. Mth. 3, 12.

skiffle lade, G. D. blz. 78.

skimpeer verwijten doen, N. T. H. Mth. 27, 44. Nederl. *schimpen,* met uit het Frans overgenomen uitgang.

skoel synagoge, N. T. H. 4, 23; 13, 54. Ook in gebruik bij Nederlandse Israëlieten (Duits *Schule*).

skribent schrijver, Evang. Leerb. blz. 47.

skoen hoefijzer, G. D. blz. 75. Danisme? (*hestesko*).

slaeg slaan, doden, N. T. D. Mth. 26, 31.

sleuter sleutel, N. T. H. Math. 16, 19.

slot (toe) sluiten, N. T. H. Mth. 23, 13.

smoelband muilband, N. T. 2 Cor. 9, 9.

smoor braden, G. D. blz. 67.

socht zacht, N. T. Mth. 11, 8.

soller bovenzaal, N. T. H. Mrcs. 14, 15, Germanisme; de Denen hebben **solder.**

som sommigen, N. T. Luc. 13, 31.

soo lang daar, aangezien, N. T. D. Mth. 14, 9.

soo soo te vergeefs, voor niets, G. D. blz. 72. Ook in 't Negerengels. (Vgl. Eng. *so so*, onverschillig, middelmatig).

soopie rum, G. D. blz. 57.

soutkop bussaal, zoutwaterneger, G. H. blz. 110.

sowed gut pekelvlees, zoutewaar, T. P. blz. 138.

spandeer, spendeer uitgeven, N. T. Luc. 8, 43.

spanspek meloen, G. D. blz. 64. Ook Afrikaans; zie Mansvelt i. v.

spit boosheid, N. T. D. Mth. 27, 18; **spittig** nijdig, G. D. blz. 72.

spring bron, N. T. Jacob. 3, 11, 12.

steek weg zich verschuilen, G. D. blz. 41.

stik stuk (gedeelte van een akker), G. D. blz. 75 (ook in Nederland gebruikelik); stuk (van achten), rijksdaalder, G. D. blz. 55.

stoffleis gestoofd vlees, T. P. blz. 138.

stokoj verontschuldigen, Ev. Leesb. blz. 44. Oorsprong mij onbekend.

stout boos, wild, N. T. D. Mth. 8, 28.
straamen wonden, N. T. H. Handl. 16, 33. Voor Nederl. *striemen?*
suk zoeken, trachten te verkrijgen, vrijen naar, T. P. blz. 135. Vergelijk in 't Nederlands *zoeken* in de zin van *lastig vallen*.
suku, sukker suiker, T. P. blz. 138; G. D. blz. 63. Vgl. Pap. *soekoe*.
sussies worstje, saucijs, G. D. blz. 56.
susu kaf, N. T. D. Luc. 3, 17. Oorsprong mij onbekend.
sutje heimelik, N. T. D. Mth. 2, 7.
swam spons, N. T. H. Mrcs. 1, 36. Germanisme; de Denen hebben **sponsje**,
swart belasteren, zwart maken, G. D. blz. 16.
sweering zweer, verzwering, N. T. Luc. 16, 21.

T

Taphus taphuis, herberg, Hoofdplaats van St. Thomas, T. P. blz. 138 (zie boven blz. 17, noot).
tapoesi korenaar, N. T. Mth. 12, 1 (Pap. *tapoesje*; Caraïbies woord?).
tate, tatta vader, G. D. blz. 68, G. H. blz. 111. *Taat* is in 't Noord-hollands bekend (Boekenoogen, *de Zaansche Volkst.* i. v.); op de Antillen in 't vermoedelik via 't Papiements (*tata*) uit het Spaans (*taita*) overgenomen. Internationaal woord, ook in 't Latijn bekend (*Archiv. f. lat. Lexikographie* XIII, 1903, blz. 154).
teeri wellustig, wekelik, N. T. H. 1. Cor. 6, 9, Ps. blz. 229. Nederl. *teder?*
tek ontmoeten, T. P. blz. 135 (Eng. *to tack* hechten, vastmaken, intransit. gebruikt?).
tekké paarlhoen, T. P. blz. 135. Negereng. *toké*. Caraïbies woord?
tete (giev) zogen, N. T. D. Luci 21, 23. Nederl. *tiet*; op de Antillen gekomen uit Pap. Sp. *teta*.
tingel verstrikken, N. T. 2 Petr. 2, 20; **vertingel** zich wikkelen, N. T. 2 Tim. 2, 4 (Eng. *to tangle*).
tjomp zie **jump.**
tjook verstikken, N. T. D. Mth. 12, 7 (Eng. *to choke*).
toe bedekken, toedoen, N. T. Luc. 4. 20.
torka ruilen, Ps. blz. 36 (Sp. *trocar*).
traan, zelfst. naamw. en werkw. (schreien), N. T. H. Mth. 2, 18; 11, 17.

trakteer behandelen, Evang. Leerb. blz. 45.
transchee palisade, N. T. H. Mth. 21, 33, Mrcs. 12, 2 (Sp. *tranquera*, Fr tranchée is *loopgraaf*).
traval moeite, Ps. blz. 112. Port. *trabalho* klopt beter dan Pap. *trabau* (Sp. *trabajo*). Ook Afrikaans.
trek, treek, aderlaten, G. D. blz. 63.
trop troep, N. T. Mth. 8, 30. Ook Afrikaans en Vlaams (zie De Bo, i. v.).
trubel lastig vallen, N. T. H. Mth. 26, 10 (Eng. *to trouble*).
tschikki soort vloo, die onder de nagels der tenen zich inboort, G. D. blz. 76. Zie Oldendorp, blz. 125.
twieffelmudig, twijfelmoedig, N. T. Handl. 5, 24.

V

Vas vastgrijpen, N. T. Mth. 8, 15.
veld lengtemaat voor afstanden te land en ter zee, stadion, N. T. D. Joh. 6, 19; de Herrnhutters hebben **veldweg.**
vence heining, N. T. D. Mrcs. 12, 2 (Eng. *fence*).
vercier in orde brengen (van lampen), N. T. Mth. 25, 7.
verkoud verkoelen, N. T. H. Mth. 24, 12.
verloor verliezen, G. D. blz. 40.
vermunter aansporen, Evang. Leerb. blz. 30.
verniet vernietigen, N. T. D. Mth. 22, 7.
versplit in stukken houwen, N. T. H. Mth. 24, 51.
verstell (sender aangezicht) huichelen, N. T. H. Mth. 6, 16. Germanisme.
vissgoed viezigheid, Ps. blz. 89.
vlambees vlambouw, N. T. H. Joh. 18, 13. Op andere plaatsen (b. v. N. T. Openb. 8, 10) schrijvèn de Herrnhutters, gelijk de Denen steeds doen, **vlambeew.** Deze vorm heeft ook 't Pap.: *flambeew*.
voeten poten (van dieren), N. T. Mth. 7, 6.
vroevroe ochtend, N. T. Mrcs. 11, 20.
vutbaj jongen, bediende, G. D. blz. 53. Eng. *footboy*, dat ik echter niet in de lexica vermeld vind, wel Negerengels *foetoe boi*.
vrukost ontbijt, G. D. blz. 56. Daar *ochtend* in 't Negerholland *vroe* luidt, schijnt het niet nodig aan een Danisme (*Frokost*, ontbijt) te denken.

W

Waag weegschaal, N. T. H. Openb. 6, 5. Germanisme (?); de Denen hebben *gewigt* (vermoed. in plaats van *schaal* en *gewicht*).

wachman wachter N. T. Mrcs. 13, 34; herder, Ps. blz. 56. Vgl. Zeeuws *wachten* voor *hoeden* (b.v. in de plaatsnaam *Koewacht*).

water begieten, N. T. 1 Cor. 3, 6.

watergoot beek, N. T. H. Joh. 18, 1. De Denen en Oldendorp hebben eenvoudig **goot.**

waterpan bad, badplaats, N. T. H. Joh. 5, 2. De Denen hebben **dam.**

weet kennen, N. T. D. Mth. 25, 12. Vgl. in 't Nederl. *ik weet iemand die....*

weit tarwe, N. T. H. Mth. 12, 20. De Denen hebben **koorn.**

wiek vlaswiek, N. T. H. Mth. 12, 20. De Denen hebben de verkleinende vorm **wikkie.**

wil houden van, liefhebben, G. D. blz. 73; Pontoppidan (blz. 138) heeft **wel.**

wienhoofje wijngaard, N. T. H. 1 Cor. 9, 7. De Denen hebben **wiengart.**

wissiewassie ijdel, lichtvaardig, G. D. blz. 73.

wolter wortel, N. T. H. Mth. 3, 10.

wonder benieuwd zijn, T. P. blz. 138 (Eng. *to wonder* = *to be in a state of exspectation*); maar G. D. blz. 71 betekent het *over iets verwonderd zijn* en kan dan 't Nederl. (*zich*) *verwonderen* wezen.

Typ. A. W. Sijthoff, te Leiden.

3 2044 011 556 826

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 (617) 495-2413

WIDENER
AUG 1 1 1996
BOOK DUE

